کتاب بوستان

رحمه

وقف السلطان الاديب الاريب والخاقان الحسيب النسيب
الشجاع الذي علم الاعداء بالعجز علم اليقين وفاز بمقامات النصرة وعليهم علين
السلطان بن السلطان السلطان ابو الفتوح والمغازي محمود خان
ابن السلطان مصطفى خان خلد الله سلطنته وانار
في العالمين برهانه وانا الفقير اليه سبحانه وتعالى
مصطفى طاهر المفتش بالحرمين الشريفين الحرمين
غفر له

کتاب بوستان

بنام خداوند جان آفرین
جان یرادیجی اللهک آدیله باشلادم

حکیم سخن در زبان آفرین
حکیم در که حکمتیله سوزی دلده یرادیجی

خداوند بخشندهٔ دستگیر
آنسرکه بخشیجی کرمیدر و دوشمشلرک الن طوتیجیدر

کریم عطابخش پوزش پذیر
ایلوکلر ایدیجی کرمیدر داخی عذر قبول ایدیجیدر

عزیزی که هر کز درش سر بتافت
بر عزیزدرکه هر کیم انوک قپوسندن باش دوندردی

بهر در که شد هیچ عزت نیافت
هر قنغی قپویه که واردی هیچ عزت بولمدی

سر پادشاهان گردن فراز
بوینی یوجه اولن پادشاهلرک باشی

بدرگاه او بر زمین نیاز
انوک قپوسنده حاجت دیلمکله یره اورلدر

نه گردن کشانرا بگیرد بفور
نه اول بیون چکنلری اوغوردن طوتار

نه عذر آورانرا براند بجور
نه دوتب عذر و توبه ایدنلری جور ایله سوردر

و گر خشم گیرد بکردار زشت
اگر خشم اده قولنک چرکن اشنه و سوزنه

چو باز آمدی ماجرا در نوشت
چون دونب توبه و استغفار ایده گناهدن عفو ایدر

و گر بر جفا پیشه بشتافتی
اگر ظلم ادن ظالملرک انتقامنه ایوندی

کی از دست قهرش امان یافتی
قچن انوک قهری الندن کیمسه خلاص بولیدی

و گر با پدر جنگ جوید کسی
اگر باباسیله جنک اتمک استیه بر کیمسه

پدر بی گمان خشم گیرد بسی
باباسی شبهه سز اکا خشم ایدر چوقلوق

و گر ترک خدمت کند لشکری
اگر بر سپاهی خدمتی ترک ایلسه

شود شاه لشکرکش از وی بری
اولور لشکر چکیجی پادشاه اندن بری

و گر خویش راضی نباشد ز خویش
اگر خصم راضی اولمیه کندو خصمندن

چو بیگانگانش براند ز پیش
یاد کبی ایده آنی و کندن قوواد

و گر بنده چابک نیاید بکار
اگر بر قول خدمته چابک و ادب کلمیه

عزیزش ندارد خداوندگار
انوک کبی قولی عزیز طوتمز افندیسی

و گر بر رفیقان نباشی شفیق
اگر یولداشلرک ایله خوشنجه اولمازسک

بفرسنگ بگریزد از تو رفیق
بر فرسنک منزل قچر سندن یولداشک

ولیکن خداوند بالا و پست
اما اول یرلری و گوکلری یرادن تنکری

بعصیان در رزق بر کس نبست
گناه اتمک ایله کیمسنک اوزنه رزق قپوسن

ادیم زمین سفرهٔ عام اوست
یر یوزی انک نعمتنک سفرهسیدر

برین خوان یغما چه دوست
بو سفرهده کافر مسلمان

چنان پهن خوان کرم گسترد
شویله اینلو کرم سفرهسن دوشهدی

که سیمرغ در قاف قسمت خورد
که سیمرغ قوشی قاف طاغنده اول سفرهدن رزق یر

مهیا کن روزی مار و مور
حاضر لایجیدر ایلانک و قرنجهنک رزقلرین

و گر چند بی دست و پایند و زور
اگرچه قدرتسزدر و ایاقسز و الی قوتسز داخی اولورلر

کریم کرم گستر و کارساز
بر کرمیدر که قوللرنه ایشی ایلوک اتمکدر و ایشن دوزدیجیدر

که دارای خلقست و دانای راز
که خلقک تنکریسیدر و جمیع گزلولری بلیجیدر

مراورا رسد کبریا و منی
اوکا ایریشر و اکا لایقدر اولولق و بنلک

که ملکش قدیمست و ذاتش غنی
که انوک ملکی قدیمدر و ذاتی داخی غنیدر

بری ذاتش از تهمت ضد و جنس
قورتلمشدر انوک ذاتی اوکا بکزه مکدن

غنی ملکش از طاعت جن و انس
غنیدر انوک ملکی داخی جن و انسک طاعتندن

پرستار امرش همه چیز و کس
انوک امرنوک طپوجیسیدر هر نسنه و هر کیمسه

بنی آدم و مرغ و مور و مگس
آدم اوغلانی و قوش و قرنجه و سینک

دو کونش یکی قطره در بحر علم
ایکی جهان بر قطرهدر انوک علمی دکزنده

گنه بیند و پرده پوشد بحلم
قوللرنوک گناهنی کوزر و اورتر حلم ایله

یکی را به سر بر نهد تاج بخت
بر بیسینک باشنه دولت تاجین قور

یکی را به خاک اندر آرد ز تخت
بر بشنی طوپراغه براغور تختدن

کلاه سعادت یکی بر سرش
ایلوک کلاهنی بر بونک باشی اوزره ایدر

گلیم شقاوت یکی در برش
یرامزلق لباسنی بری اکننه کیدورر

گلستان کند آتشی بر خلیل
اودی گلستان ایدر ابراهیم پیغمبره علیه السلام

گروهی بر آتش برد ز آب نیل
فرعونک عسکرینی نیل دکزی صوینک اودنه ایلتور

گر آنست منشور فرمان اوست
اگر بو فرعون احوالی ایسه انونک امری حکمیدر

ور اینست توقیع احسان اوست
وگر ابراهیم پیغمبر احوالی ذکر و انونک لطفیدر

پس پرده بیند عملهای بد
پرده آردندن یرامز عمللری کورر

هم او پرده پوشد به آلای خود
کنه اول پرده ایله اورتر کندو اولوغیله

بتهدید اگر بر کشد تیغ حکم
اگر جلال یوزندن حکم قلیجن چکره اولور

بمانند کروبیان صم و بکم
قلورلر ملائکهٔ مقربین صغر و دلسز اولور

وگر در دهد یک صلای کرم
اگر ویره جمال یوزندن بر کرم صلاسنی

عزازیل گوید نصیبی برم
شیطان داخی آخرتدن رحمت امیدن ایدر

بدرگاه لطف و بزرگیش بر
انونک لطفی و اولولغی درگاهنه اوندن

بزرگان نهاده بزرگی ز سر
اولن اولولر قومشلردر باشلرندن اولولغی

فرو ماندگان را برحمت قریب
عاجز قلمشلره رحمتی عمله یاقیندر

تضرع کنان را بدعوت مجیب
یلوارنجیلرک داخی دعاسنی قبول ایدیجیدر

بر احوال نابوده علمش بصیر
اولمامش حاللره انونک علمی کوریجیدر

باسرار ناگفته حلمش خبیر
داخی سویلنمه مش گزلولره انونک حلمی خبیردر

بقدرت نگهدار بالا و شیب
قدرتیله صقلیجی یرلری و کوکلری

خداوند دیوان روز حسیب
صور و حساب کوننک خداوندیدر صاحبیدر

مستغنی از طاعتش پشت کس
نه انونک طاعتندن کمسنک ارقه سی مستغنیدر

نه بر حرف او جای انگشت کس
نه انونک حرف اوزرینه کمسنک پارمغی قونمشدر

قدیم نکوکار نیکی پسند
بر قدیمدر ایو ایشلو و ایولکی بکنیجی

بکلک قضا در رحم نقش بند
قضاسی و قدری قلمی ایله رحملرده صورت بغلیجیدر

ز مشرق بمغرب مه و آفتاب
مشرقدن مغربه دک آی ایله کونشی

روان کرده گسترده گیتی بر آب
یوروتمشدر و دوشه مشدر عالمی صو اوزره

چو می گسترانید فرش تراب
چونکه یر یوزینک فرشنی دوشه مشدر

چو سجاده نیک مردان بر آب
کرچکلر آدملرک سجاده سی کبی که صو اوزره دوشرلر

زمین از تب لرزه آمد ستوه
یر یوزی دتره‌مکلک اسیتمه سندن عاجز اولیجق

فرو کوفت بر دامنش میخ کوه
انونک اتکنه مخلدی طاغدن میخلر دیکمکدر

دهد نطفه را صورتی چون پری
ویرر نطفه‌یه بر صورت پری کبی صورتی

که کردست بر آب صورتگری
که ایلمشدر بر قطره صوده نقاشلق

نهد لعل و پیروزه در صلب سنگ
قور لعل و پیروزه طاشک قاتننده یعنی یرادر

گل لعل بر شاخ فیروزه رنگ
لعل رنکلو گلی داخی یرادر فیروزه رنکلو بوداقده

ز ابر افکند قطره سوی یم
بولوتدن براغور بر قطره دکزه دن یکا

ز صلب اوفتد نطفه در شکم
آتا بلندن دوشور شهوتنی آنا رحمنه

از آن قطره لولوی لالا کند
اول قطره دن قدرتیله ایلدر ابجی انجو ایدر

وزین دلبر سرو بالا کند
بو نطفه دن کر شهوتدر دلبر سرو بالا ایلر

برو علم یک ذره پوشیده نیست
اوکا بر ذره علم اورتولو دکلدر جمیعن بلور

که پیدا و پنهان بنزدش یکیست
که آشکارا و گزلو انونک یاننده هپ بردر

بامرش وجود از عدم نقش بست
انونک امریله عالم یوقلقدن صورت بغلدی

که داند جز او کردن از نیست هست
کیم بلور انوندن غیری یوقدن وار ایتمکی

وگر سالکی محرم راز گشت
اگر سالک ایسک ویا بر سالک که داده محرم اولدی

ببندند بروی در بازگشت
بغلرلر اول کشیه کیرودونبا ول یولنی

که هر دم درین موج دریای خون
که دایم بو قان دکزینک موجنده یعنی طلب

کسی زو نبردست کشتی برون
بر کمسه چکنا وندن کمیسنی طشره چقارمامشدر

کسی را درین بزم ساغر دهند
اول بر کمسه یه بو مجلسده ساغر ویرورلر که

که داروی بیهوشیش در دهند
که عقل کیدرور شربتی اغزنه ویرورلر

یکی باز را دیده بر دوخته است
بر طوغان واردر که انوک کوزلری اسکولنمشدر

یکی دیده ها باز و پر سوخته است
بریسی داخی واردر که کوزلری اچوق اما قنادلری یانمشدر

کسی ره سوی گنج قارون نبرد
بر کمسه یول بولمدی قارون خزینه سندن یکا ایلتمه

وگر برد ره باز بیرون نبرد
اگر ایلتدیسه داخی ایرو طشره چقارمامشدر

اگر طالبی کین زمین طی کنی
اگر طالب ایسک که بو زمینی دورده یوکسن

نخست اسپ بازآمدن پی کنی
اول کرو کلمک اتنی سکرلمک کرکدر

تأمل در آیینه دل کنی
فکری کوکل ایینه سنده ایتمک کرکدر

صفایی بتدریج حاصل کنی
تا که بر صفا تدریج ایله یعنی یاب یاب حاصل ایده سن

مگر بویی از عشق مستت کند
الا اولا که بر قوقو عشقدن سنی مست ایده

طلبکار عهد الستت کند
سنی الست بربکم عالمینک طالبی ایلیه

بپای طلب ره بدانجا بری
طلب ایاغیله یولی اوله ایلته سن

وزانجا ببال محبت پری
داخی اوله دن محبت قنادیله اوچاسن

بدرد یقین پرده های خیال
ییرته اعتقاد شک وخیال پرده لرینی

نماند سراپرده ذو الجلال
قالمز الا ذو الجلال الهک سراپرده سی قالوز انجق

دگر مرکب عقل را پویه نیست
داخی عقل مرکبنه اوندن اوته یلمک یوقدر

عنانش بگیرد تحیر که بیست
انوک چلبوزنی تحیر الی طوتر که طور قنده

دگر ره بگفتم عدم در نبرد
کره واناولانی یوقایدوب قدرتیله فنا ویردی

وزانجا بصحرای محشر برد
داخی اوندن محشر صحراسنه ایلتورد

جهان متفق بر الاهیتش
خلق جهان اتفاق ایتمشلردر انوک الهلغنه

فرو مانده از کنه ماهیتش
عاجز قلمشلردر اول الهلک ننه لکین بلمکده

بشر ماورای جلالش نیافت
ادم انوک اولولغی اوتسنی جهد ادوب بولمادی

بصر منتهای کمالش نیافت
کوز یعنی ادراک انوک کمالی اخرینی بولمادی

نه بر اوج ذاتش پرد مرغ وهم
نه انوک ذاتی اولولغنه اوچه ویهم قوشی

نه در ذیل وصفش رسد دست فهم
نه انوک وصفی اتکنه ایریشی بیلور عقل الی

درین ورطه کشتی فروشد هزار
بو طالازده نچه بیک کمی غرق اولمشدر

که پیدا نشد تخته بر کنار
که بلورمدی بر تخته سی انوک بر کنارده

چه شبها نشستم درین دیر گم
نه کیجه لر اوتوردم بو دیرده کم اولوب

که دهشت گرفت آستینم که قم
که هیبت کلوب طوتدی بنوم یکومی قالق دیدی

محیطست علم ملک بر بسیط
قپلامش فلکک علمی بر یوزینک دوشمه سینی

قیاس تو بر وی نگردد محیط
سنک قیاسک اونی قپلامیز قادر دکلدر

نه ادراک در کنه ذاتش رسد
نه ادمک ادراکی انوک ذاتنک ننه لکینه ایرر

نه فکرت بغور صفاتش رسد
نه سنک فکرک انوک صفاتنک نهایتنه ایرر

توان در بلاغت بسحبان رسید
کوج یتر بلاغتده سحبان شاعره ایرشمکه

نه در کنه بیچون سبحان رسید
اما اول ننه لکسز تنکری انوک نجه ایدوکنه عقل و علم ایرمز

که خاصان درین ره فرس رانده اند
کسنه لر یعنی انبیا بو یولده آت سوردیلر

بلا حول از تک فرو مانده اند
عاقبت لا حول ولا قوة دیمکله بلمکدن عاجز قلمشلردر

نه هر جای مرکب توان تاختن
هر یره کیشی مرکب قلقتماق اولماز

که جاها سپر باید انداختن
که یرلر اولور که انده قلقانی اتمق کرکدر

درین بحر جز مرد داعی نرفت
بو دکزده دعاجی اردن غیری برکمسه کتمدی
گم آن شد که دنبال راعی نرفت
یاوی قولندی اول کمسه که قولاغزادن کتمدی

کسانی کزین راه برگشته اند
کمسلر که بو یولدن دونمشلردر سعی ایدوب
برفتند وبسیار سرگشته اند
کتدیلر دخی چوق دخی باشی چکرنمشلردر

خلاف پیمبر کسی ره گزید
پیغمبرک خلافنجه برکمسه که یول اختیار
که هرگز بمنزل نخواهد رسید
اول البته منزل مراده ایرشمدین قالدی

محالست سعدی که راه صفا
امدی محالدر سعدی که صفا یولنده
توان رفت جز بر پی مصطفی
کیده بیله مصطفینک ایاغی ایزندن غیری یوله

در نعت سید المرسلین

رسول اللهنک اوصافی واخلاقی بیاننده در

کریم السجایا جمیل الشیم
خوب بیگی اولوب خلقی گوکلی دیمکدر
نبی البرایا شفیع الامم
برادلمشلرک نبیسی دخی امتلرک شفاعتچیسی

امام رسل پیشوای سبیل
پیغمبرلرک امامی دخی حق یولنک قلاغوزی
امین خدا مهبط جبرئیل
حقک امینی دخی جبرائیلک اینه جک یری

شفیع الوری خواجهٔ بعث ونشر
یارادلمشلرک شفیعی وقوپماغک وطاغلمانک خواجه‌سی
امام الهدی صدر دیوان حشر
طوغری یولک امامی وقیامت کونینک اولو…

کلیمی که چرخ فلک طور اوست
بر موسی در که چرخ فلک انوک طوری اولمشدر
همه نورها پرتو نور اوست
جمیع نورلر انوک نورینک پرتوندندر

یتیمی که ناکرده قرآن درست
بر یتیمدر که ایلمشدی قرآنی درست
کتب خانهٔ چند ملت بشست
نیجه دین وملتک کتبخانه سنی یوبلدی

چو عزمش برآهیخت شمشیر بیم
چون انوک عزمی … قورقو قلیجی
بمعجز میان قمر زد دو نیم
معجزات ایله آیک اورتاسنی ایکی یاره …

چو صیتش در افواه دنیی فتاد
چون انوک آوازه سی دنیا اغزلرینه دوشدی
تزلزل در ایوان کسری فتاد
زلزله نوشیروانک سراینه دوشدی

بلا قامت لات بشکست خرد
لا اله الا الله دیمکله لاتک قامتنی خرد اوشندی
باعزاز دین آب عزی ببرد
دین اسلامی عزیز ایدوب عزینک آبرویینی …

نه از لات وعزی برآورد گرد
همان لات وعزیدن … توز قوپاردی
که توریت وانجیل منسوخ کرد
که توریتی وانجیلی دخی علمنی بطال ایلمشدر

شبی بر نشست از فلک درگذشت
برکیجه براقه بندی فلکلردن کچدی
بتمکین وجاه از ملک درگذشت
عزت وقدر وحرمتده ملکدن دخی کچدی

چنان گرم در تیه قربت براند
انجلاین گرمیت ایله یاقینلق صحراسنده سوردی
که در سدره جبریل ازو بازماند
که سدرة المنتهاده جبرائیل اندن کیرو قالدی

بدو گفت سالار بیت الحرام
جبرائیله دیدی مکه شرفها الله سالاری
که ای حامل وحی برتر خرام
که ای وحی کتوریجی … یوقارو …

چو در دوستی مخلصم یافتی
چون دوستلقده بنی خالص ومخلص بولدک
عنانم ز صحبت چرا تافتی
جلبوی بنوم صحبتمدن نیچون …

بگفتا فراتر مجالم نماند
جواب ویروب ایتدی که بنم کچمکه مجالم قلمدی
بماندم که نیروی بالم نماند
قالدم که قناتلرمک قوتی قلمادی …

اگر یک سر موی برتر پرم
اگر برقیل اوجی قدر بوندن یوقارو اوچام
فروغ تجلی بسوزد پرم
حقک تجلیسی نوری قناتلرمی یقار

فراتر اجازت مرا پیش نیست
بوندن اوته کچمکه بکا اجازت ودستور یوقدر
تو رو زانکه جز تو کسی پیش نیست
سن کیت که سندن غیری برکمسه یوقدر

برآمد تمام جهان کردگار
…
بر فرف بر آن خواجهٔ نامدار
…

نماند بعصیان کسی در گرو — که دارد چنین سیدی پیشرو
قالمز کناه ایچنده بر کمسه ابدی رهن — که واردر بویله اولو سید قولاغوز

چه نعت پسندیده گویم ترا — علیک الصلوة ای نبی الوری
نه وصفیله دیم سنک وصفوکی ای کوزل — سنک اوزرکه اولسون صلوة ای خلقک نبیسی

درود ملک بر روان تو باد — بر اصحاب و بر پیروان تو باد
ملکک اسنلکی سنک روحک اوزرنه اولسون — اصحابک اوزرنه دخی تابعینک اوزرنه اولسون

نخستین ابوبکر پیر مرید — عمر پنجه بر پیچ دیو مرید
اول کیسی ابوبکردر که ارادتلو پیردر — بره عمر که مرتد اولمش دیوک یعنی شیطانک پنجه

خردمند عثمان شب زنده دار — چهارم علی شاه دلدل سوار
بره عقللو عثمان که دایم اوج طوریجی — دردنجی علی در حقک ارسلانی که دلدله

خدایا بحق بنی فاطمه — که بر قول ایمان کنم خاتمه
یارب فاطمه نک اوغوللری حسن حسین حقی — که صوک نفسده ایمان قولی اوزره اولسون

اگر دعوتم رد کنی ور قبول — من و دست و دامان آل رسول
اکر بنم دعامی رد ایدرسن اکر قبول ایدرسن — بن واکوم آل رسولک اتکنه دوقونمشدر

چه کم گردد ای صدر فرخنده پی — ز قدر رفیعت بدرگاه حی
نه اکسلور اولور ای مبارک ایزلو اولو — سنک یوجه قدرکدن حق اولو الله نک درکاهنده

که باشند مشتی گدایان خیل — بمهمان دار السلامت طفیل
که اولالر بر اوج کدا اولوک بولوکی — سنک دار السلامک قونقلغنه طفیلی اولالر

خدایت ثنا گفت و تبجیل کرد — زمین بوس قدر تو جبریل کرد
الله سکا دعا ایدوب تعظیم و تکریم ایدی — سنوک قدرک یرینی اوپوجی جبرائیل ایدی

بلند آسمان پیش قدرت خجل — تو مخلوق و آدم هنوز آب و گل
یوجه کوکلر سنک قدرک اوکنده خجلدر — سن یرادلمش ایدک ادم هنوز صو ایله

تو اصل وجود آمدی از نخست — دگر هرچه موجود شد فرع تست
سن جمیع موجوداتک اصلی کلدک اولده — دخی هر نه که موجود اولدی جمله فرعکدر

ندانم کدامین سخن گویمت — که والاتری زانچه من گویمت
بلمزم قنغی سوزیله دیه یین سکا — که اولوسن دیه جک سوزلردن سن یوجه

ترا عز لولاک تمکین بس است — ثنای تو طه و یاسین بس است
سکا لولاک لما خلقت الافلاک عزتی یتر — سنک اوکمکوک طه و یاسین یتر حق

چه وصفت کند سعدی ناتمام — علیک الصلوة ای نبی والسلام
سنی نه وصف ایده بیله اکسکلو سعدی — صلوات سنک اوزرکه اولسون ای نبی

اندر سبب نظم کتاب

کتابک تألیفنک سببن بیان ایدر

در اقصای عالم بگشتم بسی — بسر بردم ایام با هر کسی
عالمک اطرافنی کزدم سیاحت ایدیم — باشه ایلتدم دونکاری هر کمسه ایله

تمتع بهر گوشه یافتم — ز هر خرمنی خوشه یافتم
فایده بولدم هر کوشه دن که واردم — دخی هر خرمندن باشق حاصل ایدوب بولدم

چو پاکان شیراز خاکی نهاد — ندیدم که رحمت بر آن خاک باد
شیرازک پاکلری کبی خاکی نهاد طایفه — کورمدم که الله رحمتی اول طوپراغه

تولای مردان آن پاک بوم — برانگیختم خاطر از شام و روم
اول طوپراغک ادملرینک محبتی جذب ایدوب — قوپاردم خاطرمی شام و روم

دریغ آمدم زان همه بوستان — تهی دست رفتن سوی دوستان
حیفه کلدم که بو سیرانلر و کهر بوستانلر — الی بوش کیتمک دوستلر جانبنه

بدل گفتم از مصر قند آورند — بر دوستان ارمغانی برند
کوکلمده دیدم مصردن شکر کتورلر — الی دوستلره ارمغان ایلتورلر

مرا گر تهی بود ازان قند دست
بنوم اگر الوم اول شکردن بوش اولورسه

سخنهای شیرین تر از قند هست
سوزلرم واردر که شکردن داخی طاتلودر

نه قندی که مردم بصورت خورند
اول شکر دکلدر که خلق انی ظاهرده الوب یرلر

که ارباب معنی بکاغذ برند
بلکه معنی بولوکلری یعنی اهل کماللر کاغده یازوب الیلودلر

چو این کاخ دولت بپرداختم
چون بو دولت کوشکنی یاپوب تمام ایتدم

برو ده در از تربیت ساختم
اوکا اون قپو تربیتدن دوزوب قودم

یکی باب عدلست و تدبیر و رای
بر قپوسی عدل و تدبیر و رای قپوسیدر

نگهبانی خلق و ترس خدای
دخی خلقی صقلماق و الله دن قورقمق قپوسیدر

دوم باب احسان نهادم اساس
ایکنجی قپویه احسان قپوسی دیو بنیاد قودم

که منعم کند شکر حق را سپاس
که منعم و محسن اولانلر حقک شکرینی ادا ایدهلر

سوم باب عشقست و مستی و شور
اوچنجیسی عشق قپوسیدر دخی مستلک و دیوانهلک

نه عشقی که بندند بر خود بزور
اول عشق دکل که خلق انی کوجله کندولره بغلیهلر

چهارم تواضع رضا پنجمین
دردنجیسی الخلق قپوسیدر بشنجیسی رضا قپوسی

ششم ذکر مرد قناعت گزین
التنجیسی قناعت اختیار ایدنلرک ذکری قپوسیدر

بهفتم در از عالم تربیت
یدنجی قپو تربیت عالمندن اولدر

بهشتم در از شکر بر عافیت
سکزنجی قپو صاغلغک و تندرستلک شکریدر

نهم باب توبت و راه صواب
طقوزنجی قپو توبه و طوغرو یول بولمق قپوسیدر

دهم در مناجات و ختم کتاب
اوننجی قپو مناجات و ختم کتاب قپوسیدر

بروز همایون و سال سعید
قوتلو کونده و سعادتلو و قوتلو یلده

بتاریخ فرخ میان دو عید
مبارک تاریخده و ایکی بیرام اورتاسنده

ز ششصد فزون بود پنجاه و پنج
هجرتک التیوزندن زیاده ایدی الی بیش

که پر در شد این نامبردار گنج
که طولو انجو اولدی بو آدلو صانلو خزینه

بماندست با دامن گوهرم
قالمشدر داخی اتکوم ایله کوهرم

هنوز از خجالت سر اندر برم
هنوز اوتانمقدن باشم کوکسم اوزرندهدر

دل خود بدین نکتها میدهم
کندو کوکلمی بو لطیفهلر ایله تسلی ایدرم

شبه عرض پیش شما میدهم
که بو نجوقمجی سزوک اوکوکزه عرض ایدرم

که در بحر لولو صدف نیز هست
که دکزده انجو وار در صدفده دخی واردر

درخت بلندست در باغ و پست
نته که باغده یوکسک اغاجده اولور الچاقده

الا ای خردمند فرخنده خوی
آگاه اول ای عقللو مبارک خویلو کمسنه

خردمند نشنیده ام عیب جوی
عقللو ایشتمدم که عیب دیلنجی اوله

قبا گر حریرست و گر پرنیان
قفتان اگر ابریشمدر و اگر زربافتدر

بناچار حشوش بود در میان
البته اورتاسنده حشوی اولور یعنی پاکنا

ننازم بسرمایه فضل خویش
نازلنمزم کندو کمالم و فضلم سرمایهسیله

بدریوزه آورده ام دست پیش
دلنجیلوکه کتوردم الومی سزوک اوکوکزه

شنیدم که در روز امید و بیم
اشتدم که اول امید له قورقو کوننده

بدان را بنیکان ببخشد کریم
یرامزلری ایولره باغشلرمش اول کریم الله

تو نیز ار بدی بینیم در سخن
سن داخی اگر یرامزلغم کورسک سوزمده

بخلق جهان آفرین کار کن
جهان یرادجی خلقیله ایش ایدوب عمل ایله

چو عیبی به بینی تحمل بیار
چون بر عیب کوره سن صبر ایله انجمه

که نرمی به بندد در کارزار
که یومشقلق باغلر جنک و غوغا قپوسنی

چو بیتی پسند آیدت از هزار
چون بر بیت بکلمش کله بیکلردن

بمردی که دست از تعنت بدار
اردلک حقیچون اوسون الی طعن ایتمکدن

همانا که در پارس انشای من
بکزر که پارسده بنم انشا ایدوکلرم

چو مشکست بی قیمت اندر ختن
مشک کبیدر که قیمتی یوقدر ختن شهرنده

چو بانگ دهل هولم از دور بود
طاوول آوازی کبی هیبتم ایراقدن ایدی
به غیبت درم عیب مستور بود
اما غیبتده بنوم عیبم کزلو ایدی یعنی کمسه بلمزدی

گل آورد سعدی سوی بوستان
گل کتوردی سعدی بوستان طرفنه
بشوخی و فلفل بهندوستان
کستاخلغله داخی بوبر کتوردی هندوستانه

چو خرما بشیرینی اندوده پوست
خرما کبی طتلولغله صیوانمش دریسی
چو بازش کنی استخوانی دروست
چون اول دریسنی کیدرسن ایچنده چکردکی

در محامد پادشاه اسلام اتابک ابوبکر بن سعد

پادشاه اسلامک مدحنده در که سعد اوغلی اتابک ابوبکردر

مرا طبع ازین نوع خواهان نبود
بنوم طبیعتم بو درلودن ایکن صفالو دکلدی
سر مدحت پادشاهان نبود
پادشاهلر مدح ایتمک هوسی یوغیدی

ولی نظم کردم بنام فلان
اما نظم ایلدم بو کتابی فلانک آدینه
مگر باز گویند صاحبدلان
اولا که دوشن دیه لر آنی صاحب دللر

که سعدی چو گوی بلاغت ربود
که سعدی چون بلاغت طوبونی قاپدی
در ایام بوبکر بن سعد بود
سعد اوغلی ابوبکرک زماننده ایدی

سزد گر بدورش بنازم چنان
یراشور اگر انوک دورنده نازلنه جهان
که سید بدوران نوشیروان
نته که محمد مصطفی نوشیروان زمانیله

جهانبان و دین پرور و دادگر
جهان صقلایجی داخی دین بسلیجی داخی عدل ایدیجی
نیاید چو بوبکر بعد از عمر
کلمز ابوبکر کبی حضرت عمردن صوکره

سر سرفرازان و تاج مهان
باشی یوجه لرک اولوسی داخی اولولرک تاجی
بدوران عدلش بنازای جهان
انوک عدلی دورانده نازایله ای جهان

گر از فتنه آید کسی در پناه
اگر فتنه دن تحویف کله بر کمسه اولوسغنه
ندارد جز این کشور آرامگاه
بولماز بو مملکتدن غیری آرام و قرار ایدجک یر

فطوبی لباب کبیت العتیق
زهی سعادتلو قپودر که بیت العتیق کبی یعنی مکه کبی
حوالیه من کل فج عمیق
انوک طولایوسنی طولانمغه کلورلر ایراق یولدن

ندیدم چنین گنج و ملک و سریر
کورمدم بویله خزینه و ملک داخی تخت
که وقفست بر طفل و برنا و پیر
که وقف اولنمشدر اوغلانجقلره و یکتلره و پیرلره

نیاید برش دردناک از غمی
کلمز انوک یانینه بر کمسه دردلو غمدن و غصه دن
که ننهاده بر خاطرش مرهمی
که قومایه انوک دردلو غمنه اول مرهم

طلبکار خیرست و امیدوار
خیر ایتمکه طلب ایدیجیدر داخی حقدن امیدوار
خدایا امیدی که دارد برآر
یا رب انوک امیدنی و مرادنی سن بتور

کله گوشه بر آسمان برین
کلاهینک کوشه سنی یوجه کوکه برابر ایکن
هنوز از تواضع سرش بر زمین
داخی الچاقلقدن انک باشی یرده در

ز گردن فرازان تواضع نکوست
بوینی یوجه لردن الچاقلق کوزل و خوبدر
گدا گر تواضع کند خوی اوست
دیلنجی اگر الچاقلق ایدرسه انوک خویدر

اگر زیردستی بنالد رواست
اگر بیال التنداغی اگلرسه روا و جایزدر
ز بر دست افتاده مرد خداست
اما الی یوجه اولوب افتاده لق ایدن مرد خدادر

نه ذکر جمیلش نهان میرود
انونک کوزل ذکری کزلو کتمز بلکه آشکاره در
که صیت کرم در جهان میرود
که انوک کرمی آوازه سی جهانه یایلمشدر

چو او یی خردمند و فرخ نژاد
بنا اونک کبی عقللو داخی مبارک اصللو
ندارد جهان تا جهانست یاد
کتمسنی جهانک یوقدر جهان طوردقجه

نه بینی در ایام او رنجه
کورمزسن انوک دورنده بر زحمت کورر
که نالد ز بیدادگر پنجه
اگلمز بر کمسه بر ظالمک ظلمی پنجه سندن

کس این رسم و ترتیب و آیین ندید
کمسه بو رسم و ترتیبی و بونک کبی عادتی کورمدی
فریدون با آن شکوه این ندید
فریدون اول عظمتیله بونی کورمدی

از آن پیش حق پایگاهش قویست
(آنوك ایچون حق اوکنده آنوك مرتبه‌سی قوتلودر)
که دست ضعیفان بجاهش قویست
(که ضعیفلرك الی آنوك دولتیله قوتلودر)

چنان سایه گسترده بر عالمی
(انجلاین کولکه دوشه‌مشدر عالم خلقنك اوزرینه)
که زالی نیندیشد از رستمی
(که بر قاری بیچاره داخی اکلمز رستم اولن ظالمدن)

همه وقت مردم ز جور زمان
(زیرا جمیع وقتده خلق بو زمانك جورندن)
بنالند از گردش آسمان
(اکلشرلر ایدی که فلکك دونمه‌سندن اکلرلر)

در ایام عدل تو ای شهریار
(اما سنك عدلك کونلرنده ای شهریار)
ندارد شکایت کس از روزگار
(هیچ کمسنه‌نك شکایتی یوقدر روزکاردن)

بعهد تو می‌بینم آرام خلق
(سنك زمانكده کورورم خلقك دینلمه‌سنی)
پس از تو ندانم سرانجام خلق
(اما سندن صوکره بلمزم بونلرك صوکی نه اولور)

هم از بخت فرخنده فرجام تست
(هم سنك مبارك و قوتلو و عاقبتی خیر اولن دولتکدندر)
که تاریخ سعدی در ایام تست
(که سعدینك تاریخی سنك زمانكده واقع اولمشدر)

که تا در فلک ماه و خورشید هست
(نته که فلکده آی ایله کونش واردر)
درین دفترت ذکر جاوید هست
(بو کتابده داخی سنك ابدی ذکرك واردر)

ملوک ار نکونامی اندوختند
(یخشی بکلر اکر ایو آد قازندلرسه نوله)
ز پیشینگان سیرت آموختند
(آنلر داخی کندولردن اوکلکی لردن خوی و هنر اوکرندیلر)

تو در سیرت پادشاهی خویش
(اما سن کندو پادشاهلغنك خوینده)
سبق بردی از پادشاهان پیش
(اوکلکی پادشاهلردن داخی زیاده ایلدون)

سکندر بدیوار رویین و سنگ
(اسکندر یعنی ذو القرنین که توجدن و طاشدن دیوار ایله)
بکرد از جهان راه یأجوج تنگ
(ایلدی جهاندن یأجوجله مأجوجك یولنی طار)

ترا سد یأجوج کفر از زرست
(سنك سدك کفر یأجوجنه آلتوندندر)
نه رویین چو دیوار اسکندرست
(توجدن دکلدر اسکندر دیواری کبی)

زبان آوری کاندرین امن و داد
(اعلی و ادنی عالم و جاهل بونك کبی عدل و داد کوردیجی)
سپاست نگوید زبانش مباد
(سکا دعا و شکر ایلمزلرسه اغزلرنده دللری اولمسون)

زهی بحر بخشایش و کان جود
(زهی اسرکیجی دکزی و جومردلك کانی)
که مستظهرند از وجودت وجود
(که ارقه‌لنمشلردر سنك وجودکدن خلقلرك وجودی)

برون بینم اوصاف شاه از حساب
(حددن زیاده کورورن شاهك اوصافنی)
نگنجد درین تنگ میدان کتاب
(صغمز بو میدانی طار کتابه اول اوصاف)

گر آن جمله را سعدی املا کند
(اکر اول جمله اوصافی سعدی املا ایدوب یازرسه)
مگر دفتری دیگر انشا کند
(مگر بر غیری کتاب انشا ایدوب یازه)

فرو ماندم از شکر چندین کرم
(بن عاجز قلدم بو قدر کرمك شکرندن)
همان به که دست دعا گسترم
(همان اول یکدر که الی دعایه قلدرم دعا ایدم)

جهانت بکام و فلک یار باد
(جهان سنك مرادکجه اولوب فلك یارك اولسون)
جهان آفرینت نگهدار باد
(جهانی یرادیجی داخی سنك صقلایجك اولسون)

خداوند بادا نگهدار تو
(حق سبحانه و تعالی اولسون صقلایجك)
بکام تو بادا همه کار تو
(مرادك اوزره اولسون سنك جمیع ایشلرك)

بکام تو بادا سپهر بلند
(مرادك اوزره اولسون بو یوجه فلك)
ز چشم بدانت مبادا گزند
(یرامز کوزلردن زیان و ضرر ایرشمسون)

بلند اخترت عالم افروخته
(سنك یوجه یلدزك عالمه شعله ویریجی اولسون)
زوال اختر دشمنت سوخته
(زوال دشمنك یلدزینی یقمش کل ایتمش اولسون)

غم از گردش روزگارت مباد
(روزگارك دونمه‌سندن سکا غم اولمسون)
وز اندیشه بر دل غبارت مباد
(درلو فکرلردن کوکلکه غبار داخی اولمسون)

که بر خاطر پادشاهان غمی
(که پادشاهلرك خاطرنده بر غم یورسه)
پریشان کند خاطر عالمی
(پریشان ایلر بوتون عالم خلقنك خاطرنی)

دل و کشورت جمع و معمور باد | ز ملکت پراکندگی دور باد

کوکلک داخی مملکتک جمع و معمور اولسون | سنک ملکوکدن پراکنده لک ایراغ اولسون

تنت باد پیوسته چون دین درست | بد اندیش را دل چو تدبیر سست

تنک اولسون متصل دین اسلام کبی صاغ | یاوز صاغنجی دشمنک کوکلی ...

درونت بتأیید حق شاد باد | دل و دین و اقلیمت آباد باد

سنک ایچون حقک عنایتیله شاد اولسون | کوکلک و دینک و اقلیمک ایما معمور اولسون

جهان آفرین بر تو رحمت کناد | دگر هرچه گویم فسانست و باد

جهانی یرادیجی سنکا اوزره رحمت ایلسون | ایرق هر نه دیرسم زایددر ...

همینت بس از کردگار مجید | که توفیق خیرت بود بر مزید

انجق سکا یتر اولو یوجه الله تعالیدن | که سکا خیر توفیقی اولوب داخی زیاده اوله

نرفت از جهان سعد زنگی بدرد | که چون تو خلف نام بردار کرد

کتدی جهاندن زنکی اوغلی سعد دردله | که سنک کبی اوغل آد صاغنلو اوغل قودی

عجب نیست این فرع از آن اصل پاک | که جانش بر اوجست و جسمش بخاک

عجب دکلدر بو بوداق اول آری کوکدن | که آنک جانی کوکده در تنی یرده در

خدایا بدان تربت نامدار | بفضلت که باران رحمت ببار

یارب اول پاک و آدی تربتک اوزرینه | کندو فضلکله رحمت یاغمورلرینی یاغدر

گر از سعد زنگی مثل ماند و یاد | فلک یاور سعد بوبکر باد

اکر زنکی اوغلی سعددن مثل قلوب اکلورسه | فلک ابوبکر اوغلی سعدک یاردمجیسی اولسون

در ثنای شهزاده اسلام اتابک محمد بن سعد

شهزاده اسلامک دعا ثناسنده در که اتابک سعد اوغلی محمددر

اتابک محمد شه نیکبخت | خداوند تاج و خداوند تخت

محمد که اولو کندو طالعلو پادشاهدر | تاج صاحبی داخی تخت صاحبیدر

جوان و جوان بخت و روشن ضمیر | بدولت جوان و بتدبیر پیر

یکندر جوان بختدر دخی روشن ضمیر | دولتله یکتدر فکرده بیردر

بدانش بزرگ و بهمت بلند | ببازو دلیر و بدل هوشمند

بیلکده اولودر داخی همتده یوجه | قولده قوتلودر دخی کوکلده عاقللو

بدست کرم آب دریا ببرد | برفعت محل ثریا ببرد

جومردلق الیله دریانک صوینی ایلتدی | یوجه لکده اولکر محلنی ایلتدی

زهی چشم دولت بروی تو باز | سر شهریاران گردن فراز

زهی دولت کوزی که سنک یوزکه آچلمه | که بو نیجه اولان پادشاهلرک باشی سن

صدف را که بینی ز دردانه پر | نه آن قدر دارد که یکدانه در

صدفی که کورورسن اینجو دانه سندن | اول قدر و قیمتی یوقدر که بردانه در

تو آن در مکنون یکدانه | که پیرایه سلطنت خانه

سن اول در مکنون سن که بردانه سن | که پادشاهلق اویینک زینتی و بزکی سن

نگهدار یا رب بلطف خودش | بپرهیز از آسیب چشم بدش

صقلیو طوت یارب کندو لطفکله | دخی پرهیز ایله یرامز کوزلوک ضررندن

خدایا در آفاق نامی کنش | بتوفیق طاعت گرامی کنش

یارب عالمده انی اولو آدیله اکلسون | داخی طاعت توفیقله انی عزیز و حرمتلو

مقیمش در انصاف و تقوی بدار | مرادش بدنیا و عقبی برآر

اونی انصاف و تقوی ده مقیم و برقرار | اونک مرادنی دنیاده داخی آخرتده ویر

غم از دشمن ناپسندش مباد | وز اندیشه بر دل گزندش مباد

بکند وکیه دشمنلردن اکا غم و غصه اولمسون | دخی کندن اونک کوکلنه ضرر و زیان اولمسون

بهشتی درخت آورد چون تو بار | پسر نامجوی و پدر نامدار

مکه جنت اغاجی سنکبی یمیش ویرور اوله | اوغلی آد صاغنجی داخی بابا آدلو

از آن خاندان خیر بیگانه دان
انوڭ کبی خاندانڭ خیری ایراق و یاد بیل
که باشند بدگوی این خاندان
کم اولالر بزم صاحبجی ویرانمزی سوکیجی

هزار آفرین باد بر جان تو
بیڭ آفرین اولسون سنڭ عزیز جانوڭه
همیشه برافراشته ایوان تو
دایم قورولمش و یوجلمش اولسون سنڭ ایوانڭ

جهان آفرین مر ترا یار باد
جهانی یرادیجی تکری سکا یار و معین اولسون
بهر کار ذاتت نگهدار باد
هر ایشده سنڭ ذاتوڭی صقلایجی اولسون

زهی دین و دانش زهی عدل و داد
زهی دین زهی علم زهی عدل زهی داد
زهی ملک و دولت که پاینده باد
زهی ملك و دولت که سکا ابدی اولسون

نگنجد کرمهای حق در قیاس
صیغمز حقڭ کرملری قیاسه و عقله و فکره
چه خدمت گزارد زبان سپاس
نه خدمت اودیه بیلسون شکر و ثنا دلی

خدایا تو این شاه درویش دوست
یا رب سن بو درویشلر سوجی پادشاهی
که آسایش خلق در ظل اوست
که خلقڭ حضوری انوڭ کولکه سنده در

بسی بر سر خلق پاینده دار
چوق قلق خلق اوزرنه ابدی و پاینده قیل
بتوفیق طاعت دلش زنده دار
طاعت توفیقی ایله قلبنی دیری طوت

برومند دارش درخت امید
یمشلو طوت انوڭ امیدی و مرادی آغاجنی
سرش سبز و رویش برحمت سفید
باشنی یاشیل و یوزینی رحمتوڭله آغ طوت

براه تکلف مرو سعدیا
زحمت و تکلف یولنه کتمه ای سعدی
اگر صدق داری بیار و بیا
اگر اعتقادڭ وار ایسه کتور داخی کل

تو منزل شناسی و حق راهرو
سن حق منزلنی اکلایجی و حق یولنه کیدیجیسن
تو حق گوی و خسرو حقایق شنو
سن حق سویلیجی سن پادشاه حقی دیڭلیجیدر

باب اول در عدل و انصاف شهریاری و در تدبیر جهانداری

اوکنجی باب پادشاهلرڭ عدل و انصافنده در و داخی جهانداری‌لق تدبیرنده و فکرنده در

چه حاجت که نه کرسی آسمان
نه حاجت که فلکڭ طقوز کرسیسنی کتورد
نهی زیر پای قزل ارسلان
قویاسن قزل ارسلانڭ ایاغی آلتنه تعظیما

مگو پای عزت بر افلاک نه
سن اوکا دیمه که عزت ایاغڭ فلکلر اوزره قو
بگو روی اخلاص بر خاک نه
بلکه ایت اوکا که اخلاص یوزڭی طوپراغه قو

بطاعت بنه چهره بر آستان
طاعت ایله قوالوکی و یوزوڭی اشیك اوزره قو
که اینست سر جاده راستان
که بودر عزیزلرڭ و طوغرولرڭ طریقی

اگر بنده‌ای سر برین در بنه
اگر قول ایسڭ باشوڭی بو قاپویه قو
کلاه خداوندی از سر بنه
پادشاهلق تاجنی باشڭدن چقاره قو

بدرگاه فرمان ده ذوالجلال
بویرق بیوریجی ذوالجلال تکرینڭ درگاهنده
چو درویش پیش توانگر بنال
درویش کبی که غنیلر اوکنده ایکلر

چو طاعت کنی لبس شاهی مپوش
قچان طاعت ایده سن شاهلق لباسن کیمه
چو درویش مخلص برآور خروش
مخلص درویش کبی آه و فریاد ایدوب تضرع ایله

که پروردگارا توانگر تویی
ایت که پروردگارا غنی و بای سنسن
توانای درویش پرور تویی
درویش بسلیجی غنی و بای سن سن

نه کشورخدایم نه فرمان دهم
نه مملکت ایچیجیم نه بویرق بویروجیم
یکی از گدایان این درگهم
بلکه سنڭ درگاهڭڭ گدالرندن بریم

چه برخیزد از دست کردار من
نه حاصل اولور بنوم عملوم و طاعتم الندن
مگر دست لطفت شود یار من
مگر سنڭ لطف و عنایتڭ الی اولا بنوم یارم

تو بر خیر و نیکی دهم دسترس
سن خیر و ایلك ویروب الوم طوت
وگرنه چه خیر آید از من بکس
یوقسه نه خیر کلور بندن بر کمسنه‌یه

دعا کن بشب چون گدایان بسوز
کیجه‌له دعا و نیاز ایله گدالر کبی یانوب یاقلوب
اگر می‌کنی پادشاهی بروز
اگر کوندوزین پادشاهلق ایدر اولور ایسڭ

کمربسته گردن‌کشان بر درت
بو بغلو بوین چکیجیلر سنک قپوکده
تو بر آستان عبادت سرت
سنک باشک عبادت آشکنده اولسون

خدایا تو بر کار خیرم بدار
یارب سن بنوم ایشومی خیر ایله دے
وگرنی نیاید ز من هیچ کار
یوقسه بندن هیچ بر ایش گلمز

زهی بنده کانرا خداوندگار
زهی قوللره بونلک کبی پادشاه
خداوندرا بنده حق گزار
الله تعالی یه حق گزار دقوللر اولب خدمت

حکایت

حکایت کنند از بزرگان دین
حکایت ایدرلر کم دین اولولرندن
حقیقت شناسان عین الیقین
حقیقت آکلایجیلر کم عین الیقین صاحبلری

که صاحب دلی بر پلنگی نشست
کم بر کوکلی اری بر قپلانه بنمش ایدی
همی راند و بگرفته ماری بدست
گیدر ایدی سگردرآلنده قمچی یرنه بر ییلان طوتمش

یکی گفتش ای مرد راه خدای
بر کیمسه اوکا دیدی ای تکری یولنک اری
بدین ره که رفتی مرا ره نمای
بو یولا کم گیدرسن بکا داخی یول گوستر

چه کردی که درنده رام تو شد
نه عمل ایلدک کم ییرتجی سنک بونک اولدی
نگین سعادت بنام تو شد
سعادت مهری سنک آدوکه اولدی

بگفتا پلنگم زبونست و مار
ایتدی اگر قپلان بکا زبون ایسه داخی ییلان
وگر پیل و کرکس شگفتی مدار
اگر فیل داخی کرکس ایسه ده عجب طوتمه

تو هم گردن از حکم داور مپیچ
سن داخی حقک امرندن بوین چویرمه
که گردن نپیچد ز حکم تو هیچ
کم بوین دوندرمیه سنک حکمکدن هیچ

چو حاکم بفرمان داور بود
چونکه پادشاهلر حق بویروغنده اولالر
خدایش نگهبان و یاور بود
حق تعالی انوک صقلایجیسی و یاردمجیسی اولور

حکایت همدرین معنی

حکایتدر کرو کچن معنیده

یکی دیدم از عرصهٔ رودبار
بر کیشی کوردم رودبار مملکتندن کلور
که پیش آمدم بر پلنگی سوار
کم بنوم اوکومه کلدی بر قپلانه بنمش

چنان هول از آن حال بر من نشست
انچلین قورقو اول حالدن بکا کلدی
که ترسیدنم پای رفتن ببست
کم اول قورقودن بنوم گتمکه آیاغومی باغلدی

تبسم کنان دست بر لب گرفت
کلومسونرک الینی اغزنه طوتدی
که سعدی مدار آنچه دیدی شگفت
کم ای سعدی عجب طوتمه انی کم کوردک

ره اینست روی از طریقت متاب
یول بودر یوزنی طریقتدن دوندرمه
بنه گام و کامی که خواهی بیاب
بو یوله آیاق قو داخی هر نه مرادک وارسه بول

محالست چون دوست دارد ترا
محالدر کم چون سنی حق دوست طوتا
که بر دست دشمن گذارد ترا
کم دشمن الینه سنی ویره حاشا کم الیه

نصیحت کسی سودمند آیدش
نصیحت اول کمسنه یه فایده لو کلور دایم
که گفتار سعدی پسند آیدش
کم سعدینک سوزلری اکا بکنلمش کله

پند دادن کسری هرمز را

اوکوت ویردوکی نوشیروانک اوغلی هرمزه

شنیدم که در وقت نزع روان
اشتدم کم جان ویرجک وقتده
بهرمز چنین گفت نوشیروان
اوغلی هرمزه بونجلاین دیدی نوشیروان

که خاطر نگهدار درویش باش
کم خاطر صقلایجی اول درویشک اول
نه در بند آسایش خویش باش
کندو حضورکده ورا خلقک غمنده اول

نیاساید اندر دیار تو کس
قرار دوتب دکلمز سنک دیارکده کمسنه
چو آسایش خویش جویی و بس
چون کندو حضورک ورا خلقک آسایشی

نیاید به نزدیک دانا پسند
عاقللر یاننده بکنلمش کلمز
شبان خفته و گرگ در گوسفند
چوبان اویومش اولا داخی قورت قیونده

برو پاس درویش محتاج دار
وار محتاج درویشك رعایتنی کوزه
که شاه از رعیت بود تاجدار
که پادشاه رعیتدن تاجدار اولور

رعیت چو بیخند و سلطان درخت
رعیت کوك کبیدر پادشاه آغاجی
درخت ای پسر باشد از بیخ سخت
آغاج ای اوغل کوکدن برك اولور

مکن تا توانی دل خلق ریش
ایله کوجك ایتمه خلقك کوکلنی یاره
وگر میکنی میکنی بیخ خویش
اکر ایدرسك کندو کوکینی قازرسن

اگر جاده‌ای بایدت مستقیم
اکر ایستکا طوغری یول کرك اولورسه
ره پارسایان امید است و بیم
زاهدلرك یولی طوت که پارسالردر امید له قورقو

طبیعت شود مرد را بخردی
طبیعتا اولور داعیما عاقل کشیه
به امید نیکی و بیم بدی
ایلوککه امید ایدوب یرامزلقدن قورقو

گر این هر دو در پادشه یافتی
اکر بو ایکیسی که امیدله قورقودر پادشاهده
در اقلیم و ملکش پنه یافتی
انوك اقلیمنده و مملکتنده معمورلق بولورسن

که بخشایش آرد به امیدوار
که اشرکك کلدی امیدلو اولانلره
به امید بخشایش کردگار
حق تعالینك رحمتی امیدلرینه نظر ایدر

گزند کسانش نیاید پسند
کیمسنه‌لر ضررنه انك بکنلمش کلمز
که ترسد که در ملکش آید گزند
که قورقر که انوك مملکتنه ضرر و زیان کله

وگر در سرشت وی این خوی نیست
اکر انك طبیعتنده بو خوی یوغسه
در آن کشور آسودگی بوی نیست
اول مملکتده راحتلق قوقوسی یوقدر

اگر پای بندی رضا پیش گیر
اکر آیاغی باغلو ایسك رضایی اوکه طوت
وگر یکسواره ره خویش گیر
اکر یالکز ایسك کندو یولك طوت

فراخی در آن مرز و کشور مخواه
واسعلق و بولقلق اول مملکتده ایستمه
که دلتنگ بینی رعیت ز شاه
که کوکلی طار کوره‌سن رعیتك شاهدن

ز مستکبران دلاور بترس
سن بهادر کبر اهلندن قورق و صاقن
از آن کو نترسد ز داور بترس
اندن قورقمه که اول تکریدن قورقمز اولا

دگر کشور آباد بیند بخواب
ایرقا اول مملکتك معمورلغنی دوشنده کورر
که دارد دل اهل کشور خراب
که طوتر مملکت اهلنوك کوکلنی خراب

خرابی و بدنامی آید ز جور
خرابلق داخی بدناملق ظلم و جوردن اولور
رسد پیش بین این سخن را بغور
ایلروسن نظر ایدیلر بو سوزك نهایتنه

رعیت نشاید به بیداد کشت
رعیتی کرکمز جورله و ظلمله اولدرمك
که مر سلطنت را پناهند و پشت
که بونلر سلطنته صغنجق دروارقه در

مراعات دهقان کن از بهر خویش
اکنجی رعایتیله کندکدن اوترو
که مزدور خوشدل کند کار بیش
که کوکلی خوش اولن ارغاد ایشی چوق ایشلر

مروت نباشد بدی با کسی
مروت دکلدر کمسیه یرامزلق ایلمك
کز و دیده باشی نکویی بسی
که اوندن کورمش اولاسن ایلوکی چوقلق

کرم کن نه پرخاش و کین آوری
کرم ایله غوغا و علبه و کین ایتمك
که عالم بزیر نگین آوری
که عالمی یوزوکك مهری النده کوره‌سن

پند دادن خسرو شیرویه را

اوکوت ویردوکی خسرونك اوغلی شیرویه‌یه

شنیدم که خسرو بشیرویه گفت
ایشتدم که خسرو اوغلی شیرویه‌یه دیدی
در آن دم که چشمش ز دیدن بخفت
اول وقت که انوك کوزی کورمکدن اویودی

بر آن باش تا هرچه نیت کنی
انوك اوزره اول که هرنه نیت ایدرسك
نظر در صلاح رعیت کنی
نظر ایده رعیتك صلاحنه

الا تا نپیچی سر از عدل و رای
آگاه اول دوندیه سن باشونی عدل دن
که مردم ز دستت نپیچند پای
که خلق سنینک الیکدن چوندیه لر آیاق

گریزد رعیت ز بیدادگر
قچار رعیت جور ایدیجی ظالملردن
کند نام زشتش بعالم سمر
ایدرلار انونک چرکین آتینی عالمده حکایت

بسی بر نیاید که بنیاد خود
چوقلوق کچمز که کندو بنیادنی
بکند آنکه بنهاد بنیاد بد
قازر قوپارور اول کیم یمان بنیاد قودی

خرابی کند مرد شمشیر زن
خرابلیق ایدر قلیچ اوروجی کیشی
نه چندانکه دود دل طفل و زن
اول قدرده کیم اوغلان نینک و عورتلرنینک کونکلی توتونی

چراغی که بیوه زنی برفروخت
بر چراغی که طول عورت یاقمش اولا
بسی دیده باشی که شهری بسوخت
چوقلوق کورمش سن کیم بر شهرنی یاقدی

ازآن بهره ورتر در آفاق کیست
اوندن فایده لوراق عالمده کیم دور
که در ملک رانی بانصاف زیست
که پادشاهلقده انصاف بله و عدل بله دیرلدی

چو نوبت رسد زین جهان غربتش
چون نوبتی ایریشه بو جهاندن غربتیدین
ترحم فرستند بر تربتش
رحمت دعاسینی کوندرلار انونک مقبره سینه

بد و نیک مردم چو می بگذرند
ایو یمان جون جمله نی چکیب کیدر
همان به که نامش بنیکی برند
همان اولیکدور که انونک آتینی ایلگولیکله اکلدیلار

خدا ترس را بر رعیت گمار
تکریدن قورقوچی رعیتلر اوزره توکل
که معمار ملکست پرهیز کار
که ملک معماری دور تانکریدن پرهیز قیلغوچی

بداندیش خلقست و خونخوار خود
خلقغه یمان فکرلو دور و قانن ایچیجی
که نفع تو جوید در آزار خود
که سنینک فایدانک استر کندونک انجمه سیله

ریاست بدست کسانی خطاست
اولوغلوق کیشیلر الینده یمان خطادور
که از دستشان دستها بر خداست
که انونک ظلمیدن رعیتلارنینک الی تکریغه دور

نکوکار پرور نبیند بدی
ایو کیشیلرنی بسلیکن هیچ یمانلیق کورمز
چو بد پروری خصم جان خودی
چون یمانلارنی بسلیه سن کندو جانینک دشمنی سن

مکافات دشمن بمالش مکن
دشمنونک و ظالملرنینک عوضینی مالیش بیله قیلمه
که بیخش بر آورد باید ز بن
بلکه انونک کوکنی دیبیندن قوپارماق کرک

مکن صبر بر حاکم ظلم دوست
صبر ایتمه ظلمی سون حاکملرنینک جزاسینه
که از فربهی بایدش کند پوست
زیرا سمیزلیکدن انونک دریسینی قوپارماق کرک

سر گرگ باید هم اول برید
قورد باشینی اولندن کسماک کرک
نه چون گوسفند آن مردم درید
اول وقت که کلدی خلقنینک قویونی یرتدی

حکایت

چه خوش گفت بازارگانی اسیر
نه خوش دیدی بر طوتساق اولمش بازرگان
چو گردش گرفتند دزدان بتیر
چون طولا یوسینی طوتدیلار حرامیلار اوقلار بله

چو مردانگی آید از رهزنان
چون ارلیک کلسه یول اورغوچی حرامیلاردن
چه مردان لشکر چه خیل زنان
یا لشکر خلقیدین اولمش یا عورتلاردن اولمش

شهنشه که بازارگان را بخست
پادشاه که بازرگانی انجیدور
در خیر بر شهر و لشکر ببست
خیر قپوسی اول شهر و اول لشکرغه بغلادی

کی آنجا دگر هوشمند آن روند
که آندن هیچ عاقللار وارورلارمی طورورلار
چو آوازهٔ رسم بد بشنوند
چون یرامزلیق قاعده سینینک آوازه سین اشیتسه لار

نکو بایدت نام و نیکو قبول
ایو کرکدور سنکا ایو آد و قبول
نگهدار بازارگان و رسول
صقلا یوطوتماق بازرگانی و ایلچینی

همیدون مسافر گرامی بدار
دایم مسافرنی عزیز و خوش طوت
که تا نام نیکت برد در دیار
که تا سنینک ایو آدینک ملکلرغه الیب بارغای

بزرگان مسافر بجان پرورند
اولولر مسافری جان ایله خوش طوتب بسلرلر
که نام نکویی بعالم برند
که انلرڭ ایو ادلرینی عالمه یایوب سویلرلر

تبه گردد آن مملکت عن قریب
ویران اولور اول مملکت یاقین وقتده
که ازوی دل آزرده آید غریب
اوندن کوڭلی انجمش چقا غریب اولن

غریب آشنا باش و سیاح دوست
غریب ایله آشنا اول و مسافر ایله دوست اول
که سیاح جلاب نام نکوست
که مسافر ایو ادی یا چکیجیدر عالمه

نکو دار ضیف و مسافر عزیز
قونوغی ایو طوت و مسافری عزیز طوت
وز آسیب شان بر حذر باش نیز
انلره زحمتی ذکر ایلمکدن صقنیجی اوزره اول

ز بیگانه پرهیز کردن نکوست
یاد کشیدن صاقنمق غایت ایودر
که دشمن توان بود در زی دوست
که دشمن اولمغه قابلدر دوست شکلنده

ندیمان خود را بیفزای قدر
کندو ندیملرڭك قدرلرینی زیاده ایله
که هرگز نیاید ز پرورده غدر
که البته بسلنمشدن هیچ غدر گلمز

چو خدمت گزاریت گردد کهن
چون سنڭ خدمتکارڭ خدمتده اسکی اولا
حق سالیانش فرامش مکن
انوڭ اولکچن ییللرینڭ حقنی صقن اونتمه

گر او را هرم دست خدمت ببست
اگر انوڭ پیرلك خدمتالنی باغلدیسه
ترا همچنان بر کرم دست هست
سنڭ کنه انجلاین کرمه الوڭ اچوقدر واردر

اندر نواخت خدمتکاران قدیم

اسکی مکدان اولن خدمتکارلری اوخشایوب طوتمقده در

شنیدم که شابور دم در کشید
اشتدم که شابور نفس چکدی
چو خسرو برسمش قلم در کشید
چون خسرو انوڭ منصبنه قلم چکدی

چو حالش شد از بی‌نوایی تباه
چون انوڭ حالی فقیرلقدن ازغون اولدی
نبشت این حکایت بنزدیک شاه
یازدی بو حکایتی شاهڭ یانینه گوندردی

چو بذل تو کردم جوانی خویش
چون صرف و بذل ایلدم کندو یگیتلکمی سکا
بهنگام پیری مرانم ز پیش
پیرلکوم وقتنده بنی سورمه اوکڭدن

غریبی که پر فتنه باشد سرش
بر غریبڭ که طولو فتنه اولا انوڭ باشی
میازار و بیرون کن از کشورش
انجتمه انی مملکتڭدن طشره ایلیه چقار

تو گر خشم بروی نگیری رواست
سن اگر اوکا خشم ایلمزسڭ نوله جائزدر
که خود خوی بد دشمنش در قفاست
که کندونڭ اول یرامز خوی اردنجه دشمنیدر

وگر پارسی باشدش زادبوم
اگر عجم اولورسه انوڭ یری و یوردی
بصنعانش مفرست و صقلاب و روم
صنعان شهرینه گوندرمه صقلاب و روم

هم آنجا امانش مده تا بچاشت
انده داخی امان ویرمه تا قوشلوغه دك
نشاید بلا بر کسی گماشت
لایق دگلدر که بلایی بر مسلمانه کوندرمک

که گویند برگشته بادا آن زمین
که دیدیلر خراب اولسون اول مملکت یعنی
کزو مردم آیند بیرون چنین
که اوندن خلق تاراج ایله چقدیلر

عمل گر دهی مرد منعم شناس
اگر خدمت ویرورسڭ ایو منعم و محسن کمسنه‌یه ویر
که مفلس ندارد ز سلطان هراس
که فقیر و مفلس اولان پادشاهدن قورقمز

چو مفلس فرو برد گردن بدوش
چون فقیر اشغه ایلته بویننی اوموزینه
ازو بر نیاید دگر جز خروش
اوندن ایرو قالمز فریاد و فغاندن غیری

چو مشرف دو دست از امانت بداشت
چون یازیجی ایکی الن امانتدن قلدورسه
بباید برو ناظری بر گماشت
کرکدر اوکا بر ناظر داخی حواله ایلمك

ور او نیز در ساخت با خاطرش
اگر اولداخی ناظر ایله خاطرینه اویدیسه
ز مشرف عمل برکن و ناظرش
اول عاملدن عملی الوب گوزلدن ناظرینی

خداترس باید امانت گزار
الله‌دن قورقیجی گرکدر امانت گزار اولن کمسنه
امین کز تو ترسد امینش مدار
امین که سندن قورقه اوني امین طوتمه

امین باید از داور اندیشناک

امین کرک داور اللهدن قورقوب فکر ایدیجی

نه از رفع دیوان و زجر و هلاک

دکل که معزول اولمقدن و زجر هلاکدن

بیفشان و بشمار و فارغ نشین

صاچ و بر صابماداخی فارغ اولا اوتور

که از صد یکی را نه بینی امین

که یوزدن برینی کوره مزسن امین

دو همجنس دیرینه را هم قلم

ایکی همجنس اولوب اهل قلم اولانی اسکیدن

نباید فرستاد یکجا بهم

کرکمز که کوندره سن ایکسینی بیله بر یره

چه دانی که همدست گردند و یار

نه بیلورسن که ال بر ایده لر داخی یار و مصاحب اوله

یکی دزد باشد یکی پرده دار

برینی اوغری اولا برینی پرده طوتیجی اولا

چو دزدان ز هم باک دارند و بیم

اوغرولر بری بریندن قورقرلر قوایدوب

رود در میان کاروان سلیم

کیده اورتاسنده یواش کاروانک

یکی را که معزول کردی ز جاه

برینی که معزول ایده سن منصبندن

چو چندی برآید ببخشش گناه

چون بر هیچ زمان کچه اونک کناهن باغشله

برآوردن کام امیدوار

یتورمک مرادنی بر حاجتلونک

به از قید و بندی شکستن هزار

یکدر اول قید و بنددن صیماق بیک

نویسنده را گر ستون عمل

یازیجیلرک اگر عملی یعنی یازیجیلغی

بیفتد نبرد طناب امل

دوشرسه کسیلور امیدی ایپلری

بفرمان بران بر شه دادگر

بویرق طوتیجیلره کرکدر که عادل پادشاهلر

پدروار خشم آورد بر پسر

اتالر کبی اوغوللرینه خشم ایدوب قاقیالر

گهش می زند تا شود دردناک

وقتا اونی شویله اوره لر که دردناک اوله

گهی می کند آبش از دیده پاک

وقتا اولور که کوزینک یاشینی سلوب ...

چو نرمی کنی خصم گردد دلیر

چون یومشقلق ایده سن دشمن بهادر اولا

وگر خشم گیری شوند از تو سیر

اگر قتی قاقیسن سندن اوصانه لر

درشتی و نرمی بهم در بهست

ایریلکده یومشاقلقده ایکیسی بیله بر اولمق یکدر

چو رگ زن که جراح و مرهم نهست

قان الیجی کبی که هم یاره ایلر هم اوردور

جوانمرد و خوشخوی و بخشنده باش

جوانمرد اول خوشخوی اول و جومرد اول

چو حق بر تو پاشد تو با خلق پاش

چون حق تعالی سکا ویردی سنده خلقه ویر

نیامد کس اندر جهان کو بماند

کلمدی کمسه بو جهانه که بونده اوله قلا

مگر آن کزو نام نیکو بماند

مگر اول قلا اندن که اونک ایو آدی قلا

نمرد آنکه ماند پس از وی بجای

اولمز اول کمسه که اندن صکره اونک برنده قلا

پل و خان و خوانی و مهمانسرای

کوپری و کاروانسرای و تکیه سی و قونقخانه

هر آنکو نماند از پسش یادگار

اما اول کمسه نک اردندن یادگاری قالمیه

درخت وجودش نیاورد بار

اونک وجودی اغاجی دنیاده یمش ویرمدی

وگر رفت و آثار خیرش نماند

اگر کیدوب اونک خیردن اثرلری قلمیه

نشاید پس از مرگش الحمد خواند

یرامز اونک جانی ایچون فاتحه سوره سی اوقیه لر

چو خواهی که نامت بود جاودان

چون دیلرسنک که سنک آدک باقی واید

مکن نام نیک بزرگان نهان

ایلمه کچمش اولولرک ایو آدینی کیزلو

همین نقش برخوان پس از عهد خویش

انجق بو صورتدر کیمسه دن صوکره

که دیدی تو در عهد شاهان پیش

که سن کوردک کچمش پادشاهلرک زمانی

همین کام و ناز و طرب داشتند

اندرک مجلسی ناز و طرب اهلی ایدیلر

بآخر برفتند و بگذاشتند

اما عاقبت قویوب کتدیلر ضرور ترک ایدیلر

یکی نام نیکو ببرد از جهان

برینی ایو آدله کتدی بو دنیادن

یکی رسم بد ماند ازو در جهان

برینی یرامز عادت و قانون قودی اندن دنیاده

بسمع رضا مشنو آزار کس

رضا قولاغیله اشتمه کمسنک اینجیتمسنی

وگر گفته آید بغورش برس

اگر دیرلرسه سکا اونک غورنه ارش صوکره

گنهکار را عذر نسیان بنه
گنهکارلره اونوتمقلق عذرینی قو اونوت
چو زنهار خواهند زنهار ده
چون امان دیلیلر سن داخی امان ویر

گر آید گنهکاری اندر پناه
اگر گله بر گنهکار سنک صغنجاغکه صغنه
نه شرطست کشتن باول گناه
شرط دکلدر که اولدره انی اول کناهله

چو باری بگفتند و نشنید پند
چون بر کره نصیحت ایده سن اگر اشتمزسه
وگر گوشمالش بزندان و بند
صوکره گوشمال ویروب زندان ایله قوی بند ایله

وگر پند و بندش نیاید بکار
اگر نصیحت ایله و قید و بند ایله حاصل اولمزسه
درخت خبیثست بیخش برار
مردار آغاجدر همان انوک کوکنی چیقار

چو خشم آیدت بر گناه کسی
چون خشمه کله سن بر کمسنه‌نک گناهی اوزره
تأمل کنش در عقوبت بسی
فکر ایله انوک عقوبتنده و اولدرمه

که سهلست لعل بدخشان شکست
که آساندر بدخشانک لعلینی اوواتمق
شکسته نشاید دگر باره بست
اما صنمش نسنه کیرو اولکی کبی توتلمز

اندر سیاست پادشاهان و در تأخیر سیاست

پادشاهلرک سیاستنده در و سیاستی تأخیر اتمک بیانندهدر

ز دریای عمان برآمد کسی
عمان دکزندن کلدی بر کمسنه
سفر کرده هامون و دریا بسی
سفر ایتمش اووالری و دکزلری چوق

جهان گشته و دانش اندوخته
جهانی گزمش و علم و کمالی دوکرنمش
سفر کرده و صحبت آموخته
سفر ایتمش و صحبت اوکرنمش

بهیکل قوی چون تناور درخت
صورتده قوی ایدی کوده‌لو آغاج کبی
ولیکن فرومانده بی برگ سخت
اما عملدن قالمش یپراغی و کلمش زیاده

عرب دیده و ترک و تاجیک و روم
عربی و ترکی و عجمی و رومی کورمش
ز هر جنس در نفس پاکش علوم
هر جنسدن انوک نفس پاکنده علم

دو صد رقعه بالای هم دوخته
ایکی یوز پاره‌دن یاما اوکنه دیکمش
ز حراق و او در میان سوخته
خرقه‌لردن اول اورتاده یانمش

بشهری درآمد ز دریا کنار
بر شهره کلدی دکز کنارندن
بزرگی در آن ناحیت شهریار
بر اولو اول ناحیه‌ده پادشاه ایدی

که طبع نکونامی اندیش داشت
ایو آدلولق طبیعتی فکرن ایدردی
سر عجز در پای درویش داشت
عجز باشنی درویش آیاغنه طوتردی

بشستند خدمتگزاران شاه
یودیلر اول پادشاهک خدمتکارلری
سر و تن بحمامش از گرد راه
باشنی تننی حمامده الیوب یول توزندن

چو بر آستان ملک سر نهاد
چون پادشاهک اشیکنه باش قودی
ستایش کنان دست بر بر نهاد
دعا ایدرک الن کوکسنه قودی طوردی

درآمد بایوان شاهنشهی
ایچرو کلدی پادشاهلق ایوانینه
که بختت جوان بود و دولت رهی
که سنک تختک یکیت اولسون داخی دولت

شهنشاه گفتا ز کجا آمدی
پادشاه دیدی نره‌دن کلدک
چه بودت که نزدیک ما آمدی
نه اولدی که بزم یانمزه کلدوک

چه دیدی درین کشور از خوب و زشت
نه کوردک بو مملکتده کوزلدن چرکیندن
بگو ای نکونام و نیکوسرشت
ایت ای ایو آدلو داخی ایو طبیعتلو

بگفت ای خداوند روی زمین
ایتدی ای یرک یوزینک پادشاهی
خدایت معین باد و دولت قرین
خدا سکا معین اولسون داخی دولت

نرفتم درین مملکت منزلی
کتمدم بو مملکتده بن هیچ بر منزله
که را آزرده دیدم دلی
که انده خسته‌دن بر کوکلی اینجنمش کوردم

ملک را همین ملک پیرایه بس
پادشاهه همان مملکتک بزکی ییتر
که راضی نگردد بآزار کس
که راضی اولمز بر کمسنه‌نک اینجندوکنه

سخن گفت و دامان گوهر فشاند — بلفظی که شاه آستین برفشاند

سوز سویلدی اتکیله کوهر صاچدی — بر لفظ ایله که پادشاه صفاسندن ینکن صاچدی

ندیدم کسی پر گران از شراب — مگر هم خرابات دیدم خراب

کورمدم بر کیمسه‌یی مخمور اوله شرابدن — مکر که خراباتده کوردم خراب یری

پسند آمدش حسن گفتار مرد — بنزد خودش خواند و اکرام کرد

بکلمش کلدی پادشاهه اول کشینک کوزل سوزی — کندو یانینه چغردی داخی اکرام و اعزاز ایلدی

زرش داد و گوهر بشکر قدوم — بپرسیدش از گوهر و زاد و بوم

آلتون و گوهر ویردی انونک کلدوکی شکرینه — اوکا صوردی قنغی یرلک یوردنک گوهر

بگفت آنچه پرسیدش از سرگذشت — بقربت ز دیگر کسان برگذشت

دیدی اول نسنه‌دن که صوردی باشندن گچدی — پادشاهه یاننده مقرب اولوب غیره یکلدی

ملک با دل خویش در گفت و گوی — که دست وزارت سپارد بدوی

پادشاه کندو کوکلینه دیدی سوز کلامجی ایدر کن — که وزیرلک مهرینی اوکا تسلیم ایده ویره

ولیکن بتدریج تا انجمن — بسستی نخندند بر رای من

اما یاب یاب ایده تجربه ایله تا اشیدن خلق — بنوم بو فکریمه کولمیه‌لر که نه سستلک ایلدی

بعقلش بباید نخست آزمود — بقدر هنر پایگاهش فزود

ایتدی اول انی عقلده تجربه و امتحان ایتمک کرکدر — کندو هنری قدری مرتبه‌سنی ارتورمق کرکدر

برد بر دل از جور غم بارها — که نا آزموده کند کارها

چکر کوکلنده جور و غمدن نیچه یوکلر — که تجربه اولوب صنانمامش ایش ویره‌لر

چو قاضی بفکرت نویسد سجل — نگردد ز دستار بندان خجل

چون بر قاضی فکر ایله یازه سجلاتینی — اولمز دلبندی بو ییکلردن خجل یعنی اوتانمز

نظر کن چو سوفار داری بشست — نه آنگه که پرتاب کردی ز شست

باق چون اوق کرشی الوکده دروب نظر ایله — اول وقت دکل که اوق قبضه‌دن کیده

چو یوسف کسی در صلاح و تمیز — بچل سال باید که گردد عزیز

یوسف پیغمبر کبی بر کیمسنه صلاح و عقلده — قرق یل کرکدر که مصره عزیز اوله

بایام تا بر نیاید بسی — نشاید رسیدن بغور کسی

نیچه کونلر کچمیه نیچه بر کیمسه‌لره مصاحب اولدقجه — قدرت یتمز که بر کیمسه‌نک خوینه و هنرینه

ز هر نوع اخلاق او کشف کرد — خردمند و پاکیزه دین بود مرد

هر درلودن انونک اخلاقی پادشاهه ظاهر اولدی — عاقللو و پاک مذهب و اوصلو کیمسنه ایدی

نکو سیرتش بود و روشن قیاس — سخن سنج و مقدار مردم شناس

ایو خویلو اولوب روشن فکرلو ایدی — سوزی طرتوب سویلردی داخی آدملک مقدارین بلوردی

برای ز بزرگان مهش دید و بیش — نشاندش زبردست دستور خویش

فکرده غیری اولولردن آنی ایو کوردی داخی زیاده — اوتوردی آنی کندو وزیرنک اوستنه کندو

چنان حکمت و معرفت کار بست — که از امر و نهیش درونی نخست

انجلاین حکمت و معرفت ایله عمل ایلدی — که انونک امرندن و نهیندن بر کوکل انجنمدی

در آورد ملکی بزیر قلم — که زو بر وجودی نیامد الم

کتوردی بر ملکی قلمنک التنه الوضبط ایلدی — که اوندن بر کیمسنه‌یه غم غصه کلمدی

زبان همه حرف گیران ببست — که حرفی بدش بر نیامد ز دست

دللرنی جمیع طعن ایدیجیلرک باغلادی — که بر یرامز حرف کلمدی انونک الندن

حسودی که یک جو خیانت ندید — بکارش نیامد چو گندم طپید

بر حسود که بر آرپا اغرلغی خیانت کورمدی — انونک ایشنه کلمدی چون بغدای اصدی

ز روشن دلش ملک پرتو گرفت — وزیر کهن را غم نو گرفت

انونک روشن کوکلندن مملکت شعله طوتدی — اسکی وزیری یکی غم طوتدی تا صاشندن

ندید اندر آن خردمند رخنه‌ای — که در وی تواند زدن طعنه‌ای

کورمدی اول عاقللو یرده صوچ که انوکله — کیمسه اوکا طعنه ایتمکه و مرتبه سندن دوشرمکه

امین و بداندیش طشتند و مور نشاید درو رخنه کردن بزور

امین داخی یرامز فکرلو کرنجه ایله قارنجه بکزر هیچ قارنجه دمره نکنه کدك ایدمك بکوترایمز

ملك را دو خورشید پیکر غلام بسر بر کمر بسته بودی مدام

پادشاهك ایکی کونش یوزلو قوللری واریدی بلنده آلتون کمر قوشاق قوشانورلردی دایم

دو پاکیزه پیکر چو حور و پری چو خورشید و ماه از نکویی بری

ایکی پاك صورتلولر حوری و پری کبی کونش ایله آیه بکزرلردی صورتده شکلده

دو صورت که گفتی یکی نیست بیش نموده در آیینه همتای خویش

ایکی صورت ایدی که دیدوك بریدن زیاده دکل کوسترمش ایدی انجق آیینه کندو نظیرلرینی

سخنهای دانای شیرین سخن گرفت اندران هر دو شمشاد بن

سوزلری اول شیرین سوزلو وزیرك طوتدی کوکلنده یر ایتدی بو شمشاد بویلو

چو دیدند کاوصاف خلقش نکوست بطبعش هوادار گشتند و دوست

چون کوردولر که اوصافی و خلقی کوزلدر انوك طبعنه هوادار اولدیلر داخی دوست

درو هم کرد میل بشر نه میلی چو کوتاه بینان بشر

اوکه داخی اثر ایلدی میل آدمك نه که بشر اول میل دکل که قصه نظرلولر شره ایندوکی

چو خواهی که قدرت بماند بلند دل ای خواجه بر ماهرویان مبند

چون دیلرسك که سنك قدرك یوقاری قاله کوکلکی ای خواجه محبوبلره باغلامه

وگر خود نباشد غرض در میان حذر کن که دارد بهیبت زیان

اکر اوزنده شهوانی غرض داخی اولمزسه صاقن که غایتده هیبته وقعه زیان

وزیر اندرین شمه راه برد بخبث این حکایت بر شاه برد

اول ملکی وزیر بو احواللرك شمه سنه یول بولدی خبث ایله بو حکایه پادشاهه ایلتدی

از آسایش آنکه خبر یافتی که در روی ایشان نظر داشتی

حضوردن اول وقت خبر بولورسن که اونلرك یوزلرینه نظر ایده سن بقه

که این را ندانم چه خوانند و کیست نخواهد بسامان درین ملك زیست

که بوکا بلمزن کیم دیرلر و نره دن بونده کلدی که استمز طوغرولغله بو ملکده دیرلك ایتمکه

سفر کردگان لاابالی زیند که پرورده ملك و دولت نیند

سفر ایلمشلر لاغ بالی دیرلك ایدرلر که زیرا ملك و دولت بسلنمش دکللردر

شنیدم که با بندگانت سرست خیانت پسندست و شهوت پرست

ایشتدم سنك قوللر ایله باشی خوشدر خیانت اهلیدر و شهوت طاپمشدر

نشاید چنین خیره روی تباه که بدنامی آرد در ایوان شاه

یراشمز بو بنجلاین بولانق و ازغون که رسوایلق کتورر پادشاهك سراینه

مگر نعمت شه فرامش کنم که بینم تباهی و خامش کنم

مکر پادشاهك بن نعمتین اوندم که بن یرامزلغی کورم داخی ایشم اولام

بپندار نتوان سخن گفت زود نگفتم ترا تا یقینم نبود

شبهه ایله اولمز که کشی بر سوزی تیز سویلیه دیدم سکا تا علمم و یقینم اولمایجه

ز فرمان برانم کسی گوش داشت که آغوش را اندر آغوش داشت

قوللرمدن بریسی قولق اوردی ایشتدی که آغوشدلو قوللوکیزی توچغه الوب قوچمش

من این گفتم اکنون ملك راست رای چو من آزمودم تو نیز آزمای

من بو خبردی دیدم شمدی پادشاه طوغرو فکرلودر چون بن صنادم سن داخی صنا کورد

بنا خوبتر صورتی شرح داد که بد مرد را روی نیکی مباد

چرکنلك صورتیله شرح ایلدی که یرامز ادمك ایلولك یوزی اولماسون

بداندیش بر خرده چون دست یافت درون بزرگان بآتش بتافت

یرامز فکرلو خرده یه یعنی حیله ال بولدی اولولرك کوکلنی اوده اوروب قیزدردی

بخرده توان آتش افروختن پس آنگه درخت کلان سوختن

خرده ایله اول اودیا قمق اولور اندن صوکره بویك اغاجلری یقارلر

ملک را چنان گرم کرد این سخن
پادشاهی انجلاین گرم ایتدی بو سوز
که خونش برآمد چو مرجان ز تن
که قانی تنندن مرجان کبی جوشه کلدی

غضب دست بر خون درویش داشت
اویکه لنوب اول درویشك قانن دوکمکه دلدی
ولیکن سکون دست بر پیش داشت
اماکنه صبر ایدوب آغر اولوب تحمل ایلدی

که پرورده کشتن نه مردی بود
که پرورده اولدرمك ارلك دکلدر
ستم بر پی داد پردی بود
ظلم ایتمك عدل آدنجه صوقلوقدر

میازار پروردهٔ خویشتن
کندو بسلدوکی انجیتمه آزار ایله
چو حق بر تو دارد بتیرش مزن
چون سنك اوزرکه حقی وار اندر آنی اوقله

بنعمت نبایست پروردنش
نعمتیله کرکمز که انی بسلیه سن
چو خواهی به بیداد خون خوردنش
چونکه ظلمله کره انوك قانن اچمك دلرسن

ازو تا هنرها یقینت نبود
اندن تا هنرلرنك یقینك اولماسه
در ایوان شاهی قرینت نبود
پادشاهلق ایوانده قرینك اولمازدی

کنون تا یقینت نگردد گناه
شمدی تا یقینك اولمایه اندوکی کناه
بگفتار دشمن گزندش مخواه
دشمن سوزیله اوکا ضرر قصدن ایلمه

ملک در دل آن راز پوشیده داشت
پادشاه کوکلنده بو رازی صقلیو طوتدی
که قول حکیمان نیوشیده داشت
که حکما قولنی اشیدوب انوکله عمل ایلدی

دلیست ای خردمند زندان راز
کوکلدر ای عاقل رازك زندانی
چو گفتی نیاید بزنجیر باز
چون سویلدك ایروقه زنجیرله دخی کتوره‌مزسن

نظر کرد پوشیده در کار مرد
نظر ایلدی کزلین اول کشینك ایشنه
خلل دید در رای هشیار مرد
ضرر و خیانت کوردی اول عاقل و دانانك

که ناگه نظر زان یکی بنده کرد
که ناکه سوزین اول ایکی قولدن برینه نظر ایلدی
پری چهره در زیر لب خنده کرد
اول پری چهره داخی طوداغی التندن کولدی

دو کس را که باشد بهم جان و هوش
ایکی کشینك جانی و عقلی و کوکلی برا اولا
حکایت کنانند و لبها خموش
حکایت ایدیجی اولورلر طوداقلری اسیم طوردقلریکن

چو دیده بکردار کردی دلیر
چون کوزی بر فعله ایلدك بهادر
نگردی چو مستسقی از دجله سیر
اولمزسن صوسز کبی دجله‌دن طوق

ملک را گمان بدی راست کرد
پادشاهك یرامز شبهه‌سی طوغرو اولدی
ز سودا برو خشمگین خواست کرد
سودادن انوك اوزرینه خشم و کین ایلدی

دوان کس فرستاد و او را بخواند
هماندم تیز کمسه کوندردی انی چغردی
بر تخت شاهی بزانو نشاند
پادشاهلق تختی یاننده دیز بدیز اوتوردی

هم از پس تدبیر و رای تمام
هم کوکلك تدبیرله و تمام فکرله و عقلله
با هستگی گفتش ای نیکنام
یاواش یاواش اوکا دیدی ای ایواد لو کیشی

ترا من خردمند پنداشتم
سنی بن بر عاقللو کمسه صاندم ایدی
باسرار ملکت امین داشتم
ملکت سرلرنه سنی امین قلدم ایدی

گمان بردمت زیرک و هوشمند
صاندم ایدی سنی زیرك و عاقللوسن
ندانستمت خیره و ناپسند
سنی بلمدم که بولانق و بکنلمشسن

چنین مرتفع پایه جای تو نیست
بو نجلاین یوکسك مرتبه سنك یرك دکلدر
گناه از من آمد خطا تو نیست
کناه بندن کلدی سنك خطاك یوقدر

چو من بدگهر پرورم لاجرم
چون بن یرامز کهر بسلیجی یم اول سببدن
خیانت روا دارم در حرم
خیانتی روا کوردك بنوم حرمومه

برآورد سر مرد بسیاردان
قلدردی باشن اول چوق بیلجی ار داخی
چنین گفت با خسرو کاردان
شویله دیدی اول ایش بلور پادشاهه

مرا چون بود دامن از جرم پاک
بنوم چونکه اتکوم کناهدن پاك اولورکه
نیاید ز خبث بداندیش باک
کلمز یرامز فکرلونك مکرندن قورقو

خاطر درم هرگز این ظن نرفت | ندانم که گفت آنچه بر من نرفت

خاطرمدن هرگز بو شبهه گیتمدی | بلمزن کیم دیدی اول نسنه که بکا اولمدی

شهنشاه گفت آنچه گفتم برت | بگویند خصمان بروی اندرت

پادشاه ایتدی اول که سکا ایتدم بن | دیرلر دشمنلرک سنک یوزوکه قرشو

چنین گفت با من وزیر کهن | تو نیز آنچه دانی بگوی و مکن

بویله دیدی بکا اول اسکی وزیر | سندخی بیلدیککی سویله و ایله

بخندید و انگشت بر لب گرفت | کزو هرچه آید نیاید شگفت

گلدی و اصبعنی آغزینه طوتدی | ایتدی اوندن هرنه سوز گلسه عجب دگلدر

حسودی که بیند بجای خودم | کجا بر زبان آورد جز بدم

بر دشمن که گوره بنی کندو یرنده | قنده دلنه گتوره بنم یرامزلغمدن غیری

من آنگه گرفتم دشمنش | که خسرو فروتر نشاند از منش

بن اول وقتدن برو دشمن صاندم که | پادشاه آنی اشاغه یا قمه اوتورتدی بندن

چو سلطان فضیلت نهد بر دوم | نداند که دشمن بود در پیم

چون پادشاه بکا فضیلت ویره کندونک ادنده | بلمز میکه دشمن اولا جاغنی اول بنم اردمجه

مرا تا قیامت نگیرد بدوست | چو بیند که در عزّ من ذلّ اوست

بنی قیامته دک اول دوست طوتمز | چون گوره بنم عزتم انوک ذلتیدر

برین گفته خواهم حدیثی درست | اگر گوش با بنده داری نخست

بونک اوزرینه سکا بر سوز دیرین درست | اگر قولاغنی قولکه طوتر ایسهک اول

تمامی داستان در صورت مثال و حکایت

بو داستانک تمامی بیان اولنور صورت مثالده و حکایه ده

ندانم کجا دیده ام در کتاب | که ابلیس را دید شخصی بخواب

بلمزن قنده گوردم بر کتابده | که شیطانی گوردی بر کیمسه دوشنده

ببالا صنوبر بدیدن چو حور | چو خورشید از دیده می تافت نور

بوینه سروی بگزر گورمکده حوری بگزر | گونش کبی گوزندن نور یاپاردی

فرا رفت و گفت این عجب این توئی | فرشته نباشد بدین نیکوئی

ایلرو واردی و ایتدی عجب که بو سن سن | فرشته اولمز بو گوزللکده سن کبی

تو کاین روی داری بحسن قمر | چرا در جهانی بزشتی سمر

سن که بو یوزی طوترسن آی حسنی کبی | نیچون دنیاده چرکینلک ایله بنامسن

چرا نقش بندت در ایوان شاه | دژم روی کردست و زشت و تباه

نیچون سنک نقش بندک پادشاه سراینده | چرکین یوزلو ایلمشدر و اجاغون ایتمشدر

ترا سهمگین روی پنداشتند | بگرمابه در زشت بنگاشتند

سنی قورقنج یوزلو صانمشلر | حمام ایچنده چرکینلک ایله سنی نقش ایلمشلر

شنید این سخن بخت برگشته دیو | بزاری برآورد بانگ و غریو

اشیتدی بو سوزی اول بختی دونمش دیو | زارلغله قلدردی فریاد و فغان و آواز

که ای نیکبخت آن نه شکل منست | ولیکن قلم در کف دشمنست

که ای ایکو بختلو اول صورت بنوم صورتم دگلدر | ولیکن قلم دشمن الندهدر

بر انداختم بیخشان از بهشت | کنونم بکین می نگارند زشت

قوپاردم انلرک کوکنی اوچماقدن | شمدی کینله چرکینلک ایله صورت ایدرلر

مرا همچنین نام نیکست لیک | ز علّت نگوید بداندیش نیک

بنوم داخی بویله ایو آدم واردر لیکن | غرض علتندن سویلمز حسود بنی ایو

وزیری که جاه من آبش بریخت | بفرسنگ باید ز مکرش گریخت

ایدی بر وزیر که بنم منصبم انوک صوینی دوکدی | فرسنک یولا گرکدر انوک مکرندن قاچمق

ولیکن نیندیشم از خشم شاه | دلاور بود در سخن بی گناه

اما فکر ایتمزم پادشاهک خشمندن | دلاور اولور سوزده گناهسز اولان

اگر محتسب گردد آنرا غمیست — که سنگ ترازوی بارش کمست
اگر محتسب طوتارسه اوکا غم دُر — که انوک یوکینک ترازوسی کسک دُر

چو حرفم برآمد درست از قلم — مرا از همه حرف گیران چه غم
چون بنوم حرفم قلمدن خطاسندن طوغری کلدی — بکا جمیع طعن ایدیجیلردن حسودلردن نه غم

ملک در سخن گفتنش خیره ماند — سر دبیت فرمان دهی بر فشاند
پادشاه سوزده اوکا سویلمکا عاجز قلدی — بویق بورماق ایلنک آوجونی سلکدی

که مجرم بزرق و زبان آوری — ز جرمی که دارد نگردد بری
که گنهکار حیله ایله یوزسزلک ایله سویلمکله — بولنداغی گناهدن که انی اتمش دُر هیچ بری اولماز

ز خصمت همانا که نشنیده ام — نه آخر بچشم خود دیده ام
بن بونی سنک دشمنکدن اشتمدم ایدی — اویله دکلدر چاق کندو کوزم ایله کوردم

گزین زمره خلق در بارگاه — نمی باشدت جز در ایشان نگاه
بو بو قاپوده بو قدر آدم و خلق وار دُر — هیچ انلردن غیری سنه باقاجق کمسنه یوقدر

بخندید مرد سخن گوی و گفت — عجبست این سخن چون نشاید نهفت
اول سوز بلیجی آر بونی اشتدی داخی کولدی — حقدر بو سوز حقی صقلامق اولمز دیمک

درین نکته هست ار بشنوی — که عمرت فزون باد و دولت قوی
اما بونده برنسنه وار دُر اکر اشیدر ایسک — که سنک عمرک زیاده اولسون داخی دولتک

نه بینی که درویش بی دستگاه — بحسرت کند در توانگر نگاه
کورمز میسن که برقاتنجی اولمایان فقیر درویش — حسرتله آنلر بایلره نظر ایدر و کندی

مرا دستگاه جوانی برفت — بلهو و لعب زندگانی برفت
بنوم یکتلک زمانی و تعلیم کتمشدر — کوکلنوب اویناماق ایله اولندن دیرلکوم داخی کتمشدر

ز دیدار ایشان ندارم شکیب — که سرمایه داران چنینند و زیب
انلرک دیدارندن باقمقدن صبرم یوقدر — بو کوزللکلر سرمایه سن طوتنلر و براشقلر

دو رسته درم در دهن داشتی — چو دیواری از خشت سیمین بپای
اکی صره انجو کبی دیشلرم آغزمده وار ایدی — چون کومش کرپچدن یاپلمش دیوار کبی ایدی

درین غایتم زشت باشد کفن — که مویم چو پنبه است و دوکم بدن
شمدیکی حالده کفن ایلوک اکر ملوا اولدی — که صاچم آغزدی پاموق کبی داخی بدنم اکه

مرا همچنین چهره گلفام بود — بلورینم از خوبی اندام بود
بنوم ده اول انلرک کبی یوزم کل رنکلو ایدی — داخی بدنم کوزللکدن بلوره بکزر ایدی

کنونم نگه کن بوقت سخن — بیفتاد یک یک چو سور کهن
شمدی بکا نظر ایله سوز وقتنده — دشلرم دوکلدی برر برر اسکی حصار طاشلر

مرا همچنین جعد شبرنگ بود — قبا در بر از نازکی تنگ بود
بنوم ده بو نجلاین غایت سیاه واردی — اکنومده قفتانم نازکلکدن طار ایدی

در ایشان بحسرت چرا ننگرم — که عمر تلف کرده یاد آورم
انلره بو حسرتدن نیچون بقمایم — که ضایع اولمش عمرمی انوکله اکارم

برفت از من آن روزهای عزیز — بپایان رسد ناگه این روز نیز
کتدی بندن اول عزیز کونلر — تمام اولوب آخره ارشد بو کونم داخی

چو دانشور این در معنی بسفت — بگفت این گزین به محالست گفت
چونکه اول بیلوکو بو انجوسنی دلدی — ایتدی بوکه بوندن یک محال دُر دیدی

در ارکان دولت نگه کرد شاه — کزین خوبتر لفظ و معنی مخواه
ارکان دولته پادشاه نظر ایدوب باقدی — که بوندن کوزل لفظ داخی معنی استمه

کسی را نظر سوی شاهد رواست — که داند بدین شاهدی عذر خواست
برکمسنه یه باقماق محبوبه جایزدر — که بیله بونک کبی طاتلو قلق ایله عذر دیلمکه

بعقل ار نه آهستگی کردمی — بگفتار خصمش بیازردمی
اکر عقله او نیانوکله بو اشلوا تمیدم — دشمن سوزیله اونی انجیدردم

بتندی سبک دست بردن بتیغ — بدندان گزد پشت دست دریغ

یاوزلغ ایله ینگی الّو اولان قلیجه کوب — کندو دشیله الینک ارقه سینی حیف دیو

ز صاحب غرض تا سخن نشنوی — که گر کار بندی پشیمان شوی

اهل غرضدن نه قدر سوز ایشتمیه سن — که اکر ایشیدوب عمل ایدرسک صوکره پشیمان اوله سن

نکونام را جاه و تشریف و مال — بیفزود و بدگوی را گوشمال

اولو ایو ادلونک منصبینی و ترسیمنی و مالنی — ارتوروب و اول ایوک حقنده سوکیلینی

بتدبیر دستور دانشورش — بنیکی بشد نام در کشورش

وزیرلک فکری ایله داخی عالم اویله — داخی ایلوکله ادی مملکنده قالدی

بعز و کرم سالها ملک راند — برفت و نکونامی از وی بماند

عزت ایله کرم ایله چوق ییللر مملکتی سوردی — عاقبت وفات ایدوب اوندن ایو اد قالدی

چنین پادشاهان که دین پرورند — ببازوی دین گوی دولت برند

بونجلاین پادشاهلر که دین بسلیجیلردر — دین قولی ایله دولت طوبنی الیشلردر

از آنان نبینم درین عهد کس — وگر هست بوبکر سعدست و بس

انلردن کورمزم بو زمانده برکیمسه — اکر وار ایسه سعد اوغلی بوبکردر داخی انجق

خدیو خردمند و فرخ نهاد — که شاخ امیدش برومند باد

عاقللو پادشاهدر داخی ایو اصللودر — که انونک مرادی بوداغی یمشلو اولسون

بهشتی درختی تو ای پادشاه — که افکنده سایه یکساله را

اوچماق اغاجیسن سن ای پادشاه — که براقمشسن سن بر ییللق یوله کولکه

طمع بود در بخت نیک اخترم — که بال همای افکند بر سرم

طمع ایدرم ایدی بنوم ایو ییلدزم بختندن — که بر هما قوشینک قنادی بنم باشم اوزرینه دوشه

خرد گفت دولت نبخشد همای — گر اقبال خواهی درین سایه آی

عقل ایدی دولت بغشلمز هما قوشی — اکر دولت ایسترسک بو کولکه یه کل

خدایا برحمت نظر کرده — که این سایه بر خلق گسترده

ای خدا رحمت ایله اکا نظر ایلمشسن — که بو کولکه یی خلق اوزرینه دوشه مشسن

دعاگوی این دولتم بنده وار — خدایا تو این سایه پاینده دار

بو دولتک بن دعاجیسی یم قول کبی — ای خدا سن بو کولکه یی باقی و ابدی طوت

صوابست پیش کشش بند کرد — که نتوان سر کشته پیوند کرد

خیر بوددر اولدرمزدن اوّل حبس ایلمک — که دپه کسلمش باشی کروبتون کسه ممکن دکل

خداوند فرمان و رای و شکوه — ز غوغای مردم ندارد ستوه

بویروق صاحبی داخی فکر و هیبت صاحبی — خلقک غوغاسندن طاقتسز اولمز

سر پر غرور از تحمل تهی — حرامش بود تاج فرماندهی

مغرور اولان باش که صبردن بوش اولا — اوکا حرام اولور پادشاهلق تاجی

نگویم چو جنگ آوری پای دار — چو خشم آوری عقل بر جای دار

دیمزن چون جنک ایدرسن ایاق طوت — چون قاقیرسن عقلوکی یرنده طوت

تحمل کند هر که را عقل هست — نه عقلی که خشمش کند زیر دست

صبر ایدر هر کیمسه ده که عقل اولا — اول عقل دکل که انی غضب الینه الیه

چو لشکر برون تاخت خشم از کمین — نه انصاف ماند نه تقوی نه دین

چون لشکر طشره یه چاپدی خشم پوصودن — انده نه انصاف قلور نه تقوی قلور نه دین

ندیدم چنین دیو زیر فلک — که از وی گریزند چندین ملک

کورمدم بونجلاین دیو فلک التنده — که اوندن قچرلر بو قدر ملک

گفتار اندر تدبیر ملک داری و در ضعیفان

برسوزدر که پادشاهلق تدبیرنده و ضعیفلرک دعاسنده

نه بر حکم شرع آب خوردن خطاست — وگر خون بفتوی بریزی رواست

شریعت حکمی ایله صو اچمک خطا دکلدر — اکر فتوی ایله قان دوکرسک جایزدر

کرا شرع فتوی دهد بر هلاک
کلك که شرع فتوی ویره هلاکنه
الا تا نداری ز کشتن تو باک
آکاه اول که انی اولدرمکدن سن قورقمه

وگر دانی اندر تبارش کسان
اکر بله سن که انوك خصمنده وقومنده کمسنلر
بر ایشان ببخشای و راحت رسان
انلره رحمت ایله آسرکه داخی راحت ایشدر

گنه بود مرد ستمکاره را
زیرا که اول ظالمکدر اونی اولدردیلر
چه تاوان زن و طفل بیچاره را
نه گناه عورتنه و اوغلانجقلرینه که بیچاره لردر

تنت زورمندست و لشکر گران
سنك تنك قوتلودر داخی لشکرك کراندر
ولیکن در اقلیم دشمن مران
ولیکن صاقن دشمن اقلیمنه واروب کیمه

که وی بر حصاری گریزد بلند
که اول دشمن بر یوجه حصاره قچوب کیرر
رسد کشور بی گنه را گزند
ایرشور گناهسز ملکك شهرلرینه ضرر و زیان

نظر کن در احوال زندانیان
باق گوز زندان اهلنك احوالنه نه در
که ممکن بود در میان بی گناه
زیرا ممکندر که انلرك ایچنده گناهسزده اولا

چو بازرگان در دیارت بمرد
چون بر بازرگان سنك مملکتکده اولدی
بمالش خیانت بود دست برد
انوك مالنه ال اوزتماق خیانتدر

کزان پس که بر وی بگریند زار
اوندن صوکره که انوك اوزرینه اغلیالر زار زار
بهم باز گویند خویش و تبار
بر بربرینه دیرلر خصملری و قوملری انوك

که مسکین در اقلیم دشمن بمرد
که مسکین فلان دشمن اقلیمنده اولدی
متاعی کزو ماند حاکم ببرد
اوندن قلانجه اسبابنی حاکم الدی

بیندیش ازان طفلک بی پدر
اندیشه ایله اول بابا سز قلان یتیمدن
وز آه دل دردمندش حذر
انوك کوکلی دردمندلکی اهندن حذر اوزره اول

بسا نام نیکوی پنجاه سال
زیرا نیجه اللی یللق قازانمش ایو اد
که یک نام زشتش کند پایمال
بر چرکین اد پایمال ایدر یعنی ایاغ التنده

پسندیده کاران جاوید نام
بکنلمش ایشلولر داخی ادلری باقی قلنلر
تطاول نکردند بر مال عام
ال اوزونلقلر ایتمدیلر عوامك مالنه

در آفاق اگر سر بسر پادشاست
اکر بتون دنیایه پادشاه ده اولورسه
چو مال از توانگر ستاند گداست
چونکه غنیلرك مالن آله دیلنجیدر (شاه دکلدر)

بمرد آن تهی دست آزاد مرد
اولمدی اول الی بوش آزاد کشی
ز پهلوی مردم شکم پر نکرد
که خلقك یانندن قارننی طولدرمدی

گفتار اندر شفقت بر رعیت بی علت

بو سوز رعیتی خوش طوتمقده و اسرکمکده در

شنیدم که فرمان دهی دادگر
اشتدم که بر بویروق بویروجی عادل پادشاه
قبا داشتی هر دو روی آستر
بر قفتانی وار ایدی ایکی یوزی بله استاردن ایدی

یکی گفتش ای خسرو نیکروز
بریسی اوکا دیدی ای ایو کونلو پادشاه
قبایی ز دیبای چینی بدوز
بر قفتان چین دیباسندن دکدر ایدین

بگفت این قدر ستر و آسایش است
ایتدی بو قدر عیبم اورتر و راحتلق ویرور
وزین بگذری زیب و آرایش است
بوندن کچجك همان آرایش و زیبا اولور

نه از بهر آن می ستانم خراج
اوندن اوتری المازدن بن باج و خراج
که زینت کنم بر خود و تخت و تاج
که آرایش ایدم کندومه و تخت و تاجمه

اگر چون زنان حله در تن کنم
اکر عورتلر کبی اوزرمه حله لباس ایدینم
بمردی کجا دفع دشمن کنم
ارلك ایله قنده دشمنی دفع ایدم بیلورسن

مرا هم ز صد گونه آز و هواست
بنوم دخی نیجه درلو آرزوم و هوام واردر
ولیکن خزانه نه تنها مراست
اما لیکن خزینه یالکوز بنوم دکلدر

سپاهی که خوشدل نباشند ز شاه
بر سپاهی که کوکلی خوش اولمیه پادشاهدن
ندارد حدود ولایت نگاه
طوتمز اول ولایتك حدلرینی صقلو یعنی صونور کری

خزاین پر از بهر لشکر بود
خزینه کرطولو هب لشکر ایچون اولور
نه از بهر آیین و زیور بود
یوقسه آرایش و شهرت و زینت ایچون اولمز

چو دشمن خر روستایی برد
چون ظالم کویلونک اشککن الدی ایسه
ملک باژ و ده یک چرا می خورد
پادشاه اوندن نیچون باج و عشر الور

مخالف خرش برد و سلطان خراج
اول ظالم اشککن الدی سلطان خراجن الدی
چه دولت بماند دران تخت و تاج
پس اونلیه نه دولت قالور اول تخت و تاجده

مروت نباشد بر افتاده زور
ادللک دکلدر دوشمشه کوج ایلمک
برد مرغ دون دانه از پیش مور
زیرا بخیل قوش الور دانه قارینجه اوکندن

رعیت درختست اگر پروری
رعیت اغجدر اگر بسلیه‌سک
بکام دل دوستان برخوری
دوستلرک کوکلی مرادیله یمیش یرسن

ببی رحمی از بیخ و بارش مکن
ظلمله کوکندن و یمشندن اول اغجی قوپاره
که نادان کند حیف بر خویشتن
که جاهل ایدر ظلمی و حیفی کندو اوزرینه

کسان برخورند از جوانی و بخت
اول کمسنه‌لر یمش یرلر یکتلکدن دخی دولتدن
که با زیردستان نگیرند سخت
که الی التنده‌لره قتی طوتمیه‌لر ظلم ایتمیه‌لر

اگر زیردستی درآید ز پای
اگر بر رعیت ایاقدن دوشرسه یعنی ظلم کورسه
حذر کن ز نالیدنش بر خدای
حذر ایله انوک اه و ناله‌سندن الله تعالیه

چو شاید گرفتن بنرمی دیار
چون اولور طوتمق یومشاقلغله مملکتی
بپیکار خون از مشامی میار
چنکله قانی انوک بورنندن کتورمه

بمردی که ملک سراسر زمین
ارلک حقیچون که باشدن باشه یر یوزی ملکی
نیرزد که خونی چکد بر زمین
اکا دکمز که بر قطره قان طمله سنک ناحق یره

حکایت جمشید

جمشید پادشاهک حکایتیدر

شنیدم که جمشید فرخ سرشت
اشتدم که جمشید مبارک طبیعتلو
بسر چشمه‌ای بر بسنگی نبشت
بر چشمه‌نک باشنده بر طاشه یازمش ایدی

برین چشمه چون ما بسی دم زدند
بو چشمه‌دن نیجه بزم کبی‌لر اچدی کچدی
برفتند چون چشم بر هم زدند
کتدیلر چون جهاندن کوز یومدیلر

گرفتیم عالم بمردی و زور
بز طوتدق مردلک ایله دخی قوت ایله
ولیکن نبردیم با خود بگور
اما ایلتمدوک کندومزله بله مقبره‌یه

چو بر دشمنی باشدت دسترس
چون بر دشمنه غالب اولوب الوک ایرشه
مرنجانش کو را همین غصه بس
انی انجتمه که اوکا همان بو غصه یتر

برفتند هر یک درود آنچه کشت
کتدیلر هر بیری نه اکدی ایسه انی بچدی
نماند بجز نام نیکو و زشت
قلمادی ایو اد ایله چرکین اددن غیری

چرا دل برین کاروانی نهم
پس نیچون کوکل بو کاروانه ویره‌یوم
که یاران برفتند و ما بر رهیم
که یولداشلرمز کتدیلر بز دخی یول اوزره‌یوز

عدو زنده سرگشته پیرامنت
دشمن دیری اولوب باشی چکرده بوب طولا
به از خون او کشته در گردنت
یکدر انی اولدروب بوینوکده قانی قلمقدن

گفتار اندر شناختن ملوک دوست و دشمن را

بر سوزدر پادشاهلر دوستن و دشمنن بلمکده‌در

شنیدم که دارای فرخ تبار
اشتدم که دارا پادشاهی که پاک اصللو
ز لشکر جدا ماند روز شکار
لشکردن ایرو دوشدی شکار کوننده

دوان آمدش گله‌بانی به پیش
یله‌رک کلدی بر صغرجی انوک اوکنه
بدل گفت دارای فرخنده کیش
کوکلنه دیدی که بو مبارک دینلو دارا

مگر دشمنست این که آمد بجنگ
مگر دشمندر بو که کلور جنک ایتمکه
ز دورش بدوزم بتیر خدنگ
ایراقدن بونی اوق طوتاین

کمان کیانی بزه راست کرد
بر بكك يايه كريش براغوب طوغرلندی
بیکدم وجودش عدم خواست کرد
بر دمده آنوك وجودنی يوق ايتمك استدی

بگفت ای خداوند ایران و تور
آيتدی ای عرب و عجم پادشاهی
که چشم بد از روزگار تو دور
كه يراق كوز سنك روزكاركدن اراق اولسون

بصحرا در از دشمنان آر باک
صحراده دشمنلردن قورقو طوتمق كرك
که در خانه باشد گل از خار پاک
كه اوده اولور كل دكندن پاك

برآورد چوپان ز دل یک خروش
كوتردی چوپان كوكلدن بر فریاد
که دشمن نیم در هلاکم مکوش
كه بن دشمن دكلم بنوم هلاكمه دورشمه

من آنم که اسپان شه پرورم
بن اولم كه پادشاهك آتلرن بسلرن
بخدمت بدین مرغزار اندرم
خدمت ايدوب بو چايرلرده كودرن

ملک را دل رفته آمد بجای
پادشاهك كتمش كوكلی كرو يرينه كلدی
بخندید و گفت ای نکوهیده رای
كولدی آيتدی ای خور كنمش فكرلو

ترا یاوری کرد فرخ سروش
سكا يارلق ايلدی مبارك فرشته
وگرنه زه آورده بودم بدوش
يوقسه كريشی كتورمش ايدوم اوموزومه دك

نگهبان مرعی بخندید و گفت
اول چوبان بونی ايشيدجك كولدی داخی آيتدی
نصیحت ز منعم نشاید نهفت
نصيحتی دولتلولردن صقلامق اولمز

چنانیست در مهتری شرط زیست
آنجلاين دكلدر اولولقده درلك شرطی
که هر کهتری را بدانی که کیست
كه هر كوچكی اولانی بلمك كركدر كه كيمدر

نه تدبیر محمود و رای نکوست
اول كلمش فكرده كلمدی داخی بو تدبير دكل
که دشمن نداند شهنشه ز دوست
كه پادشاه بلميه دوستی دشمندن

مرا بارها در حضر دیده
بنی پادشاه حضورنده كورمش ايدی
زخیل و چراگاه پرسیده
آتلردن و اوتلاقدن صورمش ايدی

کنونت بمهر آمدم پیش باز
شمدی سكا محبت ايدوب اوكه كلدم
نمی دانیم از بد اندیش باز
بنی دشمندن فرق ايدوب بيچون بلمزسن

توانم من ای نامور شهریار
بنوم كوجم يتر ای آدلو صانلو پادشاه
که اسبی برون آرم از صد هزار
كه بر آتی يوز بيك آتدن ايرو چقارم

مرا گله بانی بعقلست و رای
بنوم چوبانلغم عقلله در داخی فكرله در
تو هم گله خویش داری بپای
سنك داخی سورك وار در چوبانسن

چو دارا شنید این نصیحت ز مرد
چون دارا اشتدی بو نصيحتی اوندن
نکوییش بگفت و نکوییش کرد
ايوكا ايو سويلدی داخی ايولك ايلدی

همی رفت و می گفت در خود خجل
كيدردی داخی دير ايدی كندو كندويله اوتانور
بباید نوشت این نصیحت بدل
كركدر يازمق بو نصيحتی كوكل كاغدينه

در آن تخت و ملکت ز خلل غم بود
اول تختده و مملكتده غمدن ضرر اولور
که تدبیر شاه از شبان کم بود
كه پادشاهك تدبيری چوباندن اكسك اوله

حکایت

تو کی بشنوی ناله دادخواه
سن قچن اشيدرسن فرياد ايدنك ناله
بکیوان برت کله خوابگاه
كه زحل يلديزينه برابر اولمش سنك دوشكك

چنان خفت کاید فغانت بگوش
اويله اويو كه كله سنك قولاغكه افغان
اگر دادخواهی برآرد خروش
اگر بر شكايتجی فرياد ايدجك اولور ايسه

که نالد ز ظالم که در دور تست
كه اكلر ظالمدن كه سنك زمانكده در
که هر جور کو می کند جور تست
كه اول ظالمك ايتدوكی جور سنك جوركدر

نه سگ دامن کاروانی درید
ايت دكلدر كاروان خلقنك اتككن يرتان
که دهقان نادان که سگ پرورید
بلكه اول جاهل كوبلودر كه اول ايتی بسلدی

دلیر آمدی سعدیا در سخن
بهادر كلدك ای سعدی سن سوزده

چو تیغت بدستست فتحی بكن
نوله چون سوز قلیجی الوكده فتح ایله

بگوی آنچه دانی كه حق گفته به
سویله اولی كه بلورسن حق سویلنمش كه د

نه رشوت ستانی و نه عشوه ده
نه رشوت الیجی سن ونه شیوه ایدیجی سن

طمع بند و دفتر ز حكمت بشوی
طمعی باغله كتابی حكمتدن یوپاك ایله

طمع بگسل و هرچه خواهی بگوی
طمعی براق هرنه كه دیلرسن سویله

خطاب آن درویش با ملك و حكایت بطریق پند
سوزیدر اول درویشك پادشاهه ونصیحت طریقیله حكایه‌سیدر

خبر یافت گردنكشی در عراق
خبر بولدی بر جبار پادشاه عراقده

كه می‌گفت مسكینی از زیر طاق
كه دیدی اوكا بر مسكین چادرق التندن

تو هم بر دری هستی امیدوار
سنكده بر قپوده مرادك واردر كه اولحق

پس امید بر در نشینان برآر
امیدی سنك قپوكده اوتورنلرك مرادینی بتور

نخواهی كه باشد دلت دردمند
اكر استمزسنك كه اولا كوكلك دردمند

دل دردمندان برآور ز بند
دردمندلرك كوكلنی بندن قورتر

پریشانی خاطر دادخواه
شكایتجیلرك خاطری پریشانلغی

براندازد از مملكت پادشاه
مملكتدن پادشاهی آتار چقاریور

تو خوش خفته در حرم نیمروز
سن خوش اویومشسن حرمكده اویلنده

غریب از برون گو بگرما بسوز
غریبه طشرادن دیرسن كه یانسون اسیدن

ستاننده داد آنكس خداست
آنوك كبی كمسنلرك دادینی الیجی الله در

كه نتواند از پادشه دادخواست
كه كوچی یتمز پادشاهدن داد دیلمكه

گفتار اندر شفقت ملوك پیشین بر مساكین
بو سوزدر اولكی پادشاهلرك مسكینلره اولان شفقتنده در

یكی از بزرگان اهل تمیز
بر صاحب اولولردن عقل صاحبی ایدی

حكایت كند ز ابن عبدالعزیز
حكایت ایدر عمر اوغلی عبدالعزیزدن

كه بودش نگینی در انگشتری
كه آنوك واردی بر یوزك قاشی یوزوكده

فرومانده از قیمتش مشتری
كه مشتری عاجز قالمش ایدی آنوك بهاسندن

بشب گفتی از جرم گیتی فروز
كیجه ده دیدك كه كونشدر عالمه نور ویریجی

دری بود در روشنایی چو روز
بر انجو كبی ایدی ایدنلقده كوندز كبی

قضا را درآمد یكی خشك‌سال
قضا ایله كلدی بر یل قتلق اولدی

كه شد بدر سیمای مردم هلال
كه اولدی خلقك بدر یوزی هلال كبی

چو در مردم آرام و قوت ندید
چون خلقده طاقت وقوت كورمدی

خود آسوده دیدن مروت ندید
كندونك حضورده اولدوغنده مروت كورمدی

چو بیند كسی تلخ در كام خلق
چون كورسه بر كمسنه زهر اجی خلق دهنده

كیش بگذرد آب نوشین بحلق
قچان آنوك بوغازندن طتلو صو كچر

بفرمود و بفروختندش به سیم
بیوردی صاتدیلر اول یوزك قاشنی كومشه

كه رحم آمدش بر فقیر و یتیم
كه اول امیر كه دی فقیری و یتیمی

بیك هفته نقدش بتاراج داد
بر هفته ده اول نقدی یغمایه ویردی

بدرویش و مسكین و محتاج داد
درویشه مسكینه دلنجی محتاجه ویردی

فتادند در وی ملامت كنان
دوشدیلر آنی انجدوب ملامت ایتمكه

كه دیگر نیاید بدستت چنان
كه آیر قچسنك الوكه آنوك كبی یادكار دشوار

شنیدم كه می‌گفت و باران دمع
اشتدم كه دیردی كوزدن یاشی آقدوغی

فرو می‌دویدش بعارض چو شمع
اشغه دوكولوردی یاناغندن موم كبی

كه زشتست پیرایه بر شهریار
كه چركین در طونانمق پادشاه اولنه

دل شهری از ناتوانی فكار
كه شهر خلقنك كوكلی الو و مجروح اوله

مرا شاید انگشتری بی نگین ‌ نشاید دل خلقی اندوهگین

بنوم یوزوکوم تاشسز اولورسه اولسون ‌ تن خلقک کوکلی غملو غصه‌لو اولماسون

خنک آنکه آسایش مرد و زن ‌ گزیند بر آسایش خویشتن

سعادت اول کشینک که ارکک عورتک حضورینی ‌ اختیار ایده آنلرک حضورینی کندو حضوریدن

نکردند رغبت هنرپروران ‌ بشادی خویش از غم دیگران

ایتمدیلر رغبت هنر بسلیجیلر یعنی اهل هنر ‌ کندو شادیلقلرینی غیریلرک غملرینه

اگر خوش بخسبد ملک بر سریر ‌ نپندارم آسوده خسبد فقیر

اگر خوش اویویه پادشاه تخت اوستنده ‌ اکلامازم که راحت ایله اویویه فقیر اولان

وگر زنده دارد شب دیر باز ‌ بخسبند مردم بآرام و ناز

اما اگر اوزون گیجه‌لری دیری طوته صباحه دک ‌ اول وقت اویورلر خلق حضور ایله و صفا ایله

بحمد الله این سیرتست و راه ‌ اتابک ابوبکر بن سعد را

شکر الله بو عادت و بو طوغری یولدر ‌ سعد اوغلی اتابک ابوبکرده واردر

کس از فتنه در پارس دیگر نشان ‌ نبیند مگر قامت مهوشان

کیمسه هیچ فتنه‌دن عجمده ایروق نشان ‌ گورمز الا محبوبلرک سروی قامتلری اولا

یکی پنج بیتم خوش آمد بگوش ‌ که می‌گفت گوینده خوب دوش

بر بنی نه بنم بیش بیتم قولاغمه خوش گلمش ‌ که ایدر ایدی بر خوب چالیجی دون گیجه‌ده

قوله

مصنفک قولی بودر

مرا راحت از زندگی دوش بود ‌ که آن ماه رویم در آغوش بود

بکا راحت دیرلکدن دون گیجه ایدی ‌ که اول آی یوزلو بنوم قوجاغمده ایدی

مر او را چو دیدم سر از خواب مست ‌ بدو گفتم ای پیش سرو تو پست

انی بن چون گوردم باشی اویقودن مست ‌ بن اکا دیدم که ای سروک قامتک اوکنده الچق

دمی نرگس از خواب مستی بشوی ‌ چو گلبن بخند و چو بلبل بگوی

بر نفس نرکس کوزکی مستلق اویقوسندن یو ‌ گل بوداغی کبی گل داخی بلبل کبی سویله

چه می‌خسبی ای فتنهٔ روزگار ‌ بیا و می لعل نوشین بیار

نه اویورسن ای دوزک کارک فتنه‌سی ‌ کل لعل نوشلو شراب گتور ایچه‌لوم

نگه کرد شوریده از خواب و گفت ‌ مرا فتنه خوانی و گویی مخفت

باقدی اول دیوانه اویقودن داخی دیدی ‌ بکا فتنه دیرسن هم اویومه دیرسن

در ایام سلطان روشن نفس ‌ نبیند دگر فتنه بیدار کس

روشن نفسلو پادشاهک ایامنده ‌ گورمز ایروق کیمسه فتنه‌یی اویانق

حکایت اتابک تکله بن زنگی و شفقت او بر رعیت

بو حکایت زنگی اوغلی اتابک تکله‌نکدر و اونک شفقتی رعیته‌دردر

در اخبار شاهان پیشینه هست ‌ که چون تکله بر تخت زنگی نشست

اولکی کچن پادشاهلرک حکایه‌لرنده کلمشدر ‌ که چون تکله پادشاه اولدی زنگی تختنه

بدورانش از کس نیازرد کس ‌ سبق برد اگر خود همین بود و بس

انک دورانده کیمسه انجیمدی کیمسه‌دن ‌ اوزن آلدی کندودن اول کچنلردن

چنین گفت یک ره بصاحب دلی ‌ که عمرم بسر رفت و بی‌حاصلی

بونجلاین دیدی بر یول بر صاحب کوکله ‌ که بنوم عمرم تمام اولدی حاصلسز

بخواهم بکنج عبادت نشست ‌ که دریابم این پنج روزی که هست

استرم عبادت بوجاغنده اوتورمغه ‌ که اکلایه‌یم بو بیش کونی که واردر

چو می‌بگذرد ملک و جاه و سریر ‌ نبرد از جهان دولت الا فقیر

چون گچر بکلک و دولت و تخت و تاج ‌ ایلتمدی جهاندن دولتی الا فقیر اولان

چو بشنید دانای روشن نفس ‌ بتندی برآشفت کای تکله بس

چون اشتدی اول روشن نفسلو عالم ‌ قاقوب ایدی که ای تکله انجق صاقن

طریقت بجز خدمت خلق نیست
حق یولی خلق خدمتندن غیری دکلدر
بتسبیح و سجاده و دلق نیست
تسبیح ایله سجاده ایله خرقه کیمکله دکلدر

تو بر تخت سلطانی خویش باش
سن پادشاهلوغك تختنده وار اول
باخلاق پاکیزه درویش باش
پاك خویله درویش اول طغریسی یولی کوزت

بصدق و ارادت میان بسته دار
صدقله طوغرولق ایله قوشاق بغلنمش طوت
زطامات و دعوی زبان بسته دار
قورو دعوالردن و لافلردن دکو بغلنمش طوت

قدم باید اندر طریقت نه دم
حق یولنده اول ایاق کرك اوندن سوز کرك
که اصلی ندارد دم بی قدم
که زیرا فایده‌سی یوقدر ایاقسز سوزلك

بزرگان که نقد صفا داشتند
اولولر که صفا نقدین حاصل ایدوب طوتدلر
چنین خرقه زیر قبا داشتند
بونجلاین خرقه‌ی قفتان التنده طوتدلر

حکایت ملک روم با دانشمند

روم پادشاهیله بر دانشمندك حکایه‌تیدر

شنیدم که بگریست سلطان روم
اشتدم که اغلدی روم پادشاهی
بر نیکمردی از اهل علوم
بر ایو مردك یاننده اهل علمدن

که پایابم از دست دشمن نماند
که طاقتم و مجالم دشمنك الندن قالمدی
جز این قلعه و شهر با من نماند
بوندن غیری قلعه‌دن و شهردن بنمله قالمدی

بسی جهد کردم که فرزند من
چوق چالشدم که بنم اوغلم قلا بندن صکره
پس از من بود سرور انجمن
قلوب یرومه پادشاه اولیدی دیو

کنون دشمن بدگهر دست یافت
شمدی بی‌اصل دشمن غالب کلدی
سر دست مردی و جهدم بتافت
انکلوم الینی و جهد و اقدامم الینی بوردی

چه تدبیر سازم چه درمان کنم
نه فکر دوزه‌یم و نه درمان قلایین
که از غم بفرسود جان و تنم
که بو غمدن عاجز قلدی جانم و تنم

برآشفت دانا که این گریه چیست
اینجندی اول عالم که بو اغلامق نه‌دندر
بدین عقل و همت بباید گریست
بو قدر عقل و همته اغلمق کرکدر

ولایت چه باشد غم خویش خور
مملکت نه اولور کندو غموکی یه
که از عمر بهتر بشد و بیشتر
که عمردن یکرکدی داخی ارتوغراقدر

ترا این قدر تا بمانی بس است
سکا بو قدر تا اولنجیه دك یتر زیرا
چو رفتی دگر جای دیگر کس است
سن کیدنجك سنك یرو کر بریده اخجی کلور

اگر هوشمندست و گر بی خرد
اگر عاقلدر و اگر عقلسزدر
غم او مخور کو غم خود خورد
انوك غمنی یمه که اول کندو غمنی یر اولدر

مشقت نیرزد جهان داشتن
زحمته دکمز جهانك پادشاهلغی
گرفتن بشمشیر و بگذاشتن
قلیجله الاسن داخی قویاکیدسن

بدین پنج روزه اقامت مناز
بو بش کونلك طوراجق یره نازو غرور اتمه
باندیشه تدبیر رفتن بساز
فکرله اخرته کیتمك یراغن ایله که کرکدر

کرا دانی از خسروان عجم
کیمی بلورسن عجم پادشاهلرندن
ز عهد فریدون و ضحاک و جم
فریدون زماننده داخی ضحاك و جم دورندن

که در تخت و ملکش نیامد زوال
که انوك تختنه و مملکتنه زوال کلمدی
نماند بجز ملک ایزد تعال
جمله‌سی فانی اولدی الله تعالینك ملکندن غیری

کرا جاودان ماند امید نیست
کمسنه‌یه ابدی قلور امیدی یوقدر
بگیتی کسی جای جاوید نیست
دنیاده کمسنه‌یه باقی قلور یر یوقدر

کرا سیم و زر ماند و گنج و مال
کیمونك التونی و کموشی داخی خزینه‌سی و مالی قالدی
پس از وی بمدت شود پایمال
که کندو کیدکدن صوکره ایاغ التنه کلدی

وزان کس که خیری بماند روان
اما اول کمسنه‌نك که خیری قلدی اوزنجه
دما دم رسد رحمتش بر روان
دمادم ایرشور الله تعالینك رحمتی اوکا

بزرگی کزو نام نیکو نماند / توان گفت با اهل دل کو نماند
بر اولونک که اوندن ایو آد و یا خیری قالمدی / دیمک اولور کامل اولانک اهلنه که اول قالمدی

الا تا درخت کرم پروری / گر امید داری کزو برخوری
ایدی آگاه اول تا ایلوک آغاجنی بسلیه سن / اگر امید ایتسه ک که اوندن یمیش یییه سن

کرم کن که فردا چو دیوان نهند / منازل بمقدار احسان دهند
دنیاده ایلوک ایله که یارین خدای دیوانی قورا / منزللری و مرتبه لری هر کیشینک ایلوکنه کوره

یکی را که سعی قدم پیشتر / بدرگاه حق منزلت بیشتر
بر کیمسنه که چالشمه سی آیاغی ایلرودر اولا / خدای تعالی درکاهنده انوک منزلی آرتوق

یکی باز پس خاین و شرمسار / بترسد همی ناکرده کار
بر کیشی ده کیروده خاین و اوصانمش / قورقر حقک عذابندن که ایش ایشلممشدر لایق

بهل تا بدندان برد پشت دست / تنوری چنین گرم و نان در نبست
قو تا کندو دیشیله الی ارقه سنی چینه سن / که بویله ایسی تنوری فورونی اتمک یاپشدرمدی

بدانی که غله برداشتن / که سستی بود تخم ناکاشتن
بلورسن خود ترک کوتره جک وقتنده / که ضعیفلق اولور قنده تخم اکمدک

حکایت پادشاه بیدادگر و نصیحت زاهد

بر ظالم پادشاه ایله بر زاهدک حکایتی بیانندەدر

خدادوست نامی در اقصای شام / گرفت از جهان کنج غاری مقام
خدادوست آدلو بر کمسنه شام ولایتنده / طوتدی جهاندن مغاره بوجاغنده مقام

بصبرش در آن کنج تاریک جای / بگنج قناعت فرو رفته پای
صبریله اول قرانلق بوجاقده اوتوردی / قناعت خزینه سنه آیاغی باتمش ایدی

شنیدم که نامش خدادوست بود / ملک سیرت و آدمی پوست بود
ایشتدم که آدی خدادوست ایدی / ملک خویلو ایدی اما صورتده آدم ایدی

بزرگان نهادند سر بر درش / که در می نیاید بدرگاه سرش
اولولر قودیلر باش انوک قپوسنه / که کیرمز قپویه باشی

تمنا کند عارف پاکباز / بدریوزه از خویشتن ترک آز
دیلک دیلر بر عارف پاک باز / دیلنجیلک ایله کندودن طمعی ترک ایتدی

چو هر ساعتش نفس گوید بده / بخواری بگرداندش ده بده
چون هر ساعتده اوکا نفس دیر که ویر / خورلق ایله اونی دونده رر کوییدن کویه

در آن مرز کاین مرد هشیار بود / یکی مرزبان ستمکار بود
اول مملکتده که بر عاقل کیشی ایدی / بر بک که جفاکار و ظالم ایدی

که هر ناتوانی که دریافتی / بسرپنجگی پنجه برتافتی
که هر بر فقیری که بولسه ایدی / ظلم ایله و پنجه قوتیله اول مظلومک پنجه سن بورار ایدی

جهانسوز و بی رحمت و خیره کش / ز تلخی روش جهانی ترش
جهانی یاقیجی و مرحمتسز بر ظالم ایدی / که یوزی آجیلغندن جهان خلقی اکشی ایدی

گروهی برفتند از آن ظلم و عار / ببردند نام بدش در دیار
بر بولوک کیتدیلر اول ظلم و اول عاردن / ایلتدیلر انوک اول یرامازلیغی مملکته

گروهی بماندند مسکین و ریش / پس چرخه نفرین گرفتند پیش
بر بولوک قالدیلر زار و مسکین / چرخ قاندندن قارغیشی الدیلر

یکی را بزندان درش دوستان / کجا باشدش عیش در بوستان
بر کیشی که زندانده اوله دوستلری / اول بوستانده عیشی قنده اوله

ز ظلم بجایی که کرد دراز / نه بینی لب مردم از خنده باز
بو ظلم که بر یرده اوزون ایتدی / کورمزسن ایدن خلقک آغزینی کولمکدن آچق

بدیدار شیخ آمدی گاه گاه / خدادوست در وی نکردی نگاه
بو شیخی کورمکه کلور ایدی اول کیشی وقت وقت / خدادوست اوکا هیچ نظر ایتمز ایدی

چو بینم که درویش مسکین نخورد
چون کوردم که بر درویش و مسکین یمک یمز
بکام اندرم لقمه زهرست و درد
بنم آغزمده یدوکم لقمه زهر و درد اولور

ملک نوبتی گفتش ای نیک بخت
پادشاه بر نوبت اوکا دیدی ای بختلو
بنفرت زما در مکش روی سخت
تجمع ایله بزدن قاتی یوزوکی چویرمه

مرا با تو دانی سر دوستیست
بنوم سنک ایله بلورسن محبتم و دوستلغم وار
ترا دشمنی با من از بهر چیست
سنک دشمنلوکک بکا ندن اوترودر بلمن

گرفتم که سالار لشکر نیم
طوتام که لشکرک کولی بن غیری آدم
بعزت ز درویش کمتر نیم
عزتده درویشدن اکسکرک دکول

نگویم فضیلت نهم بر کسی
سویلمزم فضیلت قویم بر کمسه اوزرینه
چنان باش با من که با هر کسی
انجلاین اول بنوم ایله که هر کیشیله اولورسن

شنید این سخن عابد هوشیار
اشتدی بو سوزی اول عاقللو عابد
بر آشفت و گفت ای ملک گوش دار
بولاندی داخی دیدی ای پادشاه قولق طوت

وجودت پریشانی خلق ازوست
سنک وجودک انوک خلقنک پریشانلغی
ندارم پریشانی خلق دوست
بن طوتمازن خلق پریشان ایدیجی دوست

تو با آنکه من دوستم دشمنی
سن اوکا که بن دوستم دشمن سن
نپندارمت دوستدار منی
سنی صانمازن که بنوم دوستم سن

مده بوسه بر دست من دوستوار
اوپمه بنم الومی دوستلر الی کبی
برو دوستداران من دوست دار
وار ایتم دوستلرومی دوست طوتون

چرا دوست دارم بباطل منت
نیچون دوست طوتاین باطل ایله بن سنی
چو دانم که دارد خدا دشمنت
چون بلورن که تکری سنی دشمن طوتار

عدو را بکوچک نباید شمرد
دشمنی کوچک صایمق اولمز
که کوه کلان دیدم از سنگ خرد
که بیوک طاغی کوردم اوفاق طاشلردن

نه بینی که چون با هم آیند مور
کورمزمیسن که قارنجه جمع اولسه بره
ز پیلان جنگی برآرند شور
جنك ایدیجی فیللردن زبون ایلر

زموری که مویی گران کمترست
قارنجه دن که بر قیل داخی اکسکرکدر
چو پر شد ز زنجیر محکم ترست
چون بره فجی پره کله زنجیردن داخی

الا گر خرد داری و عقل و هوش
آگاه اول اکر عقلک و فکرک باشکده
بعقل و ترحم میان بند و کوش
عقله اویوب اشفق ایله بل بغله دادوش

خدا دوست را گر بدرند پوست
خدا دوستنک اکر دریسنی یوزرلرسه
نخواهد شدن دشمن دوست دوست
اولمق استمز دوستنک دشمنیله دوست

عجب دارم از خواب آن سنگدل
عجب طوتارن اول طاش کوکللونک اویقوسندن
که شهری بخسپند از و تنگ دل
که بر شهر خلقی اویومز انک ظلمندن

حکایت در نگاه داشتن خاطر درویشان

بو بر حکایه در که درویشلرک خاطرن صقلمق بیان ایدر

مها زورمندی مکن با کهان
ای اولو ظلم ایله صاقن کندوکدن کوچوکلره
که بر یک نمط می نماند جهان
که بر دوزه یه قلماز بو جهان دیدوکلری

سر پنجهٔ ناتوان بر مپیچ
فقیرلرک و ضعیفلرک پنجه سن بورمه
که گر دست یابد برآیی بهیچ
که اکر یکن کلورسه سکا غالب کلور هیچ

مبر گفتمت پای مردان ز جای
ایلتمه دیدم سکا ایکیتلرک آیاغن یرندن
که افتد که روزی در آیی زپای
که دوشر که بر کون سن دخی ایاقدن دوشه سن

دل دوستان جمع بهتر که گنج
دوستلرک کوکلی جمع اولمق یکدر که خزینه
خزینه تهی به که مردم برنج
خزینه بوش اولمق یکدر که خلق زحمتلو اولا

میفکن ز دریای کار کسی
آتمه ایاغه بر کمسنک ایشینی صاقن
که افتد که دربایش افتی بسی
کیدوشر که سن دخی ایاغه دوشه سن چوقلو

تحمل کن ای ناتوان از قوی
صبر ایله ای فقیر قویلرک ظلمنه
که روزی تواناتر از وی شوی
که بر کون اول قویدن سن داخی یاوی اولاسن

بهمت برآر از ستیهنده شور
همت ایله قالدر او نکولک ایچیدن ظلمی
که بازوی همت به از دست زور
که همت قولی یکدر کوج و ظلم الندن

ببانک دهل خواجه بیدار گشت
طاول آوازیله اویانور خواجه کیجه ایله
چه داند که شب پاسبان چون گذشت
نه بلور که پاسبانک کیجه سی نجه کچدی

لب خشک مظلوم را گو بخند
مظلومک قورو طوطغنه نه کلدی
که دندان ظالم بخواهند کند
که ظالمک دیشنی دیرلر قوپاره ظلمیله

خورد کاروانی غم بار خویش
کاروان خلقی کندو یوکی غمنی قایورر
نسوزد دلش بر خر پشت ریش
اچیمز انوک کوکلی اشکک ارقه سی یاغرینه

گرفتم کز افتادگان نیستی
طوته یم که دوشمشلردن دکل سین
چو افتاده بینی چرا ایستی
چون بر دوشمشی کورسن نیچون دورورسن

برینت بگویم یکی سرگذشت
بونک اوزرینه سکا دییم بر حکایت
که سستی بود زین سخن درگذشت
که کوشکلک ایدنی بو سوزدن کچمک یعنی

اندر رحمت بر ناتوانان در حال توانا

مسکینلره مرحمت بیاننده بای و غنی ایکن

چنان قحط شد سالی اندر دمشق
انجلین قحطلق اولدی بر ییل شامده
که یاران فراموش کردند عشق
که یارانلر اونتدیلر سوب سومکی

چنان آسمان بر زمین شد بخیل
انجلاین کوک یر یوزینه بخیل اولدی
که لب تر نکردند زرع و نخیل
که طویورمادی باش ایتمدی اکین و خرما

بخوشید سرچشمه های قدیم
کوندی ایلدانکی چشمه لرک باشی
نماند آب جز آب چشم یتیم
صو قلمادی ییتملر کوزینک یاشندن غیری

نبودی بجز آه بیوه زنی
دکل ایدی طول قاریلرک آهندن غیری
اگر بر شدی دودی از روزنی
اگر بو قارو اولیدی بر پنجره دن

چو درویش بی برگ دیدم درخت
آزقسز فقیرلر کبی قوراغاجی کوردم
قوی بازوان سست و درمانده سخت
کوچلو قوتلو اولنلری ضعیف و درمانده کوردم

نه در کوه سبزی نه در باغ شخ
نه طاغده یاشیللق وار ایدی نه باغده تازه
ملخ بوستان خورد و مردم ملخ
چکرکه بوستانی ییدی و آدم چکرکه یی ییدی

در آن حال پیش آمدم دوستی
اول حالده اوکومه کلدی بر دوست
ازو مانده بر استخوان پوستی
اوندن قالمش کمک اوزرنده دری

شگفت آمدم کو قوی حال بود
عجب قلدم که اول دولتلو آدم ایدی
خداوند جاه و زر و مال بود
منصب صاحبی و آلتون مال صاحبی ایدی

بدو گفتم ای یار پاکیزه خوی
اوکا دیدم ای یار پاکیزه خوی
چه درماندگی پیشت آمد بگوی
نه زبونلق اوکوکه کلدی بکا سویله

بغرید بر من که عقلت کجاست
باقردی بکا که سنک عقلک قانده در
چو دانی و پرسی سؤالت خطاست
چون بلورسن صورسن سؤالک خطادر

نبینی که سختی بغایت رسید
کورمزمیسن که قتلق غایته ایرشدی
مشقت بحد نهایت رسید
زحمت و مشقت دخی نهایته ایرشدی

نه باران همی آید از آسمان
نه یغمور کلور کوکدن یر یوزینه
نه بر می رود دود فریاد خوان
نه یوقارو کیدر فریاد ایدیجینک توتونی

بدو گفتم آخر ترا باک نیست
اوکا دیدم عجب سنک قورقک یوقدر
کشد زهر جانی که تریاک نیست
اولدرر زهر اول جانی که تریاکی یوقدر

نگه کرد رنجیده بر من فقیه
باقدی بکا قاقیوب اول فقیه
نگه کردن عالم اندر سفیه
عالم سفیهه باقدوغی کبی

گر از نیستی دیگری شد هلاک — مرا هست بط را ز طوفان چه باک

اگر یوقلقدن غیریسی هلاك اولورسه — بنوم قوم وار اوردك طوفانندن نه قورقو

مرا گفت کای یار فرخنده خوی — از آنیان سخن باز دیگر مگوی

بکا دیدی که ای مبارك خویلو دوست و یار — اونلردن ایرو سوز آچوب سویلمه

که مردار چه بر ساحلست ای رفیق — نیاید دو دستانش غریق

که کشی اگرچه دکز کنارنده اولسه ای یولداش — راحت اولمز که دوستلرینی غرق اولمش گوره

من از بی نوایی نیم روی زرد — غم بی نوایان رخم زرد کرد

بن آجلقدن دگلن یوزم صارو اولدی — بلکه آجلرك غمی در بنوم یوزم صارو ایلدی

بحمد الله ار چه زریش ایمنم — چو ریشی به بیند بلرزد تنم

شکر الله اگرچه زخمندن ایمین اولمشم — چون بر زخملو بی گوردم دیترر تنم

چو بینم که درویش مسکین نخورد — بکام اندرم لقمه زهرست و درد

چون گوردم که بر درویش و مسکین آج اولوب یمدی — آغزمده یدوکم لقمه زهر و درد اولور

نخواهد که بیند خردمند ریش — نه بر عضو مردم که در عضو خویش

دیلمز که گوره خسته اولن کمسنلر هیچ — کمسنك خسته اولدوغن که کندو خسته دردی

منغص بود عیش آن تندرست — که باشد به پهلوی بیمار سست

بولانق اولور اول صاغ اولانك دیریلکی — اولا انوك یاننده بر خسته و مریض کمسنه

یکی را بزندان درش دوستان — کی ماندش عیش در بوستان

بریسینك دوستلرندن بری دوستی زندانده اوله — قنده قلور اوکا دیرلك ایتمك بوستانده

تمامی داستان در صورت حال

داستانك تمامنده در صورت حالده

شبی دود خلق آتشی بر فروخت — شنیدم که بغداد نیمی بسوخت

بر گیجه خلقك دوتنی بر اوت یاقدی — اشتدم که بغدادك بعضی یری یاندی

یکی شکر گفت اندران حال زود — که دکان ما را گزندی نبود

بریسی شکر ایدوب دیردی اول حالده تیز — که بنوم دکانومزه هیچ ضرر اولمادی

جهان دیده گفتش ای بو الهوس — ترا خود غم خویشتن بود و بس

بر جهان گورمش اوکا دیدی ای هوسناك — سنك خود غمك همان کندوك ایمش

پسندی که شهری بسوزد بنار — و گرچه سرایت بود در کنار

بکندکمی که بر شهر یانه طوتوشه اوده — اگرچه سنك سرایك کنارده اوله

بجز سنگ دل نا کند معده تنگ — چو بیند کسان بر شکم بند سنگ

اول طاش گوکلودن غیری که معده طار ایدر — چون گوره کمسنلری آجلقدن قرننه طاش باغلر

توانگر خود آن لقمه چون می خورد — چو بیند که درویش خون می خورد

بای اولن اول لقمه نیجه یوتبیلور — چون گوره که درویش و فقیر آجلقدن قان ییه

مگو تن درستست رنجور دار — که می پیچد از غصه رنجور وار

دیمه صاغدر خسته و صبر و اولان — که صاریلور غصه دن خسته و صبر ایدیجی

سبک پی چو یاران بمنزل رسند — نخسبد که وا ماندگان در پسند

یینجی ایاقلو یولداشلر که منزله ایرشورلر — اویومزلر که گرو آرده قلانلر نجه اوله

دل پادشاهان شود بار کش — چو بینند در گل خر خارکش

پادشاهلرك گوکلی اولور زحمت چکیجی — چو گوره لر بلچقده دیکن چکیجی اشك

اگر در سرای سعادت کس است — ز گفتار سعدیش حرفی بس است

اگر سعادت سراینده کمسنه وار ایسه — سعدینك سوزلرندن اوکا بر حرف یتر

همینت بسندست اگر بشنوی — که گر خار کاری سمن ندروی

هم بو سکا یتر نصیحت اگر اشیدر ایسك — که اگر دیکن اکرسن سمن بچمزسن

کسی نیک بیند بهر دو سرای — که نیکی رساند بخلق خدای

بر کمسنه ایولك گوره ایکی جهانده که — که ایولك ایرشدوره الله تعالینك خلقنه

حکایت اندر عدل و ثمرهٔ آن و ظلم و ثمرهٔ آن

بو حکایه عدل اینک فایده سنده و ظلم اینک ضررنده در

خبر داری از خسروان عجم — که کردند بر زیردستان ستم

خبرک وارمیدر هیچ عجم پادشاهلرندن — که ایلدیلر آلتندغیلره جور و ظلم

نه آن شوکت پادشاهی بماند — نه آن ظلم بر روستایی بماند

نه اول پادشاهلق شوکتی قالدی — نه اول ظلم رعیتا و زرنده قالدی

خطا بین که بر دست ظالم برفت — جهان ماند و او با مظالم برفت

خطایی کور که ظالمک الندن چقدی — جهان قلدی اول مظلمه لرله کتدی

خنک روز محشر تن دادگر — که در سایهٔ عرش دارد مقر

سعادتلو اولمسه که محشر کوننده عدل ایدن — که حقک عرشنک کولکه سنده طورق ایده

بقومی که نیکی پسندد خدای — دهد خسروی عادل نیک رای

بر قومه که ایلوک ویرملو اولا حق تعالی — ویرور بر عادل پادشاه ایو فکرلو اولا

چو خواهد که ویران کند عالمی — کند ملک در پنجهٔ ظالمی

چون دیلو که ویران ایلیه بر عالمی — ایدر بر مملکتی بر ظالمک پنجه سنده

سگالند از نیک مردان حذر — که خشم خدایست بیدادگر

صانورلر اوندن ایو کشیلر حذر — که خدانک خشمیدر ظالم اولان پادشاه

بزرگی ازو دان و منت شناس — که زایل شود نعمت ناسپاس

اولولغی اوندن بیل منتاکله یعنی حقدن — که کیدر ضایع اولور شکر ایتمز نعمت

نه خود خوانده در کتاب مجید — که در شکر نعمت شود بر مزید

کندک اوقومادوکمی کتاب مجیدده یعنی قرآنده — که نعمته شکر ایتمک نعمت زیاده لیکی

اگر شکر کردی برین ملک و مال — بمالی و ملکی رسیی بی زوال

اگر شکر ایلیه سن بو ملک و ماله سن — بر ملک و ماله ایریشه سن که هیچ زوالی

دگر جور در پادشاهی کنی — پس از پادشاهی گدایی کنی

اگر ظلم پادشاهلقده سن ایلیه سن — پادشاهلقدن صکره گدالق ایلرسن

حرامست بر پادشه خواب خوش — چو باشد ضعیف از قوی بارکش

حرامدر پادشاهلره طاتلو اویقو اویومق — چونکه اوله ضعیف قویدن یوک چکیجی

میازار عامی بیک خردله — که سلطان شبانست و عامی گله

انجتمه بر رعیتی بر خردل دانه سی قدر — که پادشاه چوبانا ندر رعیت سوریدر

چو پرخاش بینند و بیداد ازو — شبان نیست گرگست فریاد ازو

چون جنک کوره لر داخی ظلم کوره لر اوندن — چوبان دکلدر اول قورددر فریاد اندن

بد اندیش رفت و بد اندیشه کرد — که با زیردستان ستم پیشه کرد

یرامز فکرلو کتدی داخی یرامز فکر اتدی — که آلتنداغیلره ظلمی صنعت ایلدی

به پستی و سختی برین بگذرد — بماند برو سالها نام بد

کوشکلک ایله و قاتیلیغله بونک اوزرنه کچدی — انوک اوزرنه قلدی بللرایله یرامز اد

نکو آهی که نفرین کنند از پست — نکو باش تا بد نگوید کست

اشتمزسنک که الینج ایده لر سنک اردوکدن — ایو اول تا یرامز سویلمیه کمسه سکا

حکایت دو برادر عادل و ظالم و عاقبتشان

اکی قرداشک حکایه سیدر که بریسی عادل بریسی ظالم ایدی و انلرک عاقبتلری بیانندر

شنیدم که در مرزی از باختر — برادر دو بودند از یک پدر

اشتدم که بر مملکتده مشرق جانبندن — ایکی قرداشلر وارایدی اتالری بر

سپهدار و گردن کش و پیلتن — نکوروی و دانا و شمشیرزن

چری باشیلری و بوین چکیجیلر و فیل تنلولر ایدی — کوزل یوزلولر و عالملر و قلیج اورجیلر ایدی

پدر هر دو را سهمگین مرد یافت — طلبکار جولان و ناورد یافت

بابالری بو ایکیسنی قورقولو ار بولدی — جنک طلبکاری و اوغراش ایدیجی بولدی

برفت آن زمین را دو قسمت نهاد بهر یک از آن یک نصیبی بداد
کتدی اول یری ایکی قسمت ایلدی اوغوللرینه هر برینه مملکتدن بر نصیب ویردی

مبادا که بر یکدگر سر کشند به پیکار شمشیر کین برکشند
اولمایا که بری برینه باش چکه لر چکشه لر کین و جنک قلیجیله بر برن چالالر اوغراشلر

پدر بعد از آن روزگاری شمرد بجان آفرین جان شیرین سپرد
باباسی اوندن صوکره دنیادن کچدی حق تعالی یه جان شیرین اصمارلدی

اجل بگسلاندش طناب امل وفاتش فرو بست دست عمل
اجل اوزدی عمرینک مرادلری ایپلکینی اجل اونک عملی الینی بغلدی عاجز قلدی

مقرر شد آن مملکت بر دو شاه که بی حد و مر بود گنج و سپاه
مقرر اولدی اول مملکت اول ایکی پادشاهه که چوغدی حسابسز خزینه سی و لشکری

بحکم نظر در به افتاد خویش گرفتند هر یک یکی راه پیش
نظر حکمیله اویله که دوشدی کندوسی طوتدیلر هر بری بر یولی اوکلرینه کتو

زمانش سودای در سر نماند پس انگه بعفو آستین برفشاند
بر زمان انونک سوداسی باشنده قلمادی پس اندن صوکره عقله یکنی سلکدی

بدپستان خود بند ازو برگرفت سرش را ببوسید و در بر گرفت
کندو الاریله بندلرینی قالدردی الندن انونک باشنی اوپوب قوجاغنه طوتدی

بزرگیش بخشید و فرمان دهی زشاخ امیدش برآمد بهی
اولولق باغشلدی داخی پادشاهلق ویردی انونک امیدی بوداغندن ایوالر بتدی

بگیتی حکایت شد این داستان رود نیکبخت از پی راستان
عالمه حکایت اولدی بو داستان سویلنه کیده ایو بختلو طوغریلر اردنجه

بیاموزی از عاقلان حسن خوی نه چندانکه از غافل عیب جوی
اوکره نسن عاقللردن ایو خوی هنر اول قدر دکل که عیب استیجی غافلدن

یکی عدل تا نام نیکو برد یکی ظلم تا مال گرد آورد
بری عدله یاپشدی تا ایو آد قازانه بریده ظلمه میل اتدی تا مال جمع ایلیه

یکی عاطفت سیرت خویش کرد درم داد و تیمار درویش کرد
بری عاطفتی کندویه خوی و عادت ایتدی اقچه ویردی فقیرلره تیمار و صدقه ایلدی

بنا کرد و نان داد و لشکر نواخت شب از بهر درویش شبخانه ساخت
بنالر یاپدی اتمک ویردی و لشکری اوخشادی کیجه مسافر یاتماقچون مسافرخانه یاپدی

خزاین تهی کرد و پر کرد جیش چنان کز خلایق بهنگام عیش
خزینه یی بوشادوب لشکری طولو ایلدی انجلاین که خلق ییوب ایچوب طویدوغی

برآمد همی بانگ شادی چو رعد چو شیراز در عهد بوبکر سعد
شادیلق آوازی کوک کورلدی کبی ظاهر اولدی شیراز شهری کبی سعد اوغلی ابوبکرک زمانندن

خدیو خردمند فرخ نهاد که شاخ امیدش برومند باد
بر پادشاه در عاقللو هم مبارک اصللو که انونک مبارک امیدی بوداغی یمشلو اولسون

تتمهٔ آن حکایت

اول حکایتک آخری در

حکایت شنو کز دگر نام جوی پسندیده پی بود و فرخنده خوی
حکایت ایشت اول ایو آد استیین اوغلاندن که بکنلمش ایزلو ایدی داخی مبارک خویلو ایدی

ملازم بدلداری خاص و عام ثناگوی حق بامدادان و شام
ملازم ایدی دلدارلغنه خاص و عامک حق تعالایه دعا ایدیجی ایدی هر صباح اخشام

در آن ملک قارون نرفتی دلیر که شه دادگر بود و درویش سیر
اول مملکتده ظالم بهادر اولوب کمسنه ظلم ایتمزدی که زیرا پادشاه عادل ایدی و درویش طوق

نیامد بر ایام او بر دلی نگویم که خاری که برگ گلی
کلمدی انونک زماننده بر کوکله غصه و غم دیمزم که دکن ایدی بلکه کل یپراغی ایدی

سپر آمد بتأیید ملک از سران | نهادند سر بر خطش سروران

باشی اولدی حقك ویرمسیله جمیعی بکلرك اوزره | باد شقو دیلر انوك امرینه جمیع پادشاهلر

سرانجام دیگر برادر شنو | که چون رفت زنهار ازان ره مرو

اولکیه قرنداشنك عاقبتنی ایشت که نجه اولدی | کره نجه کتدی صاقن سنده اول یولدن کتمه

دگر خواست کافزون کند تخت و تاج | بیفزود بر مرد دهقان خراج

دخی استدی که آرتوق ایده تخت و تاجنی | آرتوردی رعیتا اوزرنه خراجی

طمع کرد بر مال بازارگان | بلا ریخت بر جان بیچارگان

طمع ایلدی بازادکانلرك مالنه ظلماً | بلا دوکدی بیچاره لرك جاننه

بامید بیشی نداد و نخورد | خردمند داند که ناخوب کرد

مال زیاده اتمك ایچون نه ویردی و نه ییدی | عقللو اولنلر بیلور که اول ایو اتمدی

نگویم که بدخواه درویش بود | خطا بلکه او دشمن خویش بود

دیمزن که درویشلره یاوز مزاجلی ایدی | طوغروسی بلکه کندو کندویه دشمن ایدی

که تا جمع کرد آن زر از گربزی | پراکنده شد لشکر از عاجزی

تا که جمع ایلدی اول مالی خلقدن ظلماً | طغلدی لشکر پادشاهدن آجلقدن عاجزلقدن

شنیدند بازارگانان خبر | که ظلمست در بوم آن بی هنر

اشتدلر بازرکانلر بو یرامز خبری | که ظلم وار در اول هنرسز مملکتده

بریدند ازانجا خرید و فروخت | زراعت نیامد رعیت بسوخت

کسدیلر اول یردن آلوب صاتماغی | اکن اکلمز اولدی رعیت یاندی ظلمدن

چو اقبالش از دوستی سر بتافت | بناکام دشمن برو دست یافت

چون دولتی دوستلقدن دوندی | ناچار دشمن طاقت اکا غالب کلدی

ستیز فلک بیخ و بارش بکند | سم اسب دشمن دیارش بکند

انتقام اتدی فلك انك کوکنی قازدی | دشمن آتنوك طرناغی انك مملکتنی چکندی

وفا کی جوید چو پیمان گسیخت | خراج از که خواهد چو دهقان گریخت

وفایی کیمدن استر چون عهدی بوزدی | خراجی کیمدن استر کویلو قاچدی

چو نیکی طمع دارد آن بی وفا | که باشد دعای بدش از قفا

نه ایلوك طمع طوتر اول بی وفا | که اولا یرامز دعا انوك اردنجه

چو بختش نگون بود در کاف کن | نکرد آنچه نیکانش گفتند کن

چون انوك بختی ترس اولدی ازلده | ایلمدی انی که ایولر اوکا دیدیلر ایله

چه گفتند نیکان بدان نیک مرد | تو بر خور که بیدادگر بر نخورد

نه دیدیلر ایولر اول ایو اولن کمسنیه | سن یمش یی که ظالم اولن یمش یمدی

گمانش خطا بود و تدبیر سست | که در عدل بود آنچه در ظلم جست

انوك صاندوغی خطا اولدی و تدبیری سست | که عدلده ایدی انی که اول ظلمده استدی

ازین رسم بد ماند وازان نام نیک | بدانرا نباشد سرانجام نیک

بو یرامز عادتدن اکا یرامزلق قلدی اولندن ایو نام | زیرا یرامزلرك آخری و عاقبتی ایو اولمز

حکایت عبد الواسع جبلی و گذشتن باغبان او

بو حکایه عبد الواسع جبلینك در که باغبان ایله اولمشدر

یکی بر سر شاخ بن می برید | خداوند بستان نگه کرد و دید

بر نسنه بر بوداق باشندن اغاجك دبن کسردی | بوستان صاحبی بونك بو حالنی باقوب کوردی

بگفتا گر این مرد بد می کند | نه با من که با جان خود می کند

ایتدی اگر بو کشی یرامزلق ایدر اما | بکا ایلمز بلکه کندو جاننه ایلر ضرر ایدر

نصیحت بجایست اگر بشنوی | ضعیفان میفکن بکتف قوی

نصیحت یرنده در اگر اشیدور ایسك | ضعیفلری بقمه قوتلو قوللرله

که فردا بداور برد خسروی | گدایی که پیشت نیرزد جوی

که یارین پادشاهلغی حق تعالی ویرور | بر گدایه که قاتکده سنك و کوکك بر آرپه

که چون بگذرد بر تو این سلطنت — بگیرد بقهر آن گدا دامنت

که چون گچرسندن اول پادشاهلق — طوته قهرله اول گدا اتکوکی

چو خواهی که فردا کنی مهتری — مکن دشمن خویشتن کهتری

چون دلرسک که یارن بکلک ایده — ایلمه کندو دشمنک خورنظر ادوب

مکن پنجه از ناتوانان بدار — که گر نفکنندت شوی شرمسار

فقیرلرک پنجه بورمه قوتلنوب — که اگر سکا غالب گلورلرسه اوتانورسن

که زشتست در چشم آزادگان — بیفتادن از دست افتادگان

که قبیح گورنده آزاده لر گوزنده — دوشمک افتاده لر الندن یرلره

بزرگان روشن دل نیکبخت — بفرزانگی تاج بردند و تخت

اولولر که روشن گوکللودر و ایو بختلو — ایلولکله عدلله تاج الدیلر داخی تخت

ز دنباله راستان کج مرو — وگر راست خواهی ز سعدی شنو

طوغرولردن نچه کیدرا اگری گیتمه — اگر طوغری دلرسک سعدیدن ایشت

صفت اوقات و جمعیت درویش را

داخی اولن درویشک وقتلرینک جمعیتی بیانندهدر

مگو جاهی از سلطنت بیش نیست — که ایمن تر از ملک درویش نیست

دیمه که دنیاده سلطنتدن غیری دولت یوق — بلکه درویش ملکیدن امینلو دولت یوقدر

سبکبار مردم سبکتر روند — حق اینست و صاحبدلان بشنوند

زیرا یوکی یینی لر یینی ک کیدرلر — حق سوز بودر که گوکل ارنلری ایشیدرلر

تهی دست تشویش نانی خورد — جهانبان بقدر جهانی خورد

الی بوش فقیر انجق اتمک غمن چکر — اما پادشاهلر پادشاهلقی قدر غم و غصه

گدا را چو حاصل شود نان شام — چنان خوش بخسبد که سلطان شام

فقیر چو حاصل اوله اخشام اتمکی — انچلاین خوش اویور که شام سلطانی

غم و شادمانی بسر میرود — بمرگ این دو از سر بدر میرود

غم ده شادیلقده باشه وار و تمام اولور — اولوم ایله بو ایکیسی باشدن چقار کیدر

چه آنرا که بر سر نهادند تاج — چه آنرا که بر گردن آمد خراج

نه اکا که باشنه تاج قودیلر پادشاه اولدی — نه اکا که بوینینه خراج قونلدی رعیت اولدی

اگر سرفرازی بکیوان در است — وگر تنگدستی بزندان در است

اگر پادشاه اولوب کیوانه ایرشیسه داخی — وگر درویش اولوب زندانده داخی اولورسه

چو خیل اجل بر سر هر دو تاخت — نمیشاید از یکدگرشان شناخت

چون اجل آتی ایکیسنک ده باشنه سکرتدی — ایرو قمیشه بلنمز که انلرک قنقسی گدا

نگهبانی ملک و دولت بلاست — گدا پادشاهست و نامش گدا

ملک و دولت پادشاهلقی بلادر — گدا پادشاهدر انوک آدی گدادر

حکایت عابد و آن استخوان پوسیده

بر عابدک حکایه سیدر داخی اول چوریمش کمک ایله سویلشدوکیدر

شنیدم که یکبار در دجله — چنین گفت با عابدی کله

اشتدم که بر کز دجله کنارنده — بوبجلین دیدی بر عابده بر آدم قفاسی

که من فر فرمان دهی داشتم — بسر بر کلاه مهی داشتم

که بن بر ملکتک پادشاهی ایدیم — باشم اوزرنده اولولق کلاهی طوترردم

سپهرم مدد کرد و نصرت وفاق — گرفتم ببازوی دولت عراق

فلک یاردم ایدی نصرت یولداشم ایدی — طوتمشدم قوت ورودم ایله عراق مملکتنی

طمع کرده بودم که کرمان خورم — که کرمان بخوردند ناگه سرم

طمع ایلمش ایدم کرمان شهرن الوب یم — که قوردلر یدیلر عاقبت باشمی کسوزن

بکن پنبهٔ غفلت از گوش هوش — که از مردگان پندت آید بگوش

چقار غفلت پاموغنی جانک قولاغندن — که اولولردن سکا اوگوت کله قولاغکه

گفتار اندر نکوکاری و ثمرهٔ آن و بدکرداری و عاقبت آن

بوسوزلر ایلوك اتمکده وانوك فایده سنده ودخی فکرلو اولوب ایلوك عاقبتنده در

نکوکار مردم نباشد بدش
نورزد کسی بد که نیک افتدش

ایو اشلو کمسنه هیچ یرامز اولماز
اوکا کمسنه یرامزلق قلمز که اول ایو دوشمش در

شرانگیز هم در سر شر رود
چو کژدم که با خانه کمتر رود

اما شر اشلو عاقبت باشی انوك شرده یتر
عقرب کبی که کندو اوینه اکسك کیدر

اگر نفع کس با نهادت نیست
چنین جوهر و سنگ خاره یکیست

اگر کمسنیه فایده اتمك سنك خلقکده یوغسه
بو نجلاین جوهر ایله قره طاش بردر

غلط گفتم ای یار فرخنده خوی
که نفعست در آهن و سنگ و روی

غلط سویلدم ای مبارك خویلو یار
که فایده سی وار در دمورك و طاشك و توجك

چنین آدمی مرده به ننگ را
که بر وی فضیلت بود سنگ را

بو نجلاین آدم اولمك یکدر عار ایله
که انوك اوزرینه ارتوقلوغی ولا وقع طاشك

نه هر آدمی زاده از دد بهست
که دد زادمی زادهٔ بد بهست

هر آدم اوغلی یرتجی جانوردن یکدر کلدی
که یرتجی جانور یرامز آدم اوغلانندن یکدر

به از دد انسان صاحب خرد
نه انسان که در مردم افتد چو دد

یك دور یرتجیدن اول آدم که صاحب عقل اوله
اول آدم دگل که خلقی یرتجی کبی یرته

چو انسان نداند بجز خورد و خواب
کدامش فضیلت بود بر دواب

چون بر آدم که بلمیه یوبو اویومقدن غیر
قنغی انوك آرتوقلوغی اولور حیوان اوزرینه

سوار نگون بخت و بی راه رو
پیاده برد زو برفتن گرو

آتلو که بختی دونمش اولا و یولسز یوریه
یایا کیدر یولنده طوغرو کیده اندن یکدر

کسی دانهٔ نیک مردی نکاشت
کزو خرمن کام دل بر نداشت

بر کمسنه ایلوك دانه سنی اکمدی
که اندن کوکل مرادینك خرمنی قالدرمادی

نه هرگز شنیدیم در عمر خویش
که بد مرد را نیکی آمد به پیش

هرگز اشتمدم کندو عمرمده که
یرامز کمسنه نك اوکنه ایلولك کله

حکایت سرهنگ مردم آزار و عمل خود گرفتار

بر چری باشینك حکایه سیدر که خلقی انجیدیجی ایدی عاقبت کندو عملی ایله گرفتار ایدی

گزیری بچاهی در افتاده بود
که از هول او شیر نر ماده بود

بر ظالم بر قویویه دوشمش ایدی
که انوك هیبتندن ارکك ارسلان دیشی ایدی

بد اندیش مردم بجز بد ندید
بیفتاد و عاجزتر از خود ندید

یرامز فکرلو کشی یرامزلقدن غیری کورمز
دوشدی و کندودن عاجزراق کورمدی

همه شب ز فریاد و زاری نخفت
یکی بر سرش کوفت سنگی و گفت

بتون کیجه فریاد و زاریلقدن اویومادی
بریسی بر طاشی باشی اوزرینه اوردی و دیدی

تو هرگز رسیدی بفریاد کس
که می خواهی امروز فریادرس

سن هیچ ارشدوکمی کمسنك فریادینه
که شمدی استرسن کندوکه مدد ایریشیجی

همه تخم نامردمی کاشتی
ببین لاجرم برگ بر داشتی

دوکل عمرکده مختلق تخمنی اکدوك
کور امدی که نه آزق و نه یمش کوتردك

که بر جان ریشت نهد مرهمی
که دلها ز نیشت بنالد همی

کیم سنك یرالو جانوکه مرهم قوید
که کوکللر سنك زخمکدن اکلر تحقیق

تو ما را همین چاه کندی براه
بسر لاجرم در فتادی بچاه

سن بزم یولومزده قویو قازدوك
اما کندك باشك اوزره اول قویویه دوشدك

دو کس چه کنند از پی خاص و عام
یکی نیک سیرت یکی زشت نام

اکی کشی قویو قازدیلر خاص و عام ایچون
بری ایو خویلو بریسی چرکین ادلو

یکی تا کند تشنه را تازه حلق
یکی تا بگردن در افتند خلق

بری قازدی تا صوسوزلرك بوغازی تازه لیه
بری قازدی تا خلق بوینی اوزره ایچنه دوشه

اگر بد کنی چشم نیکی مدار — که هرگز نیارد گز انگور بار

اگر یاوزلق ایدرسنک ایولک امیدن طوتمه — که هیچ ایلغون آغاجی یمش ویرمز

نه پندارم ای در خزان کشته جو — که گندم ستانی بوقت درو

صانمزم ای خزانده آرپا اکن کمسنه — که بغدای کوتوره سن بچین وقتنده

درخت زقوم ار بجان پروری — مپندار هرگز کزو بر خوری

زقوم اغاجنی اگر جان ایله دائم بسلرسک — تصور ایلمه که هرگز اوندن یمش ییهسن

رطب ناورد چوب خرزهره بار — چه تخم افگنی بر همان چشم دار

خرما کتورمز آجی زهر اغاجی که زهرلودر — اندی هر نه تخم اکرسنک همانی گوزترسن

حکایت حجاج یوسف و مرد حق گوی و قتل کردن اورا

یوسف اوغلی حجاجک حکایهسیدر بر حق سویلیجی ایله و اینی قتل اتدوکیدر

حکایت کنند از یکی نیک مرد — که اکرام حجاج یوسف نکرد

حکایت ایدرلر بر ایو کشیدن — که حجاج یوسفه تعظیم و اکرام ایلمدی

بسودا چنان بر وی افشاند دست — که حجاج را دست حجت ببست

غضب ایله شویله اونک اوزرینه القودی — حجاجک ایرقی انوکله سویلشمکه مجالی قلمدی

بسرهنگ دیوان نظر کرد تیز — که نطعش بینداز و خونش بریز

دیوان چاوشلرندن برینه تیز نظر ایلدی — که کوده سنی یره دوشور و قانینی دوکدی

چو حجت نماند جفا جوی را — بپرخاش در هم کشد روی را

چون بر ظالمک حجتی قلمیا سویلمکده — یوزینی همان غوغایه و جنکه طوترار

بخندید و بگریست مرد خدای — عجب داشت سنگین دل تیره رای

اول خدا قولی گولدی هم اغلادی — عجب دوتدی اول طاش کوکللو قرا فکرلو

چو دیدش که خندید و دیگر گریست — بپرسید کین خنده و گریه چیست

چون انی کوردی هم گولدی و گنه اغلدی — صوردی که بو گولمک و اغلامک ندر

بگفتا همی گریم از روزگار — که طفلان بیچاره دارم چهار

ایتدی تحقیق اغلارم بو روزگاردن — که درت بیچاره اوغلانجقلرم واردر

همی خندم از لطف یزدان پاک — که مظلوم رفتم نه ظالم بخاک

تحقیق گولرم پاک تنکرینک لطفندن — که مظلوم گیدرن ظالم گتمزن طوپراغه

یکی گفتش ای نیک پی شهریار — چه خواهی ازین پیر ازو دست دار

بریسی اوکا دیدی ای یوریوشلو پادشاه — نه استرسن بو پیردن الوک چک اوندن

که خلقی بدو تکیه دارند و پشت — نه خلقی توانی بیکبار کشت

که بر خلق اوکا تکیه دوترلر هم ارقه — بو خلقی بر اغزدن اولدرهجک دگلسین

بزرگی و عفو و کرم پیشه کن — ز خردان اطفالش اندیشه کن

اولولغی و عفو اتمگی کندوکه صنعت ایدین — انوک اوواق اوغلانجقلرندن فکر ایله

مگر دشمن خاندان خودی — که بر خاندانها پسندی بدی

مگر کندو خاندانوک دشمنی سن اولا — که غیری خاندانلره یرامزلق ایدرسن

مپندار دلها بداغ تو ریش — که روز پسین خیرت آید به پیش

صانمه که کوکللره داغ اوروب یارالیه — که قیامتده کورو خیر بولاسن اولا ولماد

شنیدم نشنید و خونش بریخت — ز فرمان داور که داند گریخت

اشتدم بو سوزلری اول فقیرینک قانن دوکدی — اهل حکمک بو بروعندن کیم قچه قورتولو

بزرگی در آن فکرت آن شب بخفت — بخواب اندرش دید و درویش گفت

بر اولو اول فکر ایله اول کجه اویودی — دوشنده کوردی اول درویشی و درویش ایتدی

دمی بیش بر من سیاست نراند — عقوبت برو تا قیامت بماند

بر ساعتدن بنوم اوزریمه اول سیاست کچدی — اما انوک عقوبت و عذابی قیامته دک انوک اوزرینه قالدی

نخفتست مظلوم از آهش بترس — ز دود دل صبحگاهش بترس

اویومز مظلوم انوک آهندن قورق — انوک صبحگاه اهدکی کوکلی دودندن قورق

یعنی صباح

مدر پرده کس پس هنگام جنگ
یرتمه کمسنک پرده سنی جنک وقتنده
که باشد ترا در دو پرده ننگ
که اولا سنکده پرده کی عار و ناموس یرتر

ندانی که پاک اندرونی شبی
بلمزمسن که انجی پاک اولان بر کیجه
برآرد ز سوز جگر یا ربی
کتوره درتلو جکرندن یا ربّ سوزنی

نه ابلیس بد کرد و نیکی ندید
شیطان یرامزلق ایلدی ایولک کورمدی داخی
بر پاک ناید ز تخم پلید
پاک یمیش کلمز مرداد تخمدن

مزن بانگ بر شیر مردان درشت
اورمه شیر مردلره اوزنه فریاد و جاغرمه قتی
چو بالود کان بر نیایی بمشت
بولنلر یتشمش و قوتلو پالشلر دیومرق ایله یکلمز

حکایت پدر مر فرزند را

بر بابانک حکایه سی دیا اوغلنه نصیحت یوزندن

یکی پند می داد فرزند را
بریسی اوغلنه نصیحت ویروب ایدی ایدر
نگهدار پند خردمند را
صقلیو طوت عاقللر و کبار اولو کودینی نصیحتی

مکن جور بر خردکان ای پسر
ایلمه ظلم اوواقلره ای اوغول
که یک روز تا افتد بزرگی ز سر
که بر کون سنوک اولولق باشکدن دوشر

نمی ترسی ای گرگ ناقص خرد
قورقمز میسن ای قصه عقللو قورت
که روزی پلنگت بهم بر درد
که بر کون سنی قپلا طوتب یا پاره ده

بخردی درم زور سرپنجه بود
کوچکلکن پنجه‌مک قوتی وار ایدی
دل زیردستان ز من رنجه بود
الوما التنده اولنلر بندن زحمتده ایدیلر

بخوردم یکی مشت زور آوران
یدم قوتلودن بر یومرق که اوزره کر
نکردم دگر زور بر لاغران
اوتنمادم داخی ارتوق ایلمدم بندن ضعیفلره

اندر نواخت و رحمت کردن زیردستان

الدالتندا اولانه رحمت و نوازش ایتمک بیانندادر

الا تا بغفلت نخسبی که نوم
آگاه اول تا غفلتله اویقو سنی اویومایه سن
حرامست بر چشم سالار قوم
زیرا حرامدر قومک بکلرینک کوزینه اویقو

غم زیردستان بخور زینهار
الالتنده اولانلرک غمنی یه زینهار صاقن
بترس از زبردستی روزگار
قورق روزکارک الی اوستنده کلمکدن

نصیحت که خالی بود از غرض
اوکت که بوش ولا اول نصیحت غرضدن
چو داروی تلخست دفع مرض
اجی شربته واوته بکزر که مرضلری دفع ایدر

کسی نیک بیند بهر دو سرای
بر کمسه دنکه ایو کورر دنیاده و آخرتده
که نیکی رساند بخلق خدای
که ایلوک ایرشدورن تکریننک قوللرینه

پادشاه مریض و مناظره درویش صالح و پند او

بو بر خسته پادشاهک بر درویش صالح ایله اولان کلماتی بیانندادر و اونک نصیحتی

یکی را حکایت کنند از ملوک
بریسنی حکایت ایدرلر بکلردن
که بیماری رشته کردش چو دوک
که خستلق ایلیک دوندرمش تننی داخی ایک کبی

چنانش بینداخت ضعف جسد
انجلاین ضعیف اولمش بدنی خستلقدن
که می برد بر زیردستان حسد
که الی التنده اولنلره حسد ایدردی صاغ اولدقلری

که شاه ارچه بر عرصه نام آورست
که شاه کرچه میدانده آدلو صانلودر
چو ضعف آمد از بیدقی کمترست
چون ضعف کله بیدقدن داخی کمتردر

ندیمی زمین ملک بوسه داد
بر مصاحبی تختنک یاغنی اوپدی ایدی
که ملک خداوند جاوید باد
که پادشاهک ملکی بردائم اولسون

درین شهر مردیست مبارک دمست
بو شهرده بر مبارک نفسلو کمسه واردر
که در پارسایی چو اویی کمست
که زاهدلقده انک کبی کمسه یوقدر

نرفتست هرگز بر ناصواب
کتمه مشدر هیچ اونک اوزری یرامزلق
دل روشن و دعوت مستجاب
کوکلی روشندر و دعاسی مستجابدر

نبردند پیشش مهمات کس — که مقصود حاصل نشد در نفس

ایلتمزلر انوڭ اوکنه بر کمسهٔ مرادینی و حاجتنی — که انوڭ مقصودی حاصل اولمایه اول نفسده

بخوان تا بخواند دعایی برین — که رحمت رسد ز آسمان بر زمین

دعوت ایله تا بر دعا اوقیه بونڭ اوزرینه — که رحمت ایریشه کوکدن یر یوزینه

بفرمود تا مهتران خدم — بخواندند پیر مبارک قدم

بویردی تا خدمتکارلرڭ اولولری — قیغردیلر اول مبارك قدملو پیری

برفتند و گفتند آمد فقیر — تن محتشم در لباس حقیر

کندیلر داخی ایتدیلر کلدی اول فقیر شیخ — بر اولو تندر که حقیر لباس ایچنده‌در

بگفتا دعایی کن ای هوشمند — که در رشته چون سوزنم پای‌بند

اول شیخه ایتدی بر دعا ایله ای عاقللو شیخ — که ایپلکده اکنه کبی بنوم ایاغم باغلودر

شنید این سخن پیر خم بوده پشت — بتندی برآورد بانگی درشت

اشتدی بو سوزی بونی کی بوکلمش ایدی — اکی قاولمش شیخ قاتیق ایله چاغردی

که حق مهربانست بر دادگر — ببخشای و بخشایش حق نگر

که حق شفقتلودر عدل ایدیجی بکلره — اسرکه خلقه که خلقڭ رحمتنه لایق اولاسن

دعای منت کی شود سودمند — اسیران و محتاج در چاه و بند

بنوم دعام سکا نیجه فایده ایده — که اسیرلر و محتاجلر زندانده و بندده درلر

تو ناکرده بر خلق بخشایشی — کجا بینی از دولت آسایشی

سن ایلمیش سن خلقه مرحمت و اسرکامك — قانده کورهسن سن دولتدن راحتلق

ببایست عذر خطا خواستن — پس از شیخ صالح دعا خواستن

کرکدر اول خطالره عذر دیلمك — اندن صکره صالح شیخدن دعا دیلمك کرك

کجا دستگیرد دعای ویت — دعای ستمدیدگان در پیت

قنده الطوتر اول شیخڭ دعاسی که — ظلم کورمشلرڭ دعالری سنڭ اردڭجه‌در

شنید این سخن شهریار عجم — ز خشم و خجالت برآمد بهم

اشتدی بو سوزی عجم پادشاهی — اوبکه‌سندن و اوتاندن غضبدن برینه کلدی

برنجید و پس با دل خویش گفت — حقیقت این نصیحت نشاید نهفت

اینجندی داخی صوکره کندو کوکلنه دیدی — طوغرودر بو نصیحت بونی کزلمك اولمز

بفرمود تا هر که در بند بود — بفرمانش آزاد کردند زود

بویردی تا هر کم حبسده ایدی جمله‌سی انلروك — انوڭ امریله ازاد ایلدیلر تیزجك

جهاندیده بعد از دو رکعت نماز — بداور درآورد دست نیاز

اول جهان کورمش ایکی رکعت نمازدن صوکره — حق تعالی‌یه دعا الن قلدردی

ولی بر دعا همچنین داشت دست — که شه سر برآورد و برپای جست

اما دعایه الین قلدوردی — که پادشاه باشن قلدردی ایاغ اوزرینه طوردی

تو گفتی ز شادی بخواهد پرید — چو طاووس کو رشته در پا ندید

سن دیدڭ شادلقدن اوچمق استردی — طاووس کبی که اول ایاغنده باغ کورمیه

بفرمود گنجینهٔ گوهرش — فشاندند در پای و زر بر سرش

بویردی انوڭ کوهری خزینه‌سنی — صاچدیلر انوڭ ایاغنه و التونی باشنه

از آن جمله دامن بیفشاند و گفت — حق از بهر باطل نشاید نهفت

اول جمله‌دن اتکن سلکدی داخی ایتدی — حقی باطلدن اوتری صقلامق اولمز

مرو با سر رشته باری دگر — مبادا که ناگه کند رشته سر

کیتمه ایلك باشیله بر کره دخی یعنی ظلم ایله — اولمایه که اکسوزین ایدی ایلك باش یعنی ضرر

چو باری فتادی نگه دار پای — که یکبار دیگر نلغزد ز جای

چون بر کره دوشدڭ ایاغی صقلا یوطو — که بر کره داخی یرندن طایزمیه

ز سعدی شنو کین سخن راست است — نه هر بار افتاده برخاست است

سعدیدن اشت که بو سوز غایتده طوغرودر — یوقسه هر دوشن کمسه قالقمازنه

در بی وفایی جهان

جهانک وفاسزلغی بیاننده‌در

جهان ای پسر ملک جاوید نیست
دنیا ای اوغول ابدی ملک دکل‌در
ز دنیا وفاداری امید نیست
دنیادن وفا او تمق ده جایز دکلدر

نه بر باد رفتی سحرگاه و شام
یل الوب کتمز میدی کیجه و کوندز
سریر سلیمان علیه السلام
سلیمان پیغمبر تختی الهی سلام انوک اوزرنه

باخر ندیدی که بر باد رفت
عاقبت کورمدوکمی که کنه تختی ده کندی ده یله کتدی
خنک آنکه با دانش و داد رفت
سعادتلو اول کمسه که علمله و عدلله کتدی

کسی زین میان گوی دولت ربود
اول کمسه بو اورتادن دولت طوپن قپدی
که در بند آسایش خلق بود
که خلقک حضورنده و راحتلغنده اولدی

بکار آمد آنها که برداشتند
ایشه یرادی اونلر که مالی قرندیلر
نه گرد آوریدند و بگذاشتند
جمع ایتمدیلر و قویب کتمدیلر بوننده خرج ایتدیلر

همین پنج روزش تنعم بود
انجق بیش کونجوکز دولت دیرلیدیلر
که شادیش در رنج مردم بود
که آنوک شادیلغی خلقک زحمتنده ایدی

حکایت در روزگار و انتقال مملکت از دست بدست

روزکاردن حکایه‌در و مملکت الدن اله کتدوکی بیاننده‌در

شنیدم که در مصر میر اجل
اشتدم که مصرده بر بیوک پادشاه
سپه تاخت بر روزگارش اجل
لشکر چکدی آنوک روزکارنه اجل یعنی عمری آخر اولدی

جمالش برفت از رخ دلفروز
کوزللکی کندی انوک کوکل یاقیجی یاکاغندن
چو خور زرد شد پس نماند بروز
کونش کبی صاری اولدی زیرا ارتوق کونی قلمدی

گزیدند فرزانگان دست فوت
اصیردلر اولو کرحسرت و فوت الینی
که در طب ندیدند داروی موت
که حکیم کتابلرنده اولومه چاره اولور دوا کورمدیلر

همه تخت و ملکی پذیرد زوال
جمیع تخت و ملک زوال قبول ایتسه کرکدر
بجز ملک فرمان ده ذو الجلال
امر ایدیجی ذو الجلال تکرینوک ملکندن غیری

چو نزدیک شد روز عمرش بشب
چون انوک عمر کونی کیجه یه یقین اولدی
شنیدم که می‌گفت در زیر لب
اشتدم که سویلردی طوداغی التندن

که در مصر چون من عزیزی نبود
که مصرده بنم کبی عزیز پادشاهی یوغیدی
چو حاصل همین بود چیزی نبود
چو حاصل انجق ایدی بر نسنه یوق کبی ایدی

جهان گرد کردم نخوردم برش
جهان مالنی جمع ایلدم اما انوک یمشنی یمدم
برفتم چو آزادگان از سرش
کتمدم آزاده‌لر کبی انوک باشندن

پسندیده رایی که بخشید و خورد
بکنلمش فکر اولدر اول که بغیشلدی و یدی
جهان از پی خویشتن گرد کرد
جهانی کندو ایچون جمع ایلدی آخرت قازندی

درین کوش تا با تو ماند مقیم
امدی اوکا چالش که سنکله باقی قله
که هر چه از تو ماند دریغست و بیم
که هر نسنه که سندن صکره قالا حیف‌در و قورقودر

کند خواجه در بستر جان گداز
ایدر خواجه جان ویردوکی دوشکده
یکی دست کوتاه و دیگر دراز
بر الینی قصا و بر الینی اوزون

دران دم ترا می‌نماید بدست
اول زماننده سکا اشارت ایدر الیله
که دهشت ز گفتن دهانش ببست
که اول هیبتی انوک دیلینی طوتمشدر سویلمز

که دستی بجود و کرم کن دراز
اشارت ایدوب ایدر که برالوکی ایلوکه اوزات
دگر دست کوته کن از ظلم و آز
اول برالوکه انجی ظلم و طمعدن قصا ایله

کنونت که دستست خاری بکن
شمدی که سنک مجالک وار بر دکنجوک چیقار
دگر کی برآری تو دست از کفن
ایرق قچان الوک ایرشور کفندن چیقار

بتابد بسی ماه و پروین و خور
طوغر چوق آی کون و اولکر سندن صوکره
که سر برنداری ز بالین گور
که سن باشک قالدرمیاسن قبر یاصدوغندن

حکایت قزل ارسلان و جواب دانشمند باو

قزل ارسلاننینک حکایه سیدر و دانشمندنینک اوکا جوابیدر

قزل ارسلان قلعهٔ سخت داشت
قزل ارسلاننینک بر بیک قلعه سی وار ایدی
که گردن بالوند برمی فراشت
که یوکسکلکی الوند طاغنه برابر ایدی

نه اندیشه از کس نه حاجت بهیچ
نه کسدن قورقوی وار ایدی نه کمسه یه احتیاجی
چو زلف عروسان رهش پیچ پیچ
محبوبلر زلفی کبی اونینک یولی طولاشق ایدی

چنان نادر افتاد در روضهٔ
انونک کبی آز دوشردی بر باغچه ده
که در لاجوردین طبق بیضهٔ
که لاجوردین طبق ایچنده بر یومورطه ایدی (بکزردی)

شنیدم که مردی مبارک حضور
اشتدم بر از که حضوری مبارک کلدی
بنزدیک شاه امد از راه دور
پادشاهنک یاننه کلدی اراق یولدن

حقایق شناسی جهان دیدهٔ
حقیقت بلور و جهان کورمش
هنرمندی آفاق گردیدهٔ
بر هنرمند که عالمی چوق کزوب کورمش

بزرگی زبان آوری کاردان
بر اولو دل اهلی و ایش بلور کمسه
حکیمی سخن گوی بسیاردان
بر حکیم که سوز سویلیجی و چوق بلیجی ایدی

قزل گفت چندان که گردیدهٔ
قزل ارسلان ایتدی اول قدر که کزمشسندر
چنین جای محکم کجا دیدهٔ
بونجلاین محکم یری هیچ قنده کوردک

بخندید کین قلعهٔ خرمست
کولدی که بو بر خرم حصاردر کرچک
ولیکن نپندارمش محکمست
اما سزمه زن که غایت ایله برک اولا

نه پیش از تو گردن کشان داشتند
سندن اول کلن بوین کچکیلر بونی طوتمادیلرمی
دمی چند بودند و بگذاشتند
بر قچ کون اچنده الوب قویب کیتمدیلرمی

نه بعد از تو شاهان دیگر برند
کروسندن صکره داخی غیری پادشاهلر الورلر
درخت وجود ترا بر خورند
سنک وارلغونک اغاجونک یمشنی یرلر

بود رخنهٔ در وی ای کامران
اول حصارده بر کدک واردر که یاپلمامشدر
گذرگاه عزرائیل جان ستان
جان الیجی عزرائیلک کچه یریدر که قالمشدر

ز دور آن ملک پدر یاد کن
باباک زماننک بکلکندن اکو خاطرکه کتور
دل از بند اندیشه آزاد کن
انوکله کوکلوکی غم غصه فکرندن قورتار

چنان روزگارش بکنجی نشاند
انجلاین انی دنیا بر بوجاغه صوقدی که
که بر یک پشیزش تصرف نماند
بر منقوری تصرف ایتمکه قادر اولمادی

چو نومید ماند از همه چیز و کس
چون محروم قالدی جمیع نسنه دن و خلقدن
امیدش بفضل خدا ماند و بس
انونک مرادی انجق الله تعالی یه قلدی

بر مرد هشیار دنیا خس است
عاقل کشیلرک یاننده دنیا چوپ چوبدر
که هر مدتی جای دیگر کس است
زیرا که هر زمانده بر غیری کمسنک یریدر

حکایت شوریده با کسری بطریق نصیحت

اول دیوانه نک حکایه سیدر نوشیروانه نصیحت بولندن

چنین گفت شوریده در عجم
بونجلاین دیدی بر دیوانه عجم ده
بکسری که ای وارث ملک جم
نوشیروانه که ای جم تختنه مالک اولان

اگر ملک بر جم بماندی و بخت
اگر پادشاهلق و تخت جمه قلش اولسه
ترا کی میسر شدی تاج و تخت
سکا قچان میسر اولوردی بو تاج و تخت

اگر گنج قارون بچنگ آوری
اگر قارونک مالنی الوکه کتوره سن
نماند مگر آنکه بخشی بری
باقی قلمز مگر اول که ییه سن و ویره سن

حکایت آب ارسلان و نشستن پسر بجای پدر

آپ ارسلان حکایه سیدر و اوغلنک باباسی یرینه کچوب اوتوردوغیدر

چو الب ارسلان جان بجان بخش داد
چون الب ارسلان جانی جان بغشلایجی یه ویردی
پسر تاج شاهی بسر بر نهاد
اوغلی پادشاهلق تاجنی باشنه قودی

تبرت بپرّدندش از بارگاه
تحتندن تقلدر بطوبراغه اصمردلیلر یعنی کو
نه جای نشستست آماجگاه
زیرا نشان یره اوتورمق مناسب دکلدر

چنین گفت دیوانهٔ هوشیار
بویله دیدی بر عاقل دیوانه
چو دیدش پسر روز دیگر سوار
چون اونک اوغلنی بر کون داخی آته بنمش کوردی

زهی ملک و دوران سر در نشیب
زهی ملک و دوران آما باشی آشغا اولمش
پدر رفت و پای پسر در رکیب
باباسی کتدی و اوغلنک ایاغی اوزنکوده

چنین است گردیدن روزگار
بویله در روزکارک دونمه سی
سبک سیر و بدعهد و ناپایدار
تیز سیر ایدیجی و یرامز عهدلو دوباقی دکلدر

چو دیرینه روزی سر آورد عهد
چون چوقدنی کمسه زمانی تمام ایله
جوان دولتی سر برآرد ز مهد
یکا یرشمش دولت باش ایست قلدرندی بشکدن

منه بر جهان دل که بیگانه ایست
جهانه کوکل ویرمه که یاددر بیلش دکلدر
چو مطرب که هر روز در خانه ایست
چالیجی کبیدر که هرکون براوده در

نه لایق بود عیش با دلبری
نه لایق اولا بر دلبر ایله دیرلک ایتمک
که هر بامدادش بود شوهری
که هر صباح انوک بر کجه اری اولا

مکن تکیه بر ملک و جاه و حشم
ارقه ویروب تکیه ایتمه ملک دولته
که پیش از تو بودند و بعد از تو هم
که سندن اول ده وار ایدیلر سندن صوکره ده

نکویی کن امروز چون ده تراست
ایلوک ایله بوکن چون کوی سنک الوکده در
که سال دگر دیگری دهخداست
که اول بر یل برغیری کوی کتخداسی حکم ایدر

وگر زورمندی کنی با فقیر
اکر ظلم ایدرسک بر فقیره کرچه ایدرسک
همین پنج روزت بود دار و گیر
انجق سنک بیش کون اولور بوا ووروب طوتمق

چو فرعون ترک تباهی نکرد
چون فرعون ازغونلق ترکن ایتمدی
بجز تا لب گور شاهی نکرد
تا مقبره طاطاغنه دک پادشاهلق ایتمدی

حکایت پادشاه غور با روستایی

غور پادشاهنک حکایه سی در بر کویلو ایله

شنیدم که از پادشاهان غور
اشتدم که غور پادشاهلرندن
یکی پادشه خر گرفتی بزور
بری پادشاهلروک رعیتلرک کوجله اشکلرن الوردی

خران زیر بار گران بی علف
اشکلر اغر یوکک التنده علفسز
بروزی دو مسکین شدندی تلف
بر ایکی کونده مسکین اشکلر تلف اولوردی

چو منعم کند سفله را روزگار
چون منعم ایدر بخیلی روزکار
نهد بر دل تنگ درویش بار
قور درویشک طار کوکلنه یوک

چو بامِ بلندش بود خودپرست
چون انوک اوی یوکسک اولا کندو بکنیجی کوزدر
کند بول و خاشاک بر بام پست
ایشر و سوپرندی ده کراجاق اولرا وزدن

شنیدم که باری بعزم شکار
اشتدم که بر کره آوه کتمش شکار ایتمکه
برون رفت بیدادگر شهریار
طشره کتدی اول ظالم پادشاه شهربندن

تکاور بدنبال صیدی براند
یله رک بر شکارک آردنجه سوردب کتدی
شبش درگرفت از حشم باز ماند
انی اخشام طوتدی لشکرندن کرو قلدی

بتنها ندانست روی و رهی
یالکوز لقدن بلمدی کیدجک یری و یولی
بینداخت ناکام شب در دهی
اتدی کندوبی عاقبت اول کجه بر کویه

یکی پیرمرد اندران ده مقیم
بر قوجه پیر اول کویده مقیم ایدی انده اولوردی
ز پیران منت شناس قدیم
منت اکلایجی اسکی پیرلردن ایدی

پسر را همی گفت کای شادبهر
اوغلنه دیدی که ای کوکلی شادیسی
خرت را مبر بامداد آن بشهر
سن اشککی صباح شهره الیوب کتمه

که این ناجوانمرد برگشته بخت
که بو پادشاه که بختی دونمش جوانمرد دکلدر
که تابوت بینمش بر جای تخت
که انوک تختی یرینه تابوتن کوره یم

کمر بسته دارد بفرمان دیو — بگردون شد از دست جورش غریو
بیل باغلامش در شیطانک بویروغنه — جهان خلقی آنوک ظلمندن فریاده کلمشدر

درین کشور آسایش و خرمی — ندیدو نه بیند بچشم آدمی
بو مملکتده راحتلق و شادیلق و خوشلق — کورمدی کورمز داخی آدم اوغلانینک کوزی

مگر کاین سیه نامهٔ بی وفا — بدوزخ رود امشب اندر قفا
مگر که بو نامه سی قره کد و فاسز ظالمدر — جهنمه کیده بو کیجه بوینی اوزدینه

پسر گفت راه درازست و سخت — پیاده نیارم شد ای نیک بخت
اوغلی ایتدی اوزاق یولدر وهم قتیدر — یایان کوجم یتمز که کیدم ای یو بختلو دده

طریقی بیندیش و رایی بزن — که رای تو روشن تر از رای من
بر یول فکر ایله داخی بر تدبیر ایله — که سنک فکرنک روشنددر بنم فکرمدن

بدو گفت اگر پند من بشنوی — یکی سنگ بر داشت باید قوی
اوغلنه ایتدی اگر بنوم اوگودم اشیدرسک — بر بویوک برک طاشی قالدرمق گرکدر

زدن بر خر بارکش چند بار — سر و دست و پهلوش کردن فکار
انوکله اورمق گرکدر بر نیجه کره اشکه — باشینی والینی وایکو سنی یارالامق گرکدر

مگر کاین فرومایهٔ زشت کیش — بکارش نیاید خر لشت ریش
مگر که بو الچق اصللو چرکین خویلو — که آنوک اشنه کلمیه بو ارقه سی یاغر اشک

چو خضر پیمبر که کشتی شکست — وز و دست ملک ظالم ببست
حضرت پیغمبر گبی که گمی اوواردی قیرده — انی اول ظالم ملکک پادشاهک الندن قورتاردی

بسالی که در بحر کشتی گرفت — بسی سالها نام زشتی گرفت
بر ییل که دکزده گمی طوتار ایدی ظالم — اما نیجه ییللر انوک چرکن آدی چرکنلک ایله قالدی

تفو بر چنان ملک و دولت که راند — که شفقت برو تا قیامت نماند
توکرک بو یله ملکه و دولته که اول سوردی — که اکا قیامته دک کمسنه الله رحمت اتسون دیمدی

پسر چون شنید این حدیث از پدر — سر از خط فرمان نبردش بدر
اوغلان چون اشتدی بو سوزی باباسندن — باشینی اونک امرندن دندرمدی طشره

فرو گفت بیچاره خر را بسنگ — خر از دست عاجز شد از پای لنگ
دوکدی اول بیچاره اشکی طاشیله محکم — اشک الدن عاجز اولدی ایاقدن اقساق اولدی

پدر گفتش اکنون سر خویش گیر — هر آن ره که میبایدت پیش گیر
باباسی اوغلنه ددی شمدی وار یولوکه کیت — هر قنقی یولی دیلرسک اوکوکه طوت کیت دده

پسر در پی کاروان ره نهاد — ز دشنام چندانکه دانست داد
اوغلان بر کاروانک آردنجه دوشوب کندی — ایلیجدن نه قدر که بلوردی ایدی دیدی اودی

وزین سو پدر روی بر آسمان — که یارب بسجادهٔ راستان
بو طرفدن باباسی داخی یوزن آسمانه قویوب — ایدردی که یارب طوغرولرک سجاده سی حقیچون

که چندان امانم ده از روزگار — کزین نحس ظالم برآید دمار
اول قدر بکا عمر و امان ویر که روزگاردن — که بو نحس ظالمدن انتقامنی الاینجه کورم

اگر من نه بینم مر او را هلاک — شب گور چشمم نخسبد بخاک
اگر بن کورمزسم انوک هلاک اولدوغینی — مقبرم ایچنده اویومز کوزم طوپراق ایله

اگر مار زاید زن باردار — به از آدمیزادهٔ دیوسار
اگر ایلان طوغوره عورت یوکلو اولدقده — یکدر اول شیطان باشلو آدم اوغلنی طوغورمقدن

زن از مرد موذی بسیار به — سگ از مردم مردم آزار به
عورت اول ظلم ایده جیلردن چوق یکدر — ایت داخی اول کشیدن یکدر که خلقی انجیده

مخنث که بیداد بر خود کند — از آن به که با دیگری بد کند
مخنث که ظلمی کنده ایده ویره ایلیه انجیده — اوندن یکدر که غیری ایله یرامزلق ایده

خری دید بوینده و کارگر — توانای و زور آور و بار بر
اول پادشاه بر اشک کوردی یوروگن و ایشلکن — کوجلو و قوتلو و یوک کوترجی در ذکر

یکی خرد کرد استخوانی بدست / چنان می زدش کاستخوان می شکست

اتابریسی آنوك اولی اشکی طاشله کموکلرنی قیردی / اویله اوردیکه بر کموکی صاغ قالمادی

شهنشه براشفت و گفت ای / زحد رفت جورت برین بی زبان

پادشاه بوکا انجوب ایتدی ای یکیت / حددن کچدی سنك جورك بو دلسوز جوانه

چو زور آوری خود نمایی مکن / برافتاده زور آزمایی مکن

ظلم ایدنلر کبی کندوکی کوستریجیلك ایلمه / دوشمشه زور صنایجیلق ایلمه

پسندش نیامد فرومایه قول / یکی بانگ بر پادشه زد بهول

اوکا بکنلش کلمدی بو الچی اصللونك سوزی / پادشاهك اوزرنه هیبتله خایقروب قیغردی

که بیهوده نگرفتم این کار پیش / برو چون ندانی پس کار خویش

که بن بونی قولایله ایلمدم بونك اصلی واردر / وار کیت چون بلمزسن کندو ایشوکه ددی

بسا کس که پیش تو معذور نیست / چو وا بینی آن مصلحت دور نیست

چوق کمسه که سنوك اوکوکده معذور دکلدر / چون ظاهر اولسا اول مصلحت عجب دکلدر

ملک را درشت آمد از وی خطاب / بگفتا بیا تا چه بینی صواب

پادشاهه ایردی کلدی بونك بو سوزی / ایتدی کل تا نه صواب کوررسن سویله ددی

که پندارم از عقل بیگانهٔ / نه مستی همانا که دیوانهٔ

که سنی صانورم عقلدن و فکردن یادسن / مست دکلسن بکزر که دلو دیوانه سن

بخندید کای ترک نادان خموش / مگر حال خضرت نیامد بگوش

کولدی که ای بلمز ترك اپسم اول / مکر سنك قولاغوکه حضر پیغمبرك احوالی طوقونمادی

نه دیوانه خواند کس او را نه مست / چرا کشتی بی نوایان شکست

نه دلو دیدی کمسه اوکا نه مست ددی / پس نیچون فقیرلروك کمیلرینی قیرادادی

جهان جوی گفت ای ستمکاره مرد / چه دانی که خضر آن برای چه کرد

پادشاه ایتدی ای ظالم کشی بو سوزنکه دیدك / نه بلدوك که حضر پیغمبر انی ندن اوتوری ایلدی

چنین گفت مرد دهقان نژاد / که ای ترک خوش منظر بدنهاد

شویله ددی پس اول کویلو آدمی که اشلکی ایدی / که ای خوش یوزلو ترك و اصلی کوتی

در آن بحر مردی جفا پیشه بود / که دلها ازو بحر اندیشه بود

اول دکزده بر ظالم پادشاه وار ایدی / که کوکلر انوك ظلمندن فکر دکیزی

خلایق ز کردار او بر خروش / جهانی ز دستش چو دریا بجوش

خلق انوك بو فعلندن فریادده و فغانده ایدی / جهان انوك ظلمی الندن دریا کبی جوشده ایدی

پس این از همه مصالح شکست / که سالاری ظالم نگیرد بدست

پس خضر اول کمیی مصلحتدن اوتوری قرادی / که اول ظالم پادشاه اونی دیو المایه

شکسته متاعی که در حکم تست / ازان به که در دست دشمن درست

صنمش قماش که سنك حکمکده در / اوندن یکدر که دشمن الندن صاغ اولا

بخندید دهقان روشن ضمیر / که بس حق بدیست منتهای میر

کولدی کویلو که عقللو و ایو فکرلو ایدی / که چوق حق بنوم الومده دیدای پادشاه

نه از جهل می شکنم پای سر / که از جور سلطان بیداد گر

بلمزلکدن اوروا تمازم اشکومك ایاغنی / بلکه ظلم ایدیجی ظالم پادشاهدن اوتورو صرن

خراجی که لنگ و تیمارکش / ازان به که پیش ملک بارکش

اشك بو یرده اقسق و زحمتلو اولماق / اندن یکدر که پادشاه اوکنده یوك چکیجی اولا

ستمگر جفا بر تن خویش کرد / نه بر حال مسکین درویش کرد

ظالم اول ظلمی کندو جانه ایلدی / مسکینك و درویشك حالنه و جانه ایلمدی

که فردا در آن محفل نام و ننگ / بگیرد کریبان و ریشش بچنگ

که یارن قیامت کوننده اول ننك و عار اولاجق یرده / طوترا اول ظالملك یقاسنی و صقالنی الیله

نهد بار او زار بر گردنش / نیارد سر از ننگ بر کردنش

قورکندو کناهینی انوك بوینه یوکلدور / طاقتی اولمز که باشنی و بوینی اول یوکدن دوندره

گرفتم که خر بارش اکنون کشد — در آن روز بار خران چون کشد

طوتم که اشك شمدی انوك یوكن چكه — اول كوندە اشكلرك یوكنی اولنجه چكه بود

گر انصاف پرسی بد اختر کس است — که در راحتش رنج دیگر کس است

اكر انصاف قله صورر سك قنی یرامز طالعلو در — كه انوك راحتی غیری كمسلرك رنجیدر اولا

همین پنج روزش تنعم بود — که شادیش در رنج مردم بود

انجق اونك بیش كون تنعمی اولور — كه انوك شادیسی خلقك انجمه سندر اولا

اگر بر نخیزد به آن مرده دل — که خسپند از و مردم آزرده دل

اكر هیچ قالقماسه ایوایدی اول كوكلی اولمش — كه اویورلر خلق انوك الندن كوكلی اینجمش

شه این جمله بشنید و چیزی نگفت — ببست اسب و شب بر نمد زین بخفت

پادشاه بوجمله‌ی اشتدی هیچ نسنه سویلمدی — اول كجه اوندن آتن بغلدی و كچلتو دوشندی

همه شب به بیداری اختر شمرد — ز سودا و اندیشه خوابش نبرد

اما بتون كجه اویومادی یلدز صایدی — سودادن فكردن اویقویه واروبامدی

چو آواز مرغ سحر گوش کرد — پریشانی شب فراموش کرد

چون سحر قوشنك آوازن قولاغنه قویدی — كجه پریشانلیغنی صباح اولماغله اونتدی

سواران همه شب همی تاختند — سحرگه پی اسب بشناختند

آتلو لشكرله هر طرفه اول كجه سكردیلر ایادلر — سحر وقتنده شاهنك آتنك ایزینی بولدلر

در آن عرصه بر اسب دیدند شاه — پیاده دویدند پیش سپاه

اول میداندە آت اوزرندە كوردلر شاهی — یایان اولوب سكردیلر جمله سپاهی آلندن

بخدمت نهادند سر بر زمین — چو دریا شد از موج لشکر زمین

خدمت ایچون قودیلر باشلرینی یر یوزینه — دكیز كبی اولدی لشكر موجندن یر یوزی

یکی گفتش از دوستان قدیم — که شب صاحبش بود و روز ندیم

بری دیدی پادشاهك اسكی دوستلرندن — كه كجه مصاحبی ایدی و كوندوز ندیمی ایدی

رعیت چه برکت نهادند دوش — که ما را نه چشم آرمید و نه گوش

رعیت نه طعام كتوردیلر دون كجه سنی — كه بزوم نه كوزوموز دكلندی نه قولاغوموز

شهنشه نیارست کردن حدیث — که بروی چه آمد ز خبث خبیث

پادشاه سویلمكه حجابی و طاقتی یوغیدی — كه اوكا نه كلدی كجه مردارلقیدن

هم آهسته سر برد پیش سرش — فرو گفت پنهان بگوش اندرش

اما یاب یاب كلوب باشن انوك باشنه — كه لین انوك قولاغنه سویلدی واقعه‌ی

کسم پای مرغی نیاورد پیش — ولی سخت خر رفت از اندازه بیش

بركمسه بكا بر قوش ایاغن داخی كتورمدی — ولی اشك الندن چوق حكایتلر سویلندی زیاده حدن

بزرگان نشستند و خوان خواستند — بخوردند و مجلس بیاراستند

اولولر اوتوردلر داخی صفره كتورب یایدیلر — یدیلر داخی مجلسی آرایش اتدیلر

چو شور طرب در نهاد آمدش — ز دهقان دوشینه یاد آمدش

چون كوكلنه شادلق و خوشلق كلدی — دون كجه كی كویلودن یادینه كلدی ینه

بفرمود جستند و بستند سخت — بخواری فکندند در پای تخت

بیوردی چیقاشدلر بركك طوتوب بغلادیلر — خورلغله براقدلر تخت ایاغی یانندە

سیه دل برآهیخت شمشیر تیز — ندانست بیچاره راه گریز

اول قرا كوكللو كسكن قلج چكدی — بلمدی بیچاره هیچ قچلق یرینی

شمرد آن دم از زندگی آخرش — بگفت آنچه گردید در خاطرش

همان دركدن امیدن كسوب آخرن تصور اتدی — سویلدی هرنه كه خاطرینه كلدیسه

بر آورد سر از دلیری و گفت — نصیحت ز منعم نشاید نهفت

قالدوردی باشن بهادرلغله اوكا سویلدی — نصیحتی دولتلولردن صقلمق اولمزدی

نه تنها منت گفتم ای شهریار — که برگشته بختی و بد روزگار

یالكوز بن دكولن سویلین ای پادشاه — كه بختی دونمش سن داخی روزكاری

سر ناامیدی برآورد و گفت / نشاید شب گور در خانه خفت

دکدکدن امیدن کسوب ایدی / یاتمز اوله جق قبره کیجه چك آوده

چو خشم آمدت بر من گرفتی و بس / منت پیش گفتم همه خلق و پس

نیچون بکا خشم ایدرسن قاقرسن هماز / بن سنك یوزکه سویلدم اما جمیع خلق آرد کیده

چو بیداد کردی توقع مدار / که نامت به نیکی رود در دیار

چو ظلم ایلدوك ایلوکه امید طوتوب طورمه / که سنولك اذوك ایلوك ایله عالمده کتسون

ور آید و لیکن دشوارت آمد سخن / دگر هرچه دشوارت آید مکن

اگر شمدی سکا قتی کلورسه بو سوز / ایروق سکا کوج کله نی ضاق ایلمه

ترا چاره از ظلم برگشتن است / نه بیچاره بی گنه کشتن است

سکا چاره ظلمدن فراغت ایلمکدر / یوقسه برکنه سز دردمندی اولدرمك دکلدر

مرا پنج روز دگر مانده گیر / دو روز دگر عیش خوش رانده گیر

بنوم بیش کون عمرمدن قلمش در طوت / اکی کون بندن صوکره سنده دیرلدوك طوت

نماند ستمکار بد روزگار / بماند برو لعنت پایدار

قالمز ظلم ایدن ظالم که دون کادی یرامزاو / قلور انوك اوزرینه اما ابدی لعنت

ترا نیک پندست اگر بشنوی / که گر خار کاری سمن ندروی

سکا ایو اوکوتدر اگر ایشدوب قبول / که اگر دکن اکرسك کل بچمزسن

بدان که ستوده شود پادشاه / که خلقش ستایند در بارگاه

اول وقت اوکلمش اولور پادشاه که / خلق انی اوکرلر پادشاهلیغی زماننده

چه سود آفرین بر سر انجمن / پس چرخه نفرین کنان پیره زن

نه فایده ایچون دیمك خلق انجمنده / که طول قاریلر چقرقاد ندن آکا ایلنچ دیر

همی گفت و شمشیر بالای سر / سپر کرده جان پیش تیر قدر

بو لوحه دیدی قلیج انوك باشی اوزره / قلقان ایلمش جانی قضا وقدر اوقونه

نبینی که چون کار دیگر بود / قلم را زبانش روان تر بود

کورمزمیسن که چون بچاق باشنه اوزرنده / قلمك دیلی غایت سویلکن اولور

شه از مستی و غفلت آمد بهوش / بگوشش فرو گفت فرخ سروش

پادشاه مستلکدن داخی غفلتدن عقله کلدی / انوك قولاغنه ددی مبارك فرشته

کزین پیر دست عقوبت بدار / یکی کشته گیر از هزاران هزار

که بو پیردن اشکنجه الینی قالدرکیدر / برینی اولمش طوت بیك بیکلردن

زمانیش سودای در سر نماند / پس آنگه بعفو آستین برفشاند

برزمان اول الکره وار و بو سوداسی باشنده قلمدی / پس اندن صکره عفو اتمك یکینی سلکدی

بدستان خود بند از و برگرفت / سرش را ببوسید و در بر گرفت

کندو اللریله انوك بندینی چوزدی / انوك باشنی اوپدی داخی قوچدی

بزرگیش بخشید و فرمان دهی / بشاخ امیدش برآمد بهی

اوکا اولولق باغشلدی داخی بویروق بویرمقلق / انوك مرادی بو داخی آیوه یمش ویردی

بگیتی حکایت شد این داستان / رود نیکبخت از پی راستان

عالمده حکایت اولدی بو داستان سویلنه / کیده ایو بختلو طوغرولر ایزنجه دیمکدر

بیاموزی از عاقلان حسن خوی / نه چندانکه از غافل عیب جوی

اوکرنورسن عاقللردن خوی و هنر کوزللکی / یوق اولقدر که عیب استیجی غافلدن

ز دشمن شنو سیرت خود که دوست / هر آنچه از تو آید بچشمش نکوست

دشمندن ایشت کندو خویوکی که دوسته / هر نه که سندن کلور انوك کوزینه کوزل کلور

ستایش سرایان نه یار تواند / ملامت کنان دوستدار تواند

سنی اوکوجیلر که سنك یارکدکلردر / سنی ملامت ایلینلر دوستلروکدر

ترشروی بهتر کند سرزنش / که یاران خوش طبع و شیرین منش

اکشی یوزلو یکرك ایدر کشیه نصیحت / که خوش طبعلو یارلردن و داخی شیرین سوزلولردن

ازین به نصیحت نگوید کسیت
بوندن یک نصیحت دیمز کمسه سکا
وگر عاقلی یک اشارت بسست
اکر عاقلسک همان بر اشارت یتر

حکایت مأمون و کنیزک و آگاه کردن عیب او

مأمون خلیفه حکایه سیدر بر جاریه ایله و انوک عیبنی آکاه ایلدوکیدر

چو دور خلافت بمأمون رسید
چون خلافت دوری مأمونه ایرشدی
یکی ماه پیکر کنیزک خرید
بر آی یوزلو جاریه صاتون آلدی

بچهر آفتاب و بتن گلبنی
یوزده کونشه بکزردی تنده گل فدانی ایدی
بعقل خردمند بازی کنی
عاقللک عقلی ایله اوینایجی ایدی

بخون عزیزان فرو برده چنگ
عزیزلرک قانینه باتورمش الینی
سر انگشتها کرده عناب رنگ
بارمقلری اوجینی عناب رنکلو ایلمش

بر ابروی عابد فریبش خضاب
عابد و زاهد الدایجی قاشنده راستوغی واردی
چو قوس قزح بود بر آفتاب
الکوم صغمی کبی که کونش اوزرنده اولور

شب خلوت آن لعبت حورزاد
خلوت کیجه سنده اول حوری صفتلو کوزل ایله
مگر تن در آغوش مأمون نداد
مکر کندوسی مأمونک قوجاغنه ویرمدی

گرفت آتش خشم در وی عظیم
طوتدی خشم آتشی انی قاتی محکم
سرش خواست کردن چو جوزا دو نیم
باشنی دیلدی ایلمکه قوز کبی ایکی پاره

بگفتا سر اینک بشمشیر تیز
ایتدی باش اشته باشی کسکن قیلیجله
ببند از و با من مکن خفت و خیز
کس باشیمی تنک بنوم ایله یاتوب طورمه

بگفت از چه دل برگزند آمدت
ایتدی ندن کوکلک انجور سنک بکا
چه خصلت زمن ناپسند آمدت
نه خویمدن بنوم انجور سن بکا ناخوش ایله

بدو گفت مأمون که ای ماه روی
اوکا ایتدی مأمون که ای آی یوزلو
چه بد دیدی از من بر من بگوی
نه یاراماز لق کوردک بکا سویله

بگفتا ازچه دل برگزند آمدت
بو بیت مکرر یازلمشدر
چه خصلت زمن ناپسند آمدت
معنیلری انوکچون یازلمدی

بدو گفت مأمون که ای ماه روی
بو بیت داخی مکرر یازلمشدر
چه بد دیدی از من بر من بگوی
معنیلری انوکچون یازلمدی

بگفت ار کشی ور شکافی سرم
جاریه ایتدی اکر اولدورر سک باشومی یارر سک
ز بوی دهانت برنج اندرم
سنک اغزک قوقوسندن رنج ایچنده یم

کشد تیغ پیکار و تیر ستم
اولدورر قلیج وچنک و ظلم اوقی
بیکبار بوی دهان دمبدم
بر اوغردن اما اغزک قوقوسی دمبدم اولدرر

شنید این سخن سرور نیکبخت
اشتندی بو سوزی اول ایو بختلو سرور
بر آشفت نیک و برنجید سخت
غایت قاقیدی داخی قتی انجندی

همه شب درین فکر بود و نخفت
بوتون کیجه بو فکرده اولدی هیچ ایومادی
دگر روز با هوشمندان بگفت
ایرتسی بو حالی عاقللره سویلدی

طبیعت شناسان هر کشوری
طبیعت اهلی بیلجیلرینه هر ملکتک
سخن گفت با هر یک از هر دری
سوز سویلدی هر بر ایله هر بر قپودن

دلش گرچه در حال از و رنجه شد
کوکلی کرچه اول حالده اوندن انجندی
دوا کرد و خوشبوی چون غنچه شد
اما کندویه تیمار ایلدی قوقوسی کندی غنچه کبی اولدی

پری چهره را همنشین کرد و دوست
اول پری یوزلویی مصاحب و دوست ایندی
که عیب من این گفت یار من اوست
که بنوم عیبمی بکا دیدی بنوم یارم و دوستم اودر

بنزد من آنکس هواخواه تست
بنوم یانمده اول کمسه سنک دوستکدر
که گوید فلان خار در راه تست
که دیه فلان دکن سنک یولکده در

بگمراه گفتن نکو می روی
یولدان آزمشه دیمک که ایو کیدرسن
جفایی تمامست و ظلم قوی
قتی بویک جفادر داخی بر ظلمدر

هر آنکس که عیبش نگویند پیش / هنر داند از جاهلی عیب خویش

هر قنغی کشی که انوک عیبنی یوزینه اوکوندن / هنر صانور جاهللغندن کندو عیبنی

نکو شهد شیرین شکر فایقست / کسی را که سقمونیا لایقست

دیمه طتلو بال داخی عالی شکر کرکدر / شول کمسنه‌یه که سقمونیا لایقدر

چه خوش گفت یک روز داروفروش / شفا بایدت داروی تلخ نوش

نه کوزل دیدی بر کون اول اوت صاتیجی / اکر سکا درمان کرکسه اجی اوت ایچ

اگر شربتی بایدت سودمند / ز سعدی ستان داروی تلخ پند

اکر بر شربت سکا کرکسه فایده‌لو / سعدیدن آل آجی نصیحت اوتینی

بپرویزن معرفت بیخته / بشهد ظرافت بر آمیخته

معرفت الکیله النمشدر / ظرافت بالیله قاریشوب یوغرلمشدر

حکایت درویش صادق و پادشاه ظالم

بر طوغرو درویشک بر ظالم پادشاه‌له اولان حکایه‌سیدر

شنیدم که از نیکمردی فقیر / دل آزرده شد پادشاهی کبیر

اشتدم که بر ایو فقیر کمسنه‌دن / کوکلی اینجیدی بر بیوک پادشاهک

مگر بر زبانش حقی رفته بود / ز گردنکشی بر وی آشفته بود

مگر اول فقیرک دیلنه حق سوز کتمش ایدی / پادشاهلغندن اول فقیره انجمشدی

بزندان فرستادش از بارگاه / که زور آزمایست بازوی جاه

زندانه کوندردی اونی تختندن / که قوت صناییجیدر دولت و منصب قولی

ز یاران کسی گفتش اندر نهفت / مصالح نبود این کفت وکفت

اول فقیرک یارلرندن بری اوکا ایتدی کزلین / مصلحت دکل ایدی بو سوزی سویلمک

رسانیدن امر حق طاعتست / ز زندان نترسم که یکساعتست

حق سوزی ایشدرمک حقه طاعتدر / زنداندن قورقمزم که بر ساعتدر

همان دم در خفیه این راز رفت / حکایت بگوش ملک باز رفت

هم اول وقت که کزلین بو راز سویلندی / بو حکایت پادشاه قولاغنه ایرشدی

بخندید کو ظن بیهوده برد / نداند که خواهد در آن حبس مرد

کولدی که اول قولاینه صانمش بوشی / بلمز که اول حبسده قالوب اولسه کرکدر

غلامی بدرویش برد این پیام / بگفتا بخسرو بگو ای غلام

بر قول درویشه ایلتدی بو خبری / ایتدی که وار پادشاهه دی ای قول

مرا بار غم بر دل ریش نیست / که دنیا همین یکنفس بیش نیست

بنوم یرالو کوکلومه غم یوکی یوقدر / که دنیا بر نفسدن آرتوق دکلدر

نه گر دستگیری کنی خرمم / نه گر سر بری در دل آید غمم

آزاد داخی ایدرسه اکا شاد دکلوم / اکر باشومی کسرسه داخی کوکلومه غم کلمز

تو گر کامرانی بفرمان و گنج / دگرکس فرومانده از ضعف و رنج

اکر پادشاهسک بو بویروغله و خزینه ایله / غیریلری عاجز قالمشلر ضعفدن زحمتدن

بدروازهٔ مرگ چون درشویم / بیک روز با هم برابر شویم

اولوم قپوسندن چون ایچرو کیده‌لوم / بر کونده ایکمز داخی برابر اولورز

در حذر کردن از دنیا

دنیادن حذر ایلمک بیاننده‌در

منه دل برین دولت پنجروز / بدود دل خلق خود را مسوز

کوکل قومه بو بیش کونلک دولته / خلقک کوکلی دوتونیله کندوکی یاقمه

نه پیش از تو بیش از تو اندوختند / به بیداد کردن جهان سوختند

سندن اول کلنلر سندن ارتوق قزانمادیلر / ظلم ایتمکله جهانی یاقوب یقدیلر

چنان زی که ذکرت بتحسین کنند / چو مردی نه بر گور نفرین کنند

انجلاین دیر که سنک آدک اکدقلرنده آفرین دیه‌لر / چون اولسک مقبره‌که اللرنج ایتمیه‌لر

نباید بر سپیم بدآیین نهاد
که گویند لعنت بر آن کین نهاد
کرکمز برامز عادتنی اوزره قانون قومق
که دیولر لعنت اکا که بو قانونی قودی

وگر بر سر آمد خداوند زور
نه زیرش کند عاقبت خاک گور
اگر تمام اولورسه ظلم صاحبی عمری
آنی مقبره طپراغی عاقبت آشغه آلمزمی

بفرمود دلتنگ روی از جفا
که بیرون کنیدش زبان از قفا
بویردی کوکلی طار یوزی جفادن
که آنوک دیلینی اکسه سندن چکک چقارک

چنین گفت مرد حقایق شناس
کزین هم که گفتی ندارم سپاس
شویله دیدی اول حقی اکلایجی فقیر
بو سویلدوکک سوزدن دخی منتم یوق

من از بی نوایی ندارم غمی
که دانم که ناگفته ماند همی
بن درویشلکدن غموم یوقدر هیچ
که بیلورن که سویلنمه میش قلور تحقیق

اگر بی نوایی برم ور ستم
گرم عاقبت خیر باشد چه غم
اگر فقیرلق چکم اگر خود ظلم چکم
اگر بنوم عاقبتم خیر اولا نه غم

عروسی بود نوبت ماتمت
گرت نیک روزی بود خاتمت
دوکن اولور ماتمک کونندہ یعنی
اگر سنک ایلو کله آخرک ختمک اولا

چو بشنید ازو نامور شهریار
زوجد آمدش دیدگان اشکبار
چون اشتدی اوندن بو سوزی پادشاه
وجددن آنوک کوزلری یاش دوکوجی اولدی

همان دم فرستاد تا نیک بخت
رهایی دهندش ازان بند سخت
همان اول ساعت کوندردی اول ایو بختلوسی
حبسدن قوتیره لر قید و بنددن

حقیقت روای خواجهٔ کامران
برندت بما و آنی نیک اختران
حقا و زرنه اولو ای اولو خواجه
ایلتورلرسنی ایو یلدزلولر مقامنه

حکایت زور آزمای تنگ دل و تنگدست

برکوکلی و الطار دور بازک حکایتی بیان ایدر

یکی مشت زن بخت روزی نداشت
نه اسباب شامش مهیا نه چاشت
بر زور بازک رزقنوک بختی یوغیدی
نه اخشام نیه کچی حاضر ایدی نه قوشلق یمکی

ز جور شکم گل کشیدی به پشت
که روزی محالیست خوردن بمشت
قرنی جورندن بالچق طشردی ارقه سیله
که رزقی محالدر دیو مروغله وزورله

مدام از پریشانی روزگار
دلش پر ز حسرت تنش سوگوار
دایم روزکارک طاغنوق قلوغندن
آنوک کوکلی حسرتدن طولو ایدی و بای صلو ایدی

گهش جنگ با عالم خیره کش
که از بخت شوریده رویش ترش
کاه انوک جنکی بولانق عالم ایله ایدی
کاه کندونک جکن بختندن ایدیکی یوزی صتردی

که از دیدن عیش شیرین خلق
فرو می شدی آب تلخش ز حلق
کاه خلقک اول طتلو دیرلکینی کوزدو
یود آردی اجی توکروکنی بوغازندن آشغه

که از کار آشفته بگریستی
که کس چو دید ازین تلخ تر زیستی
کاه کندونک طغنوق ایشندن اغلاردی
که کمسه کورمشمی در هیچ بونک اجی دیرلکی

کسان شهد نوشند و مرغ و بره
مرا روی نان می نه بیند تره
غیریلر بال شربتن اچوب قوش اتی و قوزی
بنوم اتمکومک یوزی آچی تره ده کورمز

گر انصاف پرسی نه نیکوست این
برهنه من و گربه را پوستین
اگر انصاف ایله صورسک بو ایو دکلدر
بن چیلاق اولام دانچی کدینک کورکی اولا

دریغ از فلک شیوه ساختی
که گنجی بدست من انداختی
حیفا کر فلک بر شیوه جک دوزیدی
که بر خزینه بنوم الومه اتایدی

چه بودی که پایم درین کار گل
بگنجی فرو رفتی از کام دل
یا نولا یدی که بنم ایاغم بو بالچق ایشنده
بر خزینه یه بتایدی کوکلم مرادی اوزره

مگر روزگاری هوس راندمی
ز خود گرد محنت بیفشاندمی
تا بر زمان نجق انوکله کوکل هوسن سورهیدم
کندمدن محنت توزینی چقارایدم دیردی

شنیدم که روزی زمین می‌شکافت | عظام زنخدان پوسیده یافت

اشتدم که برکون یرقازدکن بالچی ایدکن | برچوریمش آدم باشینی بولوب انوکله سویلشدی

بخاک اندرش عقد بگسیخته | گهرهای دندان فرو ریخته

طوپراقچنده چوریمش بندلری اوزلمش | دشلرینوک گهرلری یرندن دوکلمش

دهان بی زبان پند می‌گفت و راز | که ای خواجه با بی نوایی بساز

آغزی واردلی یوق نصیحت ایدوب راز سویلر | که ای خواجه بن فقیرله بریاده جق اول

نه اینست حال دهن زیر گل | شکر خورده انگار یا خون دل

بویله دگلمی دهر آغزنک حالی طپراق آلتنده | اونی گرک شکر یمش طوت گرک جگر قانی

غم از گردش روزگاران مدار | که بی ما بگردد بسی روزگار

امدی روزگارک دونمه سندن غم چکمه | که بزسز چوق دونر سیر ایدر بو روزگار

همان لحظه کاین خاطرش دست داد | غم از خاطرش رخت یکسو نهاد

همان اول وقت که بو انوک خاطرنه ال ویردی | انوک خاطرندن غم اسبابنی بر یکا قودی

اگر بنده بار بر سر برزد | وگر سر باوج فلک بر برد

اگر قول اولوب یوک باشیله چکمکه متعاد اولورسه | وگر بک اولوب باشی فلکه دگرسه داخی

که ای نفس بی رای و تدبیر و هش | بکش بار تیمار و خود را مکش

که ای فکرسز نفس داخی تدبیرسز و عقلسز | چک زحمت یوکنی داخی کندوکی دپلمه

در آن دم که حالش دگرگون شود | بمرگ از سرش هر دو بیرون شود

اول وقتده که حالی دگرلو اولا | اولمک ایله ایکیسی ده انوک باشندن طشره

غم و شادمانی نماند ولیک | جزای عمل ماند و نام نیک

غم و شادلق قالمز گیدر انجق همان | عملن جزاسی قلور و ایو آد قالدوغی قلور

بزرگی رسانند محتاج خیر | که ترسد که محتاج گردد بغیر

اولولق ایرشدورر فقیره خیر | که قورقر که اوله محتاج اوله غیره

بجان و دل خستگان درنگر | که باری دل خسته باشی مگر

جاننه و کوکلنه خستلرونک نظر ایله باق | که بر کره کوکلک خسته اولمش ایسه اگر

فرو ماندگان را درون شاد کن | ز روز فرو ماندگی یاد کن

فقیرلرونک کوکلجوکینی شاد ایله خندان | سنده اول الفقیرلگک کوننده قورقواتی آک

کرم پای دارد نه دیهیم و تخت | بده گر تو این ماند ای نیکبخت

ایلوک ایاق طوتر تاج و تخت طوتمز | ویر که سندن بونلر قلور ای ایو بختلو

مکن تکیه بر ملک و جاه و حشم | که پیش از تو بود است و بعد از تو هم

آرقه ویرمه ملکه و منصبه و لشکره | که بونلر سندن اولده وار ایدی صکره ده اولور

خداوند دولت غم دین خورد | که دنیا بهر حال می‌بگذرد

دولت اسی دین غمنی یرقایرور | که دنیا البته گچر گیدر باقی قلمز

نخواهی که ملکت برآید بهم | غم ملک و دین خور د باید بهم

استمزسنک که سنک ملکک زوال بوله | دین ملکنوک غمنی یمک گرک درجا لشوب

زرافشان چو دنیا بخواهد گذاشت | که سعدی در افشاند چون زر نداشت

آلتون صاچ چو دنیا الکچسه گرک ده در | که سعدی انجو صاچدی چون آلتونی یوغیدی

حکایت در خاموشی از نصیحت کسی که پند نپذیرد

ایشیم اولوب سویلمه مک حکایه‌سی در نصیحت قبول اتمینلردن

حکایت کنند از جفا گستری | که فرمان دهی داشت بر کشوری

حکایت ایدرلر بر جفا دوشه نجیدن | که بکلکی واردی بر ملکنوک اوزرنه

در ایام او روز مردم چو شام | شب از بیم او خواب مردم حرام

انوک دورنده خلقک کونی کیجه ایدی | کیجه اونک قورقوسندن کوزلره اویقو

همه روز نیکان از او در بلا | بشب دست پاکان از او بر دعا

بتون کون ایولر اوندن بلاده ایدی | کیجه ایله پاکلرک الی اوندن دعاده ایدی

گروهی بر شیخ آن روزگار
بر بولک خلق اول روزگارک شیخنه واردلر
ز دست ستمگر گرستند زار
اول ظالم الندن اول شیخنه اغلادیلر

که ای پیر دانای فرخنده رای
که ای عالم پیر و مبارک فکرلو شیخ
بگوی این جوان را بترس از خدای
سویله بو یکیده قورق تکریدن دیو

بگفتا دریغ آیدم نام دوست
ایتدی حیف کلور بکا که دوستک آدی
که هر کس نه درخورد پیغام دوست
اکا دیم زیرا که هر کسه انوک خبری لایق دگل

کسی را که بینی ز حق برکران
بر کسه که کوره سن حقدن کنارده
منه با وی ای خواجه حق در میان
قومه اوکا ای خواجه حقی اورتیه

دریغست با سفله گفتن علوم
حیف دُر الچق کیشیه علمدن سویلمک
که ضایع شود تخم در شوره بوم
که ضایع اولور تخم طوزلو یرده دیمک

چو در وی نگیرد عدو داندت
چون سوزوک طوتمز سنی دشمن بیلور
بر نجد بجان و بر نجاندت
انجنور جاندن هم سنی انجیدر

حقت گفتم ای خسرو نیک رای
سکا حق دیدم ای ایو فکرلو پادشاه
توان گفت حق پیش مرد خدای
حقی سویلمک اولور الله قولی اوکنده

ترا عادت ای پادشه حق رویست
سکا عادت ای پادشه حق یولنه گتمکدر
دل مرد حق گوی از آنجا قویست
حق سویلیجی کشینک کوکلی اوندن بردر

نگین خصلتی دارد ای نیکبخت
یوزک قاشنک فایده‌سی وار در ای بختلو
که در موم گیرد نه در سنگ سخت
که مومده یر ایدر قتی طاشده یر اتمز

عجب نیست گر ظالم از من بجان
عجب کلمز اگر ظالملر بندن جانله
بر نجد که دزدست و من پاسبان
انجنه که اوغریدر دخی بن پاسبانم

تو هم پاسبانی بانصاف و داد
سن دخی پاسبانسن انصاف و عدل ایله
که حفظ خدا پاسبان تو باد
که الله حفظی سنک پاسبانک اولسون

ترا نیست منت ز روی قیاس
سکا منت یوقدر قیاس یوزندن
خداوند را منت و فضل و سپاس
الله تعالی یه منت و فضل و سپاس اولسون

که در راه خیرت بخدمت بداشت
که سنی خیر قیوسنده خدمتده طوتدی
نه چون دیگرانت معطل گذاشت
غیرلر کبی سنی بوش و بطال قومادی

همه کس بمیدان کوشش درند
هر کشی چالشوب دوشمک میداننده در
ولی گوی بخشش نه هر کس برند
اما دولت طوبی‌نی هر کشی الماز

تو حاصل نکردی بکوشش بهشت
سن چالشمق ایله جنتی حاصل ایتمدک
خدا در تو خوی بهشتی سرشت
الله تعالی سنی جنت خوی ایله یراتدی

دلت روشن و وقت مجموع باد
سنک کوکلک آیدین و وقتک جمع اولسون
قدم ثابت و پایه مرفوع باد
ایاغک برقرار اولسون و مرتبک یوجه

حیاتت خوش و رفتنت بر صواب
دیرلکوک خوش اولسون و گتمک صواب اوزره اولسون
عبادت قبول و دعا مستجاب
دنیاده کلک عبادت قبول و […] دعا […]

در سخنهای پادشاهان و آیین لشکرکشی و تدبیر ملک داری

پادشاهلرک جوهرلی سوزلرنده در و لشکر چکمک ده و مملکت ضبط اتمکده

همی تا برآید بتدبیر کار
تحقیق بر ایشکه تدبیر ایله بتیه […]
مدارای دشمن به از کارزار
دوشمنله مدارا ایلمک جنگ ایلمکدن

چو نتوان عدو را بقوت شکست
چون کوجک تیمز دشمنی قوت ایله
بنعمت بباید در فتنه بست
نعمت ویرمک ایله فتنه قپوسن باغلمق

گر اندیشه باشد ز خصمت گزند
اگر سکا فکر کلور […]
بتعویذ احسان زبانش ببند
ایلکلک ایتمک دعاسیله انوک دلنی باغلا

عدو را بجای خسک زر بریز
دوشمنه چون چوب یرینه التون […]
که احسان کند کند دندان تیز
که احسان ایدر کسکین دیشی کوتلو

بتدبیر رستم درآید به بند | که اسفندیارش بجست از کمند

فکر و تدبیر ایله رستم قید و بنده کلور | که آنی اسفندیار کمنددن طوتمغه استدی

که با غالبان چاره زرقست و لوس | چو دستی نشاید گزیدن ببوس

که غالب یکین اولنلره چاره حیله و مداردر | چون بر الی ایصیرمازسن بادی اوپ

عدو را بفرصت توان کند پوست | پس او را رعایت چنان کن که دوست

دوشمنک فرصتیله دریسنی یوزمک اولور | پس اوکا رعایتیله دوسته اندوکک کبی

حذر کن ز پیکار کمتر کسی | که از قطره سیلاب دیدم بسی

صاقن سندن الچاغک صواشندن | که از قطره دن بن چوق سیللر کوردم

مزن تا توانی بر ابرو گره | که دشمن اگرچه زبون دوست به

اورمه کوجک یتدوکجه قاشلرک کره | که دشمن اکر زبون ایسه ده دوست دلمق یکدر

بود دشمنش تازه و دوست ریش | کسی کش بود دشمن از دوست بیش

اولور آنوک دشمنی تازه داخی دوستی یارلو | بر کمسنک دوشمنی دوستندن ارتق اولا

مزن با سپاهی ز خود بیشتر | که نتوان زدن مشت بر نیشتر

اورمه کندوکدن ارتق لشکره که سندن ارتق | که کوجک تیمز که نیشتره یومرق اوره سن

وگر زو توانا تری در نبرد | نه مردیست با ناتوان زور کرد

اکر اوندن کوجلو ایسک جنک ده | ارلک دکلدر که کوجسوزلره کوج ایلمک

اگر پیل زوری وگر شیر چنگ | بنزدیک من صلح بهتر که جنگ

اکر فیل قوتلو اولسان وکر ارسلان پنجه لو اولسک | بنوم یانمده باریشماق یکدر جنک ایتمکدن

چو دست از همه حیلتی در گسست | حلالست بردن بشمشیر دست

چونکه ال جمیع حیله دن عاجز قالا | حلالدر اول وقتده ال قلیجه اوزاتمق

اگر صلح خواهد عدو سر مپیچ | وگر جنگ جوید عنان برمپیچ

اکر صلح استرسه دشمن باش چویرمه | اکر جنک استرسه عنانوکی چویرمه

که گر وی ببندد در کارزار | ترا قدر و هیبت شود یک هزار

اکر اول بغلرسه جنک قپوسنی بولا | سنک قدرک و هیبتک بیک قاتله اولور

گر او پای جنگ آورد در رکاب | نخواهد بحشر از تو داور حساب

اکر اول جنک ایاغنی اوزنکویه قورسه | استمز قیامتده حق سندن حساب

تو هم جنگ را باش چون کینه خواست | که با کینه ور مهربانی خطاست

سنده جنک اوزره اول چون جنک استدی | که جنک ایتمک استینه محبت ایتمک خطادر

چو با سفله گویی بلطف و خوشی | فزون گرددش کبر و گردن کشی

چون الچاق کشیه لطفله و خوشلق ایله سویلیه سن | همان ارتورر انوک تکبرلوکنی و بیون چکمه سنی

با سپاهان تازی و مردان مرد | برآور ز فرق بداندیش گرد

عربی آتلرله و شهبازیکتلرله میدانه کروب | یرامز صانجیلروک باشندن توزلر قوپر

وگر می برآید بتدبیر و هوش | بتندی و خشم و درشتی مکوش

اکر تدبیرله و عقلله اصلاح اولورسه | صرتلغ ایله و خشمله و ایریلیکله چالشمه

چو دشمن بعجز اندر آمد ز در | نباید که پرخاش جویی دگر

چون دشمن زبونلغ ایله قپودن ایچرو کله | کرکمز که جنک ایدن سن انوکله دونبنیه

چو زنهار خواهد کرم پیشه کن | ببخشای و ز مکرش اندیشه کن

چون امان دلیه سن کرم ایتمکی صنعت ایدن | انی بغشله داخی انوک مکرندن فکر ایله

ز تدبیر پیر کهن بر مگرد | که کار آزموده بود سالخورد

اسکی پیرلرک تدبیرندن صاقنماقدن کرک | که چوق ایش صنامش اولور یاشلو

در آرند بنیاد رویین ز پای | جوانان بشمشیر و پیران برای

توجدن یاپولو دیوارلری دبندن یقرلر | یکتلر قلیجله پیرلر عقلیله و فکریله

بیندیش در قلب هیجا مفر | چه دانی کزان پس کرا باشد ظفر

فکر ایله جنک اورتاسنده صاقنمغه | نه بلورسن که اوندن صوکره فرصت انوک

چو بینی که لشکر ز هم دست داد — بتنها مده جان شیرین بباد

چون کوره‌که لشکر بربرندن ایرلماز — یا الکوزورمه جان شیرینوکی یله

اگر بر کناری برفتن بکوش — وگر در میان لبس دشمن بپوش

اکر کنارده بولنورسک کتمکه دورش — اکر اورتاده بولنورسک دشمن لباسن کی

وگر خود هزاری و دشمن دویست — چو شب شد در اقلیم دشمن مایست

اکر سن بیک اولوب دشمن ایکوز اولورسه — چون کیجه اولا دشمن اقلیمنده طورمه صقن

شب تیره پنجه سوار از کمین — چو پانصد بهیبت بدرد زمین

قرانکلق کیجه‌ده اللو آتلو پوصودن چقا — تا بیش یوز قدر هیبت ایله یری یرتر

چو خواهی بریدن بشب راهها — حذر کن نخست از کمینگاهها

چون دلیه سن کسمکه کیجه‌له یوللری — صاقن اول دشمنوک بوصو کرندن

میان دو لشکر چو یک روزه راه — بماند بزن خیمه بر جایگاه

اکی لشکرک اورته‌سنده بر کونلک یول قالا — سن چادروکی قورا اوتورا اول یرده

گر او پیش دستی کند غم مدار — ور افراسیابست مغزش برآر

اکر اول اول جنکه ال اوزادرسه غم طوتمه — اکر افراسیاب اولورسا ده بینینی چقار

نه بینی که دشمن چو یکروزه راند — سر پنجهٔ زورمندش نماند

کورمزمی سن که چون دشمن بر کونلک یول سوردی — انوک کوجی و قوتی سرپنجه‌سی کیدر قالمز

تو آسوده بر لشکر مانده زن — بر لشکر و بیخ و بارش بکن

سن حضور ایله زبون لشکره اوردکده — لشکرک باشنی و کوزونی کوکنی قوپار

چو دشمن فکندی بیفکن علم — که بازش نیاید جراحت بهم

چون دشمنی ییقاسن سنجاغنی قوفالدرمه — که کرو بتمز یرا و بره بینن ایرو قه کز

بسی در قفای هزیمت مران — مبادا که دور افتی از یاوران

صنمش لشکرلرک اردنجه قووب کتمه — اولمایا که اراق دوشه سن یاردیجیلردن

هوا بینی از گرد هیجا چو میغ — بگیرند گردت بباز و و تیغ

چنک هواسنی که بولوتدن طولو کورسن — طوترلر طولایوکی چوماغله داخی قلجیله

بدنبال غارت نراند سپاه — که خالی بماند پس پشت شاه

یغما آردنه دشوب لشکر کتمسون — که خالی قلور پادشاهک اردسی

سپه را نگهبانی شهریار — بسی بهتر از جنگ در کارزار

لشکره پادشاهی صقلمق یکرکدر — چوق جنک ایتمکدن اوغراش یرنده دشمنله

گفتار اندر نواخت لشکریان در حال سلامت و امن

بو سوز لشکره خوش طوتملق بیاننده در سلامت

دلاور که باری تهور نمود — بباید بمقدارش اندر فزود

بهادر که بر کز یولداشلق کوستردی — کرکدر آنوک مقدارنجه مرتبه‌سن ارتورمق

که بار دگر دل نهد بر هلاک — ندارد ز پیکار یأجوج باک

که کنه یولوکه جان ویروب هلاکه اوله — یأجوج اوغراشندن داخی قورقمز

سپاهی در آسودگی خوش بدار — که در حالت سختی آید بکار

لشکره راحتلق ایله خوش طوت — که قیتلق وقتنده سنک ایشوکه یرایه

کنون دست مردان جنگی ببوس — نه آنگه که دشمن فرو کوفت کوس

شمدی جنک ایدیجیلرک النی اوپ سن — اول وقت دکل که دشمن کوسن چلا اوغراشمه

سپاهی که کارش نباشد ببرگ — چرا دل نهد روز هیجا بمرگ

بر سپاهینک که ایشی یراغله و آزیغله اولمایه — نیچون کوکل قویا جنک کوننده اولومه

نواحی ملک از کف بدسگال — بلشکر نگه دار و لشکر بمال

مملکت اطرافنی دشمنلک الندن — لشکر ایله صقلا و لشکری مال ایله صاقلا

ملک را بود بر عدو دست چیر — چو لشکر دل آسوده باشند و سیر

پادشاهه اولور دشمن کبی باوز الّو — نیچان لشکرک قارنی طوقی اولوب دلخوش

بهای سر خویشتن می خورد
کندو باشنک قانن بهاسینی یر سپاهی

نه انصاف باشد که سختی برد
انصاف دکل دکا آجلغله و چیله

چو دارند گنج از سپاهی دریغ
چون خزینه سپاهیدن دریغ ایده لر

دریغ آیدش دست بردن به تیغ
اول سپاهی یه حیف دکانونک بوللتیغ

چه مردی کند در صف کارزار
نه یولداشلق ایده جنک کوننده

چو دستش تهی باشد و کار زار
چونکه الی بوش اولا هم ایشی فریاد اولا

گفتار اندر تقویت مردان کارآزموده و جنگ دیده

بو سوز ایش کورمشلرک و جنک صنامشلرک بیاننده در

به پیکار دشمن دلیران فرست
دشمن جنکنه بهادر کسلر کوندر

هژبران به ناورد شیران فرست
ارسلانلری کندی ارسلان جنکنه کوندر

برای جهان دیدگان کار کن
جهان کورمشلرک فکریله ایش ایشله

که صید آزموده است گرگ کهن
که اوکسکا صنامشدر اسکی قورت لر

مترس از جوانان شمشیرزن
قورقمه قلیچ اوروجی تازه یکیتلردن

حذر کن ز پیران بسیار فن
قورق اسکی چوق بلیجی پیرلردن

جوانان پیل افکن و شیرگیر
یکیتلر که فیل بیقیجی و ارسلان طوتیجی

ندانند دستان روباه پیر
بلمز اولورلر یاشلو دلکو کرک حیله سنی

خردمند باشد جهاندیده مرد
عقللو اولور جهان کورمش کیشیلر

که بسیار گرم آزموده است و سرد
که چوق ایسی و صووق صنامشدر

جوانان شایسته بختور
یکیتلر که لایق و بختلو اولا هر نسنه

ز گفتار پیران نپیچند سر
پیرلرک سوزندن باش دوندرمزلر

گرت مملکت باید آراسته
اکر سکا مملکت کرکسه بزنمش دوزلمش

مده کار معظم به نوخاسته
ویرمه اولو ایشی یکی ایر ایشمشلره

سپه را مکن پیشرو جز کسی
لشکره ایلمه اولو اوزون بر کیسه دن غیری

که در جنگها بوده باشد بسی
که چنکلرده اولمش اولا چوقلق واش کورمش

بخردان مفرمای کار درشت
کوچکلره بیورمه بویوک اشلرکه

که سندان نشاید شکستن بمشت
که اورس دموری یومروق ایله کسمک صنمق

رعیت نوازی و سرلشکری
رعیتی اوخشامق و سرلشکرلک اتمک

نه کاریست بازیچه و سرسری
قولای یکدکلدر و اوینجاق دکلدر

نخواهی که ضایع شود روزکار
دیلمزسک که روزکارک ضایع اولا

بناکاردیده مفرمای کار
ایش کورمه مشه ایش بیورمه

نتابد سگ صید روی از پلنگ
آو ایتی دونمز یوزن دوندرمز قپلاندن

ز روبه رمد شیر نادیده جنگ
دلکودن قورقر چنک کورمه مش ارسلان

چو پرورده باشد پسر در شکار
چون بسلنمش اولا اوغلان آوده

نترسد چو پیش آیدش کارزار
قورقمز چون اوکنه کله جنک و صواش

بکشتی و نخجیر و آماج و گوی
کورشده و آوده و نشانده و طوپده

دلاور شود مرد پرخاشجوی
بهادر اولور جنک و صواش کورمش کسنه

بگرمابه پرورده عیش و ناز
حمامده بسلنمش ناز و نعمت ایله و حضور

برنجد چو بیند در جنگ باز
انجنور چون کوره جنک و صواش قپوسن

دو مردش نشانند بر پشت زین
ایکی کیشی اوتورتسه لر اوینک اکرینه

بود کش زند کودکی بر زمین
اولور که اونی اوغلانجق یره اورور

یکی را که دیدی تو در جنگ پشت
بر کیشی که کوره سن چنکده ارقه

بکش چون عدو در مصافش نکشت
دپله چون دشمن اونی جنک یرنده دپله مدی

مخنث به از مرد شمشیرزن
مخنث یکدر قلیچ اوروجی اردن

که روز وغا سر بتابد چو زن
که جنک کوننده صواشدن باش چوره

گفتار در معنی نتیجهٔ سپاه متفق و غیر متفق

بو سوز لشکرک اتفاقلوسی و اتفاقسوزینک حقنده‌در

چه خوش گفت گرگین بفرزند خویش
نه خوش دیدی گرگین کندو اوغلنه نصیحت ایدوب
چو قربان پیکار بربست و کیش
چون جنک بلکینی و ترکشنی بلوکه بغلادی

اگر چون زنان جست خواهی گریز
اگر عورتلر کبی همان قاچماق استرسک
مرو آب مردان جنگی مریز
کتمه جنک ادید جهادلرک یوزصوین دوکمه

سواری که بنمود در جنگ پشت
برآتلو که اوغراشده کوننده آرقه سن کوستره
نه خود را که نام آوران را بکشت
همان کندو ییلمز بلکه بهادرلری دخی دیلر

شجاعت نیاید مگر زان دو یار
ادلک کلمز مگر اول ایکی یاردن
که افتند در حلقهٔ کارزار
که دوشلر جنک و صواش حلقه‌سنه

دو هم جنس و هم سفره و هم زبان
ایکیسی هم بر جنس بر سفره و بر دل اوله
بکوشند در قلب هیجا بجان
چالشورلر جنک اورتاسنده جان و کوکلدن

که ننگ آیدش رفتن از پیش تیر
که عار و عیب در اوکا اوقدن اوکندن قچمق
بر آورد ز چنگال دشمن اسیر
کتوروب چنکاله دشمنی اسیر ایدرلر

چو بینی که یاران نباشند یار
چون کوره سن که یارانلر اولمایلر یاد سکا
هزیمت ز میدان غنیمت شمار
صنوب قچمغی میداندن غنیمت صای

اندر دلداری هنرمندان

هنر اهلنی خوش طوتماق بیاننده‌در

دو تن پرور ای شاه کشور گشای
ایکی کشی بسله ای مملکت آچیجی پادشاه
یکی اهل رزم و یکی اهل رای
بری جنک اهلی بری فکر اهلی اوله

ز نام آوران گوی دولت برند
که آد آنانلر آلیرلر دولت طوبن ایلتدلر
که دانا و شمشیر زن پرورند
که فکر اهلنی و قلیج اهلنی بسله‌لر

هر آنکو قلم را نورزید و تیغ
هر کشی که اهل قلم اولمادی و قلیج طوتمدی
بر او گر بمیرد مگوای دریغ
اکر اولورسه ده اوکا هیچ حیف دیمه

قلم زن نکه دار و شمشیر زن
قلم اهلنی و قلیج اهلنی صقلیو طوت
نه مطرب که مردی نیاید ز زن
چالوجی صقلامه که عورتدن ارلک کلمز

نه مردیست دشمن در اسباب جنگ
ارلک دکلدر که دشمن جنک اسبابنده اوله
تو مدهوش ساقی و آواز چنگ
سن ساقینک سرخوشی و چنک آوازینک مستی اوله

اندر حذر کردن از دشمن کوچک و بزرگ

صقنمق‌ده‌در کوچک دشمندن و بیوک دشمندن

بسا اهل دولت ببازی نشست
نیچه دولت اهلی که اویونله اوتوردیلر
که دولت برفتش ببازی ز دست
که آنک دولتی الندن کیتدی اویونله

نگویم ز جنگ بد اندیش ترس
دیمزن یرامز صانیجی جنکدن قورق
که در حالت صلح از و بیش ترس
که صلح حالنده اوندن آرتوق قورق

بسا کو بروز آیت صلح خواند
نیچه کمسه کوندوزین صلح آیتن اوقور
چو شب شد سپه بر سر خفته راند
چون کیجه اولدی لشکری اویورن باصقونه ایلدی

زره پوش خفتند جنگ آوران
جوشن کیوب اویورلر جنکاورلر
که بستر بود خوابگاه زنان
که دوشک اولور عورتلرک یاتاجغی یری

بخیمه درون مرد شمشیر زن
چادرده قلیج اورجی کمسه‌لر یعنی بهادرلر
برهنه نخسپد چو در خانه زن
چپلاق اویومزلر اونکبی عورتلر اوده یاتدوغی کبی

بباید نهان جنگ را ساختن
ایو دکلدر کزلین جنک دوزمک
که دشمن نهان آورد تاختن
که دشمن کزلین ایلکه‌ده دشمن اوزرینه

حذر کار مردان کار آگهست
صاقنمق ایش کورمش ادملرک ایشیدر
یزک سد روئین لشکر گهست
قراول توجدن دمور حصاردر لشکرکاهه

گفتار اندر دفع دشمنان

بو سوز دشمنلرك دفعی بیاننده در

میان دو بدخواه کوتاه دست
اکیر آمز والی قصا اولان کمسلرك ارا
نه فرزانگی باشد ایمن نشست
اوصلولق دکل در ایمنا اولوب اوترمق

که گر هر دو باهم سگالند راز
که اکر ایکیسی بیله بر بریله اتفاق ایده
شود دست کوتاه ایشان دراز
اولورلر انلرك قصا اللری اوزون

یکی را بنیرنگ مشغول دار
برینی حیله ایله مشغول ایله یعنی الده
دگر را برآور ز هستی دمار
برینك وجودندن انتقام الوب هلاك ایله

اگر دشمنی پیش گیرد ستیز
اکر بر دشمن اونکوللیکه وکینه دوترسه
بشمشیر تدبیر خونش بریز
تدبیر قلیجیله اونك قانینی سن دوك

برو دوستی گیر با دشمنش
وار دوستلق ایله انوك دشمنی ایله
که زندان شود پیرهن بر تنش
که زندان اولا کوکلکی داخی انوك کوده سنده

چو در لشکر دشمن افتد خلاف
چون دشمن لشکرینه خلاف دوشه اویله
تو بگذار شمشیر خود در غلاف
سن اول وقتن قلیجوکی کند قینینه قات

چو گرگان پسندند بر هم گزند
چون قوردلر بر بریله یرتشوب جنك ایده
برآساید اندر میان گوسفند
راحت اولور بونلرك اورتاسنده قیونلر

چو دشمن بدشمن شود مشتغل
چون دشمن دشمنه مشغول اوله
تو با دوست بنشین بآرام دل
سن دوستله اوتور کوکل حضوری ایله

اندر ملاطفت دشمن

دشمنه لطیفه ایتمك بیاننده در

چو شمشیر پیکار برداشتی
چو جنك قلیجنی قالدردك یوریدك
نگه دار پنهان ره آشتی
صقلیو قلوت صلح یولنی صقن اونتمه

که لشکرشکوهان مغفرشکاف
که لشکر چیچلر داخی تولغه یارجیلر
نهان صلح جستند و پیدا مصاف
کزلین صلح استرلر ظاهرده جنك

دل مرد میدان نهانی بجوی
میدان اردینك کوکلنی کزلین ایسته
که شاید که در پایت افتد چو گوی
که شاید کون ایاغوکه باشی طوب کبی

چو سالاری از دشمن افتد بجنگ
چون بر چری باشی دشمندن الوکه
بکشتن درش کرد باید درنگ
اونی اولدرمکده بر مقدار اکلنمك

که افتد کزین نیمه هم سروری
که دوشرکه بو طرفدن داخی براولو کشی
بماند گرفتار در چنبری
کرفتار اولوب طوتله بر چنبرده زبون

اگر کشتی این بندی ریش را
اکر دیلرسك بو یارالو کرفتاری او
نبینی دگر بندی خویش را
کورمزسن آرتق کندو کرفتاروکی او

نترسد که دوران بندی کند
قورقمز که اوتی دوران کرفتار ایده اکسوز
که با بندیان زورمندی کند
که کرفتار اولمشلره کوچ وظلم ایلیه

کسی بندیان را بود دستگیر
بر کمسه اولور کرفتارا اولمشلره دستگیر
که خود بوده باشد ببندی اسیر
کیکندو اولمش اولا کرفتارلقده چو

اگر سر نهد بر خطت سروری
اکر باش قویا سنك امروکه براولو کو
چو نیکش بداری نهد دیگری
چون اونی ایو طوته سن برغیریسی داخی

اگر خفیه ده دل بدست آوری
اکر کزلین اون کوکل اله کتوره سن
از آن به که صد ره شبیخون بری
اوندن یکدر که یوز یولدن باصقون

در حذر کردن از دشمن

دشمندن صقنمق بیاننده در

اگر خویش دشمن بود دوستدار
اکر کندو دشمن اولا دوست کبی کا
ز تلبیسش ایمن مشو زینهار
انوك شیطانلغندن ایمن اولما زینهار

که گردد درونش بکین تو ریش
کداولور ایچی کوکلی سنک کینک ایله یرالو
چو یاد آیدش مهر و پیوند خویش
چون خاطره کله کندو خصمی و قومی اولان

بداندیش را لفظ شیرین مبین
یرامز صانوجیلرك طتلو سوزنه الدانمه
که ممکن بود زهر در انگبین
کداولور زهر بال ایچنده کرادم اولدو

کسی جان از آسیب دشمن ببرد
اول کیسه جان دشمن زحمتندن قورتردی
که مر دوستان را بدشمن شمرد
که دوستلرینی دشمنه اصمرلدی کندی

نگه دارد آن شوخ در کیسه در
صقلیو طوترا اول زیرک کیسه سنده انجو
که بیند همه خلق را کیسه بر
که کوره جمیع خلقی یان کسیجی اولمش

سپاهی که عاصی شود بر امیر
بر سپاهی که عاصی اوله کندو پادشاهنه
باندک ولا زار تیرش مگیر
ازاجق انجمک ایله اونک ترکینی اوز

ندانست سالار خود را سپاس
بلدی کندو بکی نک منتنی و شکرینی
ترا هم نداند ز روی قیاس
سنوکده بلمز قدر و کی قیاس یوزندن

بسوگند و پیمان استوارش مدار
اند ایله و حبل ایله آنی برك طوتمه
نگهبان پنهان بر او برگمار
کزلین انوك اوزرنه حواله قو بکچی

نوآموز را ریسمان کن دراز
یکی اوکرنیجی نک ایپلوکنی اوزات کستون
نه بگسل که دیگر نه بینیش باز
اوزب قرمه که ایروقسن اونی کورمزسن

که بندی چو دندان بخون در برد
که بغلیاسن دیشنی قانه باتوره قصد ایدر
ز حلقوم بیداد گر خون خورد
ظالملك بوغازندن قان یوتدوغی

چو برکندی از دست دشمن دیار
چون آلاسن دشمن الندن بر مملکتی
رعیت بآیین تر از وی بدار
رعیتنی اولکی بکلرندن سن داخی یك طوت

چو اقلیم دشمن بجنگ و حصار
چون آلاسن اقلیمی بر حصاری دشمندن جنکله
گرفتی بمردان نیکان سپار
اول اقلیمی ایو کشیلره اصمرلق کرکدر

اگر باز گوید در کارزار
اگر دونب کنه جنک قوسن دوکه چکن اولورسه
برآرند عام از دماغش دمار
خلق آنوك باشی دماغندن بینی سنی چقارد اشقیا اله

وگر شهریاری پریشانی کند
اگر شهر خلقنه ضرر ایرشدوره سن
در شهر بر روی دشمن مبند
شهر قپوسنی دشمن یوزنه بغلامه یا سن

مگو دشمن تیغ زن بر درست
آنیمه که قلیج اوروجه دشمن قپوده دورر
که انباز دشمن بشهر اندرست
که دشمنوك اورتاغی بلکه شهر ایچنده در

اندر پوشیدن راز خود از دشمن وغیره

کندو رازنی صقلامقده در دشمندن و غیریدن

بتدبیر جنگ بداندیش کوش
یرامز صانیجی نک جنکنک تدبیرنه دوش
مصالح بیندیش و نیت بپوش
اونی مصلحت کور داخی اندیشی اورتن اوزرکه

منه در میان راز با هر کسی
قومه رازکی هر کشنك اورتاسنه سویله
که جاسوس همکاسه دیدم بسی
که کندوم اچنده دخی بن جاسوس کوردم چوق

جواهر بگنجینه داران سپار
جوهرلری خزینه طوتنلره تسلیم ایله
ولی راز را خویشتن پاس دار
اما کندو رازکی کندوکده صقلا کمسنه دیمه

سکندر که با شرقیان حرب داشت
اسکندر که شرق اهلیله جنك اتسه ایدی
در خیمه گویند در غرب داشت
چادرینك قپوسی مغربه اچاردی دوندردی

چو بهمن بزابلستان خواست شد
چون بهمن زابلستانه کتمك دیلسه ایدی
چپ آوازه افگند و از راست شد
صوله آوازه ایدردی صاغدن کیدردی

اگر جز تو داند که عزم تو چیست
اگر سندن غیری بری داخی بله سنك نیتك
بر آن رای و دانش بباید گریست
انوك کبی فکره و عقله اغلامق کرکدر

کرم کن نه پرخاش و کین آوری
ایلك ایله جنك و کین کتورب غوغا ایلمه
که عالم بزیر نگین آوری
که عالمی الکنه مهرك التنه کتورب ضبط ایده سن

چو کاری برآید بلطف و خوشی
چون برایش که لطفله وخوشلغله تمام اوله
چه حاجت بتندی و گردن کشی
نه حاجت آوزلغله و بویون چکمک ایله

نخواهی که باشد دلت دردمند
دیله مزسنک که اوله کوکلک دردلو و خسته
دل دردمندان برآور ز بند
دردلولرک کوکلنی بنددن قورتار خلاص ایله

ببازو توانا نباشد سپاه
قول قوتیله لشکر کوجلو اولماز
برو همت از ناتوانان بخواه
وار همتنی ضعیفلردن طلب ایله

دعای ضعیفان امیدوار
امیدلو ضعیفلرک دعاسی واکلشی
ز بازوی مردی به آید بکار
بهادرلک قولی قوتندن یک ایشه کلور

هر آن کاستعانت بدرویش برد
هر اول کشی که یاردیمی درویشدن استدی
اگر بر فریدون زد از پیش برد
اگر فریدونه داخی اوروزسه غالب کلور

الا ای بزرگ و مبارک نهاد
امدی ای اولو و مبارک اصللو کشی
مبارک شوی گر برآیی بداد
مبارک اولورسک اگر عدل و داد ایدرسن

چه گفتم نصیحت پذیر و بدان
نه دیدم نصیحت قبول ایله و اول نصیحتی بیل
عمل کن که باشی شه بختور و آن
عمل ایله که اولاسن عاقللولر باشی و اولوسی

جهانت بکام و فلک یار باد
جهان سنک مرادکجه اوله و فلک یارک اولسون
جهان آفرینت نگهدار باد
دخی جهان یارادیجی سنک صقلایجک اولسون

باب دوم در احسان گوید با هر نیک و بد

ایکنجی باب احسانک بیانندادر ییوه و یاووزه کافردن و مسلماندن

اگر هوشمندی بمعنی گرای
اگر عاقلسنک معنی یه دون و خالص
که معنی بماند ز صورت بجای
که معنی صورتدن جهانده باقی قالدی

کرا دانش و جود و تقوی نبود
کیمونک که عقلی و جومردلگی و تقواسی اولمیه
بصورت درش هیچ معنی نبود
صورتده انونک هیچ معنی سی اولمادی

کسی خسبد آسوده در زیر گل
اول کمسه راحت اویور بالچق آلتنده
که خسبند از و خلق آسوده دل
که اویویالر انونک الندن خلق راحت کوکول ایله

غم خویش در زندگی خور که خویش
کند و غموکی دیرلکوکده کندک ییه که خصملرک
بمرده نپردازد از حرص خویش
اولدکدن صوکره طمعلرندن سنکا [illegible]

زر و نعمت اکنون بده کان تست
آلتون و نعمتی شمدی ویر که الوک ایچنده در
که بعد از تو بیرون ز فرمان تست
که کندوکدن صکره سنک بویروغوکدن طشره در

نخواهی که باشی پراکنده دل
دیلمزسنک که پراکنده خاطر اولمیه سن
پراکندگان را ز خاطر مهل
پراکنده اولانلری خاطرکدن چیقارمه

پریشان کن امروز گنجینه چست
طاعت بوکون خزینه کی الوک ایرمش ایکن
که فردا کلیدش نه در دست تست
که یارین مفتاحی سنک الوکده اولمز

تو با خود ببر توشه خویشتن
سن کندوکله الکیت کندو آزغوکی
که شفقت نیاید ز فرزند و زن
که اسرکمک کلمز عورتکله اوغلانکدن

کسی گوی دولت ز دنیا برد
اول کمسنه دولت طوبن دنیادن آلدی
که با خود نصیبی بعقبی برد
که کندو ایله آخرت نصیبین بیله الوب کتدی

بغمخوارگی چون سر انگشت من
فقیر لغم ایله کندو بارمقلرم اوجی کبی
نخارد کس اندر جهان پشت من
کمسنه قاشیمز آرقامی بنم بنکلین هیچ جهانده

مکن بر کف دست نه هر چه هست
صقلامه مالوکی الوک ایرمش ایکن و ویر
که فردا بدندان گزی پشت دست
که یارین دیشوک ایله چیزرسن الوک آرقه سنی

بپوشیدن ستر درویش کوش
بر درویشک عیبنی اورتمکه اوزن اوله
که ستر خدایت بود پرده پوش
که حق تعالی سنک وتوجلرک ورتیه ایله

مگردان غریب از درت بی نصیب
دوندرمه غریبی اوکدن نصیبسز کمسه قیلوب
مبادا که گردی بدرها غریب
اولمیا که سنده قپولره محتاج اولوب غریب اوله سن

بزرگی رسانند محتاج خیر
اولولر ارشدورور محتاجه خیری
که ترسد که محتاج گردد بغیر
که قورقر که محتاج اولا اولده غیرلره

بحال دل خستگان درنگر
خسته کوکللونك حالنه ایرکیوب نظر ایله
که روزی دل خسته باشی مگر
که برکون سنده خسته دل اولاسن شاید

درون فروماندگان شاد کن
ضعیفلرونك کوکلوکنی شاد وخرم ایله
ز روز فروماندگی یاد کن
ضعیفلق وبیچاره سزلق کوننی سنده یاد ایله

نه خواهنده بر در دیگران
دلنجی دکلسن غیریلرونك قپوسنه
بشکرانه خواهنده از در مران
انونك شکرانه سیچون دلنجی قپوکدن سورمه

اندر نواخت یتیم و رحمت بر حال او

یتیملری وخشامق واسرکمك بیاننده درکه ذکر اولنور

پدر مرده را سایه بر سر فکن
آتاسی اولمیشك باشنه کولکه صال
غبارش بیفشان و خارش بکن
توزونی سیل یوزینك داخی ایاغندن دکنی چقار

ندانی چه بودش فرومانده سخت
بلمزمیسن نه اولدی اکا قتی عاجز قلوب
بود تازه بی بیخ هرگز درخت
هیچ تازه اولورمی کوکسز اغاج عجب

چو بینی یتیمی سر افکنده پیش
چون کوره سن براوکسوزی باشن اشغه برقمش
مده بوسه بر روی فرزند خویش
اوپمه صقن کندو اوغلوکی اوکا قرشو

الا تا نگرید که عرش عظیم
آکاه اول تا اغلامیه که اولو عرش
بلرزد همی چون بگرید یتیم
دترر چقان یتیم اوغلان اغلاسه

برحمت بکن آبش از دیده پاک
اسرکمك ایله کوزنك یاشنی سیل انونك
بشفقت بیفشانش از چهره خاک
شفقت اتمك ایله انونك یوزینك طوپراغنی سیل

یتیم ار بگرید که نازش خرد
اوکسوز اکر اغلیه آنی کیم نازه کتورر
وگر خشم گیرد که بارش برد
وکر قاقیه کیم یاواشلدین بیلور

اگر سایهٔ خود برفت از سرش
اکر انونك کولکه سی کندیسه کندو باشندن
تو در سایهٔ خویشتن پرورش
سن کندو کولکه کده اونی بسله

من اول سر تاجور داشتم
بنوم اول باشمده تاجم وار ایدی
که سر در کنار پدر داشتم
که باشم بابام کنارنده ایدی

اگر بر وجودم نشستی مگس
اکر بنوم بدنمه سنکك قونور ایدی
پریشان شدی خاطر چند کس
طاغلمش اولوردی نیچه کشینك خاطری

کنون گر برندم بزندان اسیر
شمدی اکر بنی زندانده حبس اتسلر
نباشد کس از دوستانم نصیر
اولماز برکمسه بنوم دوستلرمدن یاردمجی

مرا باشد از درد طفلان خبر
بنوم واردر یتیم اوغلانجقلردن خبرم
که در طفلی از سر برفتم پدر
که اوغلانجق ایکن بنم بابام کتمشدر اولدی

گفتار در کرم کردن و نادیدن آن و جزای آن یافتن

بو سوز ایلولك ایدوب ومنت اتممك وانونك عواضن بولمق بیاننده در

یکی خار پای یتیمی بکند
بری بر یتیمك ایاغندن دکن چقاردی
بخواب اندرش دید صدر خجند
دوشنده کوردی انی خجند شهرینك اولوسی

همی گفت و در روضه‌ها می‌چمید
ایدرودی چایر وچمن اچنده کزوب
کز آن خار بر من چه گلها دمید
که اول چقاردیغم دکندن بکا نه کللر بتدی

مشو تا توانی ز رحمت بری
اولما کوجك یتدوکجه اسرکمکدن اراق
که رحمت برندت چو رحمت بری
که اسرکرلر سنی چون سن اسیرکیجی اولاسن

چو انعام کردی مشو خودپرست
چون ایلولك ایده سن اولمه کندوك
که من سرورم دیگران زیردست
که بن اولویم غیریلر بندن الچقلردر

اگر تیغ دورانش انداختست
اکر دوران قیلیجی انداختیسه نولا
نه شمشیر دورانش انداختی
همان دوران قیلیجی یالکوز انی ایتمادی

چو بینی دعاگوی دولت هزار — خداوند را شکر نعمت گزار

چون کوره سن دولتك دعاجیسنی بیك — حق تعالی یه نعمت شکرین ایله سنده

که چشم از تو دارند مردم بسی — نه تو چشم داری بدست کسی

که سندن امید طوترلر چوق کمسنه — سن امید طوتمزسن بر کمسنه نك الندن

کرم خوانده ام سیرت سروران — غلط گفتم اخلاق پیغمبران

کرم دیدم اولولرك خویلرینه وایلکلرینه — غلط ایلدم بلکه پیغمبرلرك اخلاقنی دیدم

حکایت ابراهیم پیغمبر و پیر گبر و کرم او

ابراهیم پیغمبر حکایه سنده بر قوجه کافرله و انوك کرمنده

شنیدم که یک هفته ابن السبیل — نیامد بمهمان سرای خلیل

اشتدم که بر هفته یولجیلردن هیچ — ابراهیم پیغمبرك قونغی اوینه بر کمسنه گلمدی

ز فرخنده خویی نخوردی پگاه — مگر بینوایی درآید زراه

مبارك خویلولقدن یمك یمزدی قشنده — مگر بر آج یولدن چقا گلیدی دیوکله

برون رفت و هر جانبی بنگرید — در اطراف وادی نگه کرد و دید

طشره چقدی و هر طرفه نظر ایلدی — دره طرفلرینه باقدی کوردی

بتنها یکی در بیابان چو بید — سر و مویش از برف پیری سفید

یالکوز بیری کلوردی یابانده صوگوت کبی — باشی و صاچی ق… آق

بدلداریش مرحبایی بگفت — برسم کریمان صلایی بگفت

کوکل الماغله اکا مرحبا دیدی — کریملر عادتی کبی یمك یمکه صلا دیدی

که ای چشمهای مرا مردمک — یکی مردمی کن بنان و نمک

ابراهیم پیغمبر ایتدی ای بنوم کوزم بببه کی — کل مردملك ایله طوز اکمك ییلوم سنکله

نعم گفت و برجست و برداشت گام — که دانست خلقش علیه السلام

نوله دیدی [illegible] — که بلدی ابراهیم پیغمبرك خوینی علیه السلام

رقیبان مهمان سرای خلیل — بعزت نشاندند پیر ذلیل

ابراهیم پیغمبرك قونغی اوینك کوزتجیلری — عزت ایله اوتوردیلر اول پیر ذلیلی حقیر

بفرمود و ترتیب کردند خوان — نشستند بر هر طرف همگنان

ابراهیم پیغمبر بیوردی سفره حاضر ایتدیلر ترتیب ایله — اوتوردیلر هر طرفدن جمله کیم وارسه طعام

چو بسم الله آغاز کردند جمیع — نیامد ز پیرش حدیثی بسمع

چونکه بر جمع اولوب باشلدیلر بسم الله ایله — گلمدی اول پیردن بسم الله سوزی قولاغنه

چنین گفتش ای پیر دیرینه روز — چو پیران نمی بینمت صدق و سوز

ابراهیم پیغمبر اکا ادی ای یوزکاکورمش — پیرلر کبی سنده کورمزم اسلامدن صدق سوز

نه شرطست وقتی که روزی خوری — که نام خداوند روزی بری

شرط دکلمی که یمك یدیکك وقتده — که الله تعالی انك آدینی اکوب بسم الله دیه سن

بگفتا نگیرم طریقی بدست — که نشنیدم از پیر آذر پرست

ایتدی طوتمازن بر یولی بن الومه کافر — که اشتمدم اول اوده طابوجی شیخدن بن

بدانست پیغمبر نیک فال — که گبرست پیر تبه بوده حال

بلدی پیغمبر که ایو فاللو ایدی اول قونوغی — که کافردر بو قوجه دردکه حالی ازغون

بخواری براندش چو بیگانه دید — که منکر بود پیش پاکان پلید

خوارلغله سوردی قوودی چونکه یاد کوردی — که بیراهرا کوریا کلر اوکنده مردود اولان

سروش آمد از کردگار جلیل — بهیبت ملامت کنان کای خلیل

اول ساعت جبرائیل کلدی حق تعالیدن — هیبت ایله ملامت ایدرك که ای خلیل الله

منش داده صد سال روزی و جان — ترا نفرت آمد از و یک زمان

بن اکا ویردم یوز ییل رزق و جان — سکا کراهت کلدی اوندن بر ساعت ایچنده

گر او می برد پیش آتش سجود — تو با پس چرا می بری دست جود

اکر او ایلدیسه اودا وکن سجود — سن اوده چون ایلتوسن جومرتلق

اندر احسان با مردم نیک و بد

أیولره ایلکلره احسان ایلمک بیانندہ در ایو یا اوزه

گره بر سر بند احسان مزن
دوکم اورمه ایلوک باغینک باشنه اوزره
که این زرق و شیدست و آن مکر و فن
که بو زرق و شید در یعنی بو احسان داخی مکر و فند در

زیان می کند مرد تفسیردان
زیان ایلر تفسیر اوقویان و بیلن ادم
که علم و ادب می فروشد بنان
که علمی و ادبی دنیا ده صتا ایتمکه

کجا عقل یا شرع فتوی دهد
قنده عقل شرعله فتوی ویرور کمسه
که اهل خرد دین بدنیی دهد
که عاقل اولن دینی دنیا یه صتا ویره

ولیکن تو بستان که صاحب خرد
ولیکن سن آل که عاقل اولنلر
از ارزان فروشان برغبت خرد
اوجوز صاتیجیلردن رغبت ایله الورلر

حکایت عابد و سایل شوخ چشم

برعابدک بر دلنجی ایله اولن حکایه سیدر

زبان دانی آمد بصاحب دلی
بر دلنجی کلدی بر کوکل ایه سنه
که محکم فرو مانده ام در گلی
که قتی عاجز قالمشم در بو دیک بالچقده

یکی سفله را ده درم بر منست
بر الچغک اون اقچه سی وار در اوزرمده
که دانگی ازو بر دلم ده منست
که بر دانکی اونک اون باطمن قدر در بکا

همه شب پریشان ازو حال من
بتون کیجه اوندن پریشاندر بنم حالم
همه روز چون سایه دنبال من
بتون کون کولکه کبی دنبم اردنجه

بکرد از سخنهای خاطر پریش
اولدی انوک خاطر پریشان ایدیجی سوزلرندن
درون دلم چون در خانه ریش
یوردکوملک ایجی قپو کبی یارالو اولدی

خدایش مگر تا ز مادر بزاد
حق تعالی مکر اناسندن طوغالدن برو اکا
جز این ده درم چیز دیگر نداد
بو اون اقچه دن غیری نسنه ویرمه مشدر

ندانسته از دفتر دین الف
بلمه مش در دین دفترندن بر الف
نخوانده بجز حرف لا ینصرف
اوقومامشدر لا ینصرف حرفندن غیری نسنه

خور از کوه یک روز سر بر نزد
کونش طغدن بر کون باش اوروب طوغمدی
که آن قلتبان حلقه بر در نزد
که اول قلتبان قپونک حلقه سنی اورمدی

در اندیشه ام تا کدام کریم
فکر ده ام که بنی قنقی کریم وار ایو کمسه
از آن سنکدل دست گیرد بسیم
اول طاش کوکللودن خلاص ایده اقچه ایله

شنید این سخن پیر فرخ نهاد
اشتدی بو سوزی اول مبارک صلتلو پیر
درستی دو در آستینش نهاد
اکی التونی انوک یکنه قودی ال ددی

برون رفت از آنجا چو زر تازه روی
طشره کتدی اولیردن التون کبی تازه یوزلو
زر افتاد در دست افسانه گوی
التون دوشدی اول حکایه ایدیجینک الینه

یکی گفت شیخ این ندانی که کیست
بری دیدی ای شیخ بونی بلمزسن که کیمدر
بر او گر بمیرد نباید گریست
اولسه داخی اوکا اغلامامق کرکدر

گدایی که بر شیر نر زین نهد
بر کدادر که ارکک ارسلان اگر اورور
ابو زید را اسپ و فرزین نهد
بلکه زیده اتنه آت و فرزین ویرور

برآشفت عابد که خاموش باش
قاقدی شیخ که اینم اول سویلمه
تو مرد سخن نیستی گوش باش
سن سوز اهلی دکلسین همان قولق اول

اگر راست بود آنچه پنداشتم
اگر طوغری ایسه انی که بن صاندم ایدی
ز خلق آب رویش نگه داشتم
خلقدن انوک یوزی صوینی صقلادم

اگر شوخ چشمی و سالوس کرد
اگر دلنجیلک ادوب مزوّرلک ایتدیسه
الا تا نپنداری افسوس کرد
اکاه اول صانمه که حیف ایلدی کمسنه

که خود را نگه داشتم آب روی
بلکه کندومی صقلادم اویوزم صوینی
ز دست چنان گربزی یاوه گوی
اول چنین کربزی ایلدن و هرزه سویلیجیدن

بد و نیک را بذل کن سیم و زر
یرامازه ایو یه ولشد ه التونی کومشی
که این کسب خیرست وان دفع شر
که ایویه ورمك خیر قزانمق در یرامازنی
[illegible]

خنک آنکه در صحبت عاقلان
سعادتلو اول کمسه عاقللر صحبتنده
بیاموزد اخلاق صاحبدلان
اوکرنه کوکل ارنلرینوک خوینی و هنرنی

گرت عقل و رایست و تدبیر و هوش
اکر سنوک عقلک و فکرک و تدبیرک و سکا یا دیسه
برغبت کنی پند سعدی بگوش
رغبت ایله سعدینك اوکودینی قولاغکه الورسن

که اغلب درین شیوه دارد مقال
که اکثر بو شیوه کلیماتی چوقدر انوک
نه در چشم و زلف و بناگوش و خال
کوزده زلفده قولاقدبنده و بکده دکلدر

حکایت مرد بخیل و فرزند خلف سخی

بر بخیل کشیله بر جومرد اوغلانك حکایه‌سیدر

یکی رفت و دینار ازو یادگار
بری کتدی دنیادن و افر التونی قلدی یادکار
خلف بود صاحبدلی هوشیار
و بر صاحبدل اوغلی قلدی انوک عاقل و دانا

نه چون ممسکان دست بر زر گرفت
بخیللر کبی التونی النده برک طوتمدی
چو ازادگان بند ازو برگرفت
جومردلر کبی انوک بندنی چوزدی

ز درویش خالی نماندی برش
درویشدن خالی کلدی انوک یانی
مسافر بمهمان سرای اندرش
مسافر سراینده کتمزدی برساعت

دل خویش و بیگانه خرسند کرد
بلیشوکی یادکه کوکللرینی راضی ایلردی
نه همچون پدر سیم و زر بند کرد
باباسی کبی التونی کومشی حبس ایتمزدی

ملامت کنی گفتش ای باددست
بر ملامت ایدیجی اوکا دیدی ای یل الو
بیک ره پریشان مکن هرچه هست
بر اوغوردن طاغتمه هر نه مالك وار ایسه

بسالی توان خرمن اندوختن
بر ییلده اولور انجق خرمن قزانماق
بیکدم نه مردی بود سوختن
بر ساعتده اول دکلدر انی یاقماق

زر و ناز و نعمت نماند بسی
التون داخی ناز و نعمت قالمماز چوقلق
مگر کین حکایت نگفتی کسی
مگر بو حکایتی سکا کمسه دیمدی اولا

حکایت بطریق مثل

مثل طریقیله بر حکایه‌در

درین روزها زاهدی با پسر
بو کونلرده بر زاهد اوغلنه
شنیدم که میگفت جان پدر
اشتدم که دیدی ای جان پدر

مجرد رو و خانه پرداز باش
یا مجرد اول یا اولوا فلانوک شغلنده اول
جوانمرد و دنیا برانداز باش
جومرد اول دنیایی ترك ایدیجی اول

پسر پیش بین بود و کار آزمای
اوغلی و کین اکلایجی و ایش صنامش ایدی
پدر را ثنا گفت کای نیک رای
باباسنه دعا اتدی که ای ایو فکرلو

چو در تنگدستی نداری شکیب
چون الطارلغنه طاقت و صبر ایدن
نگهدار وقت فراخی حسیب
صقلیو طوت بوللوق وقتنده حسابی مالی

درحالت فراخی تدبیر تنگی باید کرد

بوللق حالنده طارلق تدبیرن اتمك ده در

بدختر چه خوش گفت بانوی ده
قزینه نه خوش دیدی اول کویده اولان خاتون
که روز نوا برگ سختی بنه
که بایلق کوننده قاتیلق ازقنی حاضر ایله

همه وقت پردار مشک و سبوی
هر وقتده طولو طوت مشکی و دستوی
که پیوسته در ده روان نیست جوی
که متصل کویده ایرمق اقه طورمز

بدنیا توان آخرت یافتن
دنیا ایله اولور آخرتی بولماق
بزر پنجهٔ شیر بر تافتن
التون ایله ارسلانک پنجه‌سن بورمق اولور

زدست تهی برنیاید امید
بوش الدن مراد حاصل اولمز هیچ
بزر برکنم چشم دیو سفید
التون ایله اق دیوک کوزن چقاررم

اگر تنگدستی مرو پیش یار
اگر الوك طار ایسه وارمه یارك او کنه
وگر سیم داری بر و شان بیار
اگر آقچەك وارسه وار انلره یاد لیغه

که گر روی بر خاک پایش نهی
که اگر یوزیکی آیاغی طپراغنه قورسك دخی
جوابت نگویند و دستت تهی
سکا جواب دیمزلر الوك بوش اولدوغی ایچون

بیکبار بر دوستان زر مپاش
بر اغوردن دوستلره التونی صاچمه
وز آسیب دشمن بر اندیشه باش
دشمنك زحمتندن صاقن فکر اوزره اول

خداوند زر برکند چشم دیو
التون صاحبی چقارور دیوك کوزنی
بزیر آورد صخر جنی بریو
التونه کتورر صخر جنی دیو ایله الداغ ایله

تهی دست در خوبرویان مپیچ
الی بوش محبوبلره صاقن طولشمه
که بی زر نیرزد مردم بهیچ
که التونسز ادم هیچ دکمز نسنه کتورمز

وگر هرچه باشد بکف بر نهی
اگر الوکده اولان هب ویره جك اولورسك
کف وقت حاجت بماند تهی
الوك حاجت وقتنده بوش قالور

گدایان بسعی تو هرگز قوی
دلنجیلر سنوك سعیك ایله هرگز طوق اولمزلر
نگردند و ترسم تو لاغر شوی
وقناعت ایلمزلر اما قورقرم که سن ارق اولورسن

باز آمدیم بحکایت آن فرزند خلف
کرو کلدوك اول اجومردا اوغلنك حکایه سینه

چو مناع خیر این حکایت بگفت
چون اول خیری منع ایدجی بو حکایتی دیدی
ز غیرت جوانمرد را رگ بخفت
غیرتندن اول یکیدك طماری دیوماد

پراکنده دل گشت ازین عیب جوی
پراکنده دل اولدی اول عیب استجیدن
برآشفت و گفت ای پراکنده گوی
انجوب دیدی ای پراکنده سویلیجی

مرا دستگاهی که پیرامنست
بنوم قدرتم که بنوم طولایمده در
پدر گفت میراث جد منست
بابام دیدی که بنوم دده مك میراثی در

نه ایشان نخستین نگه داشتند
اونلر اولکیدن صقلیو طوتمادیلرمی
بحسرت بمردند و بگذاشتند
حسرت ایله اولوب قیوب کتمدیلرمی

بدستم بیفتاد مال پدر
بنم الومه دوشدی بابامك مالی
که بعد از من افتد بدست پسر
که بندن صوك دوشر کروا اوغلم الینه

همان به که امروز مردم خورند
همان یکدر که بوکن خلق ییه لر
که فردا پس از من بیغما برند
که یارن بندن صوکره یغما ایدرلر

خور و پوش و بخشای و راحت رسان
یی وکی و باغشله داخی راحت ارشدر
نگه می چه داری ز بهر کسان
نیچون صقلیو طوترسن غیرلردن اوتوری

برند از جهان با خود اصحاب رای
التورلر جهاندن کندو ایله فکر اسکرلری
فرومانده ماند بحسرت بجای
عاجز اولن قلور حسرت ایله یرنده

زر و نعمت آید کسی را بکار
التون و نعمت کلور بر کسیه ایشه
که دیوار عقبی کند زرنگار
که آخرت دیوارنی التونله نقش ایلیه

بدنیا توانی که عقبی خری
دنیا ایله اولور که آخرت الاسن
بخر جان من ورنه حسرت بری
ال بنیم جانم یوقسه حسرت یرسك

زر و نعمت اکنون بده کان تست
التونی و نعمتی شمدی ویر که سنوك الوکده در
که بعد از تو بیرون ز فرمان تست
که سندن صکره سنك بویروغکدن طشره در اولور

کسی گوی دولت ز میدان ربود
اول کسه دولت طوبنی میداندن قاپدی
که در بند آسایش خلق بود
که خلقك راحتلغی بندنده اولدی

گفتار اندر کرم مردان
بو سوز ارلرك ایلوکی بیاننده در

با زد و مردی ستودش کسی
برانادکشی بر کمسه اوکدی مدح اتمی
که در راه حق کردی نیسی
که حق یولنده سوی یادلك حوقلق دی

چنان خورد و بخشید کاهل نظر
انجلاین یدی و باغشلدی که اهل نظر
ندیدند از آن عیب با او اثر
کورمدیلر عیبدن هیچ اندن اثر

شبی دایم از هول دوزخ نخفت
بر کیجه دایم قورقودن جهنمک اویومدی
بگوش آمدم صبحگاهی که گفت
بنم قولاغومه کلدی صباح وقتنده که

همی گفت سر در گریبان خجل
ایتدی تمام باشی واقاق [illegible]
چه کردم که در روی تو آبست دل
نه ایلدوم که اوکا کوکل [illegible]

جوابش نگر تا چه مردانه گفت
اوکا جوابی گور که نه مردانه ویردی
که چندین بستایش چه گویی
که بو قدر [illegible] ایدرسن

امیدی که دارم بفضل خداست
امیدم که واردر اللهک فضلنه در
که بر سعی خود تکیه کردن خطاست
که کندو سعیوکه [illegible] طایمق خطادر

طریقت همینست کاهل یقین
طریقت بو در انجق که یقین اهلی اولان
نکوکار بودند و تقصیر بین
ایو اشلو اولدلر داخی [illegible] کورجی

مشایخ همه شب دعا خوانده اند
شیخلر هر گیجه دعا قلورلر عبادت ادرلر
سحرگه مصلی برافشانده اند
کوندوزن سجاده لرینی قلدوردرلر

مقامات مردان بمردی شنو
ارنلرک مقاملرینی دلک ایله اشت
نه از سعدی از سهروردی شنو
سعدیدن و سهروردیدن اشتمه دکل

مرا شیخ دانای مرشد شهاب
بنم عالم شیخم و ارشد شهاب [illegible]
دو اندرز فرمود و بر روی آب
ایکی وصیت ایتدی بکا [illegible] صواب

یکی آنکه در جمع بدبین مباش
بری اولکه جماعتده یارامز کورجی اولما
دوم آنکه در نفس خودبین مباش
ایکنجی اولکه نفسوکده کندوک کورجی اولما

شنیدم که بگریستی شیخ زار
اشتدم که اغلادی شیخ زار [illegible]
چو بر خواندی اصحاب آیات نار
چون اوقودی جهنم اهلنک آیاتلرین

شبی دانم از هول دوزخ نخفت
بر کیجه بلورن شیخی جهنم قورقوسندن اویومدی
بگوش آمدم صبحگاهی که گفت
قولاغومه چالندی صباح وقتنده دردی

چه بودی که دوزخ زمن پر شدی
نولیدی جهنم بندن طوپطولو اولیدی
مگر دیگران را رهایی بدی
تاکه غیریلره اندن خلاص نقی اولیدی

در تعلیم آن زن که شوهر را که با مردم نزدیک معامله کن

اول عورتک تعلیمنده در که ارینه ایتدی که یقیندن اولنله معامله ایله

بزازی وقتی زنی پیش شوی
بانوا دری بر وقتده بر عورت اری اوکنه
که دیگر مخر نان ز بقال کوی
که ایرو صاتون الما انمکی محله بقالندن

بهازار گندم فروشان گرای
بغدای صاتیجیلر بازارینه وار یعنی [illegible]
که این جو فروشیست و گندم نمای
که بو کیشی بغدای کوستروب ارپا صاتیجیدر

نه از مشتری کز زحام مگس
مشتریدن دکل بلکه سیکلک ازدحامندن
به یک رونقش می ندیدست کس
و بونک رونقنی کورمه مشدر کمسه [illegible]

بدلداری آن مرد صاحب نیاز
کوکل الما ایله اول نیاز اهلی اولان ار
بزن گفت کای روشنایی بساز
عورتنه دیدی که ای [illegible] دوزلک ایله

که این مرد همسایه و آشناست
که بو بقال کیشی قومشی و اشنامزدر
بانجام او را که بس بی نواست
انجامیله اونی که قیتی فقیر در درویش

بامید ما کلبه اینجا گرفت
بزم امیدمزه بو یرده دکان [illegible]
نه مردی بود نفع از او وا گرفت
[illegible] دکلدر که بو اوندن فایده [illegible]

ره نیک مردان آزاده گیر
آزاده اولمش ایو ارلرک یولنی طوت
چو استاده دست افتاده گیر
چون سن ایاغ اوزره طوردرسن دوشمش [illegible]

ببخشای کانانکه مرد حقند
ایکه [illegible] انلرکه کرچک حق ارلریدر
خریدار مردان بی رونقند
رونقسز یعنی مشتریسز [illegible] مشتریدر

جوانمرد اگر راست خواهی ولیست — کرم پیشهٔ شاه مردان علیست

جوانمرد اولان اگر طغری دلرسك ولی در — زیرا کرم اتمك شاه مردان علینك صنعتی در

اندر غلط کردن عابد خودبین در طاعت خویش

کندویی کوروجی عابدك کندو طاعتنده غلط اتدوکی در

شنیدم که پیری براه حجاز — بهر خطوه کردی دو رکعت نماز

اشتدم که بر پیر کعبه یولنده ایکی کیدر کن — هر ادیمده ایکی رکعت نماز قلور دی

چنان گرم رو در طریق خدا — که خار مغیلان نکندی ز پای

شویله قوامله کیدردی حق تعالینك یولنده — که مغیلان دکننی ایاغندن چقارمزدی

بآخر ز وسواس خاطر پریش — پسند آمدش در نظر کار خویش

آخر خاطر بوزوجی شیطانك وسوسه سندن — اندوکی ایش کندو نظرنه غایت بکلمش ایدی

بتلبیس ابلیس در چاه رفت — که نتوان ازین خوبتر راه رفت

ابلیسك تلبیس ایله قیویه دوشدی — که بوندن کوزل یول یوقدر دیدی

گرش رحمت حق نه دریافتی — غرورش سر از جاده برتافتی

اگر اول حق تعالی رحمتی بولمیایدی — انك غروری باشنی یولدن دوندردی

یکی هاتف از غیبش آواز داد — که ای نیکبخت مبارک نهاد

هاتفدن یعنی غیبدن بر آواز کلدی — که ای بختلو مبارك اصیللو کشی

مپندار اگر طاعتی کرده — که نزلی بدین حضرت آورده

صانمه شویله که حقه طاعت ایلدك — که بو حضرته قونقلق کتوردك یعنی عبادت اتدك

باحسانی آسوده کردن دلی — به از الف رکعت بهر منزلی

بر کوکلی احسان ایله راحت اتمك — یکدر بیك رکعت نمازدن هر قوناقده

در مخالفت نفس با عقل در طلب رزق

نفسك سویلدوکنده در عقل خطاب ادوب رزق طلبنده

ببرهنگ سلطان چنین گفت زن — که خیرای موافق در رزق زن

سلطانك چری باشی سنه بو بغلادن دیدی عورت — که قللغی ایو کشی رزق قپوسنی اور

برو تا ز خوانت نصیبی دهند — که فرزندگانت نظر بر رهند

وار تا پادشاه مطبخندن طعام کتوره سن — که سنك اوغلانجقلرك یولده بقادر

بگفتا بود مطبخ امروز سرد — که سلطان بشب نیت روزه کرد

ایتدی مطبخ بوکون صوقدر یعنی آش یتمز — که پادشاه کیجه اوروجه نیت اتمشدر

زن از ناامیدی سر انداخت پیش — همی گفت با خود دل از غصه ریش

عورت محروملقدن باشن اوکه براقدی — داخی دیردی کندو کوکلی غصه دن یرالو

که سلطان ازین روزه گویی چه خواست — که افطار او عید طفلان ماست

که سلطان بو اوروجدن عجب نه استر — زیرا انك یمه سی بزوم اوغلانجقلرمزك بیرامیدر

خورنده که خیرش برآید ز دست — به از صائم الدهر دنیاپرست

یبجی که الندن خیر کله اول طعام یبدوکی — یکدر دیللرله اوروج طوتن دنیاپرستدن

مسلم کسی را بود روزه داشت — که درمانده را دهد نان چاشت

اول کشیه جایزدر دایم اوروج طوتمق — بو درمانده یه قوشلق اتمکن ویره

وگرنه چه حاجت که زحمت بری — ز خود باز گیری و هم خود خوری

یوقسه نه حاجت که زحمت چکرسن — کندودن کیدوب کسیله سن و کندون یبه

خیالات نادان خلوت نشین — بهم بر کند عاقبت کفر و دین

بونك کبی خلوتده اوتوروجی جاهللر خیالی — عاقبت قاریشدورر اول کفرله دینی بریره

صفاهست در آب و آیینه نیز — ولیکن صفا را بباید تمیز

صفا واردر صوده ده آیینه ده داخی — اما صفایی بریده دایروب فرق اتمك کرکدر

داستان آن مرد کریم مفلس و درخواستن آن

بر مفلس کریم کشینك داستانیدر و انك طلبیدر

یکی را کرم بود و قوت نبود | کفافش بقدر مروت نبود
بر ینك ایکو وادی اما ایمکه قوتی یوغیدی | کندو ازیغی داخی مروت مقداری یوغیدی

که سفله خداوند هستی مباد | جوانمرد را تنگ دستی مباد
که الچق دولت و منصب اییسی اولماسون | جوانمرد ایرك داخی الی طار اولماسون

کسی را همت بلند اوفتد | مرادش کم اندر کمند اوفتد
بر کمسنه نك همتی یوجه اولا یعنی جومرد | انوك مرادی از دوشر کمنده یعنی مرادنجه

چو سیلاب ریزان که در کوهسار | نگیرد همی بر بلندی قرار
اقر سیل صویی کبی که طغلرده طوتمز | یوکسك یرلره قرار ایتمز و آقچه اقر

نه در خورد سرمایه کردی کرم | تنگ مایه ماندی ازین لاجرم
کندو مقدارنجه سرمایه سنه کوره ایلمزدی | اوندن اوتورو الانده سرمایه قلمدی

برش تنگدستی دو حرفی نبشت | که ای خوب فرجام و فرخ سرشت
اوکا بر الی طار براکی حرف یازدی | که ای خوب کشتی و مبارك یارادلمش کشی

یکی دستگیرم بچندی درم | که چندیست تا من بزندان درم
الوم طوت کرم ایله بو قدر اقچه همت ایله | که بو نجه زماندر زنداندهِ حبسده یم

بچشم اندرش قدر چیزی نبود | ولیکن بدستش پشیزی نبود
نظرنده بر نسنه نك قدری یوغیدی اوکا | اول سببدن که النده بر پول قلمامش ایدی

بخصمان بندی فرستاد مرد | که ای نیکنامان آزاد مرد
خصم لرنه بغلو یه ایلده آدم کوندردی اول کشی | که ای ایو آدلولر و آزاد کشی لر کرم ایلك

بدارید چندین کف از دامنش | وگر می گریزد ضمان بر منش
بو کشینك اتکندن الوکزی قلدروکز | اگر قاچارسه ولورسه بنم بو نید بن ویره یم

وزانجا بزندانی آمد که خیز | وزین شهر تا پای داری گریز
اولیردن زندانه کلدی که طور یوقار | بو شهردن همان کوترایاغی قاچ دد ی

چو گنجشک در باز دید از قفس | قرارش نماند اندرو یکنفس
سرچه کبی که قفسك قپوسنی اچوق کوردی | انوك قراری قلمادی انده بر نفس

چو باد صبا زان زمین سیر کرد | نه سیری که بادش رسیدی بگرد
همان صبا یلی کبی اول یردن سیر ایلدی | اول سیری یتمدی که انوك توزن کوره

گرفتند حالی جوانمرد را | که حاصل کنی سیم و یا مرد را
طوتدیلر اول ساعت انوك یرینه جومردی | که یا اقچه ویره و یا اول کشی بولیویره

به بیچارگی راه زندان گرفت | که مرغ از قفس رفته نتوان گرفت
بیچاره لك ایله زندان یولن طوتدی | که قفسدن اوچمش قوشی ایرق طوتمق اولمز

شنیدم که در حبس چندی بماند | نه شکوت نشاند و نه فریاد خواند
اشتدم که حبسده بر مقدار قالدی | نه شکایت ایلدی نه فریاد داد و مدد دیدی

زمانها نیاسود و شبها نخفت | برو پارسایی گذر کرد و گفت
زمانلر دکلنمدی داخی کیجه لر اویومادی | اوکا بر زاهد کچوب بو سوزی سویلدی

نپندارمت مال مردم خوری | چه پیش آمدت تا بزندان دری
سنی صانمزن که ناحق یره خلقك مالن یمش اوله | سکا نه اولدی که تا زندانده حبسده اولمشسن

بگفتا که هان ای مبارک نفس | نخوردم بحیلت گری مال کس
ایتدیکه کرچك ای نفسی مبارك کشی | یمدم حیله ایله بر کمسنه نك مالنی

یکی ناتوان دیدم از بند ریش | خلاصش ندیدم بجز بند خویش
اما بر درمانسوزی کوردم حبسدن یارالو | انوك خلاصنی کورمدم کندم یوینه

نه لایق بود نزد اهل کرم | که آسایش خویش تنها خورم
زیرا لایق دکلدر کرم اهلی یاننده | که کندو حضورده اولوب غیری بلاده

ندیدم بنزدیک دانش پسند | من آسوده و دیگری پای بند
کورمدم عقل قتنده بن تو بکنمش | که بن راحت اولام داخی غیریلر ایاغی باغلو

تن خفته زنده دل زیر گل
اولمش تن کوکلی دری بالچق ایچنده
به از عالم زنده مرده دل
یکدر اول عالمدنکه دری اولوب کوکلی اولمش اولا

دل زنده هرگز نگردد هلاک
زیرا کوکلی دیری هیچ هلاک اولمز
تن مرده دل گر بمیرد چه باک
کوکلی اولمش تن اکر اولورسه قورقو

اندر احسان کردن با نیک و بد و از کرم

ایویه و یرامازه ایلك اتمك و کرم اتمك بیانندەدر

یکی در بیابان سگی تشنه یافت
برکیشی یاباندە برصوسز کلب بولدی
برون از رمق در حیاتش نیافت
انوك جانندن باقی دیرلکندن قلمامش ایدی

کله دلو کرد آن پسندیده کیش
تاقیه سنی قووه ایلدی اول ایو دینلو
چو حبل اندر آن بست دستار خویش
چالماسنی اورغان کبی اوکا بغلدی

بخدمت میان بست و بازو گشاد
خدمته بیل بغلیوب قوللرن صغادی
سگ ناتوان را دمی آب داد
اول عاجز کلبه برایچم صو ویردی

خبر داد پیغمبر از حال مرد
خبر ویردی اول کیشینك حالندن پیغمبر علیه السلام
که داور گناهان از او عفو کرد
که حق تعالی انوك کناهلرینی عفو ایلدی

الا گر جفاکاری اندیشه کن
امدی غافل اولما آگاه اول اکر ظلم اهلی ایسك فکر ایله
وفا پیش گیر و کرم پیشه کن
اوکوکه وفایی طوت کرمی صنعت ایدین

کسی با سگی نیکویی گم نکرد
برکمسنك ایلوکی کلبدن ضایع اولمدی
کجا گم شود خیر با نیک مرد
قندە ضایع اولا ایو کیشیلرك خیری

کرم کن چنان کت برآید ز دست
کرم ایله اول قدر که سنك الوکدن کلور
جهانبان در خیر بر کس نبست
زیرا حق تعالی خیر قپوسنی کمسنیه بغلامامشدر

بقنطار زر بخش کردن ز گنج
قنطارلر التون بغشلمق خزینەدن
نه چون آنکه قیراطی از دسترنج
اولدکلو دکلدر که اول امکندن برچکردکی قیراطی

گرت در بیابان نباشد چهی
اکر سنك یاباندە بکارك یوغسه
چراغی بنه در زیارتگهی
برچراق قو بر زیارتگاهه یعنی بر موضع نورالله اچون

برد هر کسی بار در خورد زور
چکر هر کشی یوکی کندو قوتی مقداری
گرانست پای ملخ پیش مور
آغیردر چکرکه ایاغی قارنجه اوکنده

گفتار اندر گردش روزگار و انقلاب چرخ دوار

بوسوز روزگارك دونمسنده و چرخك انقلابی بیانندەدر

تو با خلق سهلی کن ای نیکبخت
سن خلق ایله یواش طوت ای ایو بختلو
که فردا نگیرد خدا بر تو سخت
که یارین خدا سنی قتی طوتمیه قیامتده

گر از پا در آید نماند اسیر
اکر ایاقدن دوشرسه قالمز اول اسیر
که افتادگان را بود دستگیر
که دوشمشلره دنیادە دستگیر اولمش اولا

بر آزار فرمان مده بر رهی
انجتمك ایله بیورمه قولوکه خدمتی
که باشد که افتد بفرمان دهی
که اولا که دوشه اول قول داخی بویرق ویریجیلیغه

چو تمکین و جاهت بود بر دوام
چون سنك دولتك و وقارك دوام اوزرینه اولا
مکن زور بر مرد درویش و عام
ظلم و زور ایله درویشه و سایر خلقه

که افتد که با جاه و تمکین شود
که دوشه که دولت و منصب صاحبی اولا
چو بیدق که ناگاه فرزین شود
بیدق کبی که اکسوزن فرزین اولا

نصیحت شنو مردم نیک بین
نصیحت اشیدیجی داخی ایو کوریجی آدم
نپاشد در هیچ دل تخم کین
صاچماز هیچ بر کوکلك اچنه کین تخمینی

خداوند خرمن زیان می کند
خرمن صاحبی البته زیان ایلر
که بر خوشه چین سر گران می کند
که باشاق دوشوروجیه سرکردانلق ایلیه

نترسد که نعمت بمسکین دهند
قورقر که نعمتی بر مسکینه ویره الله
وز آن بار غم بر دل این نهند
اندن غم یوکنی بونك کوکلنه قوره

بسا زورمندان که افتاد سخت
بچه قوتلولر وار در که قاتی دوشر
بس افتاده را یاوری کرد بخت
چوق افتاده وار در که اوکا یاردملق ایلدی بخت
دل زیردستان نباید شکست
الا تونده قللرینك کوکلنی صیمق اولمز
مبادا که روزی شوی زیردست
ناکهان برکون سن ده اولاسن الا تنده

در معنی ترحم بر ضعیفان
ضعیفلری و مسکینلری اسرکمك دُه در

بنالید درویشی از ضعف حال
اکلدی بر درویش ضعف حالندن
بر تندرویی خداوند مال
بر چرکین یوزلونك یاننده که مال صاحبی ایدی
نه دینار دادش سیه دل نه دانگ
نه آلتون ویردی اول قره کوکللو نه دانق
برو زد بسر باری از طیره بانگ
اوکا قاقدی اوغلی و یکه لنوب چاغردی
دل سایل از جور او خون گرفت
دلنجینك کوکلی اونك جورندن قان طوتدی
سر از غم برآورد و گفت ای شگفت
باشنی غمدن قالدردی دیدی ای عجب
توانگر ترش روی باری چراست
بای اولان اکشی یوزلو نیچون در ددی
مگر می نترسی ز تلخی خواست
مکر قورقمز اوله احتیاجلق کله جك کوندن
بفرمود کوته نظر تا غلام
بویردی اول قصه نظرلو تا بر قول
براندش بخواری و زجر تمام
اوقودی خوارلیغله داخی تمام انجیتمك ایله
بناکردن شکر پروردگار
الله تعالینك شکرینی ایلمدکی ایله اول کشی
شنیدم که برگشت از روزگار
اشتدم که دوندی انونك دوروزکاری
بزرگیش سر در تباهی نهاد
آنونك اولوغلغی باشی آشاغه قودی
عطارد قلم در سیاهی نهاد
عطارد یلدزی قلمی قرالغه قودی
شقاوت برهنه نشاندش چو سیر
شقاوت انی چپلاق اتدی صارمساق کبی
نه بارش رها کرد و نه بارگیر
اوکا نه یوکی قودی نه بارکیر قودی

70

نشاندش قضا بر سر از فاقه خاک
دلنجیلکدن قضا باشنه طوپراق صاچدی
مشعبد صفت کیسه و دست پاک
حقه باز صورتی کبی کیسه‌سی و الی بوش اولدی
سراپای حالش دگرگونه گشت
باشدن ایاغه دك انونك حالی دوندی
برین ماجرا مدتی برگذشت
بو ماجرا ده بر زمان کچدی انونك اوزرینه
غلامش بدست کریمی فتاد
انونك قولی بر کریم کشینك النه دوشدی
توانگر دل و دست و روشن نهاد
بای کوکللو ایدی و الی جومرد و روشن صلالو ایدی
بدیدار مسکین و آشفته حال
مسکینلری و آشفته حاللری کورمك ایله
چنان شاد بودی که ممسک بمال
شویله شاد اولوردی که بخیل آدم مال ایله
شبانگه یکی بر درش لقمه جست
اخشام بریسی انونك قپوسنده لقمه استدی
نه سختی کشیدن قدمهاش سست
قیتلق چکمکدن ایاقلری سست کلدی
بفرمود صاحب نظر بنده را
بویردی اول صاحب نظر قولنه که
که خشنود کن مرد درمنده را
خشنود ایله اول درمانسز بیچاره‌ی
چو نزدیک بردش ز خوان بهره‌ای
چون طعامدن ایلتدی قول یانه نصیب
برآورد بی خویشتن نعره‌ای
نعره اوروب چاغردی کندودن کچوب
غلامش چو آمد بر خواجه باز
اول قول چون خواجه‌سی یانه کلدی کرو
عیان کرده اشکش بدیباجه راز
ظاهر اولمش ایکن غمی کوزی یاشلری
بپرسید سالار فرخنده خوی
صوردی اول مبارك خویلو سالار
که اشکت ز جور که آمد بروی
که کوزك یاشی کمك جورندن یوزك اوزرینه اقدی
بگفت اندرونم بشورید سخت
قول ایتدی یورکم قتی دیوانه اولدی
براحوال این پیر شوریده بخت
بو شوریده بختلو پیرك احواله
که مملوک وی بودم اندر قدیم
که اوکلدن بن بونك قولی ایدم اول اقدم ایدی
خداوند املاک و اسباب سیم
مال و املاك و اسباب آلتون و کومش اشیاسی

چو کوتاه شد دستش از عز و ناز

چون قضا اولدی ایلی عزّ و نازدن

کند دست خواهش بهر در دراز

ایدردی دیلنجیلکا الینی هر قپویه اوزون

بخندید و گفت ای پسر جور نیست

کولدی داخی دیدی ای اوغل جور دکلدر

ستم بر کس از گردش دور نیست

ظلم کمسنیه دوّار دونمسندن دکلدر

نه آن تنگ روزیست بازارگان

اول طاوار نه قلو دکلمیدر که بازرکاندی

که بردی سر از کبر بر آسمان

که ایلتمش ایدی باشنی تکبّردن کوکه یوزنه

من آنم که آن روزم از در براند

بن اولم که اول کون بنی قپودن قوودی

به روز منش دور گیتی نشاند

دوران اونی بنم یوممده بدلا ایله غضبه اندی

نگه کرد باز آسمان سوی من

نظر ایتدی که کوک بندن یکا دخی

فرو شست گرد غم از روی من

یودی غم توزنی بنم یوزمدن دخی

خدا گر بحکمت ببندد دری

خدا اکر حکمتیله بر قپویی بغلارسه

گشاید بفضل و کرم دیگری

آچار فضل و کرمیله بر قپویی داخی

بسا مفلس بی‌نوا سیر شد

چوق مفلس و بی نوا اچکن طوق اولدی

بسا کار منعم زبر زیر شد

وچوق دولتلو و نعمتلو کشیلر مفلس و اج اولدی

در معنی بخشایش اهل دل و شفقت بخاص و عام وغیره

اهل دلک اسیرکمه‌سی بیاننده در و داخی خاص و عاما شفقت ایتمکلری در

یکی سیرت نیک مردان شنو

ایولرنیک برسینک خوینی ایشت دکله

اگر نیک بختی و مردانه رو

اکر ایو بختلو ایسک داخی ایرهانه یورو

که شبلی ز حانوت گندم فروش

که شیخ شبلی بغدای صاتیجی دکاندن

بده برد انبان گندم بدوش

کوینه ایلتدی طغار دخله بغدای الوب

نگه کرد موری در آن غله دید

باقدی کوردی اول بغدای ایچنده بر قارنجه

که سرگشته هر گوشه می‌دوید

که باشی دکزنوب هر کوشه یه یلوردی

ز رحمت بر او شب نیارست خفت

اسیرکمکدن اول قرنجه اول کیجه اویومادی

بمأوای خود بازش آورد و گفت

عاقبت قرنجه‌یی کندو وطننه کتوردی دخی ایتدی

مروت نباشد که این مور ریش

اول لایق دکلدر که بو دردلو بیچاره قرنجه

پراکنده گردانم از جای خویش

آواره ایلیم کندو مقامندن ویرندن

درون پراکندگان جمع دار

آواره‌لرک کوکلنی طقتمه جمع ایله

که جمعیتت باشد از روزگار

که سکا ده جمعیت حاصل اوله روزکاردن

چه خوش گفت فردوسی پاکزاد

نه خوش دیدی اول پاک طوغان فردوسی

که رحمت بر آن تربت پاک باد

که رحمت انک پاک طپراغنه اولسون

میازار موری که دانه‌کش است

انجتمه قرنجه‌یی که دانه چکیجی در

که جان دارد و جان شیرین خوش است

که جانی وار در جان شیرین خوشدر

سیاه اندرون باشد و سنگدل

قره کوکللو در و طاش یورکلو در اول کمسنه

که خواهد که موری شود تنگدل

که دیلر که بر قرنجه کوکلی طار اولا

مزن بر سر ناتوان دست زور

اورمه ضعیفلرک باشنه ظلم و زور و جور الن

که روزی بپایش درافتی چو مور

که بر کون سنده شاید ایاغنه دوشه سن قرنجه کبی

درون فروماندگان شاد کن

عاجز قالمشلرک کوکلنی شاد ایله که

ز روز فروماندگی یاد کن

عاجز قلمق کونندن یاد ایله یعنی انک قیاسی

نبخشود بر جان پروانه شمع

اسیرکمدی پروانه‌نک جاننی اکرچه موم

نگه کن که چون سوخت در پیش جمع

اما کور که نجه یاندی جمعلر اچنده باشی

گرفتم ز تو ناتوانتر بسی است

طوتم که سندن کوچسز چوق در جهانده

توانا تر از تو هم آخر کسی است

سندن کوچلو ده داخی نجه کشیلر وار در

گفتار اندر جوانمردی و نتیجهٔ آن

بو سوز جومردلک ده و انوک فایده‌سی بیاننده در

بخش ای پسر کادمیزاده صید
باغشله وبراغ وغل کرادم اوغلانی شکادایدر
باحسان توان کرد وحشی بقید
احسان اتمك بیابان جانورلرینی دوزاغه طوتمقلو
عدو را بالطاف گردن بَبَند
دشمنك ایلوك اتمکله بوینونی باغله
که نتوان بُریدن بتیغ از کمند
که کسلمز اول کمنده قلیچ ایله کمندن
چو دشمن کرم بیند و لطف و جود
چون دشمن کرم کوره لطف کوره ایلك کوره
نیاید از و خبث اندر وجود
اوندن وجوده هیچ یرامزلق کلمز
مکن بد که بد بیند از یار نیک
یرامزلق ایله کیم یرامزلق کورور یار ایو یاریدن
نیاید ز تخم بدی بار نیک
کلمز یرامزلق تخمندن ایو یمش
چو با دوست دشوار باشی و تنگ
چون دوستیله یرامز اولاسن داخی طار
نخواهد که بیند ترا نقش و رنگ
دلمز که کوره سنك نقشوکی و صورتکی
وگر خواجه با دشمنان نیک خوست
اکر خواجه دشمنلریله ایو خویلو اولورسه
بسی بر نیاید که گردند دوست
چوق چکمز که انوکله دوستلق ایدلر

مقاله در احسان که وجود او آزاد را بنده سازد

بو بر مقاله در ایلوك اتمکده که اول آزاد کشی لری قول ایلر

بره در یکی پیشم آمد جوان
بولده بر یسیر کومه کلدی یعنی بر یکیت
به تک در پیش گوسفندی دوان
اردنجه یلر کوردم بر قیونی انوك
بدو گفتم این ریسمانست و بند
اوکا ایتدم بو ایپ میدر یوقسه بندمیدر
که می آید اندر پیت گوسفند
که کلور سنك اردوکجه اول قیون دیدم
سبک طوق و زنجیر از و باز کرد
همان بوینندن حلقه و زنجیری سنی چقاردی
چپ و راست پوییدن آغاز کرد
صاغنه و صولنه یلب یوپورمغه باشلدی
هنوز از پیش تازیان می‌دوید
داخی انوك اردندن محز ایو بیکردردی
که جو خورده بود از کف او و خوید
که ارپا یمش ایمش انوك الندن و حاصل

چو باز آمد از عیش و شادی بجای
چون کرو کلدیکدن و شادلقدن یرینه
مرا دید و گفت ای خداوند رای
بنی کوردی ددی ای عقل ایسی اولو کمسنه
نه این ریسمان می‌برد با منش
بو ایپ دکلدر بنومله کلدوکی انوك
که احسان کمندیست در گردنش
که ایلوك در که انوك بوینینه کمند اولمشدر
ز لطفی که دیدست پیل دمان
بر لطفی که کورمشدر اول یاوز فیل
نیارد همی حمله بر پیلبان
حمله کتورمز فیلجی اوزرینه اول ایلو
بدان را نوازش کن ای نیک مرد
یرامزلره ایلك ایله ای ایو کشی
که سگ پاس دارد چو نان تو خورد
که کلب بنی صقلر چون سنك اتمكك یر
بران مرد کندست دندان یوز
اول کمسنه نك اوزرنده کسمز اولور پارسك دیشی
که مالد زبان بر پنیرش دو روز
که ایکی کون دلیله انوك پنیرین یلامش اوله

حکایت درویش با روباه

بو حکایه بر درویشله دلکو بیاننده در

یکی روبهی دید بی دست و پای
بری بر دلکو یی کوردی السوز و ایاقسوز
فرو مانده در صنع و لطف خدای
عاجز قلمش حق تعالینك صنعنده و لطفنده
که چون زندگانی بسر می‌برد
که نیجه دیرلك دیرلوب بو حال الله کچورر
بدین دست و پای از کجا می‌خورد
بو ال و بو ایاق ایله قندن نفقه یر یجور
درین بود درویش شوریده رنگ
بو فکرده ایکن اول شوریده اولن درویش
که شیری درآمد شغالی بچنگ
که بر ارسلان کلدی پنجه سنده بر چقال
شغال نگون بخت را شیر خورد
اول بختی دونمش چقالی ارسلان یدی
بماند آنچه روباه از و سیر خورد
اوندن باقی قلانی دلکو یدی طویدی
دگر روز باز اتفاق اوفتاد
اول بر کون داخی بویله اتفاق دوشدی
که روزی رسان قوت روزش بداد
که رزق ویریجی تکری انوك کونی رزقن ویردی

یقین دیده مرد بیننده کرد — شد و تکیه بر آفریننده کرد

علم الیقین اول کشینک کوزینی کورجی ایلدی — وادب کتدی و اللهه نکوکبی یراتیجیه تکیه ایلدی

کزین پس بکنجی نشینم چو مور — که روزی نخوردند پیلان بزور

ایتدی بوندن صکره بن بر بوجاقده اوتورایین قریجه کبی — که روزینی یمدیلر فیللر کوجله تنکری ویریجیه

زنخدان فرو برده چندی شکیب — که بخشنده روزی رساند ز غیب

اکه کن اشغه چکدی بقاسنه بر نچه وقت — که تنکریدن اکا رزقینی غیبدن کوندره دیو

نه بیگانه تیمار خوردش نه دوست — چو چنگش رگ و استخوان ماند و پوست

انی نه یاد قایوردی نه بلیش قایوردی — چنک کبی انونک همان طماری و کموکی و دریسی قلدی

چو صبرش نماند از ضعیفی و هوش — ز دیوار محرابش آمد بگوش

چون انونک صبری قلمدی ضعیفلقدن و جانی — انونک محرابی دیوارندن قولاغنه بر آواز کلدی

برو شیر درنده باش ای دغل — میندار خود را چو روباه شل

وار یرتیجی ارسلان کبی اول ای دغل کشی — اتمه کندوکی السز ایاقسز دلکو کبی اوزنما

چنان سعی کن کز تو ماند چو شیر — چه باشی چو روبه بوامانده سیر

انجلاین سعی ایله که سندن باقی قله ارسلان کبی — نه اولورسن دلکو کبی ارسلان ارتوغی ایله طوق

بچنگ آر و با دیگران نوش کن — نه بر فضلهٔ دیگران گوش کن

اشله قازن غیریلره دخی ایچ خوش کیج — غیریلرک ارتوغنه قولق طوتمه ییم دیو

چو شیر آنکه را گردنی فربهست — گر افتد چو روبه سگ از وی بهست

ارسلان کبی که انونک بوینی سمزدر — اکر دوشه دلکو کبی کلب اندن یکدر

بخور تا توانی بباز وی خویش — که سعیت بود در ترازوی خویش

یی کوجنک یتدیکجه کندو الونک امکندن — که سنک سعیک اوله کندو ترازوکده

چو مردان ببر رنج و راحت رسان — مخنث خورد دسترنج کسان

ارنلر کبی رنج چک راحت ایرشدر — زیرا مخنث یر غیریلرک قازانجی والی

بگیر ای جوان دست درویش پیر — نه خود را بیفکن که دستم بگیر

طوت ای یکیت درویش پیرک الینی — اویله دکل که کندوکی بوشوره باغی الوم

خدا را بر آن بنده بخشایش است — که خلق از وجودش در آسایش است

الله تعالینک اول قوله رحمتی وار در — که خلق انونک وجودندن راحتده اوله

کرم ورزد آن سر که مغزی در اوست — که دون همتانند بی مغز و پوست

ایلک ایدر اول باش که انونک بینی وار در — که بخیل و الچق اولنلر بینی سز و دریسزدر

کسی نیک بیند بهر دو سرای — که نیکی رساند بخلق خدای

بر کمسنه ایو کورر هر ایکی سرایده یعنی دنیاده و آخرتده — که ایلک ایرشدره الله قوللرینه

گفتار اندر با عابد بخیل و مکالمهٔ ایشان

بر عابد ایله بر بخیلک و آنلرک سویلشمه سی بیانندددر

شنیدم که مردیست پاکیزه بوم — شناسا و رهرو در اقصای روم

اشتدم که بر دروادمش اصلی پاک — اکلایجی و یول کورمش روم طرفلرنده

من و چند سالوک صحرانورد — برفتیم قاصد بدیدار مرد

بن دخی بر نچه فقیرلر صحرا کزیجیلردن — کتدوک قصد ایدوب اول کشی کورمکه

سر و چشم هر یک ببوسید و دست — بتمکین و عزت نشاند و نشست

هر بیوزک باشنی و کوزنی والینی اوپدی — حرمت و عزت ایله بزی اوتورتدی

زرش دیدم و زرع و شاگرد و رخت — ولی بی مروت چو بی بر درخت

انونک التونن و اکنن و قوللرن و اسبابن چوق کوردک — اما مروتسز یمشسز اغاج کبی کوردک

بلطف سخن گرم رو مرد بود — ولی دیگدانش عجب سرد بود

لطف سوزده محکم کمسنه ایدی غایت — ولی آشی چولکی عجب صووق ایدی

همه شب نبودش قرار و هجوع — ز تهلیل و تسبیح ما از رکوع

بتون کیجه انونک قراری و اویوماسی یوغیدی — تهلیل دن تسبیحدن بزوم ایله رکوعدن

سحر که میان بست و در باز کرد — همان لطف و پرسیدن آغاز کرد

صباح اولدقده بل بغلیوب قپویی آچدی — همان کهنه خاطر صورمغه باشلادی

یکی بنده که شیرین و خوش طبع بود — که با ما مسافر در آن ربع بود

بری بنده شیرین و خوش طبع ایدی — که بزوم ایله مسافر ایدی اول یرده

مرا بوسه گفت از تصحیف ده — که درویش را توشه از بوسه به

ایتدی که بکا بوسه تصحیف ایدوب ویر — که آچ درویشه توشه یکدر بوسه دن

بخدمت منه دست بر کفش من — مرا نان ده و کفش بر سر بزن

خدمت ایله الّا ورمه بنوم باشماغمه — بکا اتمك ویر داخی باشماغی باشمه اور

بایثار مردان سبق برده اند — نه شب زنده داران دل مرده اند

ویرمکله ارنلر میدانی المشلردر — یوقسه کجه‌ی دیری طوتب کوکللری اولمشلر

همین دیدم از پاسبان تتار — دل مرده و چشم شب زنده دار

ذیرا بونی کوردم بن تاتار پاسبانندن — کوکلی اولو اما کوزی کجه دیری طوتو

کرامت جوانمردی و نان دهیست — مقالات بیهوده طبل تهیست

کرامت جومردلقدر داخی اتمك ویرمکدر — قولاینه سوزلر بوش طاول کبیدر

بمعنی توان کرد دعوی درست — دم بی قدم تکیه گاهیست سست

معنی ایله ایلنا ولور دعوی درست — قدمسز دم بر تکیه در که خرابدر

قیامت کسی بیند اندر بهشت — که معنی طلب کرد و دعوی بهشت

قیامتی بر کمسنه کوردی اوجماقده — که معنی طلبنده اولوب دعوی قودی

کفتار اندر سخای حاتم طی در جوانمردی او

خاتم طاینك جومردلغی بیاننده در وانونك ایلو کنده در

شنیدم در ایام حاتم که بود — بخیل اندرش بادپایی چو دود

ایشتدم خاتم طینك زماننده کدوایکن — آتلری ایچنده بر یلا یاقلو آقی توتن کبی

صبا سرعتی رعد بانك ادهمی — که بر برق پیشی گرفتی همی

صبا سکرتملو یلدرم اوازلو سیاه آت — که ایلدرمدن یوروسه اوکین الوردی

تبک ژاله می ریخت بر کوه و دشت — تو گفتی مگر ابر نیسان گذشت

یلسه چیلدرمه وکرده طاغده داخی اوواده — سن دردك که نیسان بولدی کجدی

یکی سیل رفتار هامون نورد — که باد از پیش باز ماندی چو گرد

بر سیل یوریشلو اووالری دورجی — که یل اردندن توز کبی کرو قلوردی

از اوصاف حاتم بهر بر و بوم — بکفتند شرحی به سلطان روم

خاتم طینك وصفلرندن هر یرده و بوزنده — ایتدیلر شرح ایدوب روم سلطاننه

که همتای او در کرم مرد نیست — چو اسپش بجولان و ناورد نیست

که اوکا بکزر کرمده برادر داخی یوقدر — آنوك اتی کبی جولانده وچکده برداخی یوقدر

بیابان نوردی چو کشتی بر آب — که بالای سیرش نپرد عقاب

بر آت در که صحرالری کسر کمی صو اوزرنده کیدن کبی — آنوك سیرینك اوزرنه عقاب قوشی اوچمز

بدستور دانا چنین گفت شاه — که دعوی خجالت بود بی گواه

عالم وزیره شویله دیدی پادشاه — که دعوی باطل اولور طانقسز

من از حاتم آن اسب تازی نژاد — بخواهم گر او مکرمت کرد و داد

بن خاتمدن اول عربی اتی آدم کوندروب — استرم اکر اول ایلوك ایدوب ویررسه

بدانم که در وی شکوه مهیست — وگر رد کند بانگ طبل تهیست

بلورن که اونده هیبت واولولق واردر — اکر رد ایدرسه قوری طول اوازیدر

رسول هنرمند و عالم بطی — روان کرد و ده مرد همراه وی

بر عالم وعاقل هنرلو ایلچی ایدوب طیه — کوندردی اون کشی داخی اوکا یولداش

زمین مرده و ابر گریان برو — صبا کرده باری دگر جان درو

یر اولمش ایدی بولوت اوکا اغلاردی — صبا ییلی وکا کرو جان ویرمش ایدی

بمنزل که حاتم آمد فرود / بر آسوده چون تشنه بر زنده رود

حاتمك منزلنه كلوب قوندى بيلر / راحت اولدى صوسز مثالى زنده روده

سماطی بیفگند و اسبی بکشت / بدامن شکر داد و شان زر بمشت

سماط دوشه دى بونلره و اولاتى بوغزلدى / اتكيله شكر ويردى بونلره آوجله آلتون ويردى

شب آنجا ببودند و روز دگر / بگفت آنچه دانست صاحب هنر

اول كيجه اوندن اولدلر اته سى كون / ايتديكى اوقلى بلوردى اول ايلچى اولان

همی گفت و حاتم پریشان چو مست / بدندان حسرت همی کند دست

ايتدى حاتم ايچون و طاريلوب / حسرت ديشيله اليني امر معدبا شلدى

که ای بهره ور موبد نیکنام / چرا پیش از اینم ندادی پیام

كاى نصيبلو و ايو آدلو كشي / نيچون بوندن اول بكا خبر ويرمدك

من آن بادرفتار دلدل شتاب / ز بهر شما دوش کردم کباب

بن اول يل ايله لو و دلدل يوريشلوى / سزدن اوترو دون كيجه كباب ايلدم

که دانستم از هول باران و سیل / نشاید شدن در چراگاه خیل

كه بلوردم كه قورقودن يغموردن و سيلدن / طوارلرك اوتلاغنه وارلمق قابل دكل

بنوعی دگر روی و راهم نبود / جز آن بر در بارگاهم نبود

ارتوق يوزدن يولم و مجالم قلمادى / اول آتدن غيرى يانمده داخى بو غيريلش

مروت ندیدم در آیین خویش / که مهمان بخسپد دل از فاقه ریش

مروت كورمدم كندو تورده و آيينمده / كه قونق ويوبر كوكلى آجلقدن يريون اولوب

مرا نام باید در اقلیم فاش / دگر مرکب نامور گو مباش

بكا ادكرك در اقليم ده كه فاش اولا / دخى مركب كه ادلو ايدى اولماسون

کسان را درم داد و تشریف و اسب / طبیعیست اخلاق نیکو نه کسب

اول كشيلره اقچه و خلعت ويردى / زيرا ايلولك اتمك طبيعيدر كسبى دكلدر

خبر شد بروم از جوانمرد طی / هزار آفرین گفت بر طبع وی

روم سلطانه خبر اولدى حاتمك جومردلغندن / بيك بيك آفرين ايلدى انوك طبيعتنه

ز حاتم بدین نکته راضی مشو / ازین خوبتر ماجرایی شنو

حاتمدن بو قدر نكته ده راضى اولما / بوندن داخى كوزل ماجرا ايشيدكله

گفتار در آزمودن شاه یمن حاتم طی را

يمن پادشاهى حاتم طايى تجربه ايدوب صنادوغى دردر

ندانم که گفت این حکایت بمن / که بوده است فرمان دهی در یمن

بلمزم كم دى بو حكايتى بكا زمانده / كه وار ايمش بر پادشاه يمن ولايتنده

ز نام آوران گوی دولت ربود / که در گنج بخشی نظیرش نبود

ادلو كشيلردن دولت طوبنى قپمش ايدى / كه خزينه باغشلامقده انوك نظيرى يوغدى

توان گفتن او را سحاب کرم / که دستش چو باران فشاندی درم

اوكا ديمك اولوردى كرم بولدى / كه انوك الى ياغمور كبى ياغدردى اقچه

کسی نام حاتم نبردی برش / که سودا نرفتی از او بر سرش

كمسه حاتمك اديني انوك يانندە انكاز / كه قاقيمق كيمزدى اوندن انوك باشنه

که چند از مقالات آن بادسنج / که نه ملک دارد نه فرمان نه گنج

كه نه قدر انوك مقالاتى اول يل اولچيجينك / كه نه مملكتى وارددر نه بويروغى ونه خزينه سى

شنیدم که جشنی ملوکانه ساخت / چو چنگ اندر آن بزم خلقی نواخت

اشتدم كه پادشاهانه بر تو نغلو دوزدى / چنك كبى اول بزمده خلقى اوخشادى

در ذکر حاتم کسی باز کرد / دگر کس ثنا گفتن آغاز کرد

حاتمك ذكرى قپوسنى بريسى آچدى / داخى دعا و ثنا اتمكه آغاز ايلدى

حسد مرد را بر سر کینه داشت / یکی را بخون خوردنش برگماشت

حسد اول مردى كينه باشنه ايلدى / بريسنى انوك قانى اچمكه استخدام ايلدى

که تا هست حاتم در ایام من
که نته که حاتم اوله بنوم زمانمده
نخواهد بنیکی شدن نام من
بنوم ادم ایلوکیله اکلنمز دیمکدر

بلاجوی راه بنی طی گرفت
بر بلاجوی یعنی جلاد بنی طینك یولن طوتدی
بکشتن جوانمرد را پی گرفت
اول دوملك ایچون اول ایچومردی یولن کوزتدی

جوانی بره پیش باز آمدش
یولده بر یکیت اول جلادك اوکنه کلدی
کزو بوی انسی فراز آمدش
که اوندن دوستلق قوقوسی انکا ایرشدی

نکوروی و دانا و شیرین زبان
کوزل یوزلو و عالم داخی تاتلو دللو
بر خویش برد آن شبش میهمان
کندو یاننه ایلتدی اول کیجه قونق ایتدی

کرم کرد و غم خورد و پوزش نمود
کرم ایلدی غمن یدی و عذر دیلدی
بد اندیش را دل بنیکی ربود
اول جلادك کوکلنی ایلوکله قاپدی

نهادش سحر بوسه بر دست و پای
ایرته سی انك النی و یدی کرو ایاغنی
که نزدیک ما چند روزی بپای
که بزم یانمزده داخی بر قچ کون اول دیو

بگفتا نیارم شد اینجا مقیم
ایتدی ویلمازن آذی بونده مقیم
که در پیش دارم مهمی عظیم
که بنم بر مهم عظیم مصلحتم کلو پیدر

بگفت ار نهی با من اندر میان
خاتم ایتدی اول مصلحتندن حکایت
چو یاران یکدل بکوشم بجان
ایکی قرداش کبی جاندن چالشالوم

بمن دار گفت ای جوانمرد گوش
خاتمه ایتدی اول جلاد ای یکیت قولاغ
که دارم جوانمرد را پرده پوش
بنم بکلوم پرده او توجلو کروادر

درین بوم حاتم شناسی مگر
بو یرده خاتمی بیلورمیسن
که فرخنده رایست و نیکو سیر
که ایو کیشیمیش و ایو خولیمش دیدی

سرش پادشاه یمن خواستست
آنك باشنی یمن پادشاهی استمشدر
ندانم چه کین در میان خاستست
بلمزن اورتالرنده نه کین قالقمشدر

گرم ره نمایی بر انجا شوم
اکر بکا یول کوسترسن اوکا طوغرو کیدرن
همین چشم دارم بلطف توام
همان نظر ایدرن سنك لطفکه و کرمکه

بخندید برنا که حاتم منم
کولدی اول یکیت که خاتم بنم
سر اینک جدا کن بتیغ از تنم
اشته باشم تنومدن ایر قیلجله

نباید که چون صبح گردد سپید
اولمایه که صباح اولو یاغادیجی
گزندی رسید یا شوی ناامید
سکا ضرر ایرشه ویا خود محروم کیدسن

چو حاتم بآزادگی سر نهاد
چون خاتم آزادلغله باش قودی
جوان را بر آمد خروش از نهاد
اول یکیدك ایچندن خروش و فریاد کلدی

بخاک اندر افتاد و بر پای جست
اوزره یره دوشدی
گهش خاک بوسید و که پای و دست
اول کاه طوپراغی وپدی داخی کاه الین وایاغنی اوپدی

که گر من گلی بر وجودت زنم
که اکر بن بر کلی سنك وجودکه اورسم
بنزدیک مردان نه مردم زنم
اونلر دن دکلم عورتلردن اولورن

بینداخت شمشیر و ترکش نهاد
اتدی قیلیجنی و کشنی قودی
چو بیچارگان دست بر کش نهاد
بیچاره لر کبی الین بوکرندا اوروب طوردی

دو چشمش ببوسید و در بر گرفت
خاتمك ایکی کوزینی وپدی داخی قوجدی
وز انجا طریق یمن بر گرفت
اول یردن یمن یولنی طوتوب کیدی

ملک در میان دو ابروی مرد
پادشاه اول یکیدك ایکی قاشی ارسندن
بدانست حالی که کاری نکرد
بلدی اول حالده که ایش ایتمامشدر

بگفتا بیا تا چه داری خبر
ایتدی کل تا نه خبرك وار کوره لوم
چرا سر نبستی بفتراک بر
نیچون خاتمك باشنی ترکویه اصوب کتورمدك

مگر بر تو نام آوری حمله کرد
مکر سکا اد اولو نسنه حمله ایتدی
نیاوردی از ضعف تاب نبرد
که کتوره مدك ضعیفلقدن جنکه طاقت

جوانمرد شاطر زمین بوسه داد
اول شاطر یكیت یره او پدی داخی
ملک را ثنا گفت و تمکین نهاد
پادشاهه دعا ایدوب عزت و وقار قودی

بدو گفت كای شاه با داد و هوش
اكا ددیكه ای پادشاه عدالله و عقلله
ازین در سخنهای حاتم نیوش
بو قپودن حاتمك سوزلرینی ایشت دكله

كه دریافتم حاتم نامجوی
كه بولدم اول آدصان اتی حاتم طیی
هنرمند و خوش منظر و خوب روی
هنرلو داخی كورلیزلو و خوش جماللو

جوانمرد و صاحب خرد دیدمش
جومرد داخی عقل صاحبی كوردم انی
بمردانگی فوق خود دیدمش
مردانه لكده اونی كندوا وستنه كوردم

مرا بار لطفش دوتا كرد پشت
بنم آرقمی انوك لطفی یوكی ایكی قات ایلدی
زشمشیر احسان اویم بدرد
انوك احسانی قلیجندن بابا الویندن

بگفت انچه دید از كرمهای وی
ایتدی هر نه كوردیسه انوك كرملرندن
شهنشه ثنا گفت بر آل طی
پادشاه دعا ایلدی حاتم طیك الینه

فرستاده را داد مهر و درم
كوندردوكی آدمه مهر ویردی و آقچه
كه ختمست بر نام حاتم كرم
كه ختم اولنسون حاتمك آدینه كرم و احسان

مر او را سزد گر گواهی دهند
اوكا لایقدر اگر طانقلق ویرورلرسه
كه معنی و آوازه اش هم بهند
كه معنی داخی آوازه سی بولداشلربیدر

اندر حكایت دختر حاتم طی در زمان حضرت رسالت علیه السلام

حاتم قیزینك حكایه سنده حضرت رسول زماننده علیه السلام

شنیدم كه طی در زمان رسول
اشتدم كه حاتم طی رسول اللهك زماننده
نكردند منشور ایمان قبول
ایلمشدر سیدك نامه سنی قبول

فرستاد لشكر بشیر و نذیر
لشكر كوندردی پیغمبر اوكا بشیر و نذیر
گرفتند ازیشان گروهی اسیر
طوتدیلر انلردن بر بولك طوتساق

بفرمود كشتن بشمشیر كین
بیوردی اولدرمكه كین قلیجی ایله
كه ناپاك بودند و ناپاك دین
كه مردارلر ایدی داخی دینلری ده مردار

زنی گفت من دختر حاتمم
بر عورت ددی بن حاتم طیك قزییم
بخواهید ازین نامور حاكمم
دلك ایدیكز اول اولو صانلو حاكمدن بنی

كرم كن بجای من ای محترم
كرم ایله بنوم یرومه ای حرمتلو كشی
كه مولای من بود ز اهل كرم
كه بنوم مولام یعنی بابام اهل كرمدن ایدی

بفرمان پیغمبر نیك رای
اول ایو فكرلو پیغمبرك بویروغیله
گشادند زنجیرش از دست و پای
آچدیلر انوك زنجیرینی الندن داخی ایاغندن

در آن قوم باقی نهادند تیغ
باقی قالان امیده قلیج قویدیلر قیرمغه
كه رانند سیلاب خون بی دریغ
كه دوكه لر قان سیلنی دریغ سز و حیف سز

بزاری بشمشیر زن گفت زن
زار ایله ایدوب جلاده دیدی عورت
مرا نیز با جمله گردن بزن
بنوم داخی بوینومی بو جمله ایله بله اور

مروت نه بینم رهایی ز بند
مروت كورمزن خلاص و قیامغی انلودن
بتنها و یاران من در كمند
یالكز داخی بنوم یارلرم كمنده بنده اوله

همی گفت گریان بر اخوان طی
تحقیق ددی اغلیورق طیك اخوانینه
بگوش رسول آمد آواز وی
رسولك قولاغنه كلدی اول خاتونك آوازی

ببخشود آن قوم و دیگر عطا
اوكا باغشلدی اول انلرن قومی عطا ادوب
كه هرگز نكرد اصل گوهر خطا
كه زیرا هرگز اصل خطا ایتمز و گوهری یاكلش ایلمز

اندر مقاله جوانمردی اولاد حاتم طی و پسر مرد سایل

حاتم طینك اولادنك جومردلغی و بر پیرك اوغلنك شكر طلب ایتدوكی

ز بنگاه حاتم یكی پیر مرد
حاتم طینك اوندن بر اولو كمسه بر كون
طلب ده درم سنگ فانید كرد
اون درهم شكر طلب ایلدی بر حلقه ایچون

ز راوی چنین یاد دارم خبر

حکایت ایدندن شویله خبر اشتدم بن

که پیشش فرستاد تنگی شکر

که اونک اوکنه کوندردی بر تنک شکر

زن از خیمه گفت این چه تدبیر بود

عورت چادردن دیدی بو نه عقل و فکر ایدی

همان ده درم حاجت پیر بود

اول پیرک حاجتی همان اون درهم ایدی

شنید این سخن نامبردار طی

اشتدی بو سوزی اول یاد اولو خاتم

بخندید و گفت ای دلارام حی

کولدی داخی ایتدی ای قوم و قبیله‌نک دلارامی

گر او در خور حاجت خویش خواست

اگر اول کندو حاجتی لایقی قدر استدیسه

جوانمردی آل حاتم کجاست

پس آل حاتمک جوامردلغی قنده کتدی

چو حاتم به آزادمردی دگر

حاتم کبی بر آزاده مردلکده هیچ اولمدی

ز دوران گیتی نیاید مگر

دور فلکدن ظاهر اولماز ولکن الا که

ابوبکر سعد آنکه دست نوال

سعد اوغلی ابوبکر اولا که انک بخشش الی

نهد همتش بر دهان سؤال

و انوک همتی قور دلنجیلک دیلنه

رعیت پناها دلت شاد باد

ای رعیت صغناجی سنک کوکلک شاد اولسون

بسعیت مسلمانی آباد باد

سنک سعیکله مسلمانلق معمور اولسون

سرافراز داین خاک فرخنده بوم

باشی یوجلدر بو مبارک طوپرق یعنی مملکت

ز عدلت بر اقلیم یونان و روم

سنک عدلکدن یونان اقلیمی و روم اقلیمی

چو حاتم اگر نیستی نام وی

حاتم کبی کلمسه اگر انوک آدی

نبردی کس اندر جهان نام طی

کمسه جهانده حاتم طینک آدینی کتورزدی

ثنا ماند از آن نامور در کتاب

دعا قلدی اول نامدردن کتابلر ایچنده

ترا هم ثنا ماند و هم ثواب

سنک هم دعاک قلشدر هم ثوابک

که حاتم بدان نام و آوازه خواست

که حاتم اوندن مرادی انجق بر اد و آوازه ایدی

ترا سعی و جهد از برای خداست

اما سنک سعی و جهدک الله ایچوندر

تکلف بر مرد درویش نیست

درویش کشینک یاننده تکلف یوقدر

وصیت همین یک سخن بیش نیست

انوک وصیتی انجق بو سوزدر آرتوق دکلدر

که چندانکه جهدت بود خیر کن

که نه قدر که سنک جهدک اوله خیر ایله

ز تو خیر ماند ز سعدی سخن

سندن خیر قلور سعدیدن سوز قلور

حکایت روستایی با پادشاه و در خشم فرو خوردن

بر ترکک پادشاهله اولن حکایه‌سی در و قاقدن کچدوکی دور

یکی را خری در گل افتاده بود

برینک اشکی بلچقه دشمش ایدی

ز سوداش خون در دل افتاده بود

انوک سوداسندن کوکلنه قان دوشمش ایدی

بیابان و سرما و باران و سیل

یابان ایدی داخی صووق و یغمور ایدی

فرو هشته ظلمت در آفاق ذیل

عالمک کنارینی قرانلق طوتمش ایدی

همه شب درین غصه تا بامداد

اولکجه بو غصه‌ده تا ارتیه دکن طوردی

سقط گفت و نفرین و دشنام داد

سقط سویلدی و اللندی و سوکدی

نه دشمن برست از زبانش نه دوست

نه دشمن قورتلدی انوک اغزندن نه دوست

نه سلطان که این بوم و بر زان اوست

نه سلطان که بو یر یورت انوک مملکتیدر

قضا را خداوند آن پهن دشت

قضا ایله اول اوانک صاحبی [illegible]

سخنهای منکر بگوشش گذشت

قولاغنه بو چرکن سوزلر اشیدلدی

شنید این سخنهای دور از صواب

اشتدی بو صوابدن ایراق اولن سوزلری

نه صبر شنیدن نه روی جواب

نه اشتمکه صبر ایدی و نه جواب ویرمکه

بچشم سیاست درو بنگریست

سیاست کوزیله اوکا نظر ایدوب باقدی

که سودای این بر من از بهر چیست

که بو سودا بو مراد وزرمه نیدن اوتریدر

یکی گفت شاها بتیغش بزن

بریسی ایتدی ای پادشاه قلیچله بونی اور

ز بیخ زمین بیخ عمرش بکن

یر کوکندن انوک عمری کوکنی قازوب چیقار

نگه کرد سلطان عالی محل
نظر ایلدی پادشاه عالی محل اول وقت
خودش در بلا دید و خود در وحل
کوردی که کندو بلاده و اشکی بالچقده باتمش

ببخشود بر حال مسکین مرد
اسرکدی اول مسکینک حالنه
فرو خورد خشم و سخنهای سرد
قاتیوب قتی سوزلردن فراغت ایلدی

زرش داد و اسپ و قبای و پوستین
اوکا التون ویردی و آت و قفتان و کورک
چه نیکو بود مهر در وقت کین
نه کوزلدر کین وقتنده شفقت و مرحمت

یکی گفتش ای پیر بی عقل و هوش
بر یعنی اوکا ایتدی ای عقلسز و فکرسز پیر
عجب رستی از قتل گفتا خموش
عجب قورتلدک اولمکدن ایتدی اسیم اول

اگر من بنالیدم از درد خویش
اگر بن اکلدم ایسه کندو دردمدن
وی انعام فرمود در خورد خویش
اول انعام بیوردی کندو لایقنجه

بدی را بدی سهل باشد جزا
زیرا یرامازه یرامزلق اتمک قولای
اگر مردی احسن الی من اسا
اگر ارایسک ایلک ایله یرامزلق ایدنه

حکایت توانگر سفله

بر مایه بخیلک حکایتی بیاننده در

شنیدم که مغروری از کبر مست
اشتدم که بر مغرور تکبرک مستلکنده
در خانه بر روی سائل ببست
اوی قپوسنی دیلنجیلر یوزینه قپادیدی

بکنجی فرو ماند بنشست مرد
بر بوجقده اوتوروب عاجز قالمش بر کمسنه
جگر گرم و آه از تف سینه سرد
جکری یانمش و کوکسی حرارتندن اهی صوق

شنیدش یکی مرد پوشیده چشم
اوقی اشتدی بر کوزی اورتولو کمسنه یعنی بر اعمی
بگفتا چه در ماندت آورد خشم
ایتدی سنی کیم قاقتدی و سکا کیم خشم ایلدی

فرو گفت و بگریست بر خاک کوی
ایتدی اغلایوب اول محله اولان احوالی
جفایی کز آن شخصش آمد بروی
و جفایی که اول شخصدن بوکا ظاهر اولمش ایدی

بگفت ای فلان ترک آزار کن
ایتدی ای فلان کشی انجنمکی ترک ایله
یک امشب بنزد من افطار کن
بو کیجه بنوم یانمده کل افطار ایله

بخلق و فریبش گریبان کشید
خلقله الدامق ایله یقاسن چکدی
بمنزل در آورد و خوان برکشید
اوینه کتوردی و کندو طعام چکدی

برآسود درویش روشن نهاد
دکلندی راحت اولدی اول کوکلی دوشن درویش
بگفت ایزدت روشنایی دهاد
ایتدی حق تعالی سنک کوزکه ایدنلق ویرسون

شب از نرگسش قطره چندی چکید
اول کیجه اونک کوزندن بر ایکی طمله یاش اقدی
سحر که نظر کرد و دنیی بدید
ایرتسی نظر ایلدی باقدی دنیایی کوردی

حکایت بشهر اندر افتاد و جوش
بو حکایه شهره یایلدی و جوش دوشدی
که بی دیده دیده برکرد دوش
که اول کوزسوزی کوزلو ایلدی دون کیجه دیدیلر

شنید آن سخن خواجه سنگدل
اشتدی اول سوزی اول طاش کوکللو خواجه
که برگشت درویش ازو تنگدل
که دوندی درویش اوندن کوکلی طار

بگفتا حکایت کن ای نیکبخت
ایتدی اول عمایه حکایت ایله ای اوغلو بختلو
که چون سهل شد بر تو این کار سخت
که نیجه کولای اولدی سکا بو مشکل ایش

که برکرد تا این شمع گیتی فروز
که کوردی اولدی سنک اول کور کوز
بگفت ای ستمکار آشفته روز
ایتدی ای کوجی اشلو و کونی اشفته

تو کوته نظر بودی و سست رای
سنک نظرک قصه ایدی و فکرک سست
که مشغول گشتی بجغد از همای
که مشغول اولدک بایقوشه همادن

بروی من این در کسی کرد باز
بنم یوزمه بو قپویی بر کمسه اچدی که
که کردی تو بر روی او در فراز
سن ایلدک انوک یوزینه قپوکی بند

اگر بوسه بر خاک مردان زنی
اگر ادملرک ایاغی طوپراغنه اوپمک
بمردی که پیش آیدت روشنی
انلکیچون که او کوکه کلودی سنک اطرافکه

کسانی که پوشیده چشم دلند / همانا کزین توتیا غافلند

اول کسلر که کوکلی کوزی اورتولودر / تحقیق بونک کبی توتیادن غافللردر

چو برگشته دولت ملامت شنید / سر انگشت حسرت بدندان گزید

چون اول دولتی دونمش بو ملامتی اشتدی / حسرت بارمغنی دیشیله ایصردی

که شبها ز من صید دام تو شد / مرا بود دولت بنام تو شد

که بنم شهبازم سنک شکارک اولدی / دولت بنم ایکن سنک آدوکه اولدی

کسی چون بدست آورد جره باز / فرو برده چون موش دندان آز

نه کمسه پنجه اله کتورر شاهین یاورسی / اشغا ایلتمش ولا چهان کبی طمع دشی

اندر دلداری عام در طلب خاص

عوامه دلداری ایتمک وخاص طلبنده اولمق بیاننده در

الا گر طلبکار اهل دلی / ز خدمت مکن یک زمان غافلی

آگاه اول اگر اهل دل طالبی ایسک / خدمتدن ایلمه بر زمان غافللق

خورش ده بگنجشک و کبک و حمام / که یک روزت افتد همای بدام

طعام ویر سرچه یه و کلکه و کوکرجنه / که برکون سنک اغوکه بر هما قوشی دوشه

چو هر گوشه تیر نیاز افکنی / که یک روزت افتد که باز افکنی

چون هر گوشه یه حاجت اوقنی آتاسن / برکون دوشه که کروطغان براغه سن

دری هم برآید ز چندین صدف / ز صد چوبه آید یکی بر هدف

بر انجو حاصل اولور بونجه صدفدن / یوز اوقدن بری انجق نشانه اورور

حکایت سرگذشت همدرین معنی بطریق مثل

بر سرگذشت حکایه در که بو معنی ده مثل طریقی ایله

یکی را پسر گم شد از راحله / شبانگه بگردید در قافله

بریسنک اوغلی یایتورلندی راحله دن / اخشام وقتنده دوندی داردی قافله

ز هر خیمه پرسید و هر سو شتافت / بتاریکی آن روشنایی بیافت

هر چادردن صوردی و هر یکا ایلدی / قرانکلوقده اول ایدینلغی بولدی

چو آمد بر مردم کاروان / شنیدم که می‌گفت با ساروان

چون کلدی کاروان خلقنک یاننه / اشتدم که دیردی ساروانه

ندانی که چون راه بردم بدوست / هر آنکس که پیش آمدم گفتم اوست

بلمزسن که نیجه یول ایلدم بن دوسته / هر کیشی که اوکومه کلدی دیدم که اولدر

مشایخ بجان طالب هر کس‌اند / که باشد که روزی بمردی رسند

شیخلر جاندن هر کیشینک طالبلریدر / که اولاکه برکون بر ارده ایریشه لر

برند از برای دلی بارها / خورند از برای گلی خارها

کتوردلر بر کوکل ایچون اوتری نیجه یوکلر / یرلر بر کلدن اوتری نیجه دکنلر

حکایت همدرین معنی

بو حکایه داخی بو معنی ده در

ز تاج ملک زاده‌ای در مناخ / شبی لعلی افتاد در سنگلاخ

بر بکا وغلینک تاجندن مناخده / بر کیجه بر لعل دوشدی طاشلق ایچنه

بدو گفت کاندر شب تیره رنگ / چه دانی که گوهر کدامست و سنگ

اوکا دیدی که بو قرانکو کیجه ایچنده / نه بلورسن که کوهر قنغیسیدر و طاش قنغیسیدر

همه سنگها پاس دار ای پسر / که لعل از میانش نباشد بدر

جمیع طاشلری صقله ای اوغول / که لعل انلرک اراسندن طشره اولمیه

در اوباش پاکان شوریده رنگ / همان جای تاریک و لعل است و سنگ

اوباش ایچنده داخی پاکلر که دیوانه لردر / همان قرانکو یر ایله لعل ایله طاش کبیدر

چو پاکیزه نفسان و صاحب‌دلان / بر آمیخت استند با جاهلان

چون نفسلری پاکلر و کوکل ادملری / قاریشق اولوردر جاهللر ایله ادملر

برغبت بکش بار هر جاهلی — که افتی بسر وقت صاحبدلی

رغبت ایله چك هر جاهلك یوکنی — که دوشه سن بر صاحب دلوك سر وقتنه

کسی را که با دوستی سرخوش است — نه بینی که چون بار دشمن کش است

بر کیشینك که بر دوستله باشی خوشدر — کورمزمیسن که نیجه دشمنك یوکنی چکر

بدرد چو گل جامه از دست خار — که خون در دل افتاده باشد چو نار

یرتر گل کبی تفتا بنی دکن الندن — که چون کوکلده دوشمش اولا اودکبی

غم جمله خور در هوای یکی — مراعات صد کن برای یکی

جمله‌نك غمنی یی بر ینك هواسندن اوتری — یوزینك رعایتیله بردن اوتوری

کسی را که نزدیک ظنت بد است — چه دانی که صاحب ولایت خود است

بر کیسه که سنك کاظننك یرامزدر — نه بلورسن که صاحب ولایت کندو اولا

در معرفت بر کسان نیست باز — که درهاست بر روی ایشان فراز

معرفت قپوسی کیشیلر اوزرینه اچوق دکلدر — که قپولر انلرك یوزلرینه قپانوادر

بسا تلخ عیشان و تلخی کشان — که آیند در حلّه دامن کشان

چوق اچی عیشلولر و قیتلق چکیجیلر — که کلورلر حلّه ده اتك چکرك اولنلر

ببوسی گرت عقل و تدبیر هست — ملک زاده را در نوخانه دست

اوپه سن اکر سنك عقل و تدبیرك وار ایسه — بك اوغلنك مطبخده الینی

که روزی برون آید از شهربند — بلندیت بخشد چو گردد بلند

که بر کون طشره کله حصاردن بیجه دن — سکا اولولق باغشلر چون اولو اولا

مسوزان درخت گل اندر خریف — که در نوبهارت نماید ظریف

یا قاقل اغاجنی کوز فصلنده — که یازین سکا بهارده ظریف کوره

حکایت پدر بخیل و پسر متلف یعنی لاابالی

بو حکایت بخیل بابا ایله بر اسرافجی اوغل حقنده در

یکی زهره خرج کردن نداشت — زرش بود و یارای خوردن نداشت

برینك خرج اتمکه مجالی یوغیدی — التونی واریدی یمکه قدرتی یوغیدی

نخوردی که خاطر بر آسایدش — ندادی که فردا بکار آیدش

یمزدی که خاطری دکلنه راحت اوله — ویرمزدی که یارن انوك اشنه کله

شب و روز در بند زر بود و سیم — زر و سیم در بند مرد لئیم

کیجه وکوندز التون و کومش بندنده ایدی — التون و کومش اول لئیم بندنده اولدی

بدانست روزی پسر در کمین — که ممسک کجا کرد زر در زمین

بلدی بر کون اوغلی انك پوصوده اولدیغی — که اول بخیل قنده ایلدی التونی دفن

ز خاکش بر آورد و بر باد داد — شنیدم که سنگی در آنجا نهاد

انی طپراقدن چیقاردی خرجدی یله ویردی — اشیدم که اول التونك یرینه بر طاش قودی

جوانمرد را زر بقایی نکرد — بیک دستش آمد بدیگر ببرد

اول یکیده التون باقیلق اتمدی — انوك بر النه کلدی بر الیله یدی خرج

کزین کم زنی بود ناپاک رو — کلاهش بیازار و میزر گرو

بو اکسکلکدن عورته دوندی مردار اولدی — کلاهنی بازارده ویروب فوطه سنی طوتوب

نهاده پدر چنگ در نای خویش — پسر چنگی و نایی آورده پیش

قومش پدر باباسی پنجه کندو بوغازنده ایدی — اوغلی چنکی و نایی ایله یبوب باشچه اولدی

پدر زار و گریان همه شب نخفت — پسر بامداد آن بخندید و گفت

باباسی زار اغلیه اغلیه بتون کیجه اویومادی — اوغلی صباح کلدی باباسنه ایتدی

زر از بهر خوردن بود ای پدر — ز بهر نهادن چه سنگ و چه زر

التون یمکن اوتوردی ای بابا — قومقدن اوتوری طاش و التون بر در

زر از سنگ خارا برون آورند — که با دوستان و عزیزان خورند

التونی قره طشدن چیقاریر — که دوستلرله و عزیزلرله یمه اولوب

زر اندر کف مرد دنیاپرست	هنوز ای برادر بسنگ اندرست
التون دنیایه طپوچی کشینک الندہ	تاخی ای قرنداشی طاش ایچنده‌در
چو در زندگانی بدی با عیال	گرت مرگ خواهند از ایشان سگال
چون دیرلکده اوغلانجقلرکله یرامزسن	اگر سنک اولمکلکنی دیلرسه انلرله انجنمه
چو چشم آری آنکه خورند از تو سیر	که از بام پنجه گز افتی بزیر
چون سنک کوزک یومله اول وقت طویرلر سندن	که الّی ارشون طامدن اشغه دوشوب اولکه
بخیل توانگر بدینار و سیم	طلسمیست بالای گنجی مقیم
بای اولان بخیل التون ایله کومش اوزرنده	بر طلسمه بکزرکه بر خزینه‌نک اوزرنده مقیم اوله
ازان سالها می‌نماید زرش	که کرد طلسمی چنین بر سرش
اوندن اوترو یللرله کورنور انوک التونی	که بونجلین بر طلسم انوک باشی اوزرنده دورر
بسنگ اجل ناگهان بشکنند	بآسودگی گنج قسمت کنند
اجل طاشیله اکسوزین برکون صورلر انی	راحتلغله اول خزینه‌یی اولشوب بیرلر
پس از بردن و گرد کردن چو مور	بخور پیش ازان کت خورد کرم گور
قرنجه گبی نورله جمع ایدوب حاصل اتدکدن صکره	اوندن اوك یی که سنی مقبرده قورد ییه
سخنهای سعدی مثالست و پند	بکار آیدت گر شوی کاربند
سعدینك سوزلری مثالدر و نصیحتدر	سنك ایشوکه کلور اگر انوک ایله عمل ایلر سك
دریغست ازین روی برتافتن	کزین روی دولت توان یافتن
حیفدر اوندن یوز دوندرمك	اگر انوکله دولت یوزینی بولمق اولور

گفتار در احسان قلیل و ثمرهٔ جزیل آن

بو سوز آز احسان ایلوکك چوقلوق	فایده سنده در
جوانی بدانگی کرم کرده بود	تمنای پیری برآورده بود
بر یکیت بر دانک ایلوك ایلمش ایدی	پیرلك ایله قوجه‌نك امیدینی کتورمش ایدی یعنی بر پیرك مرادنی و حاجتنی بتوردی ایدی

بجرمی گرفت آسمان ناگهش	فرستاد سلطان بکشتن گهش
برکاهله اکسوزین کولکانی طوتدی	پادشاه انی سیاست یرنه اولدرمکه کوندردی
تکاپوی ترکان و غوغای عام	تماشاکنان بر در و کوی و بام
ترکلرك یلپه‌سی و عوامك غوغاسی	تماشا ایدیجی قپوده محلّه ده و طامده
چو دید اندر آشوب درویش پیر	جوانرا بدست خلایق اسیر
چون کوردی اول پیر بو فتنه‌ده	که خلایق الندہ زبون اولمش یکیدی اسیر
دلش بر جوانمرد مسکین بخست	که روزی دل او رده بود از دست
کوکلی اول مسکین یکیده یاراندی	که برکون بو پیرك کوکلنی اله کتورمش ایدی
برآورد زاری که سلطان بمرد	جهان ماند و خوی پسندیده برد
زارلق ایدوب پادشاه اولدی دیو چاغردی	مملکت قالدی اول بکنمش خویلو کندی
بهم بر همی سود دست دریغ	شنیدند ترکان آهخته تیغ
برو بربه اللرینی اوردی حیف دیو	قلیج چکمش ترکلر بونی اشتدی
بزاری ازیشان برآمد خروش	طپانچه زنان بر سر و روی و دوش
انلردن زارلق ایدوب و فریاد ایدوب	طپانچه اورو داق باشنه و یوزنه و اوموزینه
پیاده بسر تا در بارگاه	دویدند و بر تخت دیدند شاه
یایان باش اوزره تخت قپوسنه دکین	یلوب واردلر کوردلر پادشاه تختنده اوتورر
بهولش بپرسید و هیبت نمود	که مرگ منت خواستن از چه بود
قاقیوب اول پیره صوردی هیبت ایله	که سن بنم اولومم استدوکك نه‌دن ایدی
چو نیکیست خوی من و راستی	بد مردم آخر چرا خواستی
چون ایلولك در بنم خویم دخی طوغرولق	ادمك یرامزلغنی عجب نیچون استدك
برآورد پیر دلاور زبان	که ای حلقه در گوش حکمت جهان
بهادر پیر دل تو تردی پادشاهه سوزکه	که ای جهان سنك حکمتك قولاغنده حلقه

بقول دروغی که سلطان بمرد
بویالان سوزیکه پادشاه اولدی بو سوزله

نمردی و بیچاره جان برد
سن اولمدوک بلکه بو بیچاره جان قورتردی

ملک زین حکایت چنان بر شکفت
پادشاه بو حکایتدن شویله عجبلهدی

که چیزیش بخشید و چیزی نگفت
که اول بیچاره بخشش ایدوب داخی نسنه دیمدی

وزین جانب افتان و خیزان جوان
بو طرفدن دوشه قلقه اول یکیت داخی

همی رفت بیچاره هر سو دوان
کیدردی بیچاره هر یکا یلوب یوروب

یکی گفتش از چارسوی قصاص
بری اکا دیدی اول قصاص چارشوسندن

چه کردی که آمد بجانت خلاص
نه ایلدوک که سنک جانکا اولمکدن قورتلدی

بگوشش فرو گفت کای هوشمند
انوک قولاغنه دیدی که ای عاقل کشی

بجانی و دانگی رهیدم ز بند
بنوم جانمی بر دانکك خیر قورتردی بنددن

یکی تخم در خاک از آن می نهند
بری یره تخمی انوکچون قور یعنی اکر

که روز فرو ماندگی بر دهد
که درمانسزلق کوننده او اکیلمش ویره

جوی باز دارد بلایی درشت
بر آرپه قدر صدقه بر بویك بلایی صوار

عصایی شنیدی که عوجی بکشت
اشتدك خود موسی پیغمبرك عصاسی عوجی نیجه اولدردی

حدیثی درست آخر از مصطفی ست
صحیح حدیثدر حضرتدن سولدیکم

که بخشایش خلق دفع بلاست
که اسیرکمك خلقی بلایی دفع ایدر

عدو را نه بینی درین بقعه پای
دشمنی ایاغنی بو مملکتده کورمزسن

که بوبکر سعدست کشور کشای
که سعدی وغلی بوبکردر انوك پادشاهی

بگیر ای جهانی بروی تو شاد
طوت جهانی ای پادشاه که جهان سنکله شاددر

جهانی که شادی بروی تو باد
جهانك که شادلیغی سنوك یوزکله بوله در

کس از کس بدور تو باری نبرد
کمسه کمسهدن سنك زمانکده یوك چکمز

گلی در چمن جور خاری نبرد
چمنده گل داخی دکن جورین چکمز

تویی سایهٔ لطف حق بر زمین
سنسن یر یوزنده حقك لطفی کولکهسی

پیمبر صفت رحمت عالمین
پیغمبر صفتلو که رحمة للعالمیندر

ترا قدر اگر کس نداند چه غم
سنك قدرکی اگر کمسه بلمزسه نه غم

شب قدر را می نداند همی
قدر کجهسنی داخی بلمزلر بو اولکدر یعنی

اندر ثمرهٔ نیکوکاری و روشن شدن جزای عمل در آخرت

ایلولك اتمه نك فایدهسنده در و اول ایلوکك آخرتده عوضنده در

کسی دید صحرای محشر بخواب
بر کمسه کوردی محشر صحراسنی دوشنده

مس تفته روی زمین ز آفتاب
ادیمش باقر دونمش یر یوزی کوندن

همی بر فلک شد ز مردم خروش
کوکه ایرشمش خلقك فریادی و فغانی

دماغ از تپش می برآمد بجوش
بینیلری اول اسیدن قاینامش جوشه کلمش

یکی شخص از آن جمله در سایهٔ
بر شخص اول جملهدن کولکهده اوتوردی

بگردن بر از حلهٔ پیرایهٔ
بو یننده و کندن بزنلمش حله طونلر واردی

بپرسید کای مجلس آرای مرد
صوردی که ای مجلس بزهیجی کشی عجب

چه بود اندرین مجلست پای مرد
نه اولدی سنك بو مجلسده ایلوکك که بو

رزی داشتم بر در خانه گفت
ایتدی که اوم اوکنده بر اصمام واردی

بسایه درش نیک مردی بخفت
انوك کولکهسنده بر ایو کشی دکلندی اویودی

در آن وقت نومیدی آن مرد راست
اول سن کوردوکك محشرده ملك کوننده اول طوغری ار

گناهم ز داد آور داور بخواست
بنوم گناهمی حق سبحانه و تعالیدن دلك ایتدی

که یا رب بدین بنده بخشایشی
که یا رب بو قولوکه سن رحمت ایله

که از وی بدیده ام وقتی آسایشی
که اوندن بو وقتی راحتلق کوردم ایدی دنیاده

چه کردم چو حل کردم این راز را
نه ایلدم چون اچدم بو کزلو رازی

بشارت خداوند شیراز را
مشتلق اولسون شیراز پادشاهنه

که جمهور در سایهٔ همتش ... مقیمند و بر سفرهٔ نعمتش

که جمیع عالملر خلقی انوک همتی کولکه‌سنده ... اوتورمشلردر انوک سفرهٔ نعمتنده‌در

درختیست مرد کرم باردار ... وزو بگذری هیزم کوهسار

کرم اهلی بر اغاجدر یمشلو و فایده‌لو ... اوندن کچجک طاغده بتن اودوندر

حطب را اگر تیشه بر پی زنند ... درخت برومند را کی زنند

اودون اغاجنه بالته ایله کسرلر ... اما یمش ویرن اغاجه قچان اوردلر

توای پای داری درخت هنر ... که هم میوه داری و هم سایه ور

سن ای پادشاه بر کوکلو هنر اغاجی ... که هم یمشوک وار و هم کولکه‌ک واردر

گفتار اندر هیبت ملوک بر اعادی و سیاست ایشان

بو سوز بکلرک هیبتنده در دشمنلر اوزرنه و انلرک سیاستلرنده در

بگفتیم در باب احسان بسی ... ولیکن نه شرطست با هر کسی

سویلدم ایلولک قپوسندن چوقلق ... اما شرط دکلدر هر کشیه بویله کوم

بخور مردم آزار را خون و مال ... که از مرغ بد کنده به پر و بال

ییه ظالملک و آدم انجیدیجینک قاننی ده مالنی ده ... که یرامز قوشک قنادی یلکی یولنمق یکدر

یکی را که با خواجه تست جنگ ... بدستش چرا می دهی چوب و سنگ

بر کیمسنه که سنوک خواجه‌کله اوله غوغاسی ... انوک النه نیچون ویررسن اغاج و طاشی

بر انداز بیخی که خار آورد ... درختی بپرور که بار آورد

اول کوکی قوپار که دیکن ویره دایم ... اول اغاجی بسله که یمش ویره فایده ایده

کسی را بده پایهٔ مهتران ... که بر کهتران سر ندارد گران

مرتبهٔ اولولق ویر کیمسه‌یه ویر که ... که کوچوکلرک باشلرینی اغرتمیه

مبخشای بر هر کجا ظالمیست ... که رحمت برو ظلم بر عالمیست

اسرکه هر قنده ظالم وار ایسه اولدر ... که اونی اسرکمک خلق عالمه ظلم ایتمکدر

جهانسوز را کشته بهتر چراغ ... یکی به بر آتش که خلقی بداغ

جهان یاقیجینک چراغی سوندرمک یکدر ... بر کیسه اوده یاقمق یکدر کوترخلقی داغلیه

هر آنکس که بر دزد رحمت کند ... ببازوی خود کاروان می زند

هر کسه که اوغرویه شفقت ایلیه ... کندو الیله کاروانی اورر یغما ایلر

جفا پیشه گان را بده سر بباد ... ستم بر ستم پیشه عدلست و داد

ظلم ایدیجیلرک باشنی یله ویر ... ظلم ایتمک ظلم ایدیجیه عدل و داددر

حکایت زن با شوهر و احسان کسی که سزاوار نباشد

اولادیله عورتک حکایه‌سیدر دخی لایق اولمایان کمسنک ایلوک کندردر

شنیدم که مردی غم خانه خورد ... که زنبور در سقف او لانه کرد

اشتدم که بری کندو اوینک غمنی یدی ... که اری اوینک سقفنده یووه ایتمشدی

زنا نو طلب کرد ساطور را ... که ویران کند سقف زنبور را

عورتندن ساطور طلب ایلدی ... که یقوب ویران ایده اول اری‌نک یووه‌سنی

زنش گفت از ایشان چه خواهی مکن ... که مسکین پریشان شود از وطن

عورتی اوکا ایتدی انلری دیدنه استرسن ... که غریبلر وطنلرندن طاغلوب کتمسون

بشد مرد دانا پی کار خویش ... گرفتند یک روز زن را به نیش

کتدی عاقل بلیجی او کندو مصلحتنه ... اریلر طوتدیلر بر کون عورتی صوقدیلر

زن بی خرد بر در و بام و کوی ... همی کرد فریاد و می گفت شوی

عقلسز عورت قپو و طام و صوقاقلرده ... فریاد ایدردی و ایدردی ادی اوکا

مکن روی بر مرد ای زن ترش ... نگفتی که زنبور مسکین مکش

یوزکی اکشتمه ای عورت سن اوکرکی ... دیمدوکمی که سن مسکین اریی اولدرمه

کسی با بدان نیکویی چون کند ... بدان را تحمل بد افزون کند

کمسه یرامزلره ایلولکی نیجه ایده ... یرامازلره صبر ایلمک همان یرامزلغین ارترر

بد و گفت مردای زنا تلخ روی   تو گفتی که از آن ایشان مجوی

اوکا ددادای عبوس یوزلیجه   سن دیدك ایدی که انلری انجتمه صاقن

بیامد ز دکان سوی خانه مرد   بران بی خرد زن بسی طیره کرد

چقان دکاندن ادکندوا ... کلدی   اول عقلسز عورته چوقلق قاقدی

چو اندر سری بینی آزار خلق   بشمشیر تیزش بیاز از حلق

چونکه بر باشده که کوره سن خلقی انجتمك   کسکن قیلج ایله انوك بوغازینی کس

سگ آخر چه باشد که خوانش نهند   بفرمای تا استخوانش دهند

ایت ندر که اوکا طعام ویره لر ایمکه   بویر که تا اوکا کموك اتالر

چه نیکو زدست این مثل پیر ده   ستور لگدزن گران بار به

نه کوزل اورمش در بو مثلی کوی ده اولن   دپکن طواره آغر یوك اورمق کرکدر

اگر نیکمردی نماید عسس   نیارد بشب خفتن از دزد کس

اکر ایواد لولك کوستره هر کشیه عسس   اوغریدن کمسه کیجه اونده اویویا

نی نیزه از حلقه کارزار   بقیمت تر از نی شکر صد هزار

کوندرك قامشی اوغراش حلقه سندن   بهالودر دقدر شکر قاموشندن یوز بیك کره

نه هر کس سزاوار باشد بمال   یکی مال باید دگر گوشمال

هر کشی لایق دکلدر مال و منال[illegible]   بر نه مال کرك بر نه داخی قولق بورمق کرك

چو گربه نوازی کبوتر برد   چو فربه کنی گرگ یوسف درد

چون کدیی اوخشایاسن کوکرجنی ییر   چون قوردی سمرده سن یوسفی پرتر

بنایی که محکم ندارد اساس   بلندش مکن ور کنی زو هراس

بر بنانك که بنیادی محکم اوتمایه   انی یوکسك ایله اکر ایدرسك اندن قورق

گفتار درین معنی که چون در دشمن ظفر یابی او را مجال مده

بو سوز اول معنی ده دركه چون دشمنه ظفر بولاسن اوکا مجال ویرمیه سن

چه خوش گفت بهرام صحرانشین   چو یکران توسن زدش بر زمین

نه خوش دیدی صحراده اوتوردجی بهرام   چون انی بر یاوز آت یره اوردیکی

دگر اسبی از گله باید گرفت   که گر سر کشد باز شاید گرفت

کندی آتی سورودن طوتب کتورملك کرك   که اکر اولده باش چکه کنه طوتمق کرك

ببند ای پسر دجله در آب کاست   که سودی ندارد چو سیلاب خاست

باغله ای اوغل ارمق صوینی آزایکن   که فایده اتمز چون سیل اولوب آقا

چو گرگ خبیث آمدت در کمند   بکش ورنه دل برکن از گوسفند

چون مرداد قوردت سنك کمندکه طوتولدی   اولدر یوقسه قویندن کوکلوکی قوپار

از ابلیس هرگز نیاید سجود   نه از بدگهر نیکویی در وجود

شیطاندن البته سجود کلمز آدمه   زیرا اصلی یرامزدن ایلوك وجوده کلمز

بد اندیش را جاه و فرصت مده   عدو در چه و دیو در شیشه به

یرامز فکرلویه منصب و فرصت ویرمه   دشمن قویوده شیطان شیشه ده اولمق

مگو شاید این مار کشتن بچوب   چو سر زیر سنگ تو دارد بکوب

دیمه که بو یلانی اغاجله اولدرمك   چون باشی سنك طاشك التنده در

قلم زن که بد کرد با زیردست   قلم بهتر او را بشمشیر دست

یازیجی که یرامزلق ایده الٓ التنده   انوك النی قیلج ایله قلم اتمك یکرکدر

مدبر که قانون بد می نهد   ترا می برد تا باتش دهد

بر تدبیراهلی که یرامز قانون قویا   سنی التور جهنم اودینه قویادر

مگو ملک را این مدبر بس است   مدبر مخوانش که مدبر کس است

دیمه که مملکته بر مدبر کرکدر   اکا سن مدبر دیمه بلکه مدبر ده اوکا

سعید آورد قول سعدی بجای   که توفیر ملکست و تدبیر و رای

سعادتلو کشی طوتر سعدینك سوزینی   که ملك برنامه تکدر داخی تدبیر و رای

باب سوم در عشق و مستی و شوری

اوچونجی باب عشق بیانندەدر داخی شوریدەلق و دیوانەلك و مستلق بیانندەدر

خوشا سرفرازان کوتاه دست
نه خوشدر اول باشلری یوجه اللری قصه
بزرگان خرد و بلندان پست
اولولردر کوچك داخی یوجەلردر الچاق

مقیمان سیاح و مردان راه
اوتوردلر کون سیر ایدیجیلردر داخی یول ارنلری
گدایان عامی و خاصان شاه
عوامك گدالریدر داخی شاهك خاصلریدر

سلاطین نشینان خلوت نشین
سلطانلرلە اوتوریجیلر خلوت نشینلردر
اقالیم گیران عزلت گزین
اقلیملر طوتوجیلردر عزلت و گوشه اختیار ایدیجیلر

کواکب شناسان برج امل
یلدزلر بیلیجیلردر داخی مرادلر برجنی بیلیجی
جواهر فروشان درج ازل
جوهر صاتیجیلردر داخی ازل صاندقلری

صبوحی کنان شراب الست
صبوحی ایدیجیلردر الست شرابندن
امیران و مامور و هشیار و مست
بگلردر داخی بویرلمشلردر داخی مست

همه نامداران گم کرده نام
قموسی آد آنلریدر اما ادلری گم اولمشلردر
همه کامکاران نادیده کام
قموسی مراد اشلولردر کندولر نامراد اولوب

همه بختیاران بی بخت و رخت
قموسی بختلولردر بختسز و اسبابسز ایکن
همه تاجداران بی تاج و تخت
قموسی تاجدارلردر تاجلری تختلری یوغیکن

همه غایب و چون جهان در نظر
قموسی غایبدر جهاندن اما نظردەدر
همه پاك و چون زمان در گذر
قموسی پاکلردر اما زمان گبی گچیجیلردر

نخورده می و سرگران از شراب
شراب اچمدین شراب اچمش گبی مستلردر
درون کرده معمور و بیرون خراب
ایچلری معموردر ولیکن طشرالری خرابدر

نهاده قدم بر سر جان و جسم
قومشدر ایاغ جانلە جسم باشی اوزره
کشیده خط نفی بر حرف و اسم
یوقلق خطنی چکمشلردر حرف و اسم

نه ایوان یک دم برانداخته
نه بر دملك ایوانه و ارایشه اندیلر
دو عالم بیکباره درباخته
ایکی عالمی برا اوغوردن ترك اتدیلر

جگر تشنه و غرق آب آمده
جگرلری یانمش صوسز اما صویه غرق اولمشلردر
زبان بسته در خطاب آمده
دللری سویلمز گبی اما کنه سوز سویلرلر

نوا بی نه و گنج در آستین
فقیردرلر اما انلروك یکلرنده خزینه گیزلیدر
سرا بی نه و ملك زیر نگین
سرایلری یوق اما ملك مهرلری التنده

چو سوسن زبان آور اما خموش
سوسن گبی دللری وار اما اولمشلر ابسه
چو به خوش نفس لیك پشمینه پوش
آیوه گبی خوش نفسلولر اما عباگیرلر

منزه ز حشمت ولی محتشم
شهرتدن بریلر اما گو شهرتلیلر
مبرا ز حرمت ولی محترم
حرمتدن بریلردر اما گرو حرمت صاحبلر

چو قطب فلك شسته دست از ثبات
قطب گبی فلکده الن اوتدن یوشلر
علم برده بر منظر ثابتات
نشان ایلمشلر ثابتات منظرلرینه

همه دور نزدیك و نزدیك دور
جمیع اوراق انلره یقین و یقین اراق
شده فارغ از نار و ایمن ز نور
فارغدر اونلر جهنمدن و جنتدن

همه شاه خود را گدا ساخته
قموسی شاهلردر اما گدا صورتنده
ز خود رفته و با خدا ساخته
کندولردن گتمشلر حقله بر اولمشلر

خراب از شراب الست آمده
مست و خراب اولمشلر الست شرابندن
برون رفته هشیار و مست آمده
آیق گتمشلر طشرایه اما مست گلمشلر

ملکشان شراع سرا بارگاه
ملك انلروك بارگاهی باشینك سایه بانیدر
فلکشان گدای در خانقاه
فلك انلروك تکیەگه قپوسنك دلنجیسیدر

خرد مست بر جرعه جامشان
عقل مستدر انلروك قدحلری جرعەسندن
ولیکن نداننده کس نامشان
اما هیچ کمسنه بلمشدر انلروك ادلرین

نهم طارم از شاخشان خوشه
طقوزنجی فلك اونلرك بوداقلرندن بر سلقمدر
ششم منظر از کاخشان کوشه
آلتنجی فلك اونلرك کوشکلرندن بر کوشه در

جهان بر در قصرشان غرفه
جهان اونلرك قصری قپوسنده بر پنجره در
فلک بر سر بامشان شرفه
فلك اونلرك طاملری باشنده بر شرفه در

کدایان فارغ ز سلطان و شاه
کدالردر فارغ سلطان و پادشاهدن
امیران ایمن ز خیل و سپاه
بکلردر ایمن خیل و سپاهدن

منازل شناسان راه عدم
یوقلق یولینك منزلن اکلایجیلردر
ترنم نوازان بزم قدم
قدم مجلسینك کوینده ترنمیجیلر در

چو یوسف بزندان و لیکن عزیز
یوسف کبی زنداننده درلر اما عزیزلردر
نه در دست چیز و نه محتاج چیز
نه برنسنه النده درلر نه برنسنه یه محتاج در

نهان کرده در پرده پندار خویش
صقلامشلردر کندولرینی پرده ده کوسترمزلر
فروخوانده در پرده اسرار خویش
پرده آردنده اوقومشلردر کندو سرلرینی

حجاب خودی برگرفته ز راه
کندولکلری حجابنی یولدن کیدرمشلردر
ز خود رفته و کرده هم خود نگاه
کندولردن کیتمشلردر کنه نظر ایتمشلردر کندولره

نظر بسته و یارشان در نظر
نظر بغلمشلردر اما یاری کنه نظرلرنده در
شده ساکن و دایما در سفر
ساکن اولمشلر کورینورلر اما دایما سفرده درلر

سر افکنده چون شمع در زندگی
دیریلکلرنده موم کبی باشلری اشغه در
سر افراخته در سرافکندگی
اما باشلری یوجلمشلردر باش اکجکده

مقامی نه لیکن بصورت مقیم
مقاملری یوقدر اما صورتده مقیم کورینورلر
کلامی نه لیکن بمعنی کلیم
سوالری یوقدر اما معنیده سوزلیجیلردر

زده ناوکی در میان شست نه
اوقی اتارلر اما اوقی ترده اوق یایی یوق
فکنده سپر و تیغ در دست نه
باشلری عکسیرلر اما اللرنده قلیجلری یوق

بشام آمده چاشت از نیمروز
شامه کلدی قوشلوغن اویله وقتندن
بچین رفته از شام در نیمروز
شامدن چینه کیتمشلردر نیمروز شهرندن

خدایا چو هستم بدان در غلام
یاربّ بن کدا اونلره قول اولوبدورون
درود دم بر ایشان رسان والسلام
بنم سلامیمی اونلره ایرشدر مرادم بودر انجق

در صفت محققان

محققلرك صفتی بیانده در

خوشا وقت شوریدگان غمش
نه خوش وقتلری واردر اونلرك که غمی شوریده لری در
اگر زخم بینند اگر مرهمش
کر اونك زخم کورسونلر کر اونك مرهمی یانلرنده هپ بردر

گدایان از پادشاهان نفور
کدالر کبی پادشاهلردن تچوب کیدرلر
بامیدش اندر گدایی صبور
اول امیدیله اونلر کدالقده صابرلردر

دمادم شراب الم در کشند
هروقت زحمت شرابن چکوب ایچرلر
وگر تلخ بینند دم در کشند
اکر آجی داخی کورسه دنمزلر سوکلمزلر

بلای خمارست در عیش مل
خمار بلاسی واردر شراب مجلسنده دایم
سلحدار خارست با شاه گل
دکن سلحداری واردر کل شاهیله

نه تلخست صبری که بر یاد او
صبر آجی دکل درکه اونلرك اکه سیله در
که تلخی شکر باشد از دست دوست
که آجیلق شکر اولور دوستك الندن دایم

اسیرش نباید رهایی ز بند
انوك اسیری کلمز قورتولغه بنددن
شکارش نجوید خلاص از کمند
انوك شکاری اولن کمندن خلاص اولمق استمز

سلاطین عزلت گدایان حی
عزت پادشاهلری کوی فقیرلری
منازل شناسان گم کرده پی
منزللری اکلایجی و ایزیادن قلمشلردر

سبکتر برد اشتر مست بار
یینچه لرك کیدر و چکر مست دوه یوکی
ملامت کشانند مستان یار
ملامت چکیجیلردر یارك مستلریدرلر

بسر وقتشان خلق کی ره برند — که چون آب حیوان بظلمت درند
انلرونك سر وقتلرینه کیم یول ایلکه بلور — که آب حیوان کبی قرانکلق ایچنده درلر

چو بیت المقدس درون پر قباب — رها کرده دیوار بیرون خراب
بیت المقدس کبی ایچی کونشله طولودر — قومشلردر طشره سنی دیوار خراب کبی

چو پروانه آتش بخود در زنند — نه چون کرم پیله بتن در تنند
پروانه کبی کندولرینی اوده اورورلر — ایپك قوردی کبی کوده سنه صاردلمزلر

دلارام در بر دلارام جوی — لب از تشنگی خشک و بر طرف جوی
محبوبلری قویونلرنده کرو محبوب طلبنده درلر — دوداقلرنیه صوسزلقدن قورو کنه صوکاریده درلر

نگویم که بر آب قادر نیند — که بر شاطی نیل مستسقی اند
دیمزن که صویا قادر دکللردر انلر — که نیل کناره طور درلر کرو صوسزلردر

گفتار در تقریر عشق مجازی و قوت و نخوت آن

بو سوز عشق مجازی تقریرنده در و انوك قوتنده و اولولغنده در

ترا عشق همچون خودی ز آب و گل — رباید همی صبر و آرام دل
عشق کنه کندك کبی صو ایله طپرقدن اولمش کسیه — قاپلور سنك صبر و آرامك و کوکلك قراری

بیداریش فتنه بر خد و خال — بخواب اندرش پای بند خیال
اویانقلوغنده انوك یکاغی بکلری فتنه سیدر — دوشنده کرو انوك خیالنه غل باغی اولور

بصدقش چنان سر نهی بر قدم — که بینی جهان با وجودش عدم
شویله صدقله انوك ایاغنه باش قورسنکه — جهانی انك وجودیله یوق کورورسن

چو در چشم شاهد نیاید زرت — زر و خاک یکسان نماید برت
چون محبوب کوزینه سنك التونك کلمیه — التون طپرق سنك یانکده بر کورنور

دگر با کست بر نیاید نفس — که با او نماند دگر جای کس
سنك ایرق کیمسه له نفسك چقماز — که اونکله قالمز غیر کیمسنك یری

تو گوئی بچشم اندرش منزلست — وگر چشم بر هم نهی در دلست
سن ایدرسن که بنوم کوزم انوك منزلیدر — کوزا چوپ قاپنجه کوکلده در اول

نه اندیشه از کس که رسوا شوی — نه قوت که یکدم شکیبا شوی
نه فکر ایدرسن کمسه دن که رسوای اولامسن — نه قوتك واردر که بر دم صبر ایده سن

گرت جان بخواهد بلب بر نهی — وگر تیغ بر سر نهد سر نهی
اگر سنوك جانوك دلرسه نولادیرسن اوکا — اگر باشوکه قلیچ چکرسه باش قورسن

گفتار در اثبات محبت روحانی و سطوت آن

بو سوز روحانی محبتك اثباتنده در و انوك عظمتنده در

چو عشقی که بنیاد او بر هواست — چنین فتنه انگیز و فرمان رواست
چون بر عشق که انوك بنیادی هوا اوزرنه اوله — بو نجلاین فتنه قوپاردیجی حاکمی بویرق

عجب داری از سالکان طریق — که باشند در بحر معنی غریق
عجب دکلمی درحق یولی ارنلرندن — که اولالر معنی دکزینه غرق کندولر

بسودای جانان ز جان مشتغل — بذکر حبیب از جهان مشتغل
محبوب سوداسیله جاندن فارغ اولمشلر — حبیب ذکریله جهاندن فارغ اولمشلر

بیاد حق از خلق بگریخته — چنان مست ساقی که می ریخته
حقی اکمغله خلقدن قچمشلر در — انجلین مستلردر ساقینك که شرابی دوکمش

نشاید بدارو دوا کردشان — که کس مطلع نیست بر دردشان
اونلره اوتیله و شربت ایله دوا اولمز — که کمسه مطلع دکل در انلرك دردینه

الست از ازل همچنانش بگوش — بفریاد قالوا بلی در خروش
الست عالمی ازلدن انجلاین که قولاقلرنده در — قالوا بلی فریادیله خروشنده درلر

گروهی عمل دار و عزلت نشین — قدمهای خاکی دل آتشین
بر بولك عملدارلردر عزلتده اوتورجیلر — طوپراقدن ایاقلری اوددن کوکلری

بیک نعره کوهی ز جا بر کنند
بر نعره ایله بر طاغی یرندن قوپاردرلر
بیک ناله شهری بهم بر زنند
بر ناله ایله بر شهری بری برینه اوررلر

چو بادند پنهان و چالاک روی
کوز لو یل کبی در و چوق یوزلودرلر
چو سنگند پیدا و تسبیح گوی
ظاهرا طاش کبی لردر اما تسبیح سویلیجیلردر

سحرگه بگریند چندانکه آب
سحر وقتنده اغلرلر او لقدر که صو آقر
فرو ریزد از دیده شان کحل خواب
دوکلور انلرک کوزلرندن اویقو سرمه سی

فرس کشته از بس که شب رانده اند
آت دونمشلردر کیجه سکردوب بلکدن
سحرگه خروشان و وامانده اند
سحر وقتنده فریاد ایدیجیلردر و کرو قالمشلردر

شب و روز در بحر سودا و سوز
کیجه و کوندز سودا و سوز دکیزنده درلر
ندانند ز آشفتگی شب ز روز
بلمزلر دیوانه لکدن کیجه یی و کوندوزی

چنان فتنه بر حسن صورت نگار
انجلین فتنه یه قاپلمشلردر صورت نقش
که با حسن صورت ندارند کار
که صورتک کوزللکیله اشلری یوقدر

ندادند صاحبدلان دل بپوست
زیرا کوکل ادنلری ظاهره کوکل ورممشدرلر
وگر ابلهی داد بی مغز اوست
وکر بر ابله ورردیسه اول عقلسزدر که ویردی

می صرف وحدت کسی نوش کرد
وحدتک صافی شرابنی بر کمسنه اچدی
که دنیا و عقبی فراموش کرد
که دنیانین اخرتین اونتدی کتدی

حکایت در معنی فنای اهل محبت و خاصیت آن

بو حکایت اهل محبتک فناسی معنی سنده و انوک خاصیتنده در

شنیدم که وقتی گدازاده
اشتدم که بر وقتده بر دلنجی اوغلی
نظر داشت با پادشه زاده
بر پادشه زاده یه کوکل ویروب سودی

همی رفت و می پخت سودای خام
کیدر ایدی داخی پشوررردی خام سودا
خیالش فرو برده دندان بکام
انک خیالی مرادنه دیش اورمش ایدی

زمیدانش خالی نبودی چو میل
میداندن هیچ خالی اولمزدی کلش میل کبی
همه وقت پهلوی اسپش چو پیل
هر وقت انوک اتینک کوسی فیل کبی ایدی

دلش خون شد و راز در دل بماند
انوک کوکلی قان اولدی داخی کوکلنده سرّی قالدی
ولی پایش از گریه در گل بماند
ولی انوک ایاغی اغلامقدن بالچقده قالدی

رقیبان خبر یافتندش ز درد
رقیبلر انوک دردندن خبردار اولدیلر
دگر باره گفتندش اینجا مگرد
اکا ایتدیلر که ارتق صقن بونده کزمه

دمی رفت و یاد آمدش روی دوست
بر زمان کیتدی داخی انوک خاطرینه دوستک یوزی کلدی
دگر خیمه زد بر سر کوی دوست
کنه چادر قوردی دوستک محله سی باشنده

غلامی شکستش سر و دست و پای
بر قول دوکوب باشنی والنی و ایاغنی صیندی
که باری نگفتیم اندر میای
که بر کره دیمدمی که بونده بر داخی کلمه

دگر رفت و صبر و قرارش نماند
کنه کیتدی داخی صبر و قراری انوک هرکز قلمدی
شکیبائی از روی یارش نماند
صبر اتمکلک یارک یوزندن ایرو ایده مدی

مگس وارش از پیش شکر بجور
انی سکک کبی جور ایله قوواردیلر شکر اوکندن
براندندی و بازگشتی بفور
سوردیلردی و فی الحال دونوب کلوردی

یکی گفتش ای شوخ دیوانه رنگ
بری اکا ایتدی ای شوخ دیوانه رنک
عجب صبر داری تو بر چوب و سنگ
عجب صبر ایدرسن سن اغاجه و طاشه

بگفت این جفا بر من از دست دوست
ایتدی بو جفا بکا دوست الندن در
نه شرطست نالیدن از دست دوست
شرط دکلدر اکلمک دوست الندن

من اینک دم دوستی می زنم
بن شمدی دوستلق دعواسنی ایدرم
گر او دوست دارد و گر دشمنم
کرک اول بنی دوست طوتسون کرک دشمن

ز من صبر بی او توقع مدار
بندن صبری اونسز امید طوتمه هیچ
که با او هم امکان ندارد قرار
که انوکله داخی قرار اتمکه امکان یوقدر

نه نیروی صبر و نه جای ستیز
نه صبره قدرتم وار ده دوندرو چکلکه
نه امکان بودن نه جای گریز
نه اولمغه ممکن نه قچوب کتمکه ایاق وار دردی

مکن زین در و بارگه سر متاب
بکا دیمه بو قپودن و سرایدن باش دوندر
وگر سر چو میخم نهد بر طناب
دوندرمزن اکر باشمی چادر ایپنه میخ دخی ایدرسه

نه پروانه جان داده در پای دوست
پروانه جان ویرمدیمی دوستک ایاغنده
که او زنده در کنج تاریک اوست
که او اولدی دیدی قرانکو بوجقده اولکه

بگفت ار خوری زخم چوگان اوی
بری ایتدی اکر یسک انوک چوکانی زخمی
بگفتا بپایش در افتم چو گوی
ایتدی انوک ایاغنه دوشم طوب کبی

بگفتا سرت گر ببرّم بتیغ
ایتدی اکر سنک باشکی کسم کسکن قلیج ایله
بگفت این قدر هم نباشد دریغ
ایتدی بو قدر دخی بکا حیف اولمز

مرا خود ز سر نیست چندان خبر
بنم خود باشمدن اول قدر خبرم یوقدر
که تیغست بر تارکم یا تبر
که قلیج میدر دپه‌مده اولن یا خود بالته

مکن با من ناشکیبا عتاب
ایله بن صبرسز مسکینه غضب و خشم
که در عشق صورت نبندد شکیب
که عشقده صورت بغلمز صبر ایتمکلک

چو یعقوبم ار دیده گردد سپید
یعقوب کبی اکر کوزلرم اغ اولور سه
نبرّم ز دیدار یوسف امید
کسمزن یوسف یوزندن امیدی هرگز

یکی را که سر خوش بود با یکی
بیرینک که باشی خوش ولا بری ایله البته
نیازارد از وی بهر اندکی
انجمز اندن هر از اجق نسنه ایله

رکابش ببوسید روزی جوان
انوک اوزنکوسنی اوپدی بر کون او یکت
برآشفت و برتافت از وی عنان
انجندی دخی دوندردی اوندن او عنان

بخندید و گفتا عنان برمپیچ
کلدی و دخی ایتدی چلبورکی دوندرمه
که سلطان عنان بر نپیچد ز هیچ
که پادشاهلر چلبورکی دوندرمزلر هیچ

مرا با وجودت هستی نماند
بنوم وجودم سنک وجودک ایله قلما
بیاد توام خودپرستی نماند
سنی اکمق ایله بنوم خودپرستلکم قلما

گرم جرم بینی مکن عیب من
اکر بنم کناهم کوره سن بنی عیب ایلمه هیچ
تویی سر برآورده از جیب من
سن سن بنوم یاقه‌دن باش چقارن

بدان زهره دستی زدم در رکاب
اول اودیله ال اوردم سنک اوزنکوکه
که خود را نیاوردم اندر حساب
که کندوی کتورمدم اول ساده حسابه

کشیدم قلم بر سر نام خویش
قلم چکدم اول کندو آدوم باشنه ترک ایتدم
نهادم قدم بر سر کام خویش
اياق قودم مرادلرومه یعنی ترک ایتدم دیمکدر

مرا خود کشد تیر آن چشم مست
بنی خود اولدورر اول مست کوزلک اوقی
چه حاجت که آری بشمشیر دست
نه حاجت که کتوره سن اول قلیجه الی

تو آتش به نی در زن و درگذر
سن اودی قامشه اور دخی کچ کیت
که نه خشک در بیشه ماند نه تر
که نه قورو قلا بیشه‌ده نه یاش قلا

حکایت در معنی تحمل محب صادق

بو حکایت طوغری عاشقک تحملنده و صبرنده‌در

شنیدم که در لحن خنیاگری
اشتدم که بر خنک چالیجی و ایرلایجی آواز ایله
برقص اندر آمد پری پیکری
رقص و سماعه کلدی بر پری پیکر اوغلان

ز دلهای شوریده پیرامنش
شوریده کوکللردن انوک اطرافنی
گرفت آتش شمع در دامنش
طوتدی موم اودی انوک اتکنی

پراکنده خاطر شد و خشمناک
پراکنده خاطر اولدی دخی خشمناک اولدی
یکی گفتش از دوستداران چه باک
بری اوکا دیدی دوستلردن نه قورقو

اگر پای از خویشتن دم مزن
اکر یا انک کندوکدن دم اورمه
که شیر گشت از یار با خویشتن
که شرک دریادن کندوکی کوسترمکدر

ترا آتش ای یار دامن بسوخت
سنك اوداى يارا اتكوك يا قدى ايسه

مرا خود بیکباره خرمن بسوخت
بنم خود برا اوغوردن خرمنمى يا قدى كلا آندى

حکایت در معنی انتقال محبت بعشق سبحانه و تعالی

بو حکایت محبتك انتقالى معنی‌سنده در که حق تعالی‌یه سوردوكى ترك ...

چنین دارم از پیر داننده یاد
بوبڭلين يادمده در بر بيلجى پيردن بنوم

که شوریده‌ای سر بصحرا نهاد
كه بر شوريده باشنى صحرايه قودى كتدى

پدر در فراقش نخورد و نخفت
باباسى انوك فراقندن نه يدى نه ايچدى

پسر را ملامت بکردند و گفت
اوغلنى ملامت ايلديلر داخى اوغلان ايتدى

از آنگه که یارم کس خویش خواند
اول وقتدن بروكه يار بكا بنوم در ديدى (دعوت ايتدى)

دگر با کسم آشنایی نماند
ارتوق بنوم كيمسه‌يله آشنالغم قلمادى كتدى

بحقش که تا حق جمالم نمود
انوك حقيچون كه تا حق بكا جمال كوسترديدى

دگر هر چه دیدم خیالم نمود
اينوق هر نه كوردم هپ خيال

شنیدم که روی از خلایق بتافت
اشتدم كه يوزى خلايقدن دوندردى

که گم کردهٔ خویش را باز یافت
كه كندو ياووى قلشنى كروبولدى

پراکنده‌گانند زیر فلک
پراكنده لروار در فلكك التنده

که هم دد توان خواندشان هم ملک
كه هم يرتيجى ديمك اولور هم ملك ديمك اولور

ز یاد ملک چون ملک نارمند
حقى آكمقدن ملك كبى هيچ دكلمز لر

شب و روز چون دد ز مردم رمند
كيجه وكوندز يرتيجى جانوركبى آدمدن اوركرلر

قوی بازوانند و کوتاه دست
قوتلرى قولتلودر كرچه اللرى قصادر

خردمند و شیدا و هشیار و مست
عاقللودر داخى شيدالردر داخى ايقلردر (مستلردر)

گه آسوده در گوشه خرقه دوز
كه دكلنمش بر كوشه‌ده خرقه ديكرلر

گه آشفته در مجلسی خرقه سوز
كه ديوانه بر مجلسده خرقه يا قرلر

نه سودای خودشان نه پروای کس
نه كند وسوداسى وار در نه كمسه‌دن پرواسى (غمى)

نه در کنج توحیدشان جای کس
نه اونلرك توحيدلرى بوجاغنده كمسه‌يه (پروا در)

پریشیده عقل و پراکنده هوش
پريشان عقلورى اورتولو نكلر در داخى فكرلرى (طاغنق)

ز قول نصیحتگر آکنده گوش
نصيحت ايدجينك سوزلرندن قولقلرى (طولودر)

بدریا نخواهد شدن بط غریق
دكيزده قاز غرق اولماز و غنى كبى اونلر دخى (اولمز)

سمندر چه داند عذاب الحریق
سمندر نه بيلور اودعذابنى اونلر داخى اويله (در)

تهی دست مردان پر حوصله
اللرى بوش در اما كندولر پر حوصله در (لر)

بیابان نوردان بی قافله
بيرلرده كزيجيلر در قافله‌سز وكاردان (سز)

ندارند چشم از خلایق پسند
اميدلرى يوقدر خلقدن اوكندو كلرينه

که ایشان پسندیدهٔ حق بسند
كه اونلر حقك اوكولمشلرى وبكلمشلر (در)

عزیزان پوشیده از چشم خلق
خلقك كوزندن اورتولو عزيزلر در بونلر

نه زنار داران پوشیده دلق
خرقه كيوب وزنارلر ذنارليجيلردن (دكلدر)

پر از میوه و سایه ور چون رزند
يمشدن طولولر كوكولكه لولردر اصمه كبى

نه چون ما سیه‌کار ازرق رزند
بنم كبى قره ايشلو و كوك بويالو دكلدر

بخود سر فرو برده همچون صدف
كندولرى باشلرى اشغه درلر صدف كبى

نه مانند دریا بر آورده کف
دكز كبى اغزنه كوپك كوترمش دكلدر

گرت چشم عقلست از ایشان رمی
اكر سنك عقلك كوزى وار ايسه انلردن اوركرسن

که دیوند در جامهٔ آدمی
كه قفتانى ادم ولمقدن جايز ديو اولمقدن (يز)

نه مردم جز این استخوانند و پوست
همان مردم درى ايله كمك دكلدر

نه هر صورتی جان معنی دروست
داخى هر صورتدن جان ومعنى ولماز

نه سلطان خریدار هر بنده ایست
زيرا پادشاه هر قولنه مشترى اولماز

نه در زیر هر ژنده زنده ایست
داخى هر يماتو خرقه‌نك التنده اوليا اولماز

اگر ژاله هر قطره دُر شدی
اگرچه ینك هر قطره سی اینجو اولایدی
چو خرمهره بازار ازو پر شدی
اشك بونجوق کبی بازار اوندن طولو اولوردی

چو غازی بخود در نبندد پای
اونلر جانباز کبی کندو کره اغچ اياق بغلا[مزلر]
که محکم رود پای چوبین زجای
که محکم کیدر اغجدن اياق یرندن

حریفان خلوت سرای الست
الست خلوت سرانیك حریفلری در
بیک جرعه تا نفخهٔ صور مست
بر جرعه ایله تا صور اوروینجه مستقللر در

بتیغ از غرض بر نگیرند چنگ
قلج ایله غرضدن اللرن قلدرمزلر
که پرهیز و عشق آبگینه است و سنگ
که پرهیز ایله عشق شیشه ایله طاش کبیدر

گفتار در غلبهٔ وجد و معنی سطوت عشق

بو سوز وجد و حالت غلبه سنده در و عشق سطوتنك معنی سنده در

یکی شاهدی در سمرقند داشت
بر محبوب وار ایدی سمرقند شهرنده
که گفتی بجای سمرقند داشت
که دیدیك سویلدوکی وقتده اغزندن شکر یاغردی

جمالی گرو برده از آفتاب
حسنی رهن اولمشدی گوکده گونشدن
ز شوخیش بنیاد تقوی خراب
انوك شوخلقدن تقوی بنیادی خراب ایدی

تعالی الله از حسن تا غایتی
تعالی الله حسنی انوك بر مرتبه ایدی که
که پنداری از رحمتست آیتی
صانیدك رحمت آیتلرندن بر آیت ایدی

همی رفتی و دیده ها در پیش
یورودکجه گوزلر انوك اردندن ایدی
دل دوستان کرده جان برخیش
دوستلر گوکلی انوك یاقاغندن ایدی

نظر کرد پس دوستی اندر نهفت
باقدی بر عاشق گزلین اوکا کیدرکن
نگه کرد باری بتندی و گفت
محبوب داخی باقدی اوکا قاقیق ایله دیدی

که ای خیره سر چند پویی پیم
کدای عقلسز نیچه بر یلرسن اردمجه
ندانی که من مرغ دامت نیم
بلمزمسن که بن سنك طوزاغك قوشی دکلم

گرت بار دیگر ببینم به تیغ
اگر سنی بر داخی بورلرده گورسم قلج ایله
چو دشمن ببرم سرت بی دریغ
دشمن کبی کسرین دریغسز سنك باشوکی

کسی گفتتش اکنون سر خویش گیر
بر کمسه اوکا ددی وار کندو عالمکده اول
ازین سهلتر مطلبی پیش گیر
بوندن قولای وار برن داخی طلب ایله

نپندارم این کار حاصل کنی
زیرا صانمازن که سن بو ایشی حاصل ادهسن
مبادا که جان در سر دل کنی
اولمیاکه گوکل هواسیله باشدن وجاندن

چو مفتون صادق ملامت شنید
چون اول گرچك عاشق ملامتی اشتدی
بدرد از درون ناله در کشید
دردله گوکلندن ناله ایدوب آه ایلدی

که بگذار تا زخم تیغ هلاک
که قو بنی هلاکلك قلجنك زخمی ایله
بغلطاندم لاشه در خون و خاک
یوالاندرن لشی قانله طوپراغه

مگر پیش دشمن بگویند و دوست
اوله که دوست و دشمن اوره دیه
که این کشتهٔ دست و شمشیر اوست
که بو اونك الی و قلجی زخمندن اولمشیدر

نمی بینم از خاک کویش گریز
گورمزم انوك محله سی طوپراغندن غیری قاچمقلق
به بیداد گو آب رویم بریز
ظلم ایله بنوم یوزم صوینی یره دوکسون

مرا توبه فرمایی ای خود پرست
بکا توبه بیورورسن ای کندویی گورمش
ترا توبه زین گفتن اولیتر است
سکا توبه بونك کبی سوزدن داخی یکرکدر

ببخشای بر من که هر چه او کند
اسرکه بنی که هر نه اول ایدرسه
اگر قصد خونست نیکو کند
اگر اولدرمکه ده اولورسه داخی خوش ایدر

بسوزاندم هر شبی آتشش
یاقرنم گیجه انوك عشقی اودیله اما
سحر زنده گردم ببوی خوشش
گرو صباح اولجق دیریلورم انوك اوخوش قوقوسی

اگر میرم امروز در کوی دوست
اگر اولورم بن بوگون دوست محله سنده
قیامت زنم خیمه پهلوی دوست
قیامتده چادرم اورورم دوستك یاننده

مده تا توانی درین جنگ پشت

ورمه تا کوجک یتدکجه بو جنکده آرقه

که زنده است سعدی که عشقش بکشت

که دیریدر سعدی که انوک عشقی اولدر

حکایة در معنی غلبهٔ وجود در فنای اهل محبت و غنیمت آن

بو حکایه وجود غلبه سی معنی سنده در و اهل محبتک فنا سنده و انوک غنیمتنده

یکی تشنه می گفت و جان می سپرد

بری صوسز ایدی دخی فوت اولدی

خنک نیکبختی که در آب مرد

سعادتلو اول کمسه که صو ایچنده اولدی

بدو گفت نابالغی کای عجب

اوکا ایتدی بر بالغ اولمامش که ای عجب

چو مردی چه سیراب و چه تشنه لب

چون اولهسن یا صو اچمش اولهسن یا صوسز

بگفتا نه آخر دهان تر کنم

ایتدی حله اولورسم اغزمی یاش ایتمزمی

که تا جان شیرینش در سر کنم

که تا که جان شیرینی تسلیم ایدنجه بن

فتد تشنه در آبدان عمیق

دوشر صوسز اولن درک صولر اچنه

که داند که سیراب میرد غریق

که بلور که صویه قانمش اولور صویه غرق

اگر عاشقی دامن او بگیر

امدی اگر عاشق ایسک انوک اتکن بر طوت

وگر گویدت جان بده گو بگیر

اگر سکا دیرسه جانکی ویر همان ویر طوتسون

بهشت تن آسانی آنگه خوری

وارلق اوجماغنی اول وقت بولورسن

که بر دوزخ نیستی بگذری

که یوقلق جهنمندن کچوب خلاص اولهسن

دل تخم کاران بود رنج کش

اکن اکیجیلرک کوکلی کرچه رنجلو اولور

چو خرمن بر آید بخسپند خوش

اما چون خرمن کوترر حضورله اویور راحت اولور

درین مجلس آنان بکامی رسید

بو مجلسده اول مرادنه ایرشمشدر

که در دور آخر بجامی رسید

که مجلسک اخرنده بر قدحه ایرشدی

حکایة در معنی صبر و ثبات روندگان صادق

بو حکایه صادق عاشقلرک ثباتنده و صبرنده در

چنین نقل دارم ز مردان راه

بو نجلین نقل اشتدم یول ارلرندن

فقیران منعم گدایان شاه

که منعم فقیرلر و پادشاه گدالردن

که پیری بدریوزه شد بامداد

که بر پیر دیلنمکه چقدی صباحدن محله یه

در مسجدی دید و آواز داد

بر مسجد قپوسین کوردی چاغردی اواز ایله

یکی گفتش این خانهٔ خلق نیست

بری دیسی اوکا دیدی که بو خلق اوی دکلدر

که چیزی دهندت بشوخی مایست

که سکا برنسنه ویرلر بونده شوخلق ایدوب طورمه

بدو گفت کاین خانه کیست پس

اوکا ایتدی بو اوکمونک اویدر پس قودر

که بخشایشش نیست بر حال کس

که انوک باغشلمسی یوقدر کمسنک حالنه

بگفتا خموش این چه لفظ خطاست

ایتدی ای پنهم اول بو لفظ خطادر که سویلرسن

خداوند خانه خداوند ماست

بو اوک صاحبی بزم افندیمزدر یعنی تنکریمزدر

نگه کرد و قندیل و محراب دید

باقدی کوردی قندیل دخی محراب اوار

بسوز از جگر نالهٔ برکشید

درد له یانغ ایله جکردن ناله واه ایله دی

که حیفست ازینجا فراتر شدن

که حیف در اولیردن غیری یره کتمک

دریغست محروم ازین در شدن

دریغ در محروم کتمک بو قپودن

نرفتم بمحرومی از هیچ کوی

کتمدی محروم لغله هیچ بر محله دن

چرا از در حق شوم زرد روی

نیچون حق قپوسندن اولام صاری یوزلو محروم

همینجا کنم دست خواهش دراز

بو قپوده داخی ایده یم دیلنمک الینی اوزون

که دانم نگردم تهی دست باز

که بلورن دونمزن الی بوش بو قپودن داخی

شنیدم که سالی مجاور نشست

اشتدم که بر یل اوتوردی مجاور اولوب

چو فریاد خواهان بر آورد دست

فریاد استیجیلر کبی الن قالدردی دعایه

شبی پای عمرش فرو شد بگل

بر کیجه انوک عمری ایاغی اجل بلچغنه باتدی

طپیدن گرفت از ضعیفیش دل

طپلامق طوتدی انوک کوکلی ضعیفلکدن

سحر برد شخصی چراغش بسر
صباح ایلندی برکسنه انوک باش اوزرنه موم

رونق دیدار و چون چراغ سحر
جانبلنا غری قالمش صباحه چقمش چراغ کبی

همی گفت و غلغل کنان از فرح
سویلودی غلغل ایدرک شادلغندن

فمن دق باب الکریم انفتح
پس شول کسنه که کریم قپوسنی قاقدی اچلدی

طلبکار باید صبور و حمول
استیجی کرک دوزضا بر اوله و یوک چکیجی اوله

که نشنیده ام کیمیاگر ملول
کاشتمیوب طورورن کیمیاگر ملول اولا

چو زرها بخاک سیه در کنند
چون التونلری قرا طوپراغ ایچنه ایلرلر

که باشد که روزی مسی زر کنند
که اولا که برکون باقرایکن التون اوله

زر از بهر چیزی خریدن نکوست
التون برنسنه المق ایچون دراُیودر کوزلدر

چه خواهی خریدن به از یار دوست
پس نه استرسن المغه یاردن و دوستدن ایو

گر از دلبری دل به تنگ آیدت
اکر دلبرلکدن سنک کوکلک طاریلور سه

دگر غمگساری بچنگ آیدت
وکر بر غملوکه حالاش الوکه دوشرسه

مبر تلخ عیشی ز روی ترش
ایلتمه اجی درلوک اکشی یوزلولکدن

بآبی دگر آتشش باز کش
بر صویله داخی انوک اودوسوندور دوسن

ولی گر بخوبی ندارد نظیر
اما اکر کوزللکده انوک نظیری یوقسه

باندک دلازار ترکش مگیر
از اجق انجیتمک ایله انوک ترکنی اورمه

توان از کسی دل بپرداختن
اولور برکسندن کوکلی قوپروب قالدرمق

که دانی که بی او توان ساختن
که بله سن اونسز سن صبر ایدوب اولابله سن

حکایت در معنی آنکه محافظت محب صادق که از ملامت میندیشد
بو حکایت اول معنی ده درکه محب صادقک محافظه سنده درکه ملامتدن فکر ایتمیه

شنیدم که پیری شبی زنده داشت
اشتدم که بر پیر بر کیجه دیری صباحه دک طوتدی

سحر دست حاجت بحق بر فراشت
صباح حاجت الینی حقه قالدردی یا اندی

یکی هاتف انداخت در گوش پیر
هاتفدن پیرک قولاغنه بر اواز ویردی

که بی حاصلی رو سر خویش گیر
که سن حاصلسز سن وارکندو قولاککده اول

برین در دعای تو مقبول نیست
بو قپوده سنک دعاک مقبول دکلدر

بخواری برو یا بزاری بایست
کرک خورلغله کیت کرک زاریلغله طور

شب دیگر از ذکر و طاعت نخفت
بر کیجه داخی ذکردن و طاعتدن یاتوب اویومادی

مریدی ز حالش خبر یافت گفت
بر مریدی انوک بو حالندن خبردار اولدی

چو دیدی کز آن روی بستست در
چون کوردک اول یوزدن بغلنمشدر قپو

بی حاصلی سعی چندین مبر
حاصلسزلغله بش بنجه بر سعی ایدرسن ایتمه

بدیباچه بر اشک یاقوت فام
یکاقلری اوزرنه یاقوت رنکلو یاشنی اقتدی

بحسرت بیارید و گفت ای غلام
حسرتله اغلیوب داخی ایتدی ای غلام

بنومیدی آنگه بگردیدمی
محرومیلغ ایله اول وقت دونیدم بن

گزین در در دیگری دیدمی
که قپودن غیری بر قپو داخی کوردیدم

مپندار گر زوی عنان بر شکست
صانمه که اوندن عنانی دوندردم بن

که من باز دارم ز فتراک دست
و یاخود کروطوتم انوک ترکی سندن الومی

چو خواهنده محروم گشت از دری
چون بر دلنجی محروم اوله بر قپودن

چه غم گر شناسد در دیگری
نه غم اکر کلیه بر قپو داخی اول کمسه

شنیدم که راهم درین کوی نیست
اشتدم که بنوم یولم بو محلیه یوقدر

ولیکن بملک دگر روی نیست
ولیکن غیری مملکته یوزم یوقدر

درین بود و سر بر زمین فدا
بو واولغده باشی یر یوزنده فدا ایدی

که گفتند در گوش جانش ندا
که ایتدیلر انوک جانی قولاغنه ندا ایدوب

قبولست اگرچه هنر نیستش
قبول در اکرچه انوک هنری یوقدر

که جز ما پناهی دگر نیستش
که بزدن غیری بر صغناجغی یوقدر

حکایت شکایت زن با شوهر

بو حکایه بر عورت ارینه شکایت اتدوکی دُر

شکایت کند نوعروسی جوان
شکایت اتدی بر تازه جوان کلین بر کون
بپیری ز داماد نامهربان
بر پیره شفقتسز اولان کویکوسندن

که مپسند چندین که با این پسر
که بکمنسه بو قدر که اول اوغلان ایله
بتلخی بود روزگارم بسر
آجیلیغی ایله کیده بنم روزگارم باشه

کسانی که با ما درین منزلند
اول کمسنلر که بزوم ایله بو منزلده درلر
نه بینم که چون من پریشان دلند
کورمزن که بنکلین طاغنوق کوکللو اولالر

زن و مرد باهم چنان دوستند
او عورت بری بریله انجلاین دوستلردر
که گویی دو مغز و یکی پوستند
که دیرسن ایکی ایچ در بر دریدر

ندیدم درین مدت از شوی من
کورمزن بو زمانده بن بنوم ارمدن
که باری بخندید در روی من
که بر کره کوله باقه بنوم یوزومه

شنید این سخن پیر فرخنده فال
اشتدی بو سوزی اول پیر فرخنده فال
سخن دان بود مرد دیرینه سال
زیرا سوز بلیجی اولور چوق کورمش آدم

جفا بردن از دست آنکس نکوست
جفا چکمک اول کشینک الندن کوزلدر
که جزوی نباشد ترا یار و دوست
که قولاینه اولمایه سنوکله یار داخی دوست

یکی پاسخش داد شیرین و خوش
بریکا جواب ویردی طتلو داخی خوش
که گر تند روست بارش بکش
که اگر یاوز خولو ایسه انونک یوکنی چک

دریغست روی از کسی تافتن
زیرا حیف در یوزنی اول کمسنه دن دوندرمک
که دیگر نشاید چنین یافتن
که بز داخی بونجلاین بولمیاسن هرگز

چرا سر کشی که در سر کشند
نیچون طوتماولدولنکه باشه چکرلر
بحرف وجودت قلم در کشند
سنک وجودنک حرفنه قلم چکرلر

رضا ده بفرمان حق بنده وار
راضی اول حقک بویروغنه قول کبی
که چون او نه بینی خداوندگار
که چون اونک کبی افندی داخی کورمیه سن

یکم روز بر بنده دل بسوخت
بر کون بر قول اوزرینه کوکلی یاندی
که میگفت فرمان و کس می فروخت
که دیدی انونک افندیسی انی صاتدی

ترا بنده از من به افتد بسی
سکا قول بندن یک دوشر چوقلق
مرا چون تو خواجه نیفتد کسی
بکا سنکلین افندی بر کمسه دوشمز

حکایت در معنی شکیبایی بر درد با امید درمان و یافتن آن

بو حکایه صبر اتمک معنیسنده دردده امید ایله که درمان بوله وصله یاد ایله

طبیبی پری چهره در مرو بود
بر طبیب پری یوزلو مرو شهرنده ایدی
که در باغ دل قامتش سرو بود
که کوکل باغنده انونک قامتی سرو ایدی

نه از درد دلهای ریشش خبر
نه انونک یارالو کوکللردن خبری وار
نه از چشم بیمار خویشش خبر
نه کندونک خسته کوزندن خبری وار

حکایت کند دردمندی غریب
حکایت ایدر بر غریب دردمند
که خوش بود چندی سرم با طبیب
که خوش ایدی بر زمان باشم اول طبیب ایله

نمی خواستم تندرستی خویش
ایرق دیلمدم صاغلوغمی کندومک هرگز
که دیگر طبیبم نیاید به پیش
که ایرق طبیب بنم اوکومه کلوب کتمیه

بسا عقل زورآور چیره دست
نیچه کوچلو قوتلو الی یکن اولانلرونک
که سودای عشقش کند زیر دست
که انونک عشقی سوداسی الی التنه المشدر

چه سودا خرد را بمالد بگوش
نه سودا عقله قلور قولاقدن
نیارد دگر کرد برآرد خروش
کتورمز ایرو اکر فریاد ایدرسه

حکایه در معنی استیلای عشق بر عقل

بو حکایه عشق استیلاسینک معنیسنده در عقل اوزرنه

یکی پنجهٔ آهنین راست کرد
بری دمردن پنجه سنی راست ایلدی
که با شیر زورآوری خواست کرد
که ارسلان ایله پنجه طوتشمق ایلدی

چو شیرش بسرپنجه در خود کشید
چون ارسلان انی پنجه سیله کندویه چکدی
دگر زور سرپنجهٔ خود ندید
ایروق کندو پنجه سندن قوت و زور کورمدی

یکی گفتش آخر چه خسپی چو زن
بری اوکا دیدی عجب نه اویودرسن عورتلین
بسرپنجهٔ آهنینش بزن
دمردن پنجه ایله آنی اورسکه سن دیدی

شنیدم که مسکین در آن زیر گفت
اشتدم که مسکین اول زیرده بویله دیدی
نشاید بدین پنجه با شیر گفت
کرکمز بونکله یعنی ارسلانله پنجه طوتمق

چو بر عقل دانا شود عشق چیر
چون عاقلک عقلنه عشق کوکله غالب اوله
همان پنجهٔ آهنینست و شیر
همان اول دمر پنجه لو ایله ارسلان حکایه سنه بکزد

چو در پنجهٔ شیر مردان زنی
چون شیر مردلر پنجه سنه اوراسن کندوکی
چه سودت کند پنجهٔ آهنی
نه فایده ایدر سنک دمردن اولن پنجک

چو عشق آمد از عقل دیگر مگوی
چو عشق کلدیکی یرده عقلدن سویلمه صقن
که در دست چوگان اسیرست گوی
که چوکان النده اسیردر طوپ ددی

گفتار در معنی عشرت با محبوب در نظر محب

بو سوز محبوب ایله عشرت ایدوب محبک نظرنده در

میان دو عم زاده وصلت فتاد
اکی عموجه اوغلنلر نه وصلت دوشد اورتالرنده
دو خورشید سیمای مهتر نژاد
اکی خورشید صورتلو اصللری بیک زادلو

یکی را بغایت خوش افتاده بود
برینه غایتا یو دوشمش ایدی
دگر نافر و سرکش افتاده بود
برنه قاچجی و سرکش دوشمش ایدی

یکی لطف و خلق پری وار داشت
برینک الدو هم لطف و خلقی وار ایدی
یکی روی در روی دیوار داشت
برینک الدو هم یوزنی دیواره ویردی

یکی خویشتن را بیاراستی
بری کندو ییدی دوزن قوشردی آرایش ایله
یکی مرگ خویش از خدا خواستی
بری کندو اولومنی حقدن استردی

پسر را نشاندند پیران ده
اوغلانی کتوردیلر اول کویک پیرلری
که مهرت برو نیست مهرش منه
که سنک اوکا محبتک یوقدر کابینی ویردیلر

بخندید و گفتا بصد گوسفند
کولدی داخی ایتدی یوز قیون ایله
تغابن نباشد رهایی ز بند
حیف اولمز خلاص اولق بنددن

بناخن پری چهره می‌کند پوست
طرناغیله پری چهره یوزنک دریسنی یرتدی
که مشکل توانم بریدن ز دوست
که مشکلدر دوستدن آیرلماسی دیدی

نه صد گوسفندم که سیصد هزار
یوز قیون دکل اکر بکا اوچیوز بیک قیون ویررسه
نباید بنادیدن روی یار
کرکمز که کورمیم یارک یوزنی دیدی

ترا هرچه مشغول دارد ز دوست
سنی هر نسنه که مشغول دوته دوستدن
اگر راحت خواهی دلارامت اوست
اگر طغری دلرسه سنک محبوبک اودر

یکی پیش شوریده حالی نوشت
بری بر دیوانه حاللونک اوکنده یازدی
که دوزخ تمنا کنی یا بهشت
که جهنم می استرسن یوقسه اوچماق می

بگفتا مپرس از من این ماجرا
ایتدی صورمه بندن بو ماجرایی
پسندیدم آنچه او پسندد مرا
بکندم بن اول نسنه که دوست بکا بکندی

حکایت مجنون و صدق و تعجب او

بو حکایه مجنونک دخی انونک صدقی و تعجبنده در

بمجنون کسی گفت کای نیک پی
مجنونه بر کمسنه دیدی که ای ایو خویلو کشی
چه بودت که دیگر نیایی بحی
نه اولدی سکا که ایرق کویه کلمزسن کتمزسن

مگر در سرت شور لیلی نماند
مگر سنک باشکده لیلی محبتی قلمامشدر
خیالت دگر گشت و میلی نماند
سنک خیالک بدلودی داخی ولدی میلک قلمادی

چو بشنید بیچاره بگریست زار
که ای خواجه دستم ز دامن بدار

چون اشتدی بیچاره اغلدی زار ایلغله
که ای خواجه الوکی بنم اتکومدن قالدر

مرا خود دلی دردمندست و ریش
تو نیزم مزن بر سر ریش نیش

بنم خود کوکلم دردمند دخی یارالودر
سن داخی ورمه یارام اوستنه یاره بنم

نه دوری دلیل صبوری بود
که بسیار دوری ضروری بود

ارا اقلق صبرلولق دلیلی دکل در
که چوق ارا اقلق ضروری اولور

بگفت ای وفادار فرخنده خوی
پیامی که داری بلیلی بگوی

ایتدی ای وفالو مبارک خویلو
خبر که بلورسن لیلیه بندن سویله

بگفتا مبر نام من پیش دوست
که حیفست نام من انجا که اوست

ایتدی بنم آدمی دوست اوکنده اکمه
که حیف در بنم ادم اکلمق انک که اولدو

حکایة در صدق و محبت سلطان محمود با ایاس

بو حکایه سلطان محمودک ایازه اولان صدق و محبتنده در

یکی خرده بر شاه غزنین گرفت
که چون ندارد ایاز ای شگفت

بری لطیفه ایلدی غزنین پادشاهنه دیدی
که ایازک اولقدر کوزللوکی یوقدر عجب

گلی را که نه رنگ دارد نه بوی
غریبست سودای بلبل بر وی

بر کولک که نه رنکی اولا و نه قوقوسی اولا
غریب در بلبلک سوداسی اولدو غنچه اول

بمحمود گفت این حکایت کسی
بپیچید از اندیشه بر خود بسی

محموده ددی بو حکایتی بر کسیه
قایقی طولشدی فکردن چوقلوق

که عشق من ای خواجه بر خوی اوست
نه بر قد و بالای نیکوی اوست

که بنم محبتم ای خواجه انوک خوینه در
یوقسه انوک بوینه و کوزللوکنه دکلدر

شنیدم که در تنگنای شتر
بیفتاد و بشکست صندوق در

اشتدم که بولده طارلقده دوه دن
دوشوب واتدی بر انجو صاندوغی

بیغمای ملک آستین بر فشاند
وز انجا بتعجیل مرکب براند

یاغمایه پادشاه یکینی سلکدی اشارت ایتدی
اورادن تعجیل ایله مرکبین سوردی کتدی

سواران پی در و مرجان شدند
ز سلطان بیغمام پریشان شدند

اتلولر در و مرجان یغماسنه مشغول اولدیلر
سلطاندن یغمایه طاغلدیلر یالکوز قالدی

نماند از وشاقان گردن فراز
کسی در قفای ملک جز ایاز

قلمادی چاوشلردن بوینی یوجه اولنلردن
بر کمسه سلطانک اردندن ایازدن غیری

نگه کرد کای دلبر پیچ پیچ
ز یغما چه آورده گفت هیچ

سلطان بقدی ایازه ددی ای طولاشق دلبر
یغمادن سن نه کتوردک هیچ نسنه جک

من اندر قفای تو می تاختم
ز خدمت بنعمت نپرداختم

ایتدی بن سنک اردکده ایدم کوزه دردم
سنک خدمتکدن نعمته مشغول اولمادم

گرت قوتی هست در بارگاه
بخدمت مشو غافل از پادشاه

اگر سنک قوتک وار ایسه بارگاه ده
خدمتدن غافل اولما پادشاهدن

خلاف طریقت بود کاولیا
تمنا کنند از خدا جز خدا

طریقتک خلافیدر دوستلر و اولیالر
تمنا و طلب ایده لر تکریدن غیری بر تکری

گر از دوست چشمت باحسان اوست
تو در بند خویشی نه در بند دوست

اگر دوستدن سنک کوزک انک احسانینه
سن کندو بندکده سن دوست بندنده دگل

ترا تا دهن باشد از حرص باز
نیاید بگوش دل از غیب راز

سنک تا اغزک حرصدن اچوق اولا
کلمز کوکل قولاغنه غیبدن راز خبر

حقایق سرائیست آراسته
هوا و هوس گرد برخاسته

حقیقت بر سرای در بزنلمش دوزلمش
اما هوا و هوس قالقمش توزه بکزر

نه بینی که جایی که برخاست گرد
نه بیند نظر گر چه بیناست مرد

کورمزمیسن که بر یرده توز قلقمش اولا
کورمز ادم نه قدر کوزی کورجی داخی اولسه

حکایت در قدم مردان آن حقایق شناس

بو حکایه حقیقت شناس اولان ادملرک قدمی بیاننده در

قضا را من و پیری از فاریاب — رسیدیم از خاک مغرب بآب

اکسوزین بن داخی بر پیر فاریاب شهرندن — ایرشدک مغرب دیارندن بر صویه

مرا یک درم بود برداشتند — بکشتی و درویش بگذاشتند

بنوم بر اقچم وار دی بنی کچوردلر اوته یقایه — کمی ایله اول درویشی قودلر کچورمدیلر

سیاهان براندند کشتی چو دود — که آن ناخدا ناخدا ترس بود

عربلر کمی سوندیلر دوتن کبی اوته یقایه — که اول کمیجی خدادن قورقمز ایدی هیچ

مرا گریه آمد ز تیمار جفت — بر آن گریه قهقه بخندید و گفت

بکا اغلمق کلدی یولداشم کچمدوکندن — بو اغلامقه اوندن اول یولداشم کولدی داخی ایتدی

مخور غم برای من ای پرخرد — مرا آنکس آرد که کشتی برد

غم یمه بنوم ایچون ای عاقللو کمسنه — بنی اول کمسنه کچورر که کمیی صوده یورودر

بگسترد سجاده بر روی آب — خیالست پنداشتم یا بخواب

دوشدی سجاده صو اوزرنه داخی کچدی — خیالمی اولدی یا وقتده دو شومی اولدی دیدم

ز مدهوشیم دیده آن شب نخفت — نگه بامدادان بمن کرد و گفت

حیرانلقدن کوزم اول کیجه اویومادی — ایرتسی بکا نظر ایلیوب دیدی

عجب ماندی ای یار فرخنده رای — ترا کشتی آورد و ما را خدای

عجب قالدک ای یار فرخنده و مبارک نفسلو — سنی کمی کتوردی بنی الله کتوردی

چرا اهل دعوی بدین نگروند — که ابدال در آب و آتش روند

نیچون دعوی اهلی بوکا اینانمیالر — که اولیالر صوده و اوده یوریرلر

نه طفلی کز آتش ندارد خبر — نگه داردش مادر مهرور

اوغلانجوغه بکزمز که اوددن خبردار اولمیه — اونی صقلیو طوتا شفقتلو اناسی اوددن

پس آنان که در وجد مستغرقند — شب و روز در عین حفظ حقند

پس اونلر که حالت وجده غرق اولمشلردر — کیجه و کوندز حقک حفظی عیننده درلر

نگه دارد از آب و آتش خلیل — چو تابوت موسی ز غرقاب نیل

صقلیو طوتر صودن داخی اوددن خلیلنی — موسی بشیکی کبی که نیل دکیزنه غرق اولمدی

چو کودک بدست شناور در است — نترسد و گر دجله پهناور است

اوغلانجق کبی که یوزجی الینده اولا — قورقمز اگر دجله ارماغی داخی اولورسه

تو بر روی دریا قدم چون زنی — چو مردان که بر خشک تردامنی

سن دکیز یوزنه نجه ایاق قویاسن — ارلر کبی که قراده تردامن سن لایق دکلسن

در معنی کل موجودات در معرض وجود باری سبحانه

موجودات کلک معنی سنده در باری سبحانه وجودنده

ره عقل جز پیچ بر پیچ نیست — بر عارفان جز خدا هیچ نیست

عقل یولی طولاشق طولاشقدر اما — عارفلر یاننده الله دن غیری هیچ یوقدر

توان گفتن این با حقایق شناس — ولی خرده گیرند اهل قیاس

سویلنا اولور بو حقیقت اکلایجیلره — اما لطیفه کوتوررلر قیاس اهلی اولنلر

که پس آسمان و زمین چیستند — بنی آدم و دام و دد کیستند

کویا بو اسمان و یر یوزی نه ردر و نه علامتدر — ادم اوغلنی و یرتجی جانورلر کیملردر بوندن

پسندیده پرسیدی ای هوشمند — بگویم گر آید جوابت پسند

کونل سوال ایلدک ای عاقللو کمسنه — دیه یین اگر کله سکا جواب بکنلمش

که هامون و دریا و کوه و فلک — پری و آدمی زاد و دیو و ملک

اووه داخی دکیز داخی طاغ داخی فلک — پری و آدمی زاد و دیو داخی ملک

همه هرچه هستند از آن کمترند — که با هستیش نام هستی برند

قموسی هرنه وارسه اندن اکسکلردر — که انوک وارلغیله وارلق ادینی الیله لر

عظیمست پیش تو دریا بموج
بویله کورنور سکا دکیزك طلاغی وموجی
بلندست خورشید تابان باوج
یوکسکده کونش داخی تا اوجنده اوله

ولی اهل صورت کجا پی برند
اما صورت اهلی قنده وارورلر
که ارباب معنی بملکی درند
که معنی صاحبلری بر ملکتده در

که گر آفتابست یک ذره نیست
که اکر کونشدر اولورسه بر ذره جه اولمز
وگر هفت دریاست یک قطره نیست
اکر یدی دکیز اولورسه بر قطره جه کلمز

چو سلطان عزت علم در کشد
چو عزت سلطانی قلم چکه انلرك ایچون
جهان شریعت علم در کشید
نلو شریعت ده علم چکر یمکدر

حکایت پدر با پسر

بر حکایه در بابا سیله اوغولك

بگفت

یکی در نشابور دانی چه گفت
بر نشابور شهرنده بلور می سن که نه دیدی
چو فرزندش از فرض خفتن بخفت
چون انوك اوغلی یاتسو نمازن قلمادن اویودی

توقع مدار ای پسر گر کسی
امید ایتمه ای اوغل که بر کمسه‌دن
که بی سعی هرگز بجایی رسی
که سعیسز هرگز بر یره ایرشه سن

سمیلان چو بر می نگیرد قدم
سمیلانن جانورنیك که ایاغنی اوتمایه
وجود یست بی منفعت چون عدم
بر فایده‌سز وجوددر یوقلق کبی خلق ایتدی

طمع دار سود و تبر پس از زیان
فایده یه طمع طوت داخی قورتولدن
که بی بهره باشند فارغ زیان
که محروم قلورلر قورتوسز دیریلنلر

حکایت پیر دهقان با پسر خود

بو حکایه کویلو قوجه ایله اوغلنك در

رئیس دهی با پسر در رهی
بر کویك کتخداسی اوغلیله یولده کیدرکن
گذشتند بر قلب شاهنشهی
اوغرادیلر بر پادشاهك لشکری ایچنه

پسر چاوشان دید و تیغ و تبر
اوغلان چاوشلر کوردی قلیجلو بالته لو
قباهای اطلس کمرهای زر
اطلس قفتانلولر التون قوشاقلولر

یلان کمندار نخجیر زن
کمندلو بهادرلر داخی آو اوانجیلر
غلامان با ترکش و تیرزن
ترکشلو قوللر و اوق اتیجی قوللر کوردی

یکی در بریشم پرنیانی قباه
بر نیك اکننده زربافت قفتان کوردی
یکی بر سرش خسروانی کلاه
بر نیك باشنده خسروانی کلاه کوردی

پسر کان همه شوکت و پایه دید
اوغلن که اول شوکتی و کولکه یی کوردی
پدر را بغایت فرومایه دید
باباسنی غایت ایله الچق کوردی

که حالش بگردید و رنگش بریخت
که حالی دوندی داخی انوك رنکی دوکلدی
زهیبت به بیغوله در گریخت
قورقوسندن بر بوجغه قچدی کردی

پسر گفتش آخر بزرگ دهی
اوغلن باباسنه ایتدی سنده کوی اولوسی سن
بسر داری از بزرگان مهی
سن داخی اولولردن بر اولوسن دده

چه بودت که از جان بریدی امید
نه اولدی سکا که جاندن امیدی کسدك
بلرزیدی از باد هیبت چو بید
دتره‌دك قورقولیدن سوکت کبی

بلی گفت سالار و فرمان دهم
بلی دیدی سالارن داخی کویك بویرقجیسی یم
ولی عزتم هست تا در دهم
اما بنم عزتم و حرمتم تا کویده اولدوغمجه در

بزرگان از آن دهشت آلوده اند
اولولر انوکچون قورقو ایله قارشوقلر در
که در بارگاه ملک بوده اند
که پادشاه درکاهنده اولمشلر در

تو ای بی خبر همچنان در دهی
سنده ای خبرسز اوجلاین کویده سن
که بر خویشتن منصبی می نهی
که کندوکه بر منصبی تعیین اتمش سن

نگفتند حرفی زبان آوران
سویلدیلر بر حرفی دل بیلیجیلردن
که سعدی مثالی نگوید بران
که سعدی اوکا بر مثال اوکا سویلیدی

حکایت شب تاب

یلدز بوجکونک حکایه سیدر

مگر دیده باشی که در باغ و راغ — بتابد بشب کرمکی چون چراغ

مگر کورمش سن اولا که باغ و راغ ده — یلدزادی بر یلدز بوجکی چراق کبی

یکی گفتش ای کرمک دلفروز — چه بودت که بیرون نیایی بروز

بری دیدی اکا ای کوکل یاقجی بوجك — نه اولدی سکا که طشره کلمزسن کوندوزن

ببین کآتشین کرمک خاک زاد — جواب از سر روشنایی چه داد

کور که اول اودن کلو قورتجوغز که اصلی طپراقدر — جوابی یاد کلقدن نه کوزل ویردی

که من روز و شب جز بصحرا نیم — ولی پیش خورشید پیدا نیم

که بن کیجه و کندز صحرادن غیریده دکلم — اما کنش اوکنده ظاهر اولیمازن وجودم یوقدردر

حکایت درویشی در انعام پادشاه

بر درویشك حکایه سیدر پادشاهك انعامنده

ثنا گفت بر سعد زنگی کسی — که بر تربتش باد رحمت بسی

دعا ایلدی زنکی اوغلی سعده بر کمسنه — که انوك تربه سنه چوق رحمت اولسون

درم داد و تشریف و بنواختش — بمقدار خود منزلت ساختش

اقچه ویردی و خلعت ویردی و اوخشادی — کندو مقدارنه کوره اکا مرتبه دوزدی

چو الله و بس دید بر نقش زر — بشورید و برکند خلعت ز بر

چون اقچه نك و التونك سکه سنده الله یالکز نقشن کوردی — دلوردی باشندن واکندن خلعتی چقاردی

ز سوز غمش خیمه شعله در جان گرفت — که بر جست و راه بیابان گرفت

حرارتدن انجلاین جانینی شعله طوتدی — که صحرادی بیابان یولونی طوتدی

یکی گفتش از هم نشینان دشت — چه دیدی که حالت دگرگونه گشت

بری دیدی صحرا مصاحبلرندن — نه کوردك که سنك حالك بردن دلودی

تو اول زمین بوسه دادی بجای — نبایستی آخر زدن پشت پای

سن اول یراو پوب الچقلق اتدوکمی ایدی — کرکمز ایدی که اخرایا قارقه سن اورسن

بپیچید کاول ز بیم و امید — همی لرزه بر تن فتادم چو بید

انجندی که اول امیدله قورقدن — تنم دتردی سکوت اغاجی کبی

بآخر ز تمکین الله و بس — نه چیزم بچشم اندر آمد نه کس

اخر اول الله یترحرفن کوردم داخی — کوزمه ایرق نه ادم کورندی نه بر نسنه

حکایت درویش صاحب هنر

بر صاحب هنر درویشك حکایه سیدر

بشهری در از شام غوغا فتاد — گرفتند پیری مبارک نهاد

بر شهره اخشامدن غوغا دوشدی — طوتدلر بر مبارك نفسلو پیری

هنوز آن حدیثم بگوش اندرست — که بندش نهادند بر پای و دست

دخی اول سوزیم قولاغمده در طورور — که او نی بند قودیلر الینی ایاغنی بغلدیلر

که گفت ار نه سلطان اشارت کند — که را زهره باشد که غارت کند

که ددی اکر پادشاه اشارت اتمسه ایدی — کمونك جانی اولایدی که غارت ایدایدی

بباید چنین دشمنی دوست داشت — که می‌دانم این دوست بر من گماشت

کرکدر بو نجلین دشمنی دوست طوتماق — که بلورن بر دوست بکا حواله اولندی

اگر عز و جاهست و گر ذل و قید — من از حق شناسم نه از عمرو زید

اکر عز و منصب در سا اکر ذلیل لر در و بند در — بن حق الله بیلردن عمرودن زیددن دکلن

ز علت مدار ای خردمند بیم — چو داروی تلخت فرستد حکیم

علتدن طوتمه ای عقللو قورقوبی — چون سکا آجی دارو کوندره حکیم ایله قبول

بخور هرچه آید ز دست حبیب — نه بیمار داناترست از طبیب

یی وای هرنه کلورسه حبیب الندن — زیرا خسته دن بیلیجی دکلدر طبیبدن

گفتار اندر محبت که از جور و جفا نگریزد

بو سوز اول محبتده درکه جور و جفادن قچمیه

یکی را چو من دل بدست کسی — گرو بود و می برد جورش بسی

برسنك بنجلاین کوکلی بر محبوبك الند — رهن اولمیشیدی و چوق جورین چکردی

پس از هوشمندی و فرزانگی — بدف بر زدندش بدیوانگی

فتی عاقللقدن و فرزانه‌لکدن اوتری — دف کبی اونی دوکردیلر دیوانه‌لك ایچون

ز دشمن جفا بردی از بهر دوست — که تریاک اکبر بود زهر دوست

دشمندن جفا چکردی دوستندن اوتری — که تریاك اکبردر دوستنك زهری

قفا خوردی از دست یاران خویش — چو مسمار پیشانی آورده پیش

طپانجه یردی کندو یارلرینك الیندن باشنه — اکسری کبی النی قرشو طوتردی اول کمسنه

خیالش چنان بر سر آشوب کرد — که بام دماغش لگدکوب کرد

انك خیالی انجلاین باشنه سودا ویردی — که انوك دماغی طامنی دپه‌ایله دوکردی

نبودش ز تشنیع یاران خبر — که غرقه ندارد ز باران خبر

اولمزدی انوك خبری یارانك تشنیعندن — که غرق اولمش بلمز یغموردن هیچ خبری

کرا پای خاطر برآمد بسنگ — نیندیشد از شیشهٔ نام و ننگ

کموك که خاطری ایاغی عشق طاشنه طوقنه — فکر ایلمز نام و ننکك شیشه‌سینك صیندوغندن

شبی دیو خود را پری چهره ساخت — در آغوش آن مرد و بر وی بتاخت

برکیجه کندو دیونی پری یوزلو دوزدی — اول کشینك قوجاغنده ایکن اوکا یایدی

سحر که بحال نمازش نبود — ز یاران کس آگه ز رازش نبود

صباح انوك نمازی حالی اوندن کندی — یارلردن کمسنه انوك رازندن خبری یوغیدی

بآبی فرو رفت نزدیک بام — فرو بسته سرما دری از رخام

بر صو یه باطلدی کندی صباحه یاقین — اوکا صوق بغلمش بر قپو مرمردن

نصیحت گری لومش آغاز کرد — که خود را بکشتی درین آب سرد

بر نصیحت ایدیجی انوك قولاغنه سویلمکه باشلدی — که کندوکی اولدردوك بو صوق صوده

ز برنای منصف بر آمد خروش — که ای یار چند از ملامت خموش

اول انصافلو یکیتدن اه فریاد کلدی — که ای یار آهسته اول نیجه ملامت ایدرسن

مرا پنج روز این پسر دل فریفت — ز مهرش چنانم که نتوان شکیفت

بنم بیش کون بو اوغلان کوکلم الدادی — انوك محبتدن انجلاینم که هیچ عجیلمك

نپرسید باری بخلق خوشم — به بین تا چه بارش بجان میکشم

صورمدی برکره بنی خوش خلقلقله و لطفله — کور که تا نه مرتبه انوك یوکونی جانله چکرم

پس آنرا که شخصم ز خاک آفرید — بقدرت درو جان پاک آفرید

پس انوك که بنوم تنومی طپراقدن یراتدی — قدرتیله اونده جان پاك یراتدی

عجب داری ار بار حکمش برم — که دایم باحسان و فضلش درم

عجب می سن اکر انوك حکمی یوکن چکم — که دایم انوك فضل و احسانی اچنده یم

گفتار در سماع اهل دل

برسوز اهل دلك سماعی بیاننده در

اگر مرد عشقی کم خویش گیر — وگرنه ره عافیت پیش گیر

اکر عشق اریسك کندو اکسکلوکلکه اول — یوقسه وار صاغلق یولنی اوکوکه طوت

مترس از محبت که خاکت کند — که باقی شوی گر هلاکت کند

قورقمه محبتدن که سنی طوپراق ایده — که باقی اولورسن اکر سنی هلاك ایده

نروید نبات از حبوب درست — مگر خاک بر وی بگردد نخست

بتمز اوت صاغ دانه‌لردن هیچ — مکر انی اول طوپراغله اورته‌سین

ترا با حق آن آشنایی دهد — که از دست خویشت رهایی دهد

سکا حق ایله اول وقتن اشنالق ویره — که سنی کندو الوکدن قورتره خلاص ویره

که تا با خودی در خودت راه نیست — درین نکته جز بی خود آگاه نیست

کەتاسن سنوکلەسن سکا یول یوقدر — بو نکتەدەکندولکندن غیری خبردار یوق

نه مطرب که آواز پای ستور — سماعست اگر عشق داری و شور

چالیجی دکل کەطوارایاغی آوازندن — سماع واردر اگر سندە عشق حالتی وار

مگس پیش شوریده دل پر نزد — که او چون مگس دست بر سر نزد

سکلك عاشقلر اوکندە قنت اچوب اوچمز — کە اول عاشق سکلك کبی اللرینی باشنە اورمز

نه بم داند آشفته سامان نه زیر — به آواز مرغی بنالد فقیر

عاشق اولن کمسنەلر نه بم بیلور نه زیر بیلور — قوش آوازیلە اکلر عاشق فقیر اولنلر

سراینده خود می نگردد خموش — ولیکن نه هر وقت بازست گوش

عشق مطربلری ایسە دکل دردایم چالارلر — اما هر وقت کشینك قولاغی آچوق دکلدر

چو شوریدگان می پرستی کنند — به آواز دولاب مستی کنند

دیوانەلر کبی می پرستلك ایدرلر — بلکە طولاب آوازیلە مستلك ایدرلر

به چرخ اندر آیند دولاب وار — چو دولاب بر خود بگریند زار

چرخە و سماعە کلورلر دولاب کبی انلر — کندە دولاب کبی کندو کندولرینە زار اغلارلر

به تسلیم سر در گریبان برند — چو طاقت نماند گریبان درند

تسلیملە باشنی یقایە چکرلر سوسولرلر — قچان طاقت قلماسە یقالرن یرتارلر

مکن عیب درویش مدهوش و مست — که غرقست از آن می‌زند پا و دست

ایمدی عیب ایلمە بی عقل و مست اولان درویشی — کە غرقدر انوکچون ال ایاغی اورر دپ طالبور

هم درین معنی گوید

کنە بو معنیدەدر

نگویم سماع ای برادر که چیست — مگر مستمع را بدانم که کیست

دیمیم سماع قرنداش کە نەدر — اگر دکلەیجی بیلسم کە نە اصل کمسنەدر

گر از موج معنی پرد طیر اوی — فرشته فرو ماند از سیر اوی

اگر معنی بوجندن اوچرسە اونك قوشی — فرشتە عاجز قلور انوك سیر و تماشاسندن

وگر مرد بازی و لهوست و لاغ — قوی‌تر شود دیوش اندر دماغ

اگر اویون وچالغو ولاغ ولطیفە اهلی ایسە — غایت قوتلو اولور انوك شیطانی دماغندە

چه مرد سماعست شهوت پرست — به آواز خوش خفته خیزد نه مست

نە سماع ایدر شهوت پرست اولن — خوش آوازلە اویومش قلقر مست قالقمز

پریشان شود گل به باد سحر — نه هیزم که نشکافدش جز تبر

طاغنق اولور گل سحر یلی طوقندقدە — اودون اغجی طاغلمز مگر بالتە ایلە یاراسن

جهان پر سماعست و مستی و شور — ولیکن چه بیند در آیینه کور

جهان سماعلە و مستلك ایلە و دیوانەلکلە طولودر — اما نە کورر سن آیینەدە کور اولن کمسنە

نبینی شتر بر صدای عرب — که چونش به رقص اندر آرد طرب

کورمزمیسن دوەیی عرب آوازنە سندن — کە اونی نیجە رقصە کتوردی اول شادلق

شتر را چو شور و طرب در سرست — اگر آدمی را نباشد خرست

دوەنك چونك بو شور و طرب باشندەدر — اگر آدمدە اولمایە اول اشکدر

حکایت حجاج با یکی نیک مرد

بو حکایە حجاج ایلە بر ایو کشینك در

حکایت کنند از یکی نیک مرد — که اکرام حجاج یوسف نکرد

حکایت ایدرلر ایو لردن بر کمسنەیی — کە حجاج یوسفە اکرام و تعظیم اتمدی

به سرهنگ دیوان نگه کرد تیز — که نطعش بینداز و خونش بریز

دیوانی چاوشلرینە باقدی قاقیوب — کە کودەسنی دوشورك و قاننی دوکك

چو حجت نماند جفاجوی را — به پرخاش در هم کشد روی را

چون دلیلی و حجتی قالمیە بر ظالم اولنە — غوغایە چکر یوزینی ضروری ایرق چارە بولماز

نخندید و بگریست مرد خدای
کولدي دخي اغلدي اول الله تقي
عجب داشت سنگین دل تیره رای
عجبلدي اول طاش کوکللو و قره فکرلو یعني حجاج

چو دیدش که خندید و دیگر گریست
چون اونی کوردي هم کولدي هم اغلدي
بپرسید کین خنده و گریه چیست
صوردي که بو اغلمه ایله صکره کولمه نه دردي

بگفتا همی گریم از روزگار
ایتدی که بن اغلرم روزکاردن دوري
که طفلان بیچاره دارم صغار
که وار اوفق بیچاره اوغلانجقلرم وار دریغا

همی خندم از لطف یزدان پاک
کولرم دخي پاك تکرینك لطفندن دردي
که مظلوم رفتم نه ظالم بخاک
که مظلوم کیدرن طپراغه ظالم کتمزن ددي

یکی گفت ای نیک پی شهریار
بري ایتدي که ای یوریشلو پادشاه
چه خواهی ازین بر ز دست داد
نه استرسن بونیدن اوندن الوکی قالدي

که خلقی بدو روی آرند و پشت
که بر خلق اکا یوز طوترلر و ارقه طوترلر
نه خلقی توانی بیکبار کشت
جمله خلقی بر اوغوردن اولدره جکسد

بزرگی و عفو و کرم پیشه کن
اولولغی و عفو اتمکی صنعت ایله کندوکه
ز خردان اطفالش اندیشه کن
انوك اوفق اوغلانجقلرندن احتراز ایله

نمی ترسی ای کودک کم خرد
قورقزمیسن ای عقلسز اوغلانجق
که روزی پلنگیت بر هم درد
که برکون قپلان سنی داخی یرته برالابیه

شنیدم که نشنید و خونش بریخت
ایشتدم که ایشتمدی انوك قانني دوکدي
ز فرمان داور که داند گریخت
حکامندن کیم قچه بلور [illegible]

بزرگی در آن فکرت آن شب نخفت
بر اولو اول کیجه اول فکردن ایودي
بخواب اندرش دید و پرسش گرفت
دوشده کوردي پرسش اوکا ایتدي

یکی پند میداد فرزند را
بریسی اوکت ویردي کندو اوغلانجغنه
نگهدار پند خردمند را
که صقله عاقللرك اوکودینی و نصیحتنی دیردي

بکو

مکن جور بر خردکان ای پسر
ایله جور سندن کوچوکلره صاقن ای اوغول
که یک روزت افتد بزرگی بسر
که برکون سنك اولولغك باشه دوشه یعني تمام اوله

حکایت جوانی با پدر خود

بو حکایه برنای چلبیکیدك باباسیله اولان حکایه سیدر

شکرلب جوانی نی آموخته
بر شکر دودقلو یکیجك نای چالمق اوکرنوردي
که دلها بر آتش چو نی سوخته
که کوکللري اوده قامش کبی یقاردي

پدر بارها بانگ بروی زدی
باباسی نجه کره قاقردي اوزرینه چاغرردي
بتندی و آتش در آن نی زدی
یاوزلق ایله هم نایینی اوده یقاردي انوك

شبی بر ادای پسر گوش کرد
بر کیجه اوغلینك اداسنه قولاق اوردي دکلدي
سماعش پریشان و مدهوش کرد
انوك سماعی انی پریشان و لایعقل ایلدي

همی گفت و بر چهره افکنده خوی
دیدي دخي یاغني در یصدي دیرلدي
که آتش بمن در زد این بار نی
که اود اوردي بکا بو کره بو نای ددي

ندانی که شوریده حالان مست
بلمزمیسن که شوریده حال اولن مستلر
چرا بر فشانند در رقص دست
نچون رقصده اللرینی سلکرلر و آچرلر

کشاید دری بر دل از کاینات
اچلور بر قپو انوك کوکلنه کایناتدن
فشانند بر دست بر واردات
اللرینی سلکرلر و اغتابدرلر واردات حق ایچون

حلالش بود رقص بر یاد دوست
حلال اولور رقص الله ادنه اول وقتن
که هر آستینیش جانی در وست
که هر بر یکنده بر جان اولور انوك

گرفتم که مردانه در شناوری
طوتم که مردانه ایش سن صوده یوزمکده
برهنه توانی زدن دست و پای
چپلاق ال ایاق اوره بلورسن کیسو ایله یوزرمیسن

بکن خرقه نام و ناموس و زرق
امدي اوزرکدن نام و ناموس و زرق و ریا خرقه سن
که عاجز بود مرد با جامه غرق
زیرا عاجز اولور کشی صوده یوزمکده غرق اولور

تعلق حجابست و بیحاصلی
حقدن غیره کوکل بغلمق پرده در و بیحاصللقدر
چو پیوندها بگسلی واصلی
چون که بونلردن اوزیله سن بیمان واصل اولورسن

گفتار در عشق پروانه و شمع

بو سوز پروانه ایله شمعک عشقی بیانینده در

کسی گفت پروانه را کای حقیر
برکسنه دیدی پروانه یه که ای حقیر
برو دوستی درخور خویش گیر
وار دوستلغی دنجوی کندوکه کوره ایله

رهی رو که بینی طریق رجا
بر یوله گیت که انده امید یولن کوره سن
تو و مهر شمع از کجا تا کجا
سن قنده مومه عاشق اولمق قنده دیدی

سمندر نهٔ گرد آتش مگرد
چون سمندر دکلسن اودک طولاینه طولانمه
که مردانگی باید آنگه نبرد
که اول بهادرلق کرکدر اوندن جنک کرکدر

ز خورشید پنهان شود موش کور
کونشدن صقلنور کوستبک جانوری
که جهلست با آهنین پنجه زور
زیرا ایلکدر دمر پنجه لو ایله زورلاشمق

کسی را که دانی که خصم تو اوست
برکسنه یی که کوره سن که سنک دشمنوکدر
نه از عقل باشد گرفتن بدوست
عقلدن دکلدر که اونی دوست دوته سن

ترا کس نگوید نکو می کنی
سکا کمسه دیمز سن ایو ایلرسن
که جان در سر کار او می کنی
که جانوکی انوک عشقنده ترک ایدرسن

گدایی که از پادشه خواست دخت
بر دلنجی که پادشاهدن قیز استیه
قفا خورد و سودای بیهوده پخت
طپانجه یر دخی تولاینه سودا قاینادر

کجا در حساب آرد او چون تو دوست
قنده حسابه کتوره اول سنک کبی دوستی
که روی ملوک و سلاطین در اوست
که سلطانلرک و بکلرک یوزی اوکادر

مپندار کو در چنان مجلسی
اویله ظن ایلمه که انوک کبی مجلسده اکن
مدارا کند با چو تو مفلسی
سنوک کبی مفلس ایله ... ایلمز دیدی

وگر با همه خلق نرمی کند
اگر جمله جهان خلقنه یومشقلق ایدرسه
تو بیچاره‌ای با تو گرمی کند
سن بیچاره سن سکا حرارت کوسترمیسی

جواب پروانه

پروانه نک جوابیدر

نگه کن که پروانهٔ سوزناک
کل امدی نظر ایله کور اول یانغش پروانه
چه گفت ای عجب گر بسوزم چه باک
نه دیدی ایدی که ای عجب نه غم یانرسم یانایدی

مرا چون خلیل آتشی در دلست
بنم چون خلیل کبی اودایچومده در نار
که پنداری این شعله بر من گلست
که سن صانورسن بو شعله بنده بالچیکدر یعنی تولایه در

نه دل دامن دلستان می کشد
کوکل دکلدر محبوب اتکین چکن کندویه
که مهرش گریبان جان می کشد
بلکه انوک محبتی در که جان یقه سن چکر یرتر

نه خود را بر آتش بخود می زنم
بن کندو کندومی اوده اورمازینه
که زنجیر شوقست در گردنم
بلکه انوک شوقی زنجیری در که بنوم بوینمده در

مرا همچنین دور بودم که سوخت
بنی بو نجه ین اراغ ایکن یقدی یاندردی
نه این دم که آتش بمن در فروخت
همان بودمده دکلدر اودک بنی یاقدوغی

نه آن می کند یار با شاهدی
اونی ایلمز یار یارنه که عشق و محبت ایله
که با او توان گفتن از زاهدی
او کاپرهیزکارلکدن سوز سویلیوبلیه سن

که غیبت کند بر تولای دوست
کیم غیبت ادرینه دوستی دوست طوتندوغنه
که من راضیم کشته در پای دوست
که بن راضیم اولکه دوستک ایاغنده

مرا بر تلف حرص دانی چراست
بنم تلف اولمامه حرص ندندر بلورمیسن
چو اوست اگر من نباشم رواست
چون اول واردر که بن اولمایم جایزدر

مرا چند گویی که درخورد خویش
بکا نچه دیرسن که وارکندو لایقکی
حریفی بدست آر همدرد خویش
بر مصاحب اله کتور سکا یار دیو لایقکی او شول

بسوزم که یار پسندیده اوست
یانارن که اول بنم بکنلمش یاریم و دوستمدر
که در وی سرایت کند سوز دوست
که او کده داخی سرایت ایده دوستك یانغنی

بدان ماند اندرز شوریده حال
او کابکزر اول شوریده حالك وصیتی
که گویند بکژدم گزیده منال
که ایده عقرب صوقنش کسه یه صاقن اکلمه

یکی را نصیحت مگوی ای شگفت
اول کسیه نصیحت ایتمه ای عجب طوتیجی
که دانی که در وی نخواهد گرفت
که بلورسن که سنك نصیحتك اوله طوتمیه

ز کف رفته بیچاره را لگام
بر بیچاره نك که اختیاری اویانی الندن کیده
نگویند که آهسته ران ای غلام
او کادیمزلر که یاپ یاپ کیت ای قول

چه نغز آمد این بیت در سندباد
نه کوزل کلدی بو بیت سندباد کتابنده
که عشق آتش است ای پسر پند باد
که عشق اتش در ای اوغل و اوکوت یلدر

بباد آتش تیز برتر شود
یل ایله اود تیز یوقارو کیدر یوکسك اولور
پلنگ از زدن کینه ورتر شود
زیرا قپلانی دوکدکجه داخی کینلو اولور

چو نیکت بدیدم بدی میکنی
چون سنی ایو کوردن اما یرامزلق ایدرسن
که رویت فرا چون خودی میکنی
که سن یوزکی کندك کبی یه ایلرسن دده ی

ز خود بهتری جوی و فرصت شمار
کندکدن ایو سن استه دخی فرصت صای
که با چون خودی گم کنی روزگار
که کندك کبی ایله روزکاروکی ضایع ایدرسن

پی چون خودی خودپرستان روند
کندوکبیلرك اردنجه کندو کندویه طابوجیلر کیدرلر
بکوی خطرناک مستان روند
قورقولو یره محلیه مستلر و سرخوشلر کیدرلر

من اول که این کار سر داشتم
بن اول که بو ایشه بل بغلادم
دل از جان بیکبار برداشتم
کوکلومی جاندن بر اوغوردن قالدردم

سرانداز در عاشقی صادق است
باش ترك ایدیجی عاشقلقده صادقدر
که بدزهره بر خویشتن عاشق است
که قورققی عاشق همان اول کندویه عاشقدر

اجل ناگهی در کمینم کشد
اکسوزن اجل بنی پوصوده اولدررسه
همان به که آن نازنینم کشد
همان اولی یکدر که اول محبوبم اولدره ایدی

چو بی شک نبشت است بر سر هلاک
چون شکسز شبهه سز باشده هلاکلك یازلمشدر
بدست دلارام خوشتر هلاک
محبوب الندە هلاك اولمق خوشراقدر

نه روزی به بیچارگی جان دهی
برکون بیچارەلك ایله جان ویرمزمیسن
همان به که در پای جانان دهی
امدی اولی یکدر که جانانك ایاغنده جان ویره سن

گفتار در مخاطبه شمع و پروانه

بو سوز شمع و پروانه نك سویلشدوکنده در

شبی یاد دارم که چشمم نخفت
بر کیجه خاطرمده در که کوزم اویومادی
شنیدم که پروانه با شمع گفت
اشتدم که پروانه مومه ایتدی

که من عاشقم گر بسوزم رواست
که بن عاشقم اکر یانارسم بکا روادر
ترا گریه و سوز باری چراست
اما سنك اغلیوب یانماك نیچوندر هله بلیم

بگفت ای هوادار مسکین من
مومه ایتدی ای هوادارم اولن بنم مسکینم
برفت انگبین یار شیرین من
کتدی بندن بالدن یار شیرینم بنم دیدی

چو شیرینی از من بدر میرود
چون اول طتلولق بندن چقوب کتدی
چو فرهادم آتش بسر میرود
فرهاد کبی بنم اود باشمدن چقدی دیدی

همی گفت و هر لحظه سیلاب درد
بونی دیدی دخی هر لحظه درد سیلابی
فرو می دویدش برخسار زرد
اقمغه باشلادی یکاقلری اوزرنده

که ای مدعی عشق کار تو نیست
که ای دعوی ایدیجی عشق سنك ایشك دکلدر
که نه صبر داری نه یارای ایست
زیرا که نه صبرك واردر نه طورمغه طاقتك واردر

ترا آتش عشق اگر پر بسوخت
سنك عشق اودی اکر قنادك یاقدیسه
مرا بین که از پای تا سر بسوخت
بنی کور که آیاقدن باشه دك یاندردی

تو بگریزی از پیش یک شعله خام — من استاده‌ام تا بسوزم تمام

سن قچرسن بر خام شعله‌نك اوكندن — بن طورمشدورن تا یانام تمام دك

نرفته همانا ز شب بهره — که ناگه بکشتش پری چهره

داخی همان گیجه‌دن بر مقدار گچمه‌دن — که ناگاه انی سوندردی بر پری یوزلو

همی گفت و میرفت دودش بسر — چنین بود پایان عشق ای پسر

دیدی و گیدردی انوك دوتنی باشنه — بویله اولور عشقك آخری ای اوغل

اگر عاشقی خواهی آموختن — بکشتن فرج یابی از سوختن

اگر عاشقلق دیلرسك اوكرنمكه — اولمكدن بولورسن خلاص یانمقدن

مکن گریه بر گور مقتول دوست — قل الحمد لله که مقبول اوست

ایلمه اغلق دوست عشقنه اولنك قبری اوزرنده — بلکه ایت الحمد لله که اونك مقبولی اولدی

اگر عاشقی سر مشوی از مرض — چو سعدی فرو شوی دست از غرض

اگر گرچك عاشق ایسك باشك یومه مرضدن — سعدی گبی یو الوكی سنده غرضدن

فدایی ندارد ز مقصود چنگ — اگر بر سرش تیر بارند و سنگ

فدایی اولان کیسه مقصوددن الینی — اگر باشنه اوق و طاش یغورلرسه قودوسه

بدریا مرو گفتمت زینهار — وگر میروی تن بطوفان سپار

دکیزه گتمه دیدم سکا صاقن زینهار — اگر گیدرسك گندوكی طوفانه اصمرلا

باب چهارم در تواضع و فروتنی

دردنجی باب الچاقلقده در و تواضع و مسکنت بیانده در

ز خاک آفریدت خداوند پاک — پس ای بنده افتادگی کن چو خاک

طوپرقدن یراتدی سنی اولیابك تکری — امدی ای قول افتاده‌لك ایله طپراق گبی

حریص و جهانسوز و سرکش مباش — ز خاک آفریدت چو آتش مباش

حریص و جهان یاقیجی و باش چکیجی اولمه — طپرقدن یراتدی سنی اود گبی اولمه

چو گردن کشید آتش هولناک — به بیچارگی تن بینداخت خاک

چون بیون چکدی اول هیبتلو اود — بیچاره‌لك ایله تن الچغه قودی طپراق

چو آن سرفرازی نمود این کمی — از آن دیو کردند زین آدمی

چون اول بوجه‌لك کوزتدی بو الچقلق — اوندن شیطان اولدی بوندن آدم اولدی

حکایت هم درین معنی

بو حکایه دخی بو معنیده در

یکی قطره باران ز ابری چکید — خجل شد چو پهنای دریا بدید

بر قطره یغمور بولوتدن طملدی — اوتاندی چونکه دکیزك اینلوکن کوردی

که جایی که دریاست من کیستم — گر او هست حقا که من نیستم

که بر یرده که دکیزدر اونده بن کیمن — اگر اول وار ایسه حقا که بن یوغن

چو خود را بچشم حقارت بدید — صدف در کنارش بجان پرورید

چون قطره کندوسنی حقارت کوزیله کوردی — صدف آنی کنارنده جانله بسلدی

سپهرش بجایی رسانید کار — که شد نامور لؤلؤ شاهوار

فلك انك ایشنی بر یره ارشدردی — که اولدی ادلو و چه متلو انجو که لولوی شهوار دیرلر

بلندی از آن یافت کو پست شد — در نیستی کوفت تا هست شد

اوندن یوجه‌لك بولدی که الچق اولدی — یوقلق قپوسنی دوکدی تا وار اولدی

تواضع کند هوشمند گزین — نهد شاخ پر میوه سر بر زمین

الچقلق ایلیه دخی عاقللو اختیار آدم — کورمزمیسن یمشلو طولو اولن بوداق باشنی یره دور

حکایت هم درین معنی

بو حکایه دخی بو معنیده در

جوانی خردمند و پاکیزه بوم — ز دریا برآمد بدربند روم

بر یکت عاقللو دخی اری حکمتدن — دکزدن کلدی روم صنورینه اولیکت

در او فضل دیدند و عقل و تمیز / نهادند رختش بجای عزیز

اونده فضل کوردیلر دخی عقل و ادراک کوردیلر / قودیلر انوک اسبابنی حرمتلو یره

همه عابدان گفت روزی بمرد / که خاشاک مسجد بیفشان و گرد

جمله عابدلردی برکون اول ایکیده / که مسجدوک خاشاکنی و توزینی سیل سوپر

همان کین سخن مرد ره رو شنید / برون رفت و بازش نشان کس ندید

همان که بو سوزی اول یولاری ایشتدی / چقوب کتدی ایرق انی و نشانی کمسه کورمدی

بران حمل کردند یاران و پیر / که پروای خدمت ندارد فقیر

او کا حمل ایلدیلر یارلری و پیرلری / که خدمت اتمکه قادر دکلدر فقیردر

دگر روز خادم گرفتش براه / که ناخوب کردی برای تباه

برکون کنه بر خذمتکار انی طوتدی یولده / که ایو اتمدک ازغونلق ایلدوک دیدی

ندانستی ای کودک خودپسند / که مردم ز خدمت بجایی رسند

بلمزمیسن ای بکنمه مش اوغلان / که ادم خذمتله مرتبه یه ارشور

گرستن گرفت از سر صدق و سوز / که ای یار جان پرور دلفروز

اغلمق طوتدی یکیدی صدقله یانمقدن / که جان بسلیجی و کوکل اچیجی یار ایشت

نه گرد اندران بقعه دیدم نه خاک / من آلوده بودم دران جای پاک

بن او مبارک بقعه ده نه توز کوردم نه طپراق / بلکه بن ملوث ایدم او پاک یرده دیدی

گرفتم قدم لاجرم بازپس / که پاکیزه به مسجد از خار و خس

بن کتدم اوندن اول مسجددن که کرو مسجد / پاک و پاکیزه اولدی بن کبی خار و خسدن

طریقت جز این نیست درویش را / که افگنده دارد تن خویش را

طریقت بوندن غیری دکلدر درویشه / که خور و حقیردر و ترک ایده وجودینی

بلندیت باید تواضع گزین / که آن بام را نیست سلم جز این

اولولق کرکسه سکا الچقلق اختیار ایله / که بو طامه چقمغه بو قدر بوندن غیری نردبان

حکایت بایزید بسطامی رحمة الله علیه

بو حکایه بایزید بسطامی نک الله رحمت ایلسون

شنیدم که وقتی سحرگاه عید / ز گرمابه آمد برون بایزید

اشتدم که بر وقتنده بیرام صباحنده / حمامدن چقوب کلوردی شیخ بایزید بسطامی

یکی طشت خاکسترش بی خبر / فرو ریختند از سرایی بسر

بری خبری یوغیکن بر لکن طولو کل انوک / باشنه اوزرینه براودن دوکدیلر اکسوزین

همی گفت شولیده دستار و موی / کف دست شکرانه مالان بروی

دیدی دلبندی و صاچی صقللی شوریده اولوب / اللرن قلدرب یوزینه و کوزینه سوروب دعا ایلدی شکر یا ربی

که ای نفس من درخور آتشم / بخاکستری روی درهم کشم

که ای بنم نفسم بن اوده لایق ایدم یانمغه / داخی انوک کلنی یوزمه و کوزمه چکم یو سوزلدی

بزرگان نکردند در خود نگاه / خدابینی از خویشتن بین مخواه

اولولر ایلمدیلر هیچ کندولرینه نظر و اعتبار / تکری یی کورمکی کندو یی کورندن استمه

بزرگی بناموس و گفتار نیست / بلندی بدعوی و پندار نیست

اولولق ناموسله و دخی سوزله دکلدر / یوجه لک دعوی ایله دخی ظنله دکلدر

قیامت کسی بینی اندر بهشت / که معنی طلب کرد و دعوی بهشت

قیامتده بر کمسه کوررسک اچمقده ای عزیز / که معنی طلب ایلدی دخی دعوی یی قودی

تواضع سر رفعت افرازدت / تکبر بخاک اندر اندازدت

الچقلق رفعت باشنی یوجلدر یعنی قلدرور / اولولق کیشی طپراغه اندورر خوار و حقیر ایلر

بگردن فتد سرکش تندخوی / بلندیت باید بلندی مجوی

بوینی اوزرینه دوشر باش چکیجی پرامز خویلو / اولولق کرکسه صاقن اولولق استمه

گفتار اندر عجب و عاقبت آن

بو سوز کندویی کورمکده در و انوک عاقبتنده در

ز مغرور دنیا ره دین مجوی
دنیایه مغرور اولوب دین یولن استمه
خدا بینی از خویشتن بین مجوی
تکبر ایدیکو بیلکی کندو بینی کوریجیدن استمه

گرت جاه باید مکن چون خسان
اکر سکا دولت کرکسه ایله الچقلر کبی صاقن
بچشم حقارت نگه در کسان
حقارت کوزیله نظر ایتمه کمسنه دنیاده

گمان می برد مردم هوشمند
قچان انکار ایدر بو سوزه عاقل اولن کسه
که در سر گرانیست قدر بلند
که اغیر باشلولقده در قدر و مرتبه یوجه لکی

ازین نامورتر محلی مجوی
بوندن بیوك و اولو محل استمه صاقن
که خوانند خلقت پسندیده خوی
که سکا اوقیه خلق دیرلر او ادم ایدی خوبی هنری

نه گر چون تویی بر تو کبر آورد
اکر خود بر سنجلین سکا اولولق کتورسه
بزرگش نبینی بچشم خرد
اونی اولو کورمزسن عقل کوزیله

تو نیز ار تکبر کنی همچنان
سن داخی اکر اولولاندن انجلاین کرو
نمایی که پیشت تکبر کنان
کوسترسن که سنك او کده اولولق ایدیجیلر

چو استاده در مقام بلند
چون طورمش سن دکر یوجه مقامده
بر افتاده گر هوشمندی مخند
دوشمشلره اکر عاقلسك صقن کولمه

بسا ایستاده درآمد زپای
زیرا چوق طورمش کمسلر دوشدیلر ایاقدن
که افتادگانش گرفتند جای
که دوشمشلر انوك یرینی طوتردولر

گرفتم که خود هستی از عیب پاک
طوتیم که کندك اولمش سن عیبدن پاك
تعنت مکن بر من عیبناک
دل اوزادوب طعن ایتمه بن عیبلو بیله

یکی حلقهٔ کعبه دارد بدست
برسی کعبه نك قپوسی حلقه سنی طوتار الیله
یکی در خراباتی افتاده مست
برسی خراباتده دوشمشدر مست و خراب

گر آنرا بخواند که نگذاردش
اکر حق تعالی انی دعوت ایده کیم قویویرز
ور این را براند که باز آردش
اکر بونی رد ایده کیم اونی کرو کتوره بلور

نه مستظهرست آن باعمال خویش
ندارفقه ویروب طیانور اول کندو عملارینه
که این را در توبه بستست پیش
نه بونك توبه سی قپوسی اوکونه بغلمشدر

حکایت عیسی علیه السلام با عابد و فاسق

عیسی پیغمبر حکایه سی در عابد ایله و فاسق ایله

شنیدستم از راویان کلام
اشتمشدر سوزه حکایه روایت ایدنلردن
که در عهد عیسی علیه السلام
که عیسی پیغمبر زمانده علیه الصلوة والسلام

یکی زندگانی تلف کرده بود
بر کیسی عمرنی ضایع ایدوب تلف ایلمش ایدی
بجهل و ضلالت سر آورده بود
جهالت ازغونلغ ایله باش قلدرمش ایدی

دلیری سیه نامه سخت دل
بر قرا نامه لو قتی کوکللو کسنه کناهدن
ز ناپاکی ابلیس در وی خجل
مردارلغندن شیطان اوندن اوتانوردی

بسر برده ایام بیحاصلی
باشه ایلتمش کونونی حاصلسزلغله اول
نیاسوده تا بوده از وی دلی
راحت اولمامش عمرنده اوندن بر کوکل

سری خالی از عقل و پر ز احتشام
باشی عقلدن بوش اما کندو غروردن طولو
شکم فربه از لقمهای حرام
قارنی سمز لقمه لردن که حرامدر

بنا راستی دامن آلوده
خیانت ایله و یلانلق ایله اتکی بولاشمش
بنا داشتی دوده اندوده
بو قللوغله توتن صوامش کبی یوزی کوری

نه پایی چو بینندگان راست رو
نه ایاغی حق کورجیلر کبی طوغری یوریجی
نه گوشی چو مردم نصیحت شنو
نه قولاغی وار مردم کبی نصیحت دکلر

چو سال بد از وی خلایق نفور
بر اسز یل کبی که خلق اوندن قچرلر کیدرلر
نمایان بهم چون مه نو ز دور
اوی کوسترلردی بر بره یکی ای کبی

هوا و هوس خرمنش سوخته
هوا و هوس انوك خرمنی یاقمش
جوی نیکنامی نیندوخته
برار به قدر بر ایو اد قزانماش عمرده

سیه نامه چندان تنعم براند — که در نامه جای نبشتن نماند

اول قره نامه لو اول قدر تنعم سوردی — که نامه سنده آیرق کناه یازمغه یر قالمادی

گنهکار و خودرای و شهوت پرست — بغفلت شب و روز مخمور و مست

گنهکار ایدی کندو بیلوکلو ایدی شهوت پرست ایدی — غفلت ایله کیجه و کوندز مخمور و مست ایدی

شنیدم که عیسی درآمد ز دشت — بمقصوره عابدی برگذشت

ایشتدم که عیسی پیغمبر اوه دن کلدی اول وقت — بر عابدک عبادتخانه سندن اوغرایوب کچدی

ز سر برآمد از غرفه خلوت نشین — بپایش درافتاد و سر بر زمین

اشغه کلدی پنجره دن اول خلوتده اوتوریجی — عیسانک ایاغنه دوشدی باشن یره قودی

گنهکار برگشته اختر ز دور — چو پروانه حیران در ایشان ز نور

بو گنهکار طالعی دونمش ایراقدن طورور — پروانه کبی حیران انلروک نورندن

بحسرت تأمل کنان شرمسار — چو درویش در دست سرمایه‌دار

حسرت ایله فکر ایدیجی و اوتانمش طورور — شول درویش کبی که غنیلر اوکونده طورور

خجل زیر لب عذر خواهان بسوز — ز شبهای در غفلت آورده روز

اوتانمش طوداغی التندن عذر دیلیجی اولمش یانغله — کیجه لرینی غفلت ایله کوندوزه کتوردکندن

سرشک غم از دیده باران چو میغ — که عمرم بغفلت گذشت ای دریغ

غم قطره سی کوزندن یاغر بلوت کبی بولوتدن — که عمرم غفلتده کچدی حیف و دریغ

برانداختم نقد عمر عزیز — بدست از نکویی نیاورده چیز

ضایع ایدم عزیز عمرمک نقدینی — الومه ایلوکدن بر نسنه کتورمدم دیردی

چو من زنده هرگز مبادا کسی — که مرگش به از زندگانی بسی

بنم کبی دیری هرگز اولماسون کیمسه — که اوکا اولمک چوق یکدر دیریلکدن

برست آنکه در عهد طفلی بمرد — که پیرانه سر شرمساری نبرد

قورتلدی اول که معصوم ایکن اولدی — که پیر اولوب گناهلر قازانوب اوتانمادی

گناهم ببخش ای جهان آفرین — که گر با من آید فبئس القرین

گناهی باغشلا ای جهان یرادیجی تنکری — که اکر بنمله کلورسه نه قتی چرکین یولداشدر

درین گوشه نالان گنهکار پیر — که فریاد حالم رس ای دستگیر

بو گوشه ده اکلیجی اول گنهکار پیر — که حالومه مدد ایرش ای الطوتیجی

نگون مانده از شرمساری سرش — روان آب حسرت بروی اندرش

باشی اشغه اولمش قالدی اوتاندوغندن انوک — اقر روان اولوب حسرت یاشی یوزی اوزره

از آن نیمه عابد سری پر غرور — ترش کرده بر فاسق ابرو ز دور

اول برجانبدن عابدک اولغرور ایله طولمش باشی — اکشتمش یوزنی و قاشنی اول فاسقه ایراقدن

که این مدبر اندر پی ما چراست — نگونبخت جاهل چه درخورد ماست

که بو فاسق بزوم اردمزجه نیچون کلور — بختی دونمش جاهل بزوم نه لایقمزدر

بگردن در آتش درافتاده — بباد هوس عمر برداده

بوغازندک اوداجه دوشمش دن — هوس یلنه عمرنی ویرمش دن

چه خیر آمد از نفس تر دامنش — که صحبت بود با مسیح و منش

نه خیر کلدی انوک اول تردامن نفسندن — که صحبت ایده عیسی ایله و بنوم ایله ددی

چه بودی که زحمت ببردی ز پیش — بدوزخ برفتی پس کار خویش

نه اولیدی که زحمت ویرمییدی اوکدن — جهنمه کیدیدی کندو ایشوکی ایدوب

همی رنجم از طلعت ناخوشش — مبادا که درمن فتد آتشش

بن ایجرم انوک اول ایچرکین صورتندن — اولمیایدی که بکا دوشیدی انوک اودی

بمحشر که حاضر شوند انجمن — خدایا تو با او مکن حشر من

قیامتده که حاضر اولالر هر جماعت — یارب سن انوکله بنی بر یره حشر ایله

درین بود و وحی از جلیل الصفات — درآمد بعیسی علیه الصلوة

بونده ایکن وحی ایرشدی جلیل الله دن — جبرئیل کلدی عیسایه علیه الصلوة والسلام

اگر عالمست این گروهی جهول
اگر بو عالم اولوب اول فاسق جاهل ایسه دخی
مرا دعوت سرد و آمد قبول
ایکیسی نکده عاسی بنوم یانمده قبول اولدی

تبه کرده ایام برگشته روز
کونلری آزغون اغنش و کونی دونمش
بنالید بر من بزاری و سوز
اکلدی بکا زارلغله و یانغلو آه ایدوب

به بیچارگی هر که آید برم
بیچاره لکله هر کم کله بنوم یانومه
نیندازم از پیش اپستان کرم
بن اونی اتمازن کرمم اشکندن بیانه

عفو کردم از وی عملهای زشت
عفو ایلدم انوك اول چرکین عمللرینی
بانعام خویش آرمش در بهشت
کندو انعام ایله اونی جنته قویدم دیدی

وگر عار دارد عبادت پرست
اگر عارلنور ایسه اول عبادت پرست اونن
که در خلد با وی بود هم نشست
که جنتده انوکله بله اوتوروب طورمغه

بگو ننگ ازو در قیامت مدار
اکا ایت اوندن عارلنماسون قیامت کونده
که این را بجنت برند آن بنار
که فاسقی جنته التورلر اونی جهنمه التورلر

که او را جگر خون شد از سوز و درد
که اونك جگری یانوب قان اولدی سوزلمدن دردن
گر این تکیه بر طاعت خویش کرد
اگر بو کندو طاعتنه تکیه لندیسه ده

ندانست در بارگاه غنی
بلمدی غنی تنکرینوك یوجه بارکاهنده
که بیچارگی به ز کبر و منی
که بیچاره لك یکدر تکبرلکدن دخی بنلکدن

کرا جامه پاکست و سیرت پلید
کموك که قفتانی اریدر خویی مرداردر
در دوزخش را نباید کلید
انوك جهنمی قپوسنه کلید حاجت دکلدر

برین آستان عجز و مسکینیت
بو اشکده سنك عجز و مسکینلکك در
به از طاعت و خویشتن بینیت
یکدر سنك کندك کورمکلك طاعتوکدن

چو خود را ز نیکان شمردی بدی
چون کندوکی ایولردن صایدك یرامزسن
نمی گنجد اندر خدایی خودی
صیغماز خدا القده کندولك و تکبرلك

اگر مردی از مردی خود مگوی
اگر ار ایسک کندو ارلکوکدن زنهار سویلمه
که در دست چوگان اسیرست گوی
که چوگان النده اسیردر طوب یعنی زبوندر

پیاز آمد آن بی هنر جمله پوست
صوغانه بکزر اول هنرسز که جمله دری در
که پنداشت چون پسته مغزی دروست
که صاندی فستق کبی کندوبیی طولو ایچ در

ازین نوع طاعت نیاید بکار
بو درلو طاعت ایشه یه کلور کلمز
برو عذر تقصیر طاعت بیار
وار اهمال طاعتك اکسوکلوکنی عرض ایله

نخورد از عبادت بر آن بی خرد
یمدی عبادتدن یمش اول عقلسز
که با حق نکو بود و با خلق بد
که حقله ایو اولدی خلقله یرامز اولدی

سخن ماند از عاقلان یادگار
سوز قلور عاقللردن دنیاده یادکار
ز سعدی همین یک سخن یاد دار
سعدیدن انجق بر سوز خاطرده طوت

گنهکار اندیشه ناک از خدای
کنهکار که فکرلو اوله حق تعالیدن قورقه
بسی بهتر از عابد خودنمای
چوق یکدر اول عابددن که کندویی کوسترجی اولا

حکایت دانشمند درویش و قاضی متکبر و مغرور

بو حکایه بر فقیر دانشمند ایله بر متکبر و مغرور قاضی نکدر

فقیهی کهن جامه تنگدست
بر فقیه اسکی قفتانلو الی طار یعنی فقیر
در ایوان قاضی بصف بر نشست
بر قاضینك سراینده بر کجه اوتورمش ایدی

نگه کرد قاضی در او تیز تیز
باقدی قاضی اوکا یاوز و تیز تیز
معرف گرفت آستینش که خیز
معرف انوك یکندن طوندی قالق دیدی

ندانی که برتر مقام تو نیست
بلمزمیسن که بو بر سنك مقامك دکلدر
فروتر نشین یا برو یا بایست
وار آلچقده اوتور یا کیت یا طور اوتورمه دیدی

نه هر کس سزاوار باشد بصدر
هر کشی لایق اولماز صدره کچمکه
کرامت بفضلست و زینت بقدر
اولولق فضله‌در زینت دخی قدر ایله‌در

دگر ره چه حاجت به پند کست
خیری یولدن نه حاجت کمسنك نصیحتی سکا
همین شرمساری عقوبت بست
انجق اوتاغملق قلور عقوبت سکا اندن

بعزت هر آنکو فروتر نشست
عزت ایله هرکسه که آنجق اوتوردي
بخواری نیفتد ز بالا به پست
خورلغله دوشمز یوکسکدن الچغه

بجای بزرگان دلیری مکن
اولولر یرنه اوترمغه صاقن چالشمه
چو سرپنجه‌ات نیست شیری مکن
چون سرپنجك یوقدر ارسلانلق ایلمه

چو آتش بر آورد درویش دود
اودکبی کتوردي درویش آه دودنی
فروتر نشست از مقامی که بود
آشاغه اوتوردي اول مقامدن که انده ایدي

فقیهان طریق جدل ساختند
فقیهلر جدل یولنی دوزدلر بربریله اونده
لم و لا اسلّم در انداختند
نیچون یوق قایل کلور سوزلر بیني اتدیلر

گشادند بر هم در فتنه باز
اجدیلر بري برنه فتنه قپوسني چکشدیلر
بلا و نعم کرده گردن فراز
یوق ایله بلی ایله ایلمش لردي بوینلرینی یوجه

تو گفتی خروسان شاطر بجنگ
سن دییدك خروسلر کبی شاطرلر ایدي جنگلده
فتادند در هم بمنقار و چنگ
دوشدلر بربرنه بورنلریله یاخود پنجه‌لریله

یکی بیخود از خشمناکی چو مست
بري کندولکدن قاقیدوغدن مست کبي
یکی بر زمین میزند هر دو دست
بري یره اوردي ایکی الینی اوبکه سندن

فتادند در عقدهٔ پیچ پیچ
دوشدیلر طولاشق طولاشق دوکومه هر بري
که در حل آن ره نبردند هیچ
که اول مسئله‌نك حلنه بري ده هیچ یول بولمدیلر

کهن جامه از صف آخرترین
اسکی قفتانلو دانشمند اوتزدغی اکچق صفده
بغرش در آمد چو شیر عرین
اوکلیه کلدي شول یاوز ارسلان کبي

بدو گفت کای صدر جای رسول
اوکا دیدي که ای پیغمبر یرنده اوتوران اولو
لمولا و تمکین و فقه و اصول
وار ایله بوغلو عزت ایله فقه ایله اصول ایله دی

مرا نیز حرفست و چوگان و گوی
بنم دخی حرفم وار دخی چوگانم و طوبم وار
بگفتند اگر نیک دانی بگوی
ایتدیلر اگر ایو بلورسك سویله

پس آنگه بزانوی عزت نشست
اندن صکره عزت دیزي اوزرنه اوتوردي
زبان را گشاد و دهانها ببست
دلني اچدي سویلمکله آغزلري باغلدي

که برهان قوی باید و معنوی
که دلیل قوي کرك در داخي معنوي
نه رگهای گردن بحجت قوی
بیون طمرلري کبي حجتده قوي کرکمز

بکلک فصاحت بیانی که داشت
فصاحت قلمیله بر بیان که وار ایدي
بدلها چو نقش نگین بر نگاشت
کوکللره یوزك نقشنی کبي بیاپلدي

سر از کوی صورت بمعنی کشید
باشني صورت محله سندن معني یه چکدي
قلم در سر حرف دعوی کشید
قلمي دعوي حرفینك باشنه چکدي

بگفتندش از هر کنار آفرین
اکا ایتدیلر هر طرفدن آفرین
که بر عقل و طبعت هزار آفرین
که سنك عقلوکه دخي طبعوکه هزار آفرین

سمند سخن تا بجایی براند
سوز آتني تا بر یره دك سوردي
که قاضی چو خر در وحل بازماند
که قاضي اشك کبي بالچقده کرو قلدي

برون از طاق و دستار خویش
طشره کلدي چار طاقدن کندو دلبندني
بانعام و لطفش فرستاد پیش
انعام و لطفلرا اونك اوکنه کوندردي

که هیهات قدر تو نشناختم
که دریغ سنك قدروکي آکلامادم
بشکر قدومت بپرداختم
سنك کلمك شکریله تمام اولمادم

دریغ آمدم با چنین مایه
جیغه کلدم بو قدر مایه ایله معرفت ایله
که بینم ترا در چنین پایه
که کورم سني بو بخیلین پایه‌ده مرتبه‌ده

معرف بدلداری آمد برش
معرف دلدارلغله کلدي آنوك یاننه
که دستار قاضی نهد بر سرش
که قاضی‌نك دلبندیني قویا انك باشي اوزرینه

بدست و زبان منع کردش که دور
الیله دخی دلیله اونی منع ایلدی که ایراغ اول
منه بر سرم پای بند غرور
قومه بنم باشمه غرور بای بندنی

که فردا شود بر کهن مهتران
که یارن اولا اسکی فوطه لو بنلره زرینه
بدستار پنجه گزم سرگران
الّلی ارشون دلبند بنی سرگران ایده باشم آغردر

چو مولام خوانند و صدر کبیر
چون بکا منلا دیه لر و اولو کشی دیه لر
نمایند مردم بچشمم حقیر
کورنور خلق بنم کوزمه خور حقیر

تفاوت کند هرگز آب زلال
فرق ایدر می هرگز آب زلال
گرش ظرف زرین بود یا سفال
اگر انوك ظرفی یا التون اولمش یا سقسی اولمش

خرد باید اندر سر مرد و مغز
عقل کرك در ارك باشنده بینی کرك
نباید مرا چون تو دستار نغز
کرکمز بکا سنك کبی باشمده کوزل دلبند

کس از سربزرگی نباشد بچیز
کمسه باشی بیوکلکله اولمز نسنه
کدو سربزرگست و بی مغز نیز
قباغك باشی بیوك در اما ایچنده بینی سی یوقدر

میفراز گردن بدستار و ریش
بوجلقه بویوکی دلبند له دخی سقال الله
که دستار پنبه است و سبلت حشیش
که دلبند پاموقدر داخی بیق اوت در

بصورت کسانی که مردم وشند
صورتده اول کمسه لر که مردم کبیلردر
چو صورت همان به که دم درکشند
صورت کبی همان یکدر که نفس چکه لر

بقدر هنر جست باید محل
هنر مقداری استمك کرك در محلی و مقامی
بلندی و نحسی مکن چون زحل
یوجه لك و نحسلك ایلمه زحل ایلدکی کبی

نی بوریا را بلندی نکوست
حصیر قاموشنه یوجه لك کوزلدر
که خاصیت نیشکر خود دروست
که شکر قاموشنك خاصیتی خود اونده در

بدین عقل و همت نخوانم کست
بو عقل و همت ایله سکا کم آدم دیمز
وگر میرود صد غلام از پست
اگر کیده سنده یوز قول سنك آردنجه

حکایت

چه خوش گفت خرمهره در گلی
نه خوش دیدی بر اشك بونجوغی بالچقده
چو برداشتش از طمع جاهلی
چون آنی قالدردی طمع ایله بر جاهل کمسه

مرا کس نخواهد خریدن بهیچ
بنی کمسه استمز المغه هیچ نسنیه
بدیوانگی در حریرم مپیچ
دیوانه لك ادوب بنی ابریشیمه صارمقلمه

خزینه همان قدر دارد که هست
تزغه د ولکونك قدری همان کنه کندو کبی
وگر در میان شقایق نشست
اگر شقایق اورته سنده داخی بتورسه

نه منعم بمال از کسی بهتر است
مال ایله منعم بر کمسه دن ایو دکلدر
خر ار جل اطلس بپوشد خرست
اشك اطلس جل کیرسه داخی اشك در

بدین شیوه مرد سخنگوی چست
بو شیوه ایله سوز سویلیجی کمسه استدی
بآب سخن کینه از دل بشست
سوز صویله کینی کوکلدن یودی

دل آزرده را سخت باشد سخن
کوکلی اینجمشك سوزی قتی اولور
چو خصمت بیفتاد سستی مکن
چون سنك خصمك دوشدی کوشکلك ایلمه

چو دستت دهد مغز دشمن برآر
چون سنك الوك ایرشه دشمنك بینی سنی چقار
که فرصت فرو شوید از دل غبار
که فرصت وقتی یورکدن توزی

چنان ماند قاضی بجورش اسیر
شویله قالدی قاضی انوك جورنده اسیر
که گفت ان هذا الیوم عسیر
که ایندی تحقیق بوکون نه مشکل کوندر

بدندان گزید از تعجب یدین
دشیله ایصردی تعجبدن اللرینی
بماندش در و دیده چون فرقدین
قالدی انوك کوزلری فرقدین یلدزلری کبی

وز انجا جوان روی همت بتافت
اول یردن همت یوزینی دوندردی
برون رفت و بازش نشان کس نیافت
طشره کتدی ایرق انوك کمسه نشانن بولمدی

غریو از بزرگان مجلس بخواست … که گویی چنین شوخ چشم از کجاست
مجلس اولولردن غریو قوبدي … که دیبیدك بو بخلین شوخ چشم قندندر
نقیب از پیش رفت و هر سو دوید … که مردی بدین شکل و صورت که دید
نقیب انوك اردندن هر طرفه یلدي … که بو صورتده بر کسنه هیچ کسه کورمدي
یکی گفت ازین نوع شیرین نفس … درین شهر سعدی شناسیم و بس
بریسی دیدی بو نوعده شیرین نفس کسنه … بو شهرده سعدي بیلورز انجق اکر اولدر
بر آن صد هزار آفرین کین بگفت … حق تلخ بین تا چه شیرین بگفت
اول کیمسه یوز بیك آفرین که بونی دیدي … ایجی حقي کورتانه طتلو سویلدي

حکایت توبهٔ ملک زادهٔ گنجه

بو حکایت گنجه پادشاهنك اوغلنك توبه‌سنده‌در

یکی پادشه زاده در گنجه بود … که دور از تو ناپاک و سرپنجه بود
بر پادشاه اوغلی واردي گنجه شهرنده … که سندن ایراغ مردار دیو دلني ظالم ایدي
بمسجد در آمد سرایان و مست … می اندر سر و ساتکینی بدست
مسجده کلدي یرلایو دخي مست … شراب باشنده دخي بویوك قدح الده
بمقصوره در پارسایی مقیم … زبان دلاویز و قلب سلیم
حاضر اولمغله بر زاهد کمسنه مقیم واردي … دلی کوکل اصیجی و کوکلی سلیم و حلیم ایدي
تنی چند بر گفت او مجتمع … چو عالم نباشد کم از مستمع
بر نیجه کسنه انوك سوزنه جمع اولمشلردي … عالم کبی اولمزسه کیلیجی دخي برابر در
چو بی عزتی پیشه کرد آن حرون … شدند آن عزیزان خراب اندرون
چونکه عزتسزلك صنعت ایدندي او ظالم … اولدیلر اول عزیزلر کوکللري خراب
چو منکر بود پادشه را قدم … که یارد زد از امر معروف دم
چونکه منکر اوله پادشاهك قدمی … کیم مجالی وار که امر معروفدن دم اوره

تحکم کند سیر بر بوی گل … فرو ماند آواز چنگ از دهل
حکم ایلر صرمسق کل قوقسی اوزرنده … اشغه قلور چنگك اوازي طبلك اوازندن
گرت نهی منکر بر آید ز دست … نشاید چو بی دست و پایان نشست
اکر سنك نهی منکر اتمك الوکدن کلورسه … لایق دکلدر السزلر ایاقسزلر کبي اوتورمق
و گر دست قوت نداری بگوی … که مردم ز نصیحت شود نیک خوی
اکر الوکك قوتي یوغسه سنك اول کاسه ایله … که ادم نصیحتدن اولور ایو خویلو
چو دست و زبان را نماند مجال … بهمت نمایند مردان رجال
چون الوکك و دلوکك مجالي اولمیه … همت ایله کوسترلر ارلره ارلکي

هم درین معنی گوید

بو دخي بو معنی ده در

یکی پیش دانای خلوت نشین … بنالید و بگریست سر بر زمین
بري بر خلوت ده اوتورجي عالمك اوکنده … اکلدي دخي اغلدي باشني یره قیوب
که یکباری ای خیر بر این رند مست … دعا کن که ما بی زبانیم و دست
که بر کره عجب بو بن رند و مسته … دعا ایله که بز دلسز و السوز قلمشوز
دمی سوزناک از دلی با خبر … قوی تر که هفتاد تیغ و تبر
بر یانقلو نفس بر خبرلو کوکلدن … قوی رك در که یتمش قلیچ ایله بالتهدن
برآورد مرد جهان دیده دست … چه گفت ای خداوند بالا و پست
قالدردي اول جهان کورمش عزیز الینی … نه دیدي ای یوك کوکك تنکریسي
خوش است این پسر وقتش از روزگار … خدایا همه وقت او خوش بدار
خوشدر بو اوغلانك وقتی روزگاردن … یارب جمیع وقتنی انوك خوش طوت
کسی گفتش ای قدوهٔ راستی … بدین مرد آخر چرا خواستی
برکسنه اوکا دیدي ای طوغرولق اولوسي … بو ار کسنه‌یه عجب نیچون دعا ایلدوك

چو بد عهد انیک خوانی بشهر | چه بد خواستی بر سر خلق شهر

چون یرامز عهدلو بیبی ایو دیلدک ندن اوتری | یرامز دیلدک شهر خلقنک باشی اوزرینه

چنین گفت بیننده تیز هوش | چو سر سخن در نیابی خموش

بویلده دی اول گوروجی تیز عقللو عزیز | چون سوزک سرّنی بولمزسن سویلمه

بطامات مجلس نیاراستم | زداد آفرین توبه اش خواستم

اولو تمق ایله مجلس بزه مدم بن | عدل یرادیجیدن انکا توبه دیلدم حقدن

که هر گه که باز آید از خوی زشت | بعیشی رسد جاودان در بهشت

که هر وقت که کرو کله کشی چرکن خویدن | ابدی دیرلکه ارشور جنتده اول

همین پنج روز است عیش مدام | بترک آیدش عیشهای تمام

اشبو بش کوندر دنیاده عیش مدام | اول ترکه کلور تمام عیشی ایله دخی اولور

حدیثی که مرد سخن ساز گفت | کسی زان میان با ملک باز گفت

بر سوزی که اول سوز دوزیجی ار سویلدی | بری اول اوتادن پادشاهه کرو دیدی

ز وجد آب در چشمش آمد چو میغ | بباریدبر چهره سیل دریغ

وجددن صو انوک کوزی اچنده بولوت کبی اولدی | یاغدی یوزی اوزرنه دریغ سیلی

نیران شوق اندرونش بسوخت | حیا دیده بر پشت پایش بدوخت

شوق اتشلری انوک کوکلی یاندی | اوتانمق انوک کوزینی ایاغی ارقه سندن دیکدی

بر نیک محضر فرستاد کس | که صعبم فرو مانده فریادرس

اول ایو کشینک یاننه کسه کوندردی | که بنم بر کوجم وار در مدد ایرش بکا ددی

قدم رنجه فرمای تا سر نهم | سر جهل و ناراستی برنهم

قدم رنجه بیو تا سزه باش قویام | جهل و اکریلک باشنی ترک ایدم ددی

دو رویه ستادند بر در سپاه | سخن پرور آمد بایوان شاه

اکی یوزلو طوردلر قپوده لشکر | اول سوز بسلیجی کلدی شاه ایوانه

شکر دید و عناب و شمع و شراب | ده از نعمت آباد و مردم خراب

شکر کوردی دخی عناب کوردی دخی موم دخی شراب | کوی نعمتدن معمور اما خلقی خراب کوردی

یکی غایب از خود یکی نیم مست | یکی شعر گویان صراحی بدست

بری کندودن کچمش بری یاری مست | بری غزل اوقور صراحی النده طوتر

ز مستی بر آورده مطرب خروش | ز دیگر طرف بانگ ساقی که نوش

مستلکدن کتورمش مطرب فریاد | بر طرفدن دخی ساقی اوازی که ایچک

حریفان خراب از می لعل رنگ | سر ساقی از خواب در بر چو چنگ

حریفلر خراب لعل رنکلو شرابدن | ساقینک باشی اویقودن قولتوغنده چنک کبی

نبود از ندیمان گردن فراز | بجز نرگس آنجا کسی دیده باز

قالمامش بو بیوجه ندیملردن هیچ | نرکسدن غیری انده بر کمسنک کوزی اچوق

بفرمود درهم شکستند خرد | مبدل شد آن عیش صافی بدرد

بویردی بر برنه اوردب قیروب دوکوب | دکشلدی اول صافی دردلک بولانوقلغه اولدی

بمیخانه در سنگ بر دن زدند | کدو نشاندند و گردن زدند

میخانه ده کوپه طاش اوردیلر | یاتوغی دیکدیلر دخی بوینن اوردلر

دف و چنگ با یکدگر ساز کار | بر آورده زیر از میان ناله زار

دف دخی چنک بر بری ایله دوزنده در | کتورمش زیر اورتادن ناله و زار

شکستند چنگ و گسستند رود | بدر کرد گوینده از سر سرود

اوداندلر چنکی قیردیلر قیللرینی | طشره ایلدی ایدیجی باشندن ایرلاغی

روان خمر و چنگ اوفتاده نگون | تو گفتی شدست ابر و بط کشته خون

شراب دوکلدی چنک باشی اشغه اولدی | سن دیدک اولمش در بولوت دقاز اولمش قان

خم آبستن خمر نه ماهه بود | در آن فتنه دختر بینداخت زود

کوپ کبه اولمش دخی صوجاونه ایلق ایدی | اول فتنه ده قیزینی دوشوردی تز چک

شکم تا بناخن دریدند مشک
مشکك قارننی تا کو بکنه دك یریدیلر
قدح را برو چشم خونین زاشک
قدحك انوك یاننده قان طولمش کوزی یاشدن

بفرمود تا سنگ صحن سرای
بویردی تا سرای صحنك طاشنی
بکندند و کردند نو باز جای
قازدیلر داخی ایکی یکیدن دیپدن

که گلگونهٔ خمر یاقوت فام
یاقوت رنکلو شرابك رنکندن
بشستن همی شد ز روی رخام
یوماغله کندی مرمرك یوزندن

عجب نیست بالوعه گر شد خراب
عجب دکلدر حوضله کر اولدیسه خراب
که خورد اندر آن روز چندین شراب
که یدیلر اول برچ کوندن شراب

دگر هر که بربط گرفتی بکف
ایرقه هرکم النده بط یعنی قدح طوتدی
قفا خوردی از دست مردم چو دف
سله یدی خلق الندن دف کبی

وگر فاسقی چنگ بردی بدوش
دکر بر فاسق اوموزدن جنك کوترسه
بمالیدی اوراچو طنبور گوش
بورلردی انوك قولاغنی طنبور کبی

جوانی ز اسپرز کبر و پندار مست
یکیدك باشی کبردن و ظنده مست
چو پیران بکنج عبادت نشست
پیرلر کبی عبادت کوشه سنده اوتورمش

پدر بارها گفته بودش بهول
باباسی نیچه کره دیمش ایدی اوکا قورقودب
که پاکیزه رو باش و پاکیزه قول
که طوغرو یوزلو اول و طوغرو سوزلو اول

جفای پدر برد و زندان و بند
باباسینك جفاسنی چکدی دخی زندان و بند
چنان سودمندش نیامد که پند
شویله فائده لو کلمدی اوکا که نصیحت

گرش سخت گفتی سخنگوی سهل
اکر اول قتی سویلیه سن اوکا یواش سویله
که بیرون کن از سر جوانی و جهل
که طشره ایله باشدن یکتلکی و جاهللغی

خیال و غرورش بر آن داشتی
انوك خیال و غروری انوك اوزرنه ایدی
که درویش را زنده نگذاشتی
که درویشی دیری قومایا ایدی

سر نفکند شیر غران ز جنگ
قلقان یر اقماز یاوز ارسلان جنکدن
نیندیشد از تیرباران پلنگ
فکر ایلمز یغمور اوقندن قپلان

بنرمی ز دشمن توان کند پوست
یومشقلق ایله دشمندن دری چقرمق اولور
چو با دوست سختی کنی دشمن اوست
چون دوستله قتیلق ایده سن دشمن اولدر

چو سندان کسی سخت رویی نکرد
اورس کبی بر کمسه قتی یوزلولك ایلمدی
که خایسک تادیب بر سر نخورد
که ادب چکیجنی باشنه ییمدی

بگفتن درشتی مکن با امیر
ایریلك سویلیمك ایلمه بکلر ایله
چو بینی که سختی کند سست گیر
چو کوره سن که قاتیلق ایده سن یومشقلق ایله

باخلاق با هر که بینی بساز
ایو اخلاق ایله هر کشی ایله خوشجه دیرل طتلو سوز ایله
اگر زیر دستی و گر سرفراز
اکر رعیت اولسون اکر خاص اولسون

گر این گردن از نازکی در کشد
اکر بو بوین نازکلکدن چکرسه
بگفتار خوش و آن دگر سرکشد
طتلو سوز ایله اول بری باش چکر

بشیرین زبانی توان برد گوی
طتلو دل ایله میداندن طوپی قاپمق اولور
که پیوسته تلخی برد تند خوی
که متصل اجیلق چکر سرد سویلیجی کمسه

تو شیرین زبانی ز سعدی بگیر
سن طتلو دللولکی سعدیدن طوت
ترش روی را گو بتلخی بمیر
اکشی یوزلویه اجلغله اولسون

حکایت طواف عسل فروش

بو حکایه بال صاتیجی بر طوافك در

شکر خنده انگبین میفروخت
بر شکر دودقلو جوان بال صاتردی
که دلها ز شیرینیش میبسوخت
که کوکللری طتلولغندن یاقمش ایدی

نباتی میان بسته از نیشکر
براو ایکی اورته ده بغلامش شکر قاموشندن
بر و مشتری از مگس بیشتر
انوك اوزرنده مشتری سکلردن ارتوغراق ایدی

گر او زهر برداشتی فی‌المثل — بخوردندی از دست او چون عسل

اگر او زهر طوتایدی مثلا یعنی صنایدی — یرلردی انوك الندن بال كبی شكر كبی

گرانی نظر کرد در کار او — حسد کرد بر روز بازار او

بر بخیل نظر ایلدی انوك ایشینه — كونی ایلدی انوك صاتوسنه بازارنه

دگر روز شد گرد گیتی دوان — عسل در سر و سرکه بر ابروان

ایرتسی اولدی عالمی كزوب یلدركن — بال باشنده كتورر صاتغه اما قشلرنده سركه دار

بسی گشت فریادخوان پیش و پس — که ننشست بر انگبینش مگس

چوق كزدی چغری چغری اوكده اردده — كه اوتورمدی انوك بالینه هیچ بر سكك ده

شبانگه چو نقدش نیامد بدست — بدلتنگ رویی بکنجی نشست

اخشامن چونکه انوك الندن نقد نقچه كلمدی — كوكل طارلغیله بر بوجاقده اوتوردی

چو عاصی ترش کرده روی از وعید — چو ابروی زندانیان روز عید

عاصی ادم كبی یوزن اكشتمش قورقودن — زندان محبوسلری كبی بیرام كوننده

زنش گفت بازی کنان شوی را — عسل تلخ باشد ترش روی را

عورتی اوكا ددی نازایدرك ارینه — بال آجی اولور اكشی یوزلو ادمه

بدوزخ برد مرد را خوی زشت — که اخلاق نیک آمده است از بهشت

جهنمه التور كشیی چركن خویی — كه ایو خوی كلمش در اوچقدن

برو آب گرم از لب جوی خور — نه جلاب سرد ترش روی خور

وار اسی صویی ارمق كنارندن ایچ — صوق جلابنی اكشی یوزلونك ایچمه

حرامت بود نان آنکس چشید — که چون سفره ابرو بهم درکشید

سكا حرام در اول كشینك اتمكینی یمك — كه سفره كبی قشلرینی بر برینه چالمش اولا

مکن خواجه بر خویشتن کار سخت — که بدخوی باشد نگونسار بخت

ایله ای خواجه كندوكه ایشی قاتی — كه یرامز سولیجی اولور باشی اشغه دوشنز

گرفتم که سیم و زرت چیز نیست — چو سعدی زبان خوشت نیز نیست

طوتدم كه كومشك والتونك ویرنسنك یوقدر — سعدی كبی طتلو دلوكده می یوقدر

حکایت حق پرست با یکی رند مست

بر حق پرستك براندمست ایله اولان حكایه‌سدر

شنیدم که فرزانهٔ حق پرست — گریبان گرفتش یکی رند مست

اشتدم كه برحقه طاپوجی دروینك — یقاسنی طوتمش بر رند و مست

ازان تیره دل مرد صافی درون — قفا خورد و سر برنکرد از سکون

اول قرا كوكللودن مرد صافی دل — سلّه یدی باشن قلدرمدی ادبندن

یکی گفتش آخر نه مردی تو نیز — تحمل دریغست ازین بی‌تمیز

بری اوكا ددی نیچون ار دكلمیسن سن دخی — صبر اتمك حیف در بو عقلسزدن

شنید این سخن مرد پاکیزه خوی — بدو گفت ازین نوع دیگر مگوی

اشتدی بو سوزی اول پاك خویلو ار — اوكا ددی بونك كبی سوزی بكا ایرقدیمه

دریدست نادان گریبان مرد — که با شیر جنگی سگالد نبرد

یرتمش در جاهل ارك یاقاسینی — كه ارسلانله كیروار سلان جنك ایدر

ز هشیار عاقل نزیبد که دست — زند در گریبان نادان مست

عقللو لقدن یراشماز كه ال — اوره نادان و مست اولانك یقاسنه

هنرور چنین زندگانی کند — جفا بیند و مهربانی کند

هنر اهلی بو نجلین دیرلك ایلرلر — جفا كورر دخی شفقتلولق ایدر

حکایت در عزت نفس مردان

بو حكایه ارنلوك نفسی عزتنده در

سگی پای صحرانشینی گزید — بخشمی که زهرش ز دندان چکید

برایت بر ادواده اوتورانك ایاغنی اصردی — بر خشمله كه انوك زهری دشندن اقردی

شب از درد بیچاره خوابش نبرد
کیجه جهتدن بیچاره اویقو اویومادی

بخیل اندرش دختری بود خرد
انوك اونده بر کوچك قیزی واردی

پدر را جفا کرد و تندی نمود
باباسنه جفا ایلدی دخی ایرلك کوستردی

که آخر ترا نیز دندان نبود
که عجب سنوکده دیشوك یوغیدی ایدی

پس از گریه مرد پراکنده روز
اغلمقدن صکره اول کونی طاغنوق کسنه

بخندید کای بابك دلفروز
کولدی که ای باباجغم کوکل اچیجی اویلامتیزم

مرا گرچه هم سلطنت بود و بیش
بنوم گرچه هم سلطنتم وار ایدی هم آغوم واردی

دریغ آمدم کام و دندان خویش
حیفه کلدم کندو دماغی و دیشوی

محالست اگر تیغ بر سر خورم
محالست اگر قلج باشومه ییسم بن

که دندان به پای سگ اندر برم
که دیشومی ایت ایاغنه ایلتمه ددی

توان کرد با ناکسان بدرگی
اتمك اولور ناکسلوه یرامزلق

ولیکن نیاید ز مردم سگی
ولیکن کلمز مردم اولندن ایتلك

حکایت خواجه نیکوکار و بنده بدفعال

بو حکایه بر ایو خواجه ایله بر یرامز قولك حکایه سیدر

بزرگی هنرمند آفاق بود
بر اولو هنرلو ایدی بو عالمده

غلامش نکوهیده اخلاق بود
انوك بر قولی خوی کلمش خلقلو ایدی

گهی خار و خس در ره انداختی
کاه چوبچوپ مسلمانلرك یولنه اتردی

گهی ماکیان در چه انداختی
کاه طاوغی طوتب بکاره اتردی

ازین خفرقی موی کالیده
بو برمزه بخت وشقی و صاچی قارشق

بدی پیکر که در روی مالیده
یرامزلقدن سرکه یوزینه سوریلمش ایدی

چو ثعبانش آلوده دندان بزهر
یلان کبی بولاشمش دیشی زهره

گرو برده از زشت رویان شهر
طوتی الدی شهرکن یوزلولردن شهرك

مدامش بروی آب چشم سبل
دایم یوزی اوزرنده کوزینك چپاغندن سیل

دویدی ز بوی پیاز بغل
قچردی قولتغنی قوقوسندن صوغانك

گره وقت پختن بر ابرو زدی
بیك پشیرنده قاشلرنه کره اوردی

چو پختند با خواجه زانو زدی
چون پشورلردی افندیسیله برابر اوتوردی

دمادم بنان خوردنش هم نشست
دایم اتمك ییمکده انوکله بله اوطوردی

وگر مردی آبش ندادی بدست
اکر اولسه بر کسه صو ویرمزدی الیله ایچمکه

نه گفت اندرو کار کردی نه چوب
نه سوز ایله کار ایدردی اسکاننده و کتك ایله

شب و روز ازو خانه در کند و کوب
کیجه و کوندز اوندن اوده تارپ یقیقده ایدی

ز سیماش وحشت فراز آمدی
انوك یوزندن اورکمك ترشو کلوردی

ز رفتن بکاری که باز آمدی
کتمکدن بر ایشه که اول کیرو کلیدی

کسی گفت ازین بنده بدخصال
بر کمسه ددی بو یرامز خویلو قولدن

چه خواهی ادب یا هنر یا جمال
نه استرسن ادبی یا هنری یا جمالی

نیرزد وجودی بدین ناخوشی
لایق دکل بر وجود بونك کبی ناخوش شلغه

که جورش پسندی و بارش کشی
که انوك جورین چکه سن و یوکن چکه سن

منت بنده خوب نیکوسیر
بن سکا بر کوزل خویلو اوغلان

بدست آرم این را بنخاس بر
الیویره یین بونی خلایقچی یه صات ددی

وگر یک پشیز آورد سر مپیچ
اکر بر پول دخی ویریرسه دخی یوز چویرمه

گرانست اگر راست خواهی بهیچ
بهالودر بر پولده اکر طغری دلرسك هیچ دکر

شنید این سخن مرد نیکونهاد
اشتدی بو سوزی اول ایو اصللو کشی

بخندید کای یار فرخ نژاد
کولدی که ای یار فرخ نژاد مبارك اصللو

بدست این پسر طبع و خویش ولیک
یرامزدر بو اوغلانك طبعی و خویی ولیکن

مرا زو طبیعت شود خوی نیک
بکا اوندن طبیعت اولور ایو خوی ددی

چو زو کرده باشم تحمل بسی
چون اوندن صبر اغنی و لا چوقلق
توانم جفا بردن از هر کسی
کوجمزکه هر کشینك جفاسنی چکم صبر ایدم

چو من در جفایش تحمل کنم
چون بن انوك جفاسنه صبر ایلیم
بسی به بود گر تحول کنم
چوق ییك اولور اکر اوندن دونرسم

مروت ندانم که بفروشمش
مروت کورمزن که اونی صاتام
بدیگر کسی عیب واگوشمش
غیر کمسیه انوك عیبنی اچمغه دورشم

تحمل چو زهرت نماید نخست
صبر سکا اول زهر کوستررکنده بیی
ولی شهد گردد چو در طبع رست
اما بال اولور چونطبیعتده بتراولا

چو خود را پسندی کسی را پسند
چون کندوکی بکندك بر کمسئی بکن
تو در زخمی و دیگری را مبند
سن زخمده و دیکری یعنی غیریسینی باغلمه

حکایت معروف کرخی با مسافر

بو حکایه معروف کرخینك در بر مسافر ایله

کسی راه معروف کرخی بجست
برکسنه شیخ معروف کرخینك یولن استدی
که بنهاد معروفی از سر نخست
که قودی معروف لغی باشدن اول

شنیدم که مهمانش آمد یکی
اشتدم که اکا قنوق کلدی برکسه
ز بیماریش تا بمرگ اندکی
انوك خستلغندن تا اولمکه بازلاشمش

سرش موی و رویش صفا ریخته
انوك باشی قیل و یوزینك صفاسی کتمش
بموییش جان در تن آویخته
انوك جانی بر قیل ادوغنش تننده آصلمش

شب آنجا بیفکند و بالش نهاد
اخشام انده واردی یاتدی یاصدق براقدی
روان دست در بانگ و نالش نهاد
همان الینی زاد و فغانه قودی یا اغلمغه باشلادی

نه خوابش گرفتی شبان یکنفس
نه اویقو اویودی اول کیجه بر نفس
نه از دست فریاد او خواب کس
نه انوك فریادندن بر کمسه اویو بولدی

نهادی پریشان و طبعی درشت
کوکلی طاغنوق دخی طبیعتی بوغون
نمی مرد و خلقی بحجت بکشت
اولمدی اما خلقی حجت ایله اولدردی

ز فریاد و نالیدن و خفت و خیز
ادیوبی قالقمق اکلادوسینك فریادندن
گرفتند از و خلق راه گریز
طوتدلر اوندن خلق قاچمق یولنی

ز دیار مردم در آن بقعه کس
معروفك تعلقاتندن اول بقعه ده کمسه قلدی
همان ناتوان ماند و معروف و بس
همان انجق اول خسته ایله شیخ معروف قلدی

شنیدم که شبها ز خدمت نخفت
اشتدم که کیجه لر خدمتدن معروف اویومادی
چو مردان میان بست و کرد آنچه گفت
ارنلر کبی بل بغلیوب هر نه ددیسه ایلادی

شبی بر سرش لشکر آورد خواب
بر کیجه معروفك باشنه اویقو لشکری کلدی
که چند آورد مرد ناخفته تاب
که بیچه برادیوما مغه طاقت کتوره اول

بیکدم که چشمانش خفتن گرفت
بر زمان که انوك کوزلرینی اویومق طوتدی
مسافر پراگنده گفتن گرفت
اول خسته مسافر طاغنق سویلمکه باشلادی

که لعنت برین نسل ناپاک باد
که لعنت بونك کبی مردار نسله اولسون دیدی
که این جمله زرقند و ناموس و باد
که بو جمله ریا عشق عار و ننك ایش دخی یلایش

پلید اعتقادان پاکیزه پوش
اعتقادلری مردارلردن ایش و پاك کیجلردن
فریبنده پارسایی فروش
خلقی الدایجی لردن صوفیلق صاتیجیلردن

چه دانند ایشان سر از خواب مست
نه بیلورلر بونلر باش اویقودن مست
که بیچاره دیده برهم نبست
که بر بیچاره کوزن یوماش اویومغی

سخنهای منکر بمعروف گفت
بر امر سوزلری شیخ معروف کرخیه دیدی
که یکدم چرا غافل از وی بخفت
که بر دم نیچون اوندن غافل یاتدی یا اویودی

فرو خورد شیخ این حدیث از کرم
یوتدی شیخ بو سوزلری کندو کرمندن
شنیدند پوشیدگان حرم
اشتدیلر شیخك حرمینك خلقی اوی

یکی گفت معروف را در نهفت | ندانی که درویش نالان چه گفت
بری ددی معروفه گزلین | بلمدکمی که اول خسته درویش نه ددی
بروزین سپس گو سر خویش گیر | گرانی مکن جای دیگر بمیر
وارشمدن صوکره او کادی وارسون کتسون | اغرلق ایلمه وار غیری یرده اول
نکوئی و رحمت بجای خودست | ولی با بدان نیک مردی بدست
ایلوک و اسرکمک کندو یرنده در | ولی یرامزلره ایلوک ائمک یرامزدر
سر سفله را گرد بالش منه | سر مردم آزار بر سنگ به
الچاغک باشنه یوز یاصدوغی قومه | آدم انجدیجی نک باشنی طاش اوزرنده یک در
مکن با بدان نیکی ای نیک بخت | که در شوره نادان نشاند درخت
ایله یرامزلره ایلوک ای ایو بختلو | که طوزلو یرده بلمز دیکر اغاجی
نگویم مراعات مردم مکن | کرم پیش نامردمان گم مکن
دیمزن که خلقه رعایت ایلمه | ایلوکی یرامزلرده ضایع ایلمه
باخلاق نرمی مکن با درشت | که سگ را نمالند چون گربه پشت
خلقله یومشقلق ایلمه یونو نلره | که کمسه کوپکی صغامز کدی ارقه سی کبی
گر انصاف خواهی سگ حق شناس | بسیرت به از مردم ناسپاس
اگر انصاف دلرسک حق بیناس اولن ایت | سیرتده یکدر شکرنسز ادملردن
برف آب رحمت مکن بر خسیس | چو کردی مکافات بر یخ نویس
بوزلو صو ایلداسرکه خسیسی هرگز | چون اسرکیه سن انوک عوضنی بوز اوزره یاز
ندیدم چنین پیچ بر پیچ کس | مکن رحمت ای دوست بر هیچکس
کورمدم بونک کبی طولاشق طولاشق اوزره کمسه | ایله مرحمت ای دوست هیچ اولان کمسه یه
چو بانوی قصر این ملامت بکرد | بر آمد خروش از دل نیک مرد
چون معروفک خاتونی بو سوزلری بلدی | خوش و خروش کلدی اول ایو کشینک کوکلندن

بخندید و گفت ای دلارام جفت | پریشان مشو زین پریشان که گفت
گلدی دخی ددی ای کوکل ایچی حلال | پریشان اولمه بونک کبی پریشان سوزدن که سویلدی
گر از ناخوشی کرد بر من خروش | مرا ناخوش از وی خوش آید بگوش
اگر خوشلقسزلقدن ایدی بکا فریاد و فغان | بکا خوشلقسزلق اوندن خوش کلدی قولاغمه
اگر خود همین صورتی چون طلسم | بمیری و اسمت نماند چو جسم
اگر خود انجق بر صورت اولاسن طلسم کبی | اولدوکده سنک ادوک دخی اولور جسم کبی
جفای چنین کس نباید شنود | که نتوانی از بیقراری غنود
بو جفا بونک کبی کشیدن اشتمک اولمز | که کوج یتمز قرارسزلغه صبرلغکه ددی
چو خود را قوی حال بینی و خوش | بشکرانه بار ضعیفان بکش
چون کندوکی قوی حال کورسن دخی خوش | انوک شکرانه سنه ضعیفلرک یوکنی چک
وگر پرورانی درخت کرم | بر نیکنامی خوری لاجرم
اگر بسلیجک اولورسک کرم اغاجنی | ایو ادلولق یمیشنی یر اول سببدن
نه بینی که در کرخ تربت بسی است | بجز گور معروف معروف نیست
کورمزمیسن که کرخ شهرنده تربه چوقدر | اما معروف کرخی تربه سندن غیری معروف ومشهور تربه یوقدر
بدولت کسانی سر افراختند | که تاج تکبر بینداختند
دولتده اول کمسه لر باشنی یوجلتدیلر | که تکبرلک تاجنی چقاروب براقدیلر
تکبر کند مرد حشمت پرست | نداند که حشمت بحلم اندرست
اولولق ادر اولولغه طپان کمسنه اگرچه | اما انی بلمز که اولولق یواشلقده دردی

حکایت در سفاهت نااهلان و تحمل مردان ازو

بو حکایه نااهل اولنلرک سفاهتنده در و ارلرک صبرنده در

طمع برد شوخی بصاحب دلی | نبود آن زمان در میان حاصلی
طمع ایلدی بر چرکن ادم بر کوکل ارنه | یوغدی اول زمان اورتاده انوک حاصلی

کمربند و دستش تهی بود و پاک
قوشق قوشامدیغی دا انوڭ الی بوش ایدی دخی پاك
که زر بر رخش برفشاندی چو خاک
کدا التونی انوڭ یکاغنده صاچیلردی طپراق کبی

بروی تاخت خواهندهٔ تیره روی
طشره کندی اول قرا کوکلو دیلنجی بوبله اول دیلنجی
نکوهیدن آغاز کردش بگوی
خولامغه باشلدی اول صالح کشی بعده

که زنهار ازین مردمان خموش
که زنهار بو اپسز اولوپ سویلمین طایفه دن
پلنگان درندهٔ صوف پوش
یرتیجی قپلانلردر اما صوف و عبا کیجیلردر

که چون گربه زانو بدل بر نهند
که کدی کبی دیزه باش قویب یاتورلر
وگر صیدی افتد چو سگ بر جهند
اگر او کوره جك اولورسه ایت کبی صچرارلر

سپید و سیه پاره بر دوخته
آق و قاره پاره لر دکوپ خرقه ایدنورلر
بسا لوس و پنهان زر اندوخته
سالوسلغله اما گزلین کنه التون قزانورلر

سوی مسجد آورده دکان شید
مسجد طرفنه کتورمش شیدلق دکانینی
که در خانه کمتر توان یافت صید
که زیرا اوده اوی آز بولنور

ره کاروان شیرمردان زنند
کاروان یولن شیرمردلر اوررلر
ولی جامهٔ مردم اینان کنند
اما خلقك قفتانینی بونلر صویارلر

زهی جو فروشان گندم نمای
زهی بوغدای کوستریب اربه صاتیجیلر
جهانگرد و شبکوک و خرمن گدای
جهان طولاشیجیلر و کیجه اوجیلری و خرمن دلنجیلری

مبین در عبادت که پیرند و سست
کورمه عبادتده که پیرلردر دخی سستلردر
که در رقص و حالت جوانند و چست
که رقص و حالتده یکیتلردر دخی چستلردر

چرا کرد باید نماز از نشست
نیچون ایلمك کرك نمازی اوتورارکن
چو در رقص بر می‌توانند جست
چون رقصده صچرایوبلو ایاق اوزره

عصای کلیمند و بسیار خوار
موسانك عصاسیدر دخی چوق ییجیدر
بظاهر چنین زرد روی و نزار
ظاهرده بونك کبی صاری یوزلودر دخی اریق

120

نه پرهیزگار و نه دانشورند
نه پرهیزکاردر نه بیلیجیلردر
همین بس که دنیا بدین می‌خرند
انجق همان بو یتر که دنیایی دین ایله صاتون الورلر

عبایی بلیلانه در تن کنند
قپلانلر کبی ارقه لرنه عبا کیرلر
بدخل حبش جامهٔ زن کنند
اگر مفت بر حبش بولسه دخی عورتنه قفتان ایدرلر

ز سنت نبینی در ایشان اثر
سنتدن کورمزسن انلرده اثر
بجز خواب پیشین و نان سحر
اویله اویقوسندن غیری دخی صباح اتمکندن

شکم تا سر آگنده از لقمه تنگ
قارنلرنی طولدوررلر لقمه دن طار اولونجه
چو زنبیل دریوزه هفتاد رنگ
دیلنجی زنبیلی کبی یتمش رنکلو

نخواهم درین وصف ازین بیش گفت
دیلمزن بونده آرتوق وصف ایتمك بونلری
که شنعت بود سیرت خویش گفت
که شنعت اولور کندو سیرتن دیمك

فروگفت ازین شیوه نادیده گوی
ایندی بو شیوه دن کورمه مش کبی سویله
نبیند هنر دیدهٔ عیب جوی
کورمز هنر عیب کوزجیك کوزی

یکی کرده بی آبرویی بسی
بری ایلمش در یوزسوزلق چوق
چه غم دارد از آبروی کسی
نه غم طوتر غیرینك یوزی صوییندن اول

مریدی به شیخ این سخن نقل کرد
بر مرید شیخه بو سوزلری نقل ایلدی
اگر راست خواهی ز عقل کرد
اگر طوغری دلرسك عقلدن ایلدی

بدی در قفا عیب من کرد و گفت
بر یارامز آرده بنم عیبم ایلدی دخی کتدی
بتر زو قرینی که آورد و گفت
اوندن بتر در یولداشی که اونك سوزنی بکا کتوردی دیدی

یکی تیری افکند در ره فتاد
بری براق اتدی یولده دوشدی
وجودم نیازرد و رنجم نداد
بنم وجودم انجمدی دخی بکا زحمت ویرمدی

تو برداشتی و آمدی سوی من
سن قالدردك دخی کلدك بنم جانبمه
همی در سپوزی به پهلوی من
جمله سن صنجرسن بنم کوده مه

نخندد صاحب دل نیک خوی
کلمز اول صاحب دل که ایو خولودر
که سهلست ازین صعبتر گو بگوی
که آساندر بوندن صعبراغنی سویله

هنوز آنچه گفت از بدم اندکیست
دخی اونی که دیدی بنم یارامزلغمدن ازدر
ازانها که من دانم این صد یکیست
اونلردن که بن بلورم بو یوزده بری در

ز روی گمان بر من آنها که بست
شبهه یوزندن بکا بونلری که باغلدی
من از خود بیقین می شناسم که هست
بن کندومدن یقین بلورم که واردر

وی امسال پیوست با من وصال
اول بو ییل اولشدی بکا داخی وصال ادیب
کجا داندم عیب هفتاد سال
نه بلور اول یتمش ییللق عیبومی ددی

پس از من کس اندر جهان عیب من
اندی بنم گناهم جهانده و عیبومی و فعلی
نداند بجز عالم الغیب من
کمسه بلمز عیب بیلجی تکریدن غیری

ندیدم چنین عیب بنداری کس
کورمدم بونک کبی عیب کورجی کمسه
که پنداشت عیب من اینست و بس
کماندی عیبومی همان بودر انجق

نه محشر گواه گنه هم اوست
محشر کونده بنم گناهمه طانق اگر اول ایسه
ز دوزخ نترسم که کارم نکوست
طامودن قورقمزن که ایشم ایو اولورسه

گرم عیب گوید بد اندیش من
اگر بنم عیبم درسه بنم دشمنم اولان
بیا گو ببر نسخه از پیش من
دی کلسون اول یکی بنم اوکمدن ایلتسون

کسان مرد راه خدا بوده اند
اول کمسه‌لر خدا یولینک اری اولمشلردر
که برخاش تیر بلا بوده اند
که بلا اوقینک پرخاشنه یعنی جنکنه قلقان اولدیلر

زبون باش تا پوستینت درند
زبون اول تا سنک دردکی یرتزلر
که صاحبدلان بار شوخان برند
که صاحب دللر شوخلرک نازنی چکرلر

کلاه تکبر بینداختند
اول اولولر کلاهنی باشلرندن آتدیلر
بتاج معانی سر افراختند
بو کسلر اک تاج ایله باشلرین بلند ایلدیلر

کراز

گر از خاک مردان سبویی کنند
اگر انلرک طپراغندن بر دستی ایلیلر
بسنگ اجل ناگهش بشکنند
اجل طاشیله انی اکسوزین صندورلر

در گستاخی درویشان و حلم پادشاهان

درویشلرک گستاخلغنده و پادشاهلرک یواشلغنده در

ملک صالح از پادشاهان شام
ملک صالح شام پادشاهلرندن ایدی
برون آمدی صبحدم با غلام
طشره چیقدی بر صباح بر قولیله

بگشتی در اطراف بازار و کوی
سیر ایلدی اطرافی بازاری محله‌یی
برسم عرب نیمه بر بسته روی
عرب رسمنجه یوزینک یاروسن اورتمش

که صاحب نظر بود و درویش دوست
که صاحب نظر ایدی داخی درویش دوست ایدی
هر آنکس که دارد ملک صالح اوست
هر کمسه که بو ایکی خصلتی اوله ملک صالح اولدر

دو درویش در مسجدی خفته یافت
ایکی درویش بر مسجدده یاتمشلر ایدی
پریشان دل و خاطر آشفته یافت
انلری پریشان دل و خاطرلرین آشفته بولدی

شب سردشان دیده نابرده خواب
صوق کیجه‌ده کوزلری اویقو کورمه‌مش
چو حربا تأمل کنان آفتاب
کلر کبی که کونشدن فکر ایدوب طورور

بآزار می گفت با دیگری
بری برینه انجمکله ایتدی
که گر روز محشر بود داوری
که اگر محشر کوننده حق قاضی اولورسه

گر این پادشاهان گردن فراز
اگر بو بوینی یوجه پادشاهلر بکلر
که در لهو و عیشند با کام و ناز
که عیش و نوشده درلر مراد ایله دخی نازیله

درآیند با عاجزان در بهشت
گیره‌لر عاجزلر ایله بله کنه اوجماغه
من از گور سر برنگیرم ز خشت
بن گورمدن قالدرمیم باشمی طپراقدن

بهشت برین ملک و ماوای ماست
اوجمق بزوم ملکومز و صفه‌مزدر
که بند غم امروز در پای ماست
که غم بندی بو کون بزوم ایاغومزده‌در

همه عمر ازینا چه دیدی خوشی — که در آخرت نیز زحمت کشی

جمیع عمرکده اونلردن نه خوشلق کوردک — که آخرتده داخی زحمت چکه سن

اگر صالح آنجا بدیوار باغ — برآید بکفشش بدرّم دماغ

اکر اول صالح اونده باغ دیوارینده — کله پاشماغیله بنیمسن یرتادن

چو مرد این سخن گفت و صالح شنید — دگر بودن آنجا مصالح ندید

چون اول کمسنه بو سوزی دیدی دخی صالح اشتدی — ایرق اوندن طورمغه مصلحت کورمدی

دمی رفت تا چشمه آفتاب — ز چشم خلایق فروشست خواب

کندی شول وقته دک کی تا کونشک چشمه سی — خلایق کوزندن اویقوسنی یودی یعنی صباح اولدی

دوان هر دو را کس فرستاد خواند — بهیبت نشست و بحرمت نشاند

یلرک ایکیسنه ادم کوندروب چغردی — هیبت ایله اوتردی دخی حرمت ایله طورغزدی

برایشان بپارید باران جود — فروشستشان گرد ذل از وجود

اونلره یاغدردی جومردلق یاغمورینی — یودی اونلرک کوکللرنده اولان توزنی وجوددن

پس از رنج سرما و باران و گل — نشستند با نامداران خیل

پس صوق زحمتندن دخی یغموردن دخی سیلدن — اوتردیلر اول قبیله نک نامدارلری ایله

گدایان بی جامه شب کرده روز — معطر کنان جامه بر عود سوز

تفتانسز فقیرلر که کوندزن کیجه ایلمشلردی — معطر ایدیجیلر ایدی قفتانلرینی یانیق عود ایله

یکی گفت ازینان ملک را نهان — که ای حلقه در گوش حکمت جهان

بری ایتدی بونلردن پادشاهه کزلین — که ای جهان سنک حکمتک قولاغنده حلقه کبی

پسندیدگان در بزرگی روند — ز ما بندگانت چه آمد پسند

بکنلمشلر اولولغه ایرشورلر — بز بنده لردن نه کلور بکنلمش

شهنشه ز شادی چو گل برشکفت — بخندید در روی درویش و گفت

پادشاه شاذلقدن کل کبی اچلدی — کلدی درویشک یوزینه داخی دیدی

من آن کس نیم کز غرور حشم — ز بیچارگان روی درهم کشم

بن اول کیشی دکلم که سلطنت غروریندن — بیچاره لردن یوزمی اکشدوب دوندرم

تو با من هم از سر بنه خوی زشت — که ناسازگاری کنی در بهشت

سن بنوم ایله دخی باشندن قوجیرکن خوینی — که دوزنسزلک ایلرسن اوچمقده

من امروز کردم در صلح باز — تو فردا مکن در برویم فراز

بن بوکون ایلدم صلح قپوسن اچوق — سن یارن ایله قپویی بنم یوزمه قپاغش

چنین راه اگر مقبلی پیش گیر — شرف بایدت دست درویش گیر

بو بکلین یولی اکر مقبل ایسک اوکوکه کتور — سکا شرف کرکسه درویشلرک الین طوت

بر از شاخ طوبی کسی برنداشت — که امروز تخم سعادت نکاشت

طوبی اغاجندن برکسه یمش یمدی — که بوکون سعادت تخمنی اکمدی

از آزاده خوبان سعادت بجوی — بچوگان خدمت توان برد گوی

ازاده خوبلردن سعادت استه — خدمت چوکانیله طوبی قاپمق اولور

ترا کی بود چون چراغ التهاب — که از خود پری همچو قندیل از آب

سکا قچن اولور چراغ کبی شعله و نور — که کندوکدن طولوسن قندیل کبی صودن

وجودی دهد روشنایی بجمع — که سوزیش در سینه باشد چو شمع

بر وجود ویرور آیدنلق بر جمعیت — که انوک حرارتی اولا کوکسنده موم کبی

در محرومی خودبینان

کندیبی کورنلرک محروملغنده در

یکی در نجوم اندکی دست داشت — ولی از تکبر سری مست داشت

بری نجومده ازاجق یدی وار ایدی — ولی اولولقدن باشی سرخوش ایدی

بر کوشیار آمد از راه دور — دلی پر ارادت سری پر غرور

کوشیار حکیمک یاننه کلدی ایراق یولدان — کوکلی ارادت ایله طولو باشی غرور ایله طولو

خردمند از و دیده بر دوخته
حکیم اندن کوزینی دکدی مفید اولمادی
یکی حرف در وی نیاموخته
بر حرف اوکا اول علمدن اوکرنمدی

چو بی بهره عزم سفر کرد باز
چونکه نسنه اوکرنمدن سفر ایلدی کیتدی
بدو گفت دانای گردن فراز
اوکا دیدی اول اولو عالم یعنی حکیم

تو خود را گمان برده پر خرد
سن کندوکی صاندک که عاقل و داناسن
انایی که پر شد دگر چون برد
بر قاب طولا ایرقنه الور اول قاب

ز دعوی پری زان تهی میروی
دعویدن طولوسن انوکیچون بوش کیدرسن
تهی آی تا پر معانی روی
بوش کل تا معرفت ایله طولو کیده سن

ز هستی تهی ای سعدی صفت
وارلغدن بوش کل سعدی کبی سندخی
که گرد آوری خرمن معرفت
که جمع اوره سن معرفت خرمننی سنده

در معنی تضرع و تسلیم حق شناسان

تضرعک معنی سنده در و حق شناسلرک تسلیملرنده در

بخشم از ملک بنده سر بتافت
قاقیماق ایله پادشاهدن بر قول باش دوندردی
بفرمود جستن کسش در نیافت
بویردی اولدر که اونی کمسه بولمادی

چو باز آمد از راه خشم و ستیز
چون کرو کلدی چشمدن و انکولک یولندن
بشمشیر زن گفت خونش بریز
جلاده دیدی انوک قاننی دوک

بخون تشنه جلاد نامهربان
قاننه صوسز جلاد که شفقتسز ایدی
برون کرد دشنه تشنه زبان
صیردی اولدلی صوسز خنجری اوکا

شنیدم که گفت از دل تنگ ریش
اشتدم که ایتدی طار و یرالو کوکلندن
خدایا بحل کردمش خون خویش
یارب اوکا حلال ایلدم کندو قاننی

که پیوسته در نعمت و ناز و کام
که متصل انوک نعمتیلد و ناز و کام ایله
در انعام او بوده ام دوستکام
انوک نعمتیله بو بودم و مراد اهلی اولدم

مبادا که فردا بخون منش
اولمیا که یارن اونی بنوم قانم ایچون
بگیرند و خرم شود دشمنش
طوته لر دخی شاد اولا انوک دشمنی

ملک را چو گفت وی آمد بگوش
پادشاهه چون انوک سوزی قولاغنه کلدی
دگر دیگ خشمش نیاورد جوش
آیرق آنوک خشمی خروشی جوشه کلدی

بسی بر سرش داد و بر دیده بوس
چوقلق انوک باشنی و کوزینی اوپدی
خداوند رایت شد و طبل و کوس
سنجاق صاحبی اولدی و طبل و کوس صاحبی اولدی

برست از چنان سهمگین جایگاه
قورتلدی بویله قورقولو یردن
رسانید دهرش بدان پایگاه
ارشدردی آنی اول مرتبه یه

غرض زین حدیث آنکه گفتار نرم
غرض بو سوزدن اولدر که یومشق سوز
چو آبست بر آتش مرد گرم
صو کبی در حرارتلو کشینک اودینه

تواضع کن ای دوست با خصم تند
الچقلق ایله ای دوست یاوز دشمنه
که نرمی کند تیغ برنده کند
که یومشق نسنه ایلرکسکن قلیجی کسمز و کند

حکایت در تواضع

بو حکایه الچاقلقده در

ز ویرانه عارفی ژنده پوش
بر ویراندن بر عارف اسکی پلاس کیجی
یکی را نباح سگ آمد بگوش
بری نک قولغنه ایت آوازی ایرشدی

بدل گفت کویی سگ اینجا چراست
کوکلینه دیدی ایت انده نیچون در
در آمد که درویش صالح کجاست
کلدی که درویش صالح قنده در

نشان سگ از پیش و از پس ندید
ایت نشانن اوکندن و آردندن کورمدی
بجز عارف آنجا دگر کس ندید
اول عارفدن غیری انده غیری کمسه کورمدی

خجل باز گردیدن آغاز کرد
اوتانوب کرو دوندی کیتدی
که شرم آمدش بحث آن باز کرد
که اوکا اوتناق کلدی بحثانی دوندردی

شنید از درون عارف آواز پای / هلا گفت بر در چه پایی درآی

اشتدی ایچرودن عارف ایاق اوازنی / ایتدی کیم در قپوده طورمه ایچرو کل

تو پنداری ای دیده روشنم / کز اندر سگ آواز کرد آن منم

صانرسن ای بنم روشن کوزلرم / که شمدی کوپک اوازین ایدن بن ایدوم

چو دیدم که بیچارگی می‌خرد / نهادم ز سر کبر و رای و خرد

چو کوردم که بیچاره‌لک صاتون الور / قودم باشدن کبر و فکری داخی عقلی

چو سگ بر درش بانگ کردم بسی / که عاجزتر از سگ ندیدم کسی

کوپک کبی انوک قپوسنده چغردم چوقلق / که کوپکدن عاجزرق کورمدم بر کمسه

چو خواهی که در قدر والا رسی / ز شیب تواضع ببالا رسی

چو دلیه‌سن که اولو مرتبه‌یه ایریشه‌سن / الچقلق ایشندن یوکسکه ایرشرسن

در آن حضرت آنان گرفتند صدر / که خود را فروتر نهادند قدر

اول حضرتده اونلر صدره کچمشلردر / که کندو بی قدره و مرتبه‌ده الچق قودی

چو سیل اندر آمد بهول و نهیب / فتاد از بلندی بسر در نشیب

سل صوبی کبی کلور هیبت ایله و قورقو ایله / دوشدی یوجه‌لکدن باش اوزره اینیشه

چو شبنم بیفتاد مسکین و خرد / بمهر آسمانش بعیوق برد

کیجه چیکی دوشدی مسکین و اوفاق / محبت ایله اسمان اونی عیوقه اکوردی

حکایت حاتم اصم و جوانمردی او

صاغر حاتمک حکایه‌سیدر دخی انوک جوانمردلکیدر

گروهی برآنند اهل سخن / که حاتم اصم بود باور مکن

بر بولک انلر اوزرنده‌درلر سوز اهلندن / که حاتم صاغر اولدی اما سن اکا انانمه

برآمد طنین مگس بامداد / که در چنبر عنکبوتی فتاد

کلدی بر سکک اوازی صباح وقتنده / که اورمجک چنبرنده کرفتار اولوب دوشدی

همه ضعف و خاموشیش کید بود / همی صید پنداشتش قید بود

قو ضعیفلق و ایسلق اولماغی انوک مکر ایدی / اونی شکار صانردی مکر طوزاق ایدی

نگه کرد شیخ از سر اعتبار / که ای پای بند طمع پایدار

نظر ایتدی شیخ اوکا اعتبار باشندن / که ای طمع پای بندی ایاق طوت طور

نه هر جا شکر باشد و شهد و قند / که در گوشه‌ها دام‌هارست و بند

هر یرده شکر اولمز دخی بال اولمز / که کوشه‌لرده دوزاقلر بللردر و بندلر اولور

چو پوشیده دارم از اهل درون / کند هستیم زیر و نفسم زبون

چو اورتولو طوتم کوکل اهلندن / ایدر بنم وارلغم نفسم التنده زبون دردی

یکی گفت از آن حلقهٔ اهل رای / عجب دارم ای مرد راه خدای

بری ددی اول فکر اهلی خلقه‌سندن / عجب دوتارن ای تنکری یولینک اری

مگس را تو چون فهم کردی خروش / که ما را بدشواری آمد بگوش

سکه‌کک سن خروشنی نجه فهم ایلدک / که بزوم قولاغومزه دشوارلق کلدی بو

تو آگاه گردی ببانگ مگس / نشاید اصم خواندنت زین سپس

سن طویدک سکه‌کک اوازینی / لایق دکلدر که صاغر دیه‌لر سکا شمدن صکره

تبسم کنان گفت کای تیز هوش / اصم به که گفتار باطل نیوش

کولدرک ددی که ای عقلی تیز کشی / صاغر اولمق یکدر که باطل سوز اشیده‌سن

کسانی که با ما بخلوت درند / مرا عیب پوش و ثنا گسترند

اول کمسه‌لر که بزوم ایله خلوتده درلر / بنوم عیبم اورتجیلردر و دعا ایدیجیلردر

چو پوشیده دارند اخلاق دوست / کند هستیم زیر و طبعم نکوست

چو اورتولو طوترلر دوستک اخلاقنی / ایدر بنم وارلغومی طبعم التنده ایودر

فرا می‌نمایم که می‌نشنوم / مگر کز تکلف مبرا شوم

کوسترورن که هرکز اشتمیم سوزی / مگر که زحمتدن مبرا اولام بن

چو کالیوه دانند اهل نشست   بگویند نیک و بدم هرچه هست
چو دیوانه بله لر او رندلر بنی   ایدرلر ایو می دخی یاودوزی هر نه وار ایسه

اگر بد شنیدن نیاید خوشم   ز کردار بد دامن اندر کشم
اگر یرامز اشتمك کلمیه بکا خوش   یرامز فعلدن اتکی کنده چکم

بجهل پرستایش فراچه مشو   چو حاتم اصم باش و غیبت شنو
اوکمك ایله قویوبه دوشمه   حاتم کبی صاغر اول دخی غیبت اشت

سعادت بجست و سلامت نیافت   که گردن ز گفتار سعدی بتافت
سعادت استمدی دخی سلامت بولمادی   که بوین سعدینك سوزندن دوندردی

ازین به نصیحت گری بایدت   ندانم پس از من چه پیش آیدت
بوندن ایو نصیحت ایدجی کرکسه سکا   بلمزن بندن صوکره سنك اوکوکه نه کله

حکایت دزد و زاهد

بو حکایه اوغری ایله بر زاهدك حکایه‌سیدر

عزیزی در اقصای تبریز بود   که همواره بیدار و شبخیز بود
بر عزیز تبریز شهرینك اطرافندن   که بوتن کیجه اویانق و کیجه قالقیجی ایدی

شبی دید جایی که دزدی کمند   بپیچید و بر طرف بامی فکند
بر کیجه کوردی بر یری که بر اوغری کمند   اندی بر چار طاقك اوزرینه جقمغه

کسان را خبر کرد و آشوب خاست   ز هر جانبی مرد با چوب خاست
ادملره خبر ایلدی دخی غوغا قالقدی   هر جانبدن خلق اغاجله ایلغه قالقدی

چو نامردم آواز مردم شنید   دگر بودن آنجا مصالح ندید
چون اول نامرد خلق آوازن اشتدی   ایرق انده طورمغه مصلحت کورمدی

نهیبی گران گیر و دار آمدش   براهی دگر پیش کار آمدش
اوله او بر طوتمدن قورقولر اوکا   بر عزیزی یولاکتدی ایش اوکه کلدی نیلسون

ز رحمت دل پارسا موم شد   که این دزد بیچاره محروم شد
زاهدك کوکلی اسرکمکدن موم اولدی   که بو بیچاره اوغری محروم کتدی دیو

بتاریکی از پی فراز آمدش   براه دگر پیش باز آمدش
قرانکلوقده آردندن انوك ایرشدی   بر یولدن داخی انوك اوکن الوبارشدی

که یارا مرو کآشنای توام   بمردانگی خاک پای توام
که ای یار کتمه که سنك اشناکم بن   ارلك حقی سنك ایاغنك طپراغی یم بن دیدی

ندیدم بمردانگی چون تو کس   که جنگ آوری بر دو نوع است و بس
کورمدم ارلکده سنك کبی بر کمسه   که جنك اتمك اکی نوع اوزره در دخی انجق

یکی پیش خصم آمدن مرد وار   دوم جان بدر بردن از کارزار
انوك بری دشمنه کلمك ار کبی ددی   اکنجیسی جان قورترمق اوغراشدن یرندن

بدین هر دو خصلت غلام توام   چه نامی که مولای نام توام
بو اکی خویه سنك قولو کردی   ادك ندر که سنك آدك قولیین

گرت رای باشد بحکم کرم   بجایی که می دانمت ره برم
اگر سنك فکرك اولا کرم حکمی ایله   بر یره که سنی بلم اونده یول التم

سرایست کوتاه و در بسته سخت   نه پندارم آنجا خداوند رخت
بر سرای در قصه دخی قپو بغلانمش قتی   اکلامازن آنده اسباب صاحبی اولا

کلوخی دو بالای هم برنهیم   یکی پای بر دوش دیگر نهیم
بر اکی کرپوجی بر بری اوزرنه قویالم   بر ایاغی او موزنه قو بر ایاغی دخی بو قوده قو

بچندانکه در دستت افتد بساز   از آن به که گردی تهی دست باز
اول قدر که سنك الوکه دوشه اسبابدن ال   اوندن یك که دونه سن الی بوش کرو یه

بدلداری و چاپلوسی و فن   کشیدش سوی خانه خویشتن
دلدارلغله دخی دلکولکله دخی حیله ایله   الی چکدی کندی اوکدن یکا ددی

جوانمرد در ره رو فرو داشت دوش — بکفتش برآمد خداوند هوش

اول جومرد دیولجی او موزنه بنوب — انوك یاغزنه باصدی اول عقل صاحبی

بغلطاق و دستار و رختی که داشت — ز بالا بدامان او بر گذاشت

تافیه ودلبند واسباب که وار ایدی — یوقاروندن انوك اتکنه براقدی

وز انجا آور دغوغا که دزد — ثواب ای جوانان و یاری مرد

اول یردن کنکردی که اوغری — ثوابدر ای یکیتلر دخی یارلق ار دخی ایلوك در

بدر جست از آشوب دزد دغل — دوان جامهٔ پارسا در بغل

طشره صچرادی اول اوغری فتنه دن و غوغادن — سکردر پارسانك تفتانی قولتوغنده

دل آسوده آن مرد نیک اعتقاد — که سرگشته را برآمد مراد

کوکلی دولنمش اول ایو اعتقادلو کیشی — که بر باشی دونمشك مرادی حاصل اولدی

خبیثی که بر کس ترحم نکرد — ببخشود بر وی دل نیک مرد

برخبیث که کمسیه اسرکمك ایلمدی — اسرکه دی انی ایو کشینك کوکلی

عجب ناید از سیرت مفردان — که نیکی کنند از کرم با بدان

عجب کلمز مفردلر سیرتندن هیچ — که ایلوك ایده لر کرملرندن یرامزلره

در اقبال نیکان بدان می‌زیند — وگرچه بدان اهل نیکان نیند

ایولر دولتنده یرامزلر دیرلیورلر — اکرچه یرامزلر ایلوك اهللری دکللر در

در معنی احتمال جفا بامید وفا

جفا چکمك معنی سنده در وفا امیدی ایله

یکی را چو سعدی دلی ساده بود — که با ساده رویی در افتاده بود

بریینك سعدی کبی کوکلی ساده ایدی — که بر ساده یوزلویه افتاده اولمش ایدی

جفا بردی از دشمن سخت گوی — ز چوگان سختی بخستی چو گوی

جفا چکردی قتی سویلیجی دشمندن — که قتی چوکاندن صچرامزدی طوپ کبی

ز کس چین بر ابرو نینداختی — ز بادی تندی سپر داختی

کمسه دن قاشنه چین اتمز ایدی — بر یلدن تندلك ایلیا نجمز ایدی

یکی گفتش آخر ترا ننگ نیست — خبر زین همه سیلی و سنگ نیست

بری اوکا دیدی عجب سنك عارك یوقمیدر — یا بو قدر سیلیدن طاشدن خبرك یوقمیدر

تن خویشتن سغبه دونان کنند — ز دشمن تحمل زبونان کنند

کندو تننی زبون واج الچاقلر ایدر — دوشمندن صبری زبونلر ایدر

نشاید ز دشمن خطا در گذاشت — که گویند یارای و مردی نداشت

کرکمز دشمنك خطاسندن فراغت اتمك — که ایدرلر ارلوك قدرتی یوغیمش

بدو گفت سودای شوریده سر — جوابی که شاید نوشتن بزر

اوکا دیدی اول باشی سودالو دیوانه — بر جواب که لایقدر اونی التونله یازمق

دلم خانهٔ مهر یارست و بس — از آن می‌نگنجد درو کین کس

بنم کوکلم یارك محبتی اویدر همین بوکا یتر — انوکچون صیغمز اونده کمسنه نك کینی

حکایت بهلول

بهلول دیوانه نك حکایه سیدر

چه خوش گفت بهلول فرخنده خوی — چو بگذشت بر عارفی جنگجوی

نه خوش دیدی بهلول دیوانه اول فرخنده خوی — چون کچدی بر جنك استیجی عارفك او

گر این مدعی دوست بشناختی — به پیکار دشمن نپرداختی

اکر بو مدعی دوستی اکلیایدی — دشمن جنکنه مایل اولوب غوغا اتمزدی

گر از هستی حق خبر داشتی — همه خلق را نیست پنداشتی

اکر حقك وارلغندن خبردار اولایدی — جمیع خلقی یوق صانوردی

حکایت لقمان و تحمل وی

لقمانك حکایه سیدر وانوك صبریدر

شنیدم که لقمان سیه فام بود
نه تن پرور و نازک اندام بود
اشتدم که لقمان قرا رنکلو ایدی
تن پرور و نازك اندام دكل ایدی

یکی بندهٔ خویش پنداشتش
زبون دید و در کار گل داشتش
بریسی اونی کندو قولی صاندي
زبون کوردي دخی بالچق ایشنه طوتدي

جفا دید و با جور و قهرش بساخت
بسالی سرایی ز بهرش بساخت
جفا کوردي دخی جور و قهرله اونی دوزدي
بر یلده بر سراي انوکچون دوزدي

چو پیش آمدش بندهٔ رفته باز
ز لقمانش آمد نهیبی فراز
چون کرو کلدي اونك اوکنه اول کتمش قول
لقماندن اکا قورقو قرشو کلدی

بپایش در افتاد و پوزش نمود
بخندید لقمان که پوزش چه سود
انك اياغنه دوشدي دخی عذر دیلدي
لقمان کلدی که عذرك نه فایده سي واردر

بسالی ز جورت جگر خون کنم
بیک ساعت از دل برون چون کنم
بر یل سنك جورکدن جکرم قان ایلدم
بر ساعتده کوکلدن نجه چیقاري بلەیم

ولی هم ببخشایم ای نیک مرد
که سود تو ما را زیانی نکرد
ولی باغشلرن سکا ای ایو کیشی
که سنك فایدك بزه زیان ایلمدي

تو آباد کردی شبستان خویش
مرا حکمت و معرفت گشت بیش
سن معمور ایلدك کندو کیجه یتاغوکی
بنوم حکمتم معرفتم زیاده اولدي

غلامیست در خیلم ای نیکبخت
که فرمایمش وقتها کار سخت
اوده بنم بر قولوم وار ایدي ای ایو کیشی
که اوکا بویردم کاه کاه اغر ایش

دگر ره نیازارمش سخت دل
چو یاد آیدم سختی کار گل
ارتوق انجتمزن قاتي کوکلی
قچان که خاطرمه کله بو بالچق ایشي بنوم

هر انکس که جور بزرگان نبرد
بسوزد دلش بر بزرگان خرد
اول کمسه که اولولر جورین چکمدي
یانمز انوك کوکلی اوداني اولولردرنه

نکو گفت بهرام شه با وزیر
که دشوار بر زیردستان مگیر
کوزل ددي شاه بهرام کندو وزیرنه
که رعیتنه دشوارلغله طوتما صاقن

گر از حاکمان سخت آید سخن
تو بر زیردستان درشتی مکن
اکر اهل حکمدن قتي کله سوز کلەجي
سن رعیتنه صاقن ابرلك ایلمه

حکایت شیخ جنید و سیرت او

شیخ جنیدك و انوك ایلوکنك حکایه سیدر

شنیدم که در دشت صنعا جنید
سگی دید برکنده دندان صید
اشتدم که صنعان صحراسنده شیخ بایزید
بر کوبکی کوردي شکار طوتاجق دشلري چقمش

ز نیروی سرپنجهٔ شیر گیر
فرو مانده عاجز چو روباه پیر
ارسلان طوتجي پنجه سینك قوتندن اول
زبون اولمش و عاجز قلمش قوجه پیر دلکو کبی

پس از غرم و آهو گرفتن بقهر
لگد خورده از گوسفندان شهر
قهرله کجی و کیك طوتقدن قهرله و جبرله
دپمه یمش شهرك قویونلرندن

چو مسکین و بی طاقتش دید و ریش
بدو داد یک نیمه از زاد خویش
چو مسکین دخی طاقتسز دخی یارالو کوردي
اوکا وردي بر پاره سن کندو ازیغندن

شنیدم که می گفت و خوش میگریست
که داند که بهتر ز ما هر دو کیست
اشتدم که سویلەدي دخی خوش اغلردي
که بلور که بزدن یکرك ایکیمزدن کیم در

بظاهر ازین بهر و من بهترم
دگر تا چه راند قضا بر سرم
ظاهرده بن بو اکیدن یکرکن صحیح
دخی نه قضا کله باشمه بلمزن ددي

گرم پای ایمان نلغزد ز جای
بسر برنهم تاج عفو خدای
اکر بنم ایمانم اياغي طایر غمیه یردن
باشمه قویم الله تعالینك عفوی تاجني

وگر کسوت معرفت در برم
نماند به بسیار ازین کمترم
اکر معرفت لباسي اوستمده یعني اکنومده
قالمیه چوقلق بو کوپکدن کوتورن

که سگ با همه نیکنامی چو مرد
که ایت بو چرکن ادیله چون اوله
مرا و را ز دوزخ نخواهند برد
اونی جهنمه ایلتمسزلر بلکه طپراق اوله

ره اینست سعدی که مردان راه
یول بودر سعدی که یول ارنلری
بعزت نکردند در خود نگاه
اولولق ایله ایلمدیلر کندویه نظر

ازان بر ملایک شرف داشتند
انوکچون ملایک اوزرینه شرف طوتدیلر
که خود را به از سگ نپنداشتند
که کندولرینی ایتدن یك صاغادیلر

حکایت پارسا و بربط زن

بر پارسا ایله بر قپوز چالیجینک حکایه سیدر

یکی بربطی در بغل داشت مست
بری بر قپوزی قولتوغنده طوتردی
بشب در سر پارسایی شکست
کیجه ده بر زاهدک باشنه اوروب صیدی

چو روز آمد آن نیک مرد سلیم
چون کوندز اولدی ای ایو سلیم کشی
بر سنگدل برد یک مشت سیم
اول طاش کوکللونک یاننه بر اوج اقچه ایلتدی

که دوشینه معذور بودی و مست
که دون کیجه معذور ایدوک دخی مست ایدک
ترا و مرا بربط و سر شکست
سنک قوپوزک صندی بنم باشم صندی

مرا به شد آن زخم و برخاست بیم
بنم ایو اولدی یارام قورقو کتدی
ترا به نخواهد شد الا بسیم
اما سنک قپوزک ایو اولمز الا اقچه ایله

ازان دوستان خدا بر سرند
انوکچون خدا دوستلری باش اوزرنده درلر
که از خلق بسیار بر سر خورند
که خلقدن چوق باش اوزره یرلر

گفتار اندر تحمل مردان بر جفای نااهلان

بو سوز ارنلرک صبرنده در دخی نااهللرک جفاسنده در

شنیدم که در خاک مصر از مهان
اشتدم که مصر طوپراغنده اولولردن
یکی بود در کنج خلوت نهان
بر کشی واردی خلوت بوجاغنده کزلو

مجرد بمعنی نه عارف بدلق
معنیده مجرد خرقه ده عارف دکللر
که بیرون کند دست حاجت بخلق
که چیقاره حاجت الینی خلقه احتیاج ایچون

سعادت گشاده دری سوی او
سعادت اچمش بر قپو اونک جانبنه
دری دیگری بسته بر روی او
بر قپو دخی باغلنمش در اونک یوزینه

زبان آوری بی خرد سعی کرد
بر دلنجی عقلسز سعی ایتدی اوکا
ز شوخی ببد گفتن نیک مرد
کستاخلقدن یرامز سویلمکه اول ایو کشینی

که زنهار ازین مکر و دستان و ریو
که صاقن بو مکر و دستان و ریودن سن
بجای سلیمان نشستن چو دیو
سلیمان یرنه اوتورمشلردر اما دیولردر

دما دم بشویند چون گربه روی
سرکاه کدی کبی یوزلرینی یورلر
طمع کرده در صید موشان کوی
اما محله نک صیچانلرینی اولامغه قصدلری

ریاضت کش از بهر نام غرور
ریاضت چکرلر تا کندو ادلرینی غرور ایله چقاره
که طبل تهی را رود بانگ دور
که بوش طاولک کیدر اوزی اراق یره

همی گفت و خلقی بدو انجمن
بونی دیدی دخی بر خلق اول جمعینده
بر ایشان تفرج کنان مرد و زن
انلره تفرج ایدرلر ار و عورت

شنیدم که بگریست دانای وخش
اشتدم که اغلادی اول وخش اولوسی
که یا رب مر این شخص را توبه بخش
که یا رب بو شخصه سن توبه باغشله دی

اگر راست گفت ای خداوند پاک
اگر کرچک سویلدیسه ای پاک تنکری
مرا توبه ده تا نگردم هلاک
بکا توبه ویر تا هلاک اولمیام

پسند آمد از عیب جوی خودم
بکنلش کلدی کندو عیبم استیجیدن بکا
که معلوم من کرد خوی بدم
که بلدردی بنم یرامز خویمی بکا دیدی

گرانی که دشمنت گوید مرنج
اگر اولی که سکا دشمن دیر اکا انجنمه
وگر نیستی گو برو باد سنج
اگر سن اوله دکلسک ایت که قوی یل اولچسون

اگر ابلهی مشک را گنده گفت
اگر بر ابله مشکه قوقار دیدی
مشوش مشو گو پراگنده گفت
مشوش اولمه که اول پراکنده سویلدی

و گر می رود در تتار این سخن
اگر کیدر ایسه تاتاره بو سوز
چنین است گو گنده مغزی مکن
بویله در که بینی سی قوقار لق ایلمه

نگیرد خردمند روشن ضمیر
طوتمز کوکلی روشن اولن عاقل و دانا
زبان بند دشمن ز هنگامه گیر
هنگامه گیر اولن دشمندن دل باغنی

چه گویم نه عقلست و رای و خرد
دیم عقل دکلدر دانی فکر دکلدر
که دانا فریب مشعبد خورد
که عاقل حقه بازک اوینینه آلدانه

پس از کار خویش آنکه عاقل نشست
کندو اشندن صوکره اول کسنه که عاقل اوتردی
زبان بد اندیش بر خود ببست
دشمنلرک دیلنی کندویه بغلادی

تو نیکو روش باش تا بد سگال
سن ایو یوریشلو اول تا یاوز صانوجلر
بنقص تو گفتن نیابد مجال
سنک عیبک سویلمکه مجال بولمیالر

چو دشوارت آید ز دشمن سخن
چون سکا دشوار کله دشمنک سوزی
نگر تا چه عیبت گرفت آن مکن
باق که نه عیبکی سویلر ایسه اونی اشلمه

جز آنکس ندانم نکوگوی من
اندن غیری بنم ایلو کم سویلر بلمزم عالمده
که روشن کند بر من آهوی من
که روشن ایدر بنم اوزرمه بنم عیبوی

گفتار اندر تواضع حضرت علی کرم الله وجهه

بو سوز حضرت علینک تواضعی بیانده در

یکی مشکلی برد پیش علی
بری بر مشکل ایلتدی حضرت علینک اوکنه
مگر مشکلش را کند منجلی
تا که انوک مشکلنی حل ایدیویره دیو

امیر عدو بند کشور گشای
دشمن بغلایجی امیر دخی ملکت آچیجی
جوابش بگفت از سر علم و رای
اکا جواب ویردی علم و رای یوزندن

نرنجید ازو حیدر نامجوی
اغجمدی اوندن او دلیجی حیدر که علی در
بگفت ار تو دانی ازین به بگوی
ایتدی اگر سن بوندن ایو بلور ایسک سویله

بگفت آنچه دانست و بایست گفت
انی که بلوردی دیدی و دیمک گرک ایدی
بگل چشمه خور نشاید نهفت
بالچغله کونشک چشمه سنی صقلامق اولمز

پسندید ازو شاه مردان جواب
بکندی اوندن شاه مردان جوابی
که من بر خطا بودم او بر صواب
که بن خطا اوزره ایدم او صواب اوزره

به از من سخندان و دانا یکیست
بندن ایو سوز بلیجی داخی عالم بر در
که بالاتر از علم او علم نیست
که بو کسک دانک علمی اوزرینه علم یوقدر

گر امروز بودی خداوند جاه
اگر بو کون دولت و مرتبه صاحبی اولدی کسه
نکردی خود از کبر در من نگاه
ایلمزدی کندو کبرکدن او کا نظر

بدر کردی از بارگه حاجبش
قپویه چقردی اونی سرایدن قپوجی
فرو کوفتندی بناواجبش
دوکه لر اونی ناواجب یره هیچ سوز دیلر

که من بعد بی آبروئی مکن
که بوندن صوکره ادبسزلک ایلمه
ادب نیست پیش بزرگان سخن
ادب دکلدر اولولر اوکنده سوز سویلمک

یکی را که پندار در سر بود
برینک که تکبر باشی اوزرنده اولا
مپندار هرگز که حق بشنود
صانمه که هرگز اول حقی اشیده اولا

ز علمش ملال آید از وعظ ننگ
علمدن اکا ملال کلور وعظدن عار کلور
شقایق بباران نروید ز سنگ
شقایق بتمز بهارده طاشدن

گرت در دریای فضلست خیز
اگر سنک فضلک دریاسنک انجوسی وار ایسه قلق
بتذکیر در پای درویش ریز
اکمغله درویشلرک ایاغنه دوک

تمت

نه بینی که در خاک افتاده خوار | بروید گل و بشکفد نوبهار

گورمزمیسن که طپراغه دوشن خور | گل بتر و بهار چچکلری اچیلور

بچشم کسان در نیاید کسی | که از خود بزرگی نماید بسی

اول کشیلرك گوزنه گورنمز که | که کندودن اولولق گوستره چوق

مریز ای حکیم آستینهای در | چو می‌خواهی از خویشتن خواجه پر

دوکمه ای حکیم انجو بکلرینی | چون گورمسن کندکدن خواجه پر

مگو تا بگویند شکرت هزار | چو خود گفتی از کس توقع مدار

سویله تا سویلیه‌لر سکا بیك شکر | چون سویلدك ایرق کمسه‌دن مراد ایتمه

حکایت امیر المؤمنین عمر رضی الله عنه

بو حکایه امیر المؤمنین حضرت عمرك حکایه‌سیدر

گدایی شنیدم که در تنگ جای | نهادش عمر پای بر پشت پای

برگدایی اشتدم که برطار یرده | عمر ایاق قودی انوك ایاغی ارقه‌سنه

ندانست درویش بیچاره کوست | که رنجیده دشمن نداند ز دوست

بلمدی درویش بیچاره که اولدر | که انجنمش اولان دشمنی بلمز اولور دوستی

برآشفت بروی که کوری مگر | بدو گفت سالار عادل عمر

قاقیدی عمره ایتدی که کورمسن اولمگر | عمره ایتدی که عدل سالاری عالمده

نه کورم ولیکن خطا رفت کار | ندانستم از من گنه درگذار

کورر لرین ولیکن خطا کیتدی ایش | بلمدم بن سنی گناهمی عفو ایله لطف ایله

چه منصف بزرگان دین بوده‌اند | که با زیردستان چنین بوده‌اند

نه انصافلو دین اولولری ولمشلردر | که عاجزلره بویله‌این عدل ایدیلر

فروتن بود هوشمند گزین | نهد شاخ پرمیوه سر بر زمین

الچق اولور اختیار اولان عاقل کسه | گورمزمیسن یمشلو اولان بوداق باشنی قودر

بیارند فردا تکبرکنان | نگون از خجالت سر گردنان

گتوررلر یارین اولولق ایدیجیلری | باشی اشغه اوتانمقدن بو بیلری اوزرنه

اگر می‌بترسی ز روز شمار | از آن کز تو ترسد خطا درگذار

اگر قورقارسك حساب گوننده | اول که سندن قورقر خطاسندن گچ

مکن خیره بر زیردستان ستم | که دستست بالای دست تو هم

ایله ظلم عاجزلره دانی کوج | که سنك الوك اوزرنده الی واردر

حکایت

یکی خوب کردار و خوش خوی بود | که بد سیرتان را نکوگوی بود

بری عملی گوزل و خویی خوب ایدی | که یرامز خویلولره ایو سویلیجی ایدی

بخوابش کسی دید چون درگذشت | که باری حکایت کن از سرگذشت

دوشنده برکسه گوردی چون گچدی | که ها حکایت ایله باشکدن گچندی دیدی

دهانی بخنده چو گل باز کرد | چو بلبل بصوتی خوش آغاز کرد

اغزنی گولوب گل کبی اچدی | بلبل کبی اواز ایله آغاز ایلدی دیدی

که بر من نکردند سختی بسی | که من سخت نگرفتمی بر کسی

که بکا کمسنه زحمت ویرمدی هیچ | که بن دنیاده کمسیه زحمت ویرمش ایدم

حکایت ذو النون مصری رحمة الله علیه

چنین یاد دارم که سقای نیل | نکرد آب بر مصر سالی سبیل

بویله یادمده در که نیلك سقاسی | مصره بریل صو سبیل ایلمدی

گروهی سوی کوهساران شدند | بفریاد خواهان باران شدند

بر طایفه طاغ جانبنه گتدلر اوندن | یغمور فریاد ایدیجی گتدیلر

گریستند وز گریه جویی روان — نیامد مگر آب چشم زنان

اغلادلر اغلامقدن ارمقلر اقتیلر — یغمور کلمدی مگر خاتونلرک کوزلری یاشی

بذوالنون خبر برد ازیشان کسی — که بر خلق رنجست و سختی بسی

ذوالنون مصری یه اولردن بری خبر ویردی — که خلق اوزرنده رنج و زحمت واردر

فرو ماندکانرا دعایی بکن — که مقبول را رد نباشد سخن

بو عاجزلره بر دعا ایدک تا دعاکوز برکاتیله — که مقبول اولوب سوزی کوزرده اولمایه دلر

شنیدم که ذوالنون بمدین گریخت — بسی بر نیامد که باران بریخت

اشتدم که ذوالنون مداین شهرینه قچدی — چوق اکلنمدی که یاغمور یاغدی یمان

خبر شد بمدین پس از روز بیست — که ابر سیه دل بریشان گریست

خبر اولدی مدینده یکرمی کوندن صوکره — که قرا کوکللو بولوت اونلره اغلادی

سبک عزم باز آمدن کرد پیر — که پر شد بسیل بهاران غدیر

کرد عزم ایلدی کلمکه اول پیر — که طولدی سیل صوییندن دره‌لر

بپرسید ازو عارفی در نهفت — چه حکمت درین رفتنت بود گفت

صوردی اوندن بر عارف کزلین — نه حکمت ایدی سزدک بو کیتمکوزدن دی

شنیدم که بر مرغ و مور و ددان — شود تنگ روزی ز فعل بدان

اشتدم که قوشه و قارنجه و یرتیجیلره — اولور طار رزق اولویرامزلرك فعلندن

درین کشور اندیشه کردم بسی — پریشانتر از خود ندیدم کسی

بو مملکتده فکر ایلدم چوقلوق — بندن پریشانتر کسه کورمدم هیچ

برفتم مبادا که از شر من — ببندد در خیر بر انجمن

چقوب کتدم مبادا که بنوم شرمدن — بغلنمش اولا خیر قپوسی جماعته

بهی بایدت لطف کن با کهان — ندیدندی از خود بتر در جهان

اولولق کرکسه سکا لطف ایله کوچکلره — زیرا اولولر کندودن اکسکلو جهانده کمسه کورمزلر

تو آنگه شوی پیش مردم عزیز — که مر خویشتن را نگیری بچیز

سن اول وقت خلق اوکنده عزیز اولورسن — که سن کندوکی هیچ برنسنه‌یه طوتمیاسن

بزرگی که خود را بخردی شمرد — بدنیی و عقبی بزرگی برد

بر اولو که کندوبی کوچک صایدی — دنیاده دخی آخرتده اولولق ایلتدی

ازین خاکدان بندهٔ پاک شد — که در پای کمتر کسی خاک شد

بو طپراقلقدن بر قول پاك اولدی — که الچق کشیلرك ایاغنده طپراق اولدی

الا ای که بر خاک ما بگذری — بخاک عزیزان که یاد آوری

اکا اول شول کمسه که بزم طوپراغموزه کچه‌سن — عزیزلر طپراغیله که یاده کتورسن

که گر خاک شد سعدی او را چه غم — که در زندگی خاک بودست هم

که اکر طپراق اولدیسه سعدی اکا نه غم — که دریلکنده دخی ول طپراق اولمش ایدی

بهیچارگی تن فرا خاک داد — دگر گرد عالم برآمد چو باد

بیچاره لکله تنی طپراق کبی ویرمشیدی — اگرچه اطراف عالمی یل کبی طولاشوردی

بسی بر نیامد که خاکش بخورد — دگر باره بادش بعالم ببرد

چوق کچمز که اونی طپراق یرکنه — یل انی صاورب عالمه التور یعنی یوق ایلر

نگر تا گلستان معنی شکفت — برو هیچ بلبل چنین خوش نگفت

باق تا معنی گلستانی اچلدی — اوکا هیچ بر بلبل بو نغملاین خوش دیمدی

عجب گر بمیرد چنین بلبلی — که بر استخوانش نروید گلی

عجب اکر اوله بو نغملین بر بلبل — که انوک کموکی اوزرنده بر گل بتمیه

باب پنجم در رضا و تسلیم

بشنجی باب رضا و تسلیم بیاننده در

شبی زیت فکرت همی سوختم — چراغ بلاغت بیفروختم

بر کیجه فکرت زیتنی یاقوب طوردردم — بلاغت چراغنی شعله‌لندردم ایدی

پراکنده گویی حدیثم شنید | جز احسنت گفتن طریقی ندید

برطغنوق سویلیجی بنوم سوزم اشتدی | احسنت دیمکدن غیری بر یول کورمدی

هم از خبث نوعی در آن درج کرد | که ناچار فریاد خیزد ز درد

که خباثتدن بر درلو انده جمع ایلدی | که ناچار دردی اولندن فریاد قوپار

که فکرش بلیغست و رایش بلند | درین شیوهٔ زهد و طامات و پند

که انوک فکری بلیغ در و رایی بلند در | بو زهد و طامات و نصیحت ایتمک شیوه سنده

نه در خشت و کوپال و گرز گران | که آن شیوه ختمست بر دیگران

کرپیچ و چوماق و اغر کرزده دکلدر | که او لشیوه آخر غیرلر اوزرینه

نداند که ما را سر جنگ نیست | وگرنه مجال سخن تنگ نیست

بلمزکه بزم جنکه هوسمز یوقدر انوکله | یوقسه سوزه مجالی طار دکلدر

بیا تا درین شیوه چالش کنیم | سر خصم را سنگ بالش کنیم

کل امدی تا بو شیوه ده غیرت ایده لم | دشمنک باشنی طاشدن یاصدق ایده لم

توانم که تیغ زبان برکشم | بیکدم وجودش بهم درکشم

کوجم یتر که دل قلیجنی چکه یم | بردمده انوک وجودنی بوقلغه ایلتم

در رضا و تسلیم بر حکم قضای باری تعالی

رضا و تسلیم حق تعالینک قضاسینک حکمی بیاننده در

سعادت ببخشایش داورست | نه در چنگ و بازوی زورآورست

سعادت حق تعالینک عنایتیله در | جنکل و قوت زور بازو ایله دکلدر

چو دولت نبخشد سپهر بلند | نیاید بمردانگی در کمند

چو دولت ویرمیه یوجه فلک | کلمز مردانه لک ایله دولت کمنده

نه سختی رسید از ضعیفی بمور | نه شیران بسرپنجه خوردند و زور

نه قتیلق ایرشدی ضعیفلقدن قرنجه | نه ارسلانلر پنجه قوتیله ییدیلر

چو نتوان بر افلاک دست آختن | ضرورت است با گردشش ساختن

چون کوجک یتمز افلاکه ال ارشدرمک | ضرورتدر انوک دونمه سنه اویماق

گرت زندگانی نبشت است دیر | نه مارت گزاید نه شمشیر و شیر

اکر سنک عمرک چوق مقدر ایتدیسه | سنی ییلان ناصر سنه قلیج کسر و نه ارسلان

وگر در حیاتت نماندست بهر | چنانت کشد نوشدارو که زهر

اکر دیرلکوکدن سنک نصیبک قالمدیسه | اینجلاین اولدرر سنی نوشدارو که زهر کبی

نه رستم چو پایان روزی بخورد | شغاد از نهادش برآورد گرد

رستم دکلمی چون رزقنک اخرینه دک ییدی | شغاد پهلوان انوک اصلندن توز قوپاردی

حکایت جوانمرد شاطر اصفهانی

شاطر اصفهانی اولان بیکدک حکایه سیدر

مرا در سپاهان یکی یار بود | که جنگ آور و شوخ و عیار بود

بنوم صفاهانده بر یارم وار ایدی | که جنک ایدیجی و شوخ و عیار ایدی

مدامش بخون دست و خنجر خضاب | بر آتش دل خصم از او چون کباب

دایما انوک الی قانده ایدی و خنجری بویالو ایدی | اود اوزرنده ایدی انوک دشمنک کوکلی کباب کبی

ندیدمش روزی که ترکش نبست | ز پیکان پولادش آتش نجست

کورمزدک انی بر کون که ترکش باغلمیه | انوک چلک دمرندن اود صچرامیه

پلنگ افکنش از زور سرپنجه زیر | فرو برده چنگال در مغز شیر

قپلانلر انوک سرپنجه سی زورندن اشاغه ایدی | صوقمش ایدی پنجه سنی ارسلانک بینسنه

دلاور بسرپنجهٔ گاوزور | ز هولش بشیران در افتاده شور

بهادر ایدی سرپنجه ایله قوتلو کاو کبی | انوک هیبتندن ارسلانلره قورقو دوشمش ایدی

گرفتی کمربند زورآزمای | وگر کوه بودی بکندی ز جای

طوتردی قوتلو کشیلرک بلندن یره اوردی | اکر طاغ اولیدی یرندن قوپاردی

بدعوی چنان ناوک انداختی
دعوی ایله انجلاین اوق اتاردی
که عذرا بهر دو یک انداختی
که عذرا کبی اکسیله بر اتاردی

چنان خار در گل ندیدم که رفت
انجلاین دکن کلاه کورمدم که کتدی
که پیکان او در سپرهای جفت
که انوك دمرنی قلقانلره بتاردی

نزد ناوک جنگجویی نخست
اورمدی برجنك ایدیجی اوقنی کرچه
که خود و سرش را نه درهم سرشت
که انوك باشنی و تولغه سنی پر الامزدی

چو گنجشک روز ملخ در نبرد
سرچه کبی ایدی که چکرکه ایله جنك کونده
چه گنجشک بودی به پیشش چه مرد
نه سرچه یه دونردی انوك اوکنده نه ار

گرش بر فریدون بدی تاختن
اکر اوکا قارشو کلن فریدون داخی اولیدی
امانش ندادی به تیر آختن
اوکا امان ویرمزدی اوق الهاومقده

زره پوش را چون تبرزین زدی
جبه لو ادمه چون بالته اوریدی
گذر کردی از خود و برزین زدی
کچردی طولغه سندن ایرك دبنه دك انردی

نه در مردی او را نه در مردمی
نه مردلکده انوك کبی نه مردملکده دخی
دوم در جهان کس شنید آدمی
اکینجی داخی جهانده کمسه اشتمدی بر ادم

مرا یکدم از دست نگذاشتی
بنی بر ساعت الدن قویبی ویرمزدی
که با راست طبعان سری داشتی
که طوغرو طبیعتلولرله مزاجی ایوایدی

سفر زان زمین ناگهم در ربود
سفر اول یردن اکسوزن بنی قاپدی
که بیشم در ان بقعه روزی نبود
که بنم ارتوق اول بقعه ده رزقم قلمادی

قضا نقل کرد ازعراقم بشام
قضا نقل ایلدی بنی عراقدن شامه
خوش آمد دران خاک پاکم مقام
خوش کلدی بکا اول پاك مقامك طپراغی

ببودم مع القصه چندی مقیم
اولدم والحاصل بر زمان انده مقیم
برنج و براحت بامید و بیم
رنج و راحت ایله امید ایله دخی قورقو ایله

دگر پر شد از شام پیمانه‌ام
که طولدی شامدن بنم اولچه کم
کشید آرزومندی خانه‌ام
چکدی اوم ارزومندلکی بنی کرد اومه

قضا را چنان اتفاق اوفتاد
قضا ایله سویله اتفاق دوشدی
که بازم گذر بر عراق اوفتاد
که کنه بنم یولم عراقه دوشدی

شبی سر فرو برد اندیشه‌ام
بر کیجه باشمی اشغه ایلتدم فکر ایدوب
بدل بر گذشت آن هنرپیشه‌ام
کوکلمه دوشدی اول هنرلو اولان صاحبم

نمک ریش دیرینه‌ام تازه کرد
طوز اسکی یارامی کنه تازه له دی
که بودم نمک خورده از دست مرد
که طوز انك یمش ایدم اونك الندن

بدیدار وی زین سپاهان شدم
انوك کورمسنه کرد سپاهانه واردم
بمهرش طلبکار و خواهان شدم
انوك محبتی ایله انوك طلبکاری اولدم

جوان دیدم از گردش دهر پیر
یکیت ایکن کوردم روزکارك کردشندن پیر اولمش
خدنگش کمان ارغوانش زریر
انوك اوقی یایه دونمش ارغوانی زعفرانه دونمش

چو کوه سفیدش سر از برف موی
طاغ کبی اغارمش باشی قیل قارندن
روان آبش از جور پیری بروی
اقار اولمش انوك صوبی پیرلك جورندن یوزنده

فلک دست قوت برو یافته
فلك قوت الی اوکا بولمش یعنی فرصت بولمش
سر دست مردیش برتافته
انوك مردلکی الینی بورمش زبون اتمش

بدر کرده گیتی غرور از سرش
چقارمش جهان باشندن انوك غرورنی
سر ناتوانی بزانو برش
کوجسزلك باشنی دیزنه قومش

بدو گفتم ای سرور شیرگیر
اوکا دیدم ای ارسلان طوتیجی سرور کشی
چه فرسوده کردت چو روباه پیر
نه ییپراتمش سنی قوجه تلکو کبی

بخندید کز روز جنگ تتر
کلدی که تتار جنکنوك کوندن برو
بدر کردم این جنگجویی ز سر
چقاردم بو جنك ایدیجیلکی باشدن دیدی

زمین بدیدم از نیزه چون نیستان
یری کوردم کوندردن قامشلق کبی
گرفته چو آتش علمها دران
طوتمش اود کبی سنجاقلر اونده

بر انگیختم گرد هیجا چو دود
قوپاردم ایدی اوغراش توزینی دوتن کبی
چو دولت نباشد تهور چه سود
چو دولت اولمایه غیرت نه فایده ایدر

من آنم که چون حمله آوردمی
بن اول ایدم که چون حمله کتوریدیم
برمح از کف انگشتری بردمی
کوندر ایله ال اوستندن یوزك قپاردم

ولی چون نکرد اخترم یاوری
ولی چون ایلدی طالعم یولداشلق
گرفتند گردم چو انگشتری
طوتدیلر طولایمی یوزوك کبی

غنیمت شمردم طریق گریز
فرصت بلدم قاچماق یولونی
که نادان کند با قضا پنجه تیز
که جاهل ایدر قضا ایله پنجه کیرلك

چه یاری کند مغفر و جوشنم
نه یارلق ایدر طولغه ایله جوشن بکا
چو یاری نکرد اختر روشنم
چو یارلق ایلمدی بنم روشن یلدزم

کلید ظفر چون نباشد بدست
ظفر کلیدی چون اولمایه الده
ببازو در فتح نتوان شکست
بازو ایله فتح قپوسنی صیماق اولماز

گروهی پلنگ افکن و پیل زور
بر بولك قپلان ییقیجی داخی فیل قوتلو
در آهن سر مرد و سم ستور
باشی و آتینك طرناغی کوك دمر ایدی

همانذم که دیدیم گرد سپاه
همان اولدم که کوردك لشکر توزینی
زره جامه کردیم و مغفر کلاه
جوشنی قفتان ایلدك دخی تولغه‌نی تاج ایدندك

چو ابر اسب تازی بر انگیختم
بولوت کبی عربیاتی اوزرندن قوپاردم
چو باران بلارك فروریختیم
یاغمور کبی دمرنلری یره دوکدم

دو لشکر بهم بر زدند از کمین
اکی لشکر بری برنه بوسودن اورلر
تو گفتی زدند آسمان بر زمین
سن دییدك که اورشدی بر کوك بری یری ایله

زباریدن تیر همچون تگرگ
یاغماسندن اوقك طولو کبی یغمور کبی
بهر گوشه برخاست طوفان مرگ
هر کوشه‌ده اولوم طوفانی قالقدی بلوردی

بصید هژبران پرخاش ساز
ارسلانلر شکارنه جنك ایدیجیلر
کمند اژدهای دهن کرده باز
کمند اژدها کبی آغز آچمش هر طرفه

زمین آسمان شد ز گرد کبود
یر کوك دوندی کوك توزدن
چو انجم در و برق شمشیر و خود
اونده یلدز اولدی قلیج ایله طولغه شعله‌سی

سواران دشمن چو دریافتیم
دشمنك اتلولرینی چون اننده بولدم
پیاده بسر در سپر یافتیم
یایان قلقان قلقانه اوردشر بولدم

چه زور آورد پنجه جهد مرد
نه زور کتورر ارك جهدی پنجه‌سی
چو بازوی توفیق یاری نکرد
چو توفیق قولی اوکا یارلق ایلمدی

نه شمشیر کند آوران کند بود
بهادرلر قلیجیندن کند اولمامش ایدی
که کین آوری ز اختر تند بود
که کین کتوریجی لك ضرب یلدزدن ایدی

کس از لشکر ما ز هیجا برون
کمسه بزوم لشکرمزدن اوغراشدن طشرا
نیامد جز آغشته خفتان بخون
کلمدی کیملری قانله قارشمشدن غیری

کسانرا نشد ناوك اندر حریر
کسلره اولمادی اوق حریرده
که گفتی بدوزند سندان به تیر
که دییدك دیکرلر اورسی اوق ایله

چو صد دانه مجموع در خوشه
چو یوز دانه جمع اولمش بر سلقمده
فتادیم هر دانه گوشه
دوشدك هر بر دانه کبی بر کوشه‌یه

بنامردی از هم بدادیم دست
نامردلك ایله بر بریمزدن ال بیودوق
چو ماهی که با جوشن آید بشست
بالق کبی که جوشن ایله کله اولتادن

چو طالع ز ما روی بر پیچ بود
چو طالع بزدن یوز چوردی ایدی
سپر پیش تیر قضا هیچ بود
قلقان قضا اوقینك اوکنده هیچ ایدی

از این بوالعجب‌تر حدیثی شنو — که بی‌بخت کوشش نیرزد دو جو

بوندن داخی عجب بر حکایه اشت — که بخت سز چالشماق ایکی ارپایه دکمز

حدیثی دگر یادم آید همی — که باشد دل خسته را مرهمی

بو سوز دخی خاطرمه کلدی تحقیق — که او لا خسته کوکللره مرهم دی

حکایت تیرانداز اردبیلی

بو حکایه بر اردبیلی اوق آتیجی‌نک در

یکی آهنین پنجه در اردبیل — همی بگذرانید بیلک ز بیل

بری دمردن پنجه‌لو اردبیلده — کچوردی اوقی دمیرنی قیلدن

نمدپوشی آمد به جنگش فراز — جوانی جهان‌سوز و پیکارساز

بر کپنک کیر اول جنکده ترشو کلوب — بر یکت که جهان یاقیجی دخی دغراش ایدیجی

به پرخاش جستن چو بهرام گور — کمندی به کتفش بر از خام گور

جنك استکده بهرام گور کبی ایدی — او موزنده بر کمندی وار ایدی قولان دری

چو دید اردبیلی نمدپاره‌پوش — کمان در زه آورد و زه را بگوش

چو کوردی اردبیلی که کپنک کچه کیردن — یاین کریشه کتوردی و کریشنی قولاغنه

به پنجاه تیر خدنگش بزد — که یک چوبه بیرون نرفت از نمد

انی اللی خدنك اوقیله اتوب اوردی — که بر اوقی طشره چقاردی کپنکدن

دلاور درآمد چو بهرام گرد — به خم کمندش درآورد و برد

بهادر کلمدی رستم زال کبی اونده — انوك کمندی بوکلومنه کتوردی دخی الیلتدی

به لشکرگهش برد در خیمه دست — چو دزدان خونی به گردن ببست

لشکر طوردوغی یره ایلتدی و سنك چادری — اوغریلر کبی و قانلولر کبی بوینی باغلو

شب از غیرت و شرمساری نخفت — سحرگه پرستاری از خیمه گفت

اول کیجه غیرتدن داو تانمقدن هیچ اویومادی — سحر وقتنده بر خدمتکار چادردن دردی

تو کآهن به ناوک بدوزی و تیر — نمدپوش را چون فتادی اسیر

سن که اوق ایله دمیری اوردردك — کپنك کینمشه نیجه اسیر اولدك دیدی

شنیدم که می‌گفت و خون می‌گریست — ندانی که روز اجل کس نزیست

اشتدم که هم دیردی هم قان اغلردی — بلمزمیسن که اجل کوننده کمسه دیری دلمز

من آنم که در شیوهٔ طعن و ضرب — به رستم درآموزم آداب حرب

بن اولیم که طعن و ضرب شیوه‌سنده — رستمه اوکره‌دورن جنك ادبلرینی

چو بازوی بختم قوی‌حال بود — سطبری پیلم نمد می‌نمود

چونکم جنکم قوللی قوی حال ایدی — بنم فیلوم یوغونلوغی نمد کوستردی

کنونم که در پنجه اقبال نیست — نمد پیش تیرم کم از پیل نیست

شمدی که بنوم پنجمده اقبال یوقدر — نمد بنم اوقم اوکنده فیلدن کم دکلدر

به روز اجل نیزه جوشن درد — ز پیراهن بی‌اجل نگذرد

اجل کوننده اوق جوشن یرتر — اما اجلسز اولانك کوملکندن ده کچمز

کرا تیغ قهر اجل در قفاست — برهنه‌ست اگر جوشنش چندلاست

کیمك که اجل قهرنك اوقی ارد نجه در — چپلاقدر اگر انوك جوشنی نیجه قات ایسه ده

ورش دولت یاور بود بخت پشت — برهنه نشاید به ساطور کشت

اگر او کا فلك یاردمجی اولوب بخت ارقه اولورسه — چپلاقا یکن یرامزانی ساطور ایله اولدرمك

نه دانا به سعی از اجل جان برد — نه نادان به ناسازخوردن بمرد

نه عاقل سعیله اجلدن جان قورتردی — نه جاهل مخالف ییمك ییکدن اولدی

حکایت طبیب و کرد

بر طبیب ایله بر کردك حکایه‌سیدر

شبی کردی از درد پهلو نخفت — طبیبی در آن ناحیت بود و گفت

بر کیجه بر کرد یان اغریسندن اویومادی — بر طبیب اول ناحیه‌ده ایدی ایتدی

ازین دست کو برگ رزمی خورد
بوندن درکیم اول اصمه یپراغن یردی
عجب دانم از شب بپایان برد
عجب طوتارن اکر بو کیجه صباحه چقارسه ددی

که در سینه پیکان تیر تتار
که کوکسده تتار اوقینك دمرنی کورمك
به از نقل ماکول ناسازگار
یکدر نقلدن دخی اول طعامدنکه موافق اولمایه

گر افتد بیک لقمه در روده پیچ
اکر دوشه بر لقمه بغارسقده مخالف
همه عمر نادان برآید بهیچ
جاهلك جمیع عمری هیچ ایله گچر گیدر

قضا را طبیب اندران شب بمرد
قضا ایله طبیب اول کیجه ده فوت اولدی
چهل سال ازین رفت و زندست کرد
قرق یل داخی اوندن صوکره بو کرد صاغ اولدی

حکایت

یکی روستایی سقط شد خرش
بر کویلونك سقط اولدی اشکی
علم کرد بر تاک بستان سرش
نشان ایلدی بستانی اچنده انوك باشنی

جهان دیده پیری برو بر گذشت
بر جهان کورمش پیر اونك اوستنه کچدی
چنین گفت خندان ناطور دشت
بویله ددی کولرك اول بوستانك بکجی سنه

گر این دفع چوب از در کون خویش
که بو اشك کندو کوتندن صاغلغنده اغاجی
نمی کرد تا توان مرد و ریش
دفع ایده مزدی اول دردله یراله اولدی

چه داند طبیب از کسی رنج برد
نه بلور طبیب بر کسدن رنج گیدرمك
که بیچاره خواهد خود از رنج مرد
که بیچاره دیلر خود کندو رنجدن اولمك

حکایت

شنیدم که دیناری از مفلسی
اشتدم که بر التونی بر مفلس کسدن
بیفتاد و مسکین بجستش بسی
دوشدی دخی مسکین اونی چوق ارادی

باخر سر ناامیدی بتافت
اخر محروم اولوب باشنی دوندردی
کسی دیگرش ناطلب کرده یافت
بر غیری کمسه طلب ائمدین اونی بولدی

به بدبختی و نیک بختی قلم
ایو بختلولق دخی یرامز بختلولق قلم یازدی
بگردید و ما همچنان در عدم
لوح محفوظده بز داخی یوقلق عالمنده ایدك

نه روزی بسر پنجگی می خورند
رزقی کشی کوج ایله یه مز هیچ
که سرپنجگان تنگ روزی ترند
که سر پنجه طوتنلر طار رزقلو و نصیب اولمیجق

بسی چاره دان کو بسختی بمرد
چوق چاره بلیجی که اول قیتلقدن اولدی
که بیچاره گوی سعادت ببرد
که بیچاره اولن سعادت طوپن الیلتدی

حکایت

فرو کوفت پیری پسر را بچوب
دوکدی بر پیر اوغلنی اغاجله بر کون
بگفت ای پدر بی گناهم مکوب
ایتدی ای بابا بن گناهسزن دوکمه

توان بر تو از جور مردم گریست
اولور سکا خلقك جورندن اغلامق
ولی چون تو جور کنی چاره چیست
ولی چون سن جور ایدرسن بکا چاره ندر ددی

بداور خروش ای خداوند هوش
تکریه چاغردی ای خداوند هوش
ای عقل صاحبی
نه از دست داور بر داور خروش
حق الندن فریاد و شکایت ایله

حکایت مرد درویش و همسایهٔ توانگر

بر فقیر کشینك بر بای کشینك حکایه سیدر

بلند اختری نام او بختیار
بر یلدزی یوجه که انوك ادی بختیار ایدی
قوی دستگه بود و سرمایه دار
قوانجی وافر و سرمایه سی چوق ایدی

هم او را در آن بقعه زر بود و مال
هم انوك اول بقعه ده التونی و مالی واردی
دگر تنگدستان برگشته حال
غیریلری الی طارلر ایدی و مالری دونمش ایدی

بکوی گدایان درش خانه بود / زرش همچو گندم به پیمانه بود

گدالر محله سنده انوك اوي وار ايدي / انوك التوني بغداي كبي اولچك ايله ايدي

زنی جنگ پیوست با شوی خویش / شبانگه چو رفتش تهی دست پیش

بر عورت جنك ايتدي اريله اول زمانده / اخشامن چون اكا الى بوش واردي

که کس چون تو بدبخت درویش نیست / چو زنبور سرخت جز این نیش نیست

كه كمسنه سنك كبي بدبخت درويش يوقدر / قزل ارو كبي سنك نيشندن غيري يوقدر

بیاموز مردی ز همسایگان / که آخر نیم قحبهٔ رایگان

اوكرن اركلكي كندو قونشيلردن / كه وقت ورجي قحبه دكلم اخر ديدي

کسان راز زر و سیم و ملکست و رخت / چرا همچو ایشان نهٔ نیکبخت

كمسنه لرك التوني وكوموشي وملكي واسبابي واردر / نيچون اولر كبي دكلسن ايو بختلو

برآورد صافی دل صوف پوش / چو طبل از تهیگاه خالی خروش

كتوردي اول صافي كوكللو صوف كييجي / طاول كبي بوش بوكرندن فرياد ايدردي

که من دست قدرت ندارم بهیچ / بسر پنجه دست برمن مپیچ

كه بن قدرت الى طوتمازن فقير نسنه ايله / بنم الوم سن پنجه سيله بني انجتمه ددي

نکردند در دست من اختیار / که من خویشتن را کنم بختیار

ايلمديلر بنم الومده بنم اختيار وي / كه بن كندومي ايليم بختيار يعني دولتلو

چو درویش بیند توانگر بناز / دلش بیش سوزد بداغ نیاز

چون درويش كوره بايلري ناز ونعيمده / انوك كوكلي انوك اوكنده نيازنا زايده

حکایت

یکی پیر درویش در خاک کیش / چه خوش گفت با همسر زشت خویش

بر پير درويش كيش مملكتنده / نه خوش ددي كندي عورتنه بركسه

چو دست قضا زشت رویت سرشت / میندای گلگونه بر روی زشت

چون قضا الى سنك يوزوكي چركين يراتدي / بولاشدرمه قزلجه ايله چركين يوزوكي

که حاصل کند نیکبختی بزور / بسرمه که بینا کند چشم کور

كه حاصل ايده ايو بختلولغي كوجله / سرمه ايله كه كورر ايده كور كوزي

نیاید نکوکاری از بدرگان / محالست دوزندگی از سگان

ايلوك كلمز يرامز اصللو اولنلردن / زيرا محالدر ديلنجيلك كوپكلردن

همه فیلسوفان یونان و روم / نکردند خود انگبین از زقوم

يونان ورومك اولو حكيملري / ايلمديلر زقومدن بال علملريله حكمتلريله

ز وحشی نیاید که مردم شود / بسعی اندر او تربیت گم شود

وحشيدن كلمز كه ادم اولا ويا ادم كبي اوله / اوكا سعي ايدوب تربيت ضايع اتمكدر

توان پاک کردن ز زنگ آینه / ولیکن نیاید ز سنگ آینه

كوج يتر ايينه دن پاسي كدرمك / اما سنكدن كمسنه اينه ايده مز

بکوشش نروید گل از شاخ بید / نه زنگی بگرمابه گردد سفید

سعيله بتورمز كمسنه كلي سوكت بوداغندن / زيرا عرب حمامده آق اولمز نه قدر يورسك

چو رد می نگردد خدنگ قضا / سپر نیست مر بنده را جز رضا

چون رد اولمز قضا كلدكده كلمنمز / قلقان يوقدر قوللره رضادن غيري

حکایت کرکس با زغن

كركس ايله دولنكج حكايه سيدر

چنین گفت پیش زغن کرکسی / که نبود ز من دوربین ترکسی

بويله ددي دولنكج اوكنده بر كركس / كه اولمز بندن اراق كورجي رك بركسه

زغن گفت ازین در نشاید گذشت / بیا تا چه بینی در اطراف دشت

دولنكج ايتدي بو قپودن كچك اولمز / كل تا نه كورورسن صحرانك طولايسنده دي

شنیدم که مقدار یک روزه راه | بکرد از بلندی به پستی نگاه

اشتدم که بر کونلك یول مقدای بردن | نظر ایلدي یوکسکدن الچغه

چنین گفت دیدم گرت باورست | که یک دانه گندم بهامون درست

بویله د دي کوردم اکر سن اینانورسك | که بر دانه بغدای وار بردوزن یرده

زغن را نماند از بلندی شکیب | ز بالا نهادند سر در نشیب

دو لنکجك قلمدي یوکسکلکدن صبري | یوقاردن قودیلر باشن اشغه اینشه

چو کرکس بر دانه آمد فراز | گره شد برو پای بند دراز

چوکرکس دانه یا نته قوشوداردي | طوتلدي دوزاغه انوك اول اوزون ایاغی

ندانست از آن دانه خوردن گرش | که دهر افکند دام در گردنش

بلدی اوندن اول دانه نیجه یه سن | که فلك دوزاق بر قدي انوك بوینینه

نه آبستن در بود هر صدف | نه هر بار شاطر زند بر هدف

هر صدف انجو به یوکلو اولمازه | دایم شاطر اولن نشانه اوقی اورمازه

زغن گفت ازین دانه دیدن چه سود | چو بینایی دام خصمت نبود

دولنکج ددي بو دانه کورمکدن نه فایده | چون دشمنوکك دوزاغن کورمدك

شنیدم که می گفت و گردن به بند | نباشد حذر با قدر سودمند

اشتدم که دیردي بوینی باغده ایکن | صاقنمق فایده ویرمز حقك قضا و قدرینه

اجل چون بخونش برآورد دست | قضا چشم باریک بینش ببست

اجل چون انوك قاننه ال قودي | قضا انوك اغجه کورجیلوکی نظرن بغلادی

در آبی که پیدا ندارد کنار | غرور شناور نیاید بکار

برصوده که ظاهر اولمیا انوك کناري | یوزکوجك غروری فایده ویرمز عمله کلمز

حکایت

چه خوش گفت شاگرد منسوج باف | چو عنقا برآورد و پیل و زراف

نه خوش ددي اول ناسج طوقیجی نك شاکردی | عنقا کبی کتوردي فیل دخی زرنا په

مرا صورتی بر نیاید ز دست | که نقش معلم ز بالا نبست

بنوم الومدن بر صورت ایتمك کلمز | که بر نقشنی معلم یوقاردن بغلامیه

گرت صورت حال بد یا نکوست | نگارندهٔ دست تقدیر اوست

اکر سنك صورت حالك بر امز اولسیا یوا اولا | انوك قدرتی الینك نقشن اتمه سی در

درین نوع از شرک پوشیده است | که زیدم بیازرد و عمرم بخست

بودرلوده شرك خفیدن علامت وار | که زید بنی اغتد دخی عمرو بنی یرالادي

گرت دیده بخشد خداوند امر | نبینی دگر صورت زید و عمر

اکر سکا کوز بغشلیه امر صاحبی یعنی الله تعالی | کورمزسن آیرق زید و عمرو صورتینی

نپندارم ار بنده سر درکشد | خدایش بروزی قلم درکشد

صانمازن اکر بر قول باش چکه کندوده | حق تعالی انوك رزقنه قلم چکه یعنی کسه

جهان آفرینت گشایش دهاد | که گر وی ببندد گشایش گشاد

جهان یرادجی سکا شادلق ویرسون | که اکر اول بغلیه کیم اچه بلور اونی

حکایت

شتربچه با مادر خویش گفت | پس از رفتن آخر زمانی بخفت

ددي یاورسي کندو اناسنه | ییتر کتدك اخر بر زمان دکلنه ادیویه

بگفت ار بدست منستی مهار | ندیدی کسم بارکش در قطار

ایتدا کر بنم الومده اولایدی یولار | کورمزدی بر کمسه بنی یوك چکجی قطارده

قضا کشتی آنجا که خواهد برد | وگر ناخدا جامه بر تن درد

قضا کیمی اول یره که دلر التور | اکر کمو جي دستنده کی قفتانن برتوسه دخي

مکن سعدیا دیده بر دست کس
ایلمه ای سعدی کوزوکی کمسنك النه
که بخشنده پروردگارست و بس
که بغشلایجی پروردکاردر دخی انجق

اگر حق پرستی ز درها بست
اگر حقه طوبجیلق قیلوردن سکا ایسه
که گر وی براند نخواند کست
که اگر اول سوره او تومزسی کمسه

که او تاجدارت کند سر برار
که اول سنی تاجدار ایدر باشنی قالدر
وگرنه سر نا امیدی بخار
یوقسه محرومیتلق باشنی قاشی

گفتار اندر اخلاص و برکت آن و ریا و آفت آن

بو سوز اخلاصده در دخی انوك برکاتنده در و ریاده در دخی انلك آفتنده در

عبادت باخلاص نیت نکوست
عبادت اخلاصله نیت ایو در
وگرنه چه آید ز بی مغز پوست
یوقسه نه کلور بینی سز دریدن

چه زنار مغ در میانت چه دلق
یا کشش زناری اولمش بلوکده یا خرقه
چو در پوشی از بهر پندار خلق
چون کیه سن خلقك صانوسندن اوتری

مکن گفتمت مردی خویش فاش
ایلمه دیدم سکا کندو ارلوکلکی فاش
چو مردی نمودی مخنث مباش
جوارلك کوستردك مخنث اولمه

باندازه بود باید نمود
اندازه ایله ادرانك کوسترمك کرك
خجالت نبرد آنکه ننمود و بود
اوتانمدی اول کمسه که بونی ایلدی

که چون عاریت برکنند از سرش
که چون عاریتی چکلر انوك باشندن
ضرورت بدرها در آید سرش
ضروری قپولره دوشر انوك باشی

اگر کوته پای چوبین مبند
اگر قصه ایسك اغاجاباق بغلانمه
که در چشم طفلان نمایی بلند
که اوغلانجقلره اوزون کورنور اول

چو سیم زراندوده باشد نحاس
چون التون دکومش یا قزه صوانمش اولا
توان خرج کردن بر ناسپاس
خرج اتمك اولور اکلمازادبلمز یاننده

زر اندودگان را به آتش برند
التون صوانمشلری اوده براغورلر
پدید آید آنگه که مس یا زرند
ظاهر اولور اول وقت که باقریمیدر یا التونمیدر

منه جان من آب زر بر پشیز
قومه بنم جانم التون صوین منقره
که صراف دانا نگیرد بچیز
که بیلیجی صراف المزانی بر نسنیه هیچ

حکایت

ندانی که بابای کوهی چه گفت
بلمزمیسن که بابای کوهی نه دیدی
بمردی که ناموس را شب نخفت
ارلك حقیچون که عارندن کیجه اویومادی

برو جان بابا در اخلاص پیچ
وار جان بابا اخلاصه چالش درش
که نتوانی از خویش برست هیچ
که کوجك نیتز خلقدن هیچ نسنه ایله بغلنمغه

کسانی که فعلت پسندیده اند
اول کمسه لر که سنك فعلك بکنلمشلردر
هنوز از تو نقش برون دیده اند
هنوز انجق سنك ظاهردکی کورمشلردر

چه قدر آورد بنده حور دیس
نه قدری اولور اول کون یوزلو قولك
که زیر قبا دارد اندام پیس
که قفتانی التنده اندامی الاجه اولا

نشاید ببستان شدن در بهشت
یرامز دربستان اولماق اوجمقده
که بازت رود چادر از روی زشت
که الدلر چادری سنك چرکن یوزکدن

حکایت طفل روزه دار

اوج طوتار اوغلانك حکایه سیدر

شنیدم که نابالغی روزه داشت
اشتدم که بر بالغ اولمدق اوج طوتدی
بصد محنت آورد روزی بچاشت
یوز محنت ایله کتوردی کونی قوشلوغه

بمکتب در آن روز سابق نبرد
مکتبه اول کون اول وارمدی
بزرگ آمدش طاعت از طفل خرد
اولو کلدی اوکا طاعت کوچك اوغلاندن

پدر دیده بوسید و مادر سرش — فشاندند بادام و زر بر سرش
باباسی گوزن اوپدی دخی اناسی باشن اوپدی — صچدلر بادم والتون انوك باشی اوزرینه
چو بر وی گذر کرد یک نیمه روز — فتاد اندرو آتش معده سوز
چون انوك اوزرنه کچدی اویلیه دك — دوشدی معده اودندن اوکا آتش
بدل گفت اگر لقمه چندی خورم — چه داند پدر غیب یا مادرم
کوکلنه دیدی اگر برقچ لقمه‌یی یم یمکدن — نه بیلور بابام غیبدن یا انام ددي
چو روی پسر در پدر بود وقوم — نهان خورد و پیدا بسر برد صوم
چون اوغلك یوزی بابایه ایدی دخی قومه — گزلین یردی دخی اشکاره اوروج طوتردی
چو روی پرستیدنت در خداست — اگر جبرئیلت نه بیند رواست
چو سنك طبوجیلق یوزك خدایه در — اگر سنی جبرئیل دخی گورمسه جایز در
چه داند چو در بند حق نیستی — اگر بی وضو در نماز ایستی
که نه بیلور چون حق بندنده دکلسن — اگر آبدستسز نمازه طورسك دخی
پس آن نیز از آن طفل نادان ترست — که از بهر مردم بطاعت درست
پس اول کمسه دخی اول اوغلاندن جاهلدر — که خلق ایچون طاعت وعبادت ایدر
کلید در دوزخست آن نماز — که در چشم مردم گذاری دراز
جهنم قپوسینك کلیدیدر اول نماز — که خلق گوزینه اوزون اوزاق قلارسن
اگر جز بحق میرود جاده‌ات — در آتش فشانند سجاده‌ات
اگر حقدن غیری یره گیده سنك یولك — اوده صالرلر سنك سجاده‌كی

حکایت زاهد سالوس

بر سالوس زاهدك حکایه‌سیدر

سیه کاری از نردبانی فتاد — شنیدم که هم در نفس جان بداد
بر قره اشلو بر نردباندن دوشدی — اشتدم آنی که اول ساعت جان ویردی

پسر چند روزی گرستن گرفت — دگر با حریفان نشستن گرفت
اوغلی برقچ گون اغلادی صقلادی — گرو مصاحبلر ایله اوتورمغه یوز طوتدی
بخواب اندرش دید و پرسید حال — که چون رستی از حشر و نشر و سؤال
دوشنده گوردی دخی حالنی صوردی — که نجه قورتلدك حشردن دخی نشردن وسؤالدن
بگفتا ای پسر قصه بر من مخوان — بدوزخ در افتادم از نردبان
ایدی ای اوغل قصه‌یی بکا اوقومه — جهنمه دوشدم بن نردباندن سان
نکوسیرتی بی تکلف برون — به از نیکنامی خراب اندرون
ایو خویلولق طشراسی تکلفسز اولماق — یکدر ایچی خراب اولوب آدی ایو اولمقدن
بنزدیک من شب رو راهزن — به از فاسق پارسا پیرهن
بنم یانمده خرسوز ایله یول اورجی حرامی — یکدر اول پارسا کوکلکن کین فاسقدن

هم درین معنی گوید

هم بو معنیده در بو داخی

یکی بر در خلق رنج آزمای — چه مزدش دهد در قیامت خدای
بری خلق قپوسنده رنج و زحمت چکردی — نه ثواب ویرر خدا اکا قیامت گوننده
ز عمرو ای پسر چشم اجرت مدار — چو در خانهٔ زید باشی بکار
عمرودن ای اوغل ثواب گوزین طوتمه — چون زیدك اونده سن ایش ایشلیه سن
نگویم توانی رسیدن بدوست — درین ره جز آنکس که رویش دروست
دیمزن ارشه بیله سن سن دوسته — بو یولده اندن غیری کمسه که انوك یوزی اوکادر
ره راست رو تا بمنزل رسی — تو بر ره نه زین قبل واپسی
طوغرو یوله کیت تا منزله ایرشه سن — سن یولده دکلسن انوکیچون آرده قالمشسن
چو گاوی که عصار چشمش ببست — دوان تا بشب شب همانجا که هست
اول صغر کبی که یاغجی انوك گوزنی باغلادی — اخشاملدك دونرکن واخشام انده در

کسی کو بتابد ز محراب روی
بکفرش گواهی دهند اهل کوی
برکسه که دوندره محرابدن یوزی
انوك کفرینه طانوقلق ویررلر محله خلقی

تو هم پشت بر قبله‌ٔ در نماز
چو در چشم مردم گذاری دراز
سن دخی ارقەك قبلەیە ویرەب نمازده سن
چون خلقك کوزنه ترشو اوزرون قلاسن

درختی که بیخش بود برقرار
بپرور که روزی دهد میوه بار
براغاجك که کوکی قرار اوزره اوله
انی بسله که برکون سکا یمش ویره

گرت بیخ اخلاص در بوم نیست
ازین در کسی چون تو محروم نیست
اکر سنك اخلاصك کوکی قرار اوزره دکلسه
بو قپودن برکسه سنکلین محروم دکلدر

حکایت

هر آن کافکند تخم بر روی سنگ
جوی وقت دخلش نیاید بچنگ
هر اول کمسه که براغه تخمی طاش یوزینه
برارپه قدر دخل کرمز انوك الینه

منه آب روی ریا را محل
که این آب در زیر دارد وحل
قومه ریا یوزینك صوینه محل و مکان
که بو ریا صوینك التنده البته بالچیغی واردر

چو در خفیه بد باشی و نابکار
چه سود آب ناموس بر روی کار
چون کزلین براسز اولاسن و نابکار
نه فایده عار صویی ایش یوزنده

بروی ریا خرقه سهلست دوخت
گرش با خدا در توانی فروخت
خلق یوزینه ریا خرقه‌سنی دکمك آساندر
اکر انی تنکری یه صتابلورسك

چه دانند مردم که در خانه کیست
نویسنده داند که در نامه چیست
نه بلور کمسه که قفتانده کیم در
یازیجی بلور که خامه‌ده نه در

چه وزن آورد جای انبان باد
که میزان عدلست و دیوان داد
نه طرتوق کتورر یلفرجیغی یل طولو اولان
که عقل ترازوسی در و دخی داد دیوانی در

مرایی که چندین ورع می‌نمود
بدیدند و هیچش در انبان نبود
بر مرایی که بو قدر پرهیزکارلق کوستردی
کوردیلر که انوك انبانده هیچ نسنه یوق

کنند ابره پاکیزه‌تر ز آستر
که آن در حجابست و این در نظر
زیرا که ایلر یوزینی پاك هوا آستردن
که اول آستر ایچروده در بو نظرده در

بزرگان فراغ از نظر داشتند
ازان پرنیان آستر داشتند
اولولر نظردن فراغ طوتدلر
انوکچون پرنیان قاشندن آستر طوتدلر

ور آوازه خواهی در اقلیم فاش
برون حله کن گو درون حشو باش
اکر آوازك دیلرسك که اقلیمده فاش اولا
طشرك حله ایله ایچوك (آستر) حشو اولسون

ببازی نگفت این سخن بایزید
که از منکر ایمن‌ترم کز مرید
او بو نه دیمدی بو سوزی بایزید
که انکار ایدیجیدن ایمن‌ترن که ارادت ایدیجیدن

کسانی که سلطان و شاهنشه‌اند
سراسر گدایان این درگهند
اول کمسه‌لر که سلطان دخی شاهنشهلردر
باشدن باشه بو قپونك کدالری در

طمع در گدا مرد معنی نبست
نشاید گرفتن در افتاده دست
کدا الغه طمع معنی اری بغلامز
لایق دکل طوتمق افتاده‌نك النی طوترلر

همان به گر آبستن گوهری
که همچون صدف سر بخود در بری
همان اول یکدر که اکر کوهرك وارسه
صدف کبی اغزك یوم باشك اشغه چك

چو روی پرستیدنت در خداست
اگر جبرئیلت نبیند رواست
چون سنك یوزك خدایه طاپمقده اولا
اکر سنی جبرئیل دخی کورمزسه جایزدر

ترا پند سعدی بس است ای پسر
اگر گوش گیری چو پند پدر
سکا سعدینك اوکودی یتر ای اوغول
اکر قولغکده طوترسك آتاك اوکودی کبی

گر امروز گفتار ما نشنوی
مبادا که فردا پشیمان شوی
اکر بو کون بنم سوزمی اشتمزسك
شاید که یارین پشیمان اولاسن

ازین به نصیحت گری بایدت / ندانم پس از من چه پیش آیدت

بوندن ایو سکا نصیحت ایدجی کرکسه / بلمزن بندن صوکره سکا کیم ایدی

باب ششم در قناعت

التنجی باب قناعتددر

خدا را ندانست و طاعت نکرد / که بر بخت و روزی قناعت نکرد

خدایی بلمدی داخی طاعت ایلمدی / که بختنه ذخی رزقنه قناعت ایلمدی

قناعت توانگر کند مرد را / خبر کن حریص جهان گرد را

قناعت بای ایدر و غنی ایدر اری / خبر ایله جهانی کزیجی حریصه وطمعکاره

سکونی بدست آور ای بی ثبات / که بر سنگ گردان نروید نبات

سکون اله کتور ای قرارسز کسه / که یوالنور طاشده اوت بتمز

مپرور تن ار مرد رای و هشی / که او را چو می پروری می کشی

تن بسلمه اگر عقل و ادراک صاحبی ایسک / چون اونی بسلرسن اولورسن یعنی اولدرر

خردمند مردم هنر پرورند / که تن پروران از هنر لاغرند

عاقللو کشیلر اولنلر هنر بسلیجیلردر / که تن بسلیجیلر هنردن ارقلردر

کسی سیرت آدمی گوش کرد / که اول سگ نفس خاموش کرد

برکسه ادملک سیرتنی حاصل ایلدی / که اول ایت نفسنی اپسم ایلدی

خور و خواب تنها طریق دد است / برین بودن آیین نابخرد است

یمک و یاتمق یالکوز جانورلر یولیدر / بونک اوزرنده اولمق عقلسزلر عادتیدر

خنک نیکبختی که در گوشه ای / بدست آرد از معرفت توشه ای

انی بختلولر اول کسه در که بر کوشه ده / الده کتوره معرفتدن ازق داخی حاصل ایلیه

بر آنان که شد سر حق آشکار / نکردند باطل بر او اختیار

انلره که اولدی حقک سری اشکار / ایلمدیلر باطلی انوک اوزرینه اختیار

ولیکن چو ظلمت نداند ز نور / چه دیدار دیوش چه رخسار حور

اما که قرانکلقدن ایدنلغی بلمز / اوکا شیطان دیداریله حوری یکاغی بردر

تو خود را از آن در چه انداختی / که چه را ز ره باز نشناختی

سن کندوکی انوکیچون قویوا اتدک / که قویویی یولدن کرو اکلایومادک

بر اوج فلک چون پرد جره باز / که در شهپرش بسته سنگ آز

فلک اوجنه نیجه اوچسون شاهین باورسی / که شهپرده اولدی حرص وطمع جنکنک بغلو

گرش دامن از چنگ شهوت رها / کنی رفت تا سدرة المنتهی

اگر انکی شهوت الندن قورتاریی بلوب خلاص / ایدرسه کندی تا سدرة المنتهی دک که جبرئیل مقامیدر

کجا سیر وحشی رسد در ملک / نشاید پرید از ثری بر فلک

قنده یبانی ارسلان ایرشور ملکه / یرامز که اوچه یردن یوزندن فلکه

تو بر کره توسنی بر مکر / نگر تا نپیچد ز حکم تو سر

سن توسون طایی اوزرنده سن مکر / باق تا دوندرمیه سنک حکمکدن باشنی

بکم کردن از عادت خویش خورد / توان خویشتن را ملک خوی کرد

ازیک ایله کندو عادتکدن واو یونکدن / اولور کندوکی انسانکن ملک کبی ایلمک

نخست آدمی سیرتی پیشه کن / پس آنگه ملک خویی اندیشه کن

اول ادمیلک خوینی صنعت ایدن / اندن صکره ملک خویلغی فکر ایله

که گر پالهنگ از کفت در گسیخت / تن خویشتن کشت و خون تو ریخت

که اگر چلبوری الوکدن اوزدورسن / کندو تنوکی اولدرتدک و قانوکی دوکدک

باندازه خور زاد اگر مردمی / چنین پر شکم آدمی یا خمی

اندازه ایله یی زوادکی اگر ادم ایسک / بونک کبی بویک قارن ایله ادم میسن یا کوپمیسن

درون جای قوتست و ذکر و نفس / تو پنداری از بهر نانست و بس

ایچولک قوت یری در و ذکر و نفس یری در / سن صانورسن که اتمک ایچکوندر اوردر

کجا ذکر گنجد در انبان راز ... بسختی نفس می کند پا دراز
قنده ذکر صغار راز طغارجوغنده ... قاتیلیغله نفس ایاغن اوزادون ایلر

ندارند تن پروران آگهی ... که پر معده باشد ز حکمت تهی
طوتمزلر تن بسلیجیلر خبر انوك کبی دن ... که پر معده اولا حکمتدن بوش

دو چشم و شکم پر نگردد به هیچ ... تهی بهتر این روده پیچ پیچ
اکی کوز له قارن هیچ طولو اولمزلر ... بوش یکدر بو طولاشق بغرسقلرك

چو دوزخ که سیرش کنند از وقید ... دگر بانگ دارد که هل من مزید
جهنم کبی که طویدر وکمی دیدکه حق تعالی ... چاغرب ایدر که داخی واري زیاده ایله کور

همی میرد عیسی از لاغری ... تو در بند آنی که خر پروری
اولدورسن عیسایی ارقلغندن ... سن انوك بندنده سن که اشك بسلرسن

بدین ای فرومایه دنیا مخر ... چو خر با انجیل عیسی مخر
دین ایله ای الچق اصللو دنیا صاتون الما ... اشکجی کبی انجیل عیسایه صاتون الما

مگر می نبینی که دد را و دام ... بیند اختش حرص خوردن بدام
مگر کورمزسن که قوردي وقوشی ... اتدی انلروك حرصلری انلری دوزاغه

پلنگی که گردن کشد بر وحوش ... بدام افتد از بهر خوردن چو موش
بر قپلان که بوین چکه بیان جانورلری اوستنه ... دوزاغه دوشر صچان کبی یکدن اوترو

چو موش آنکه نان و پنیرش خوری ... بدامش در افتی و تیرش خوری
صچان کبی اول کمسه که اتمکن و پنیرن یه سن ... انوك دوزاغنه دوشرسن دخی اوقن یرسن

حکایت حاجی و شانهٔ عاجی

بر حاجینك حکایه سیدر بر کموك طراغیله

مرا حاجیی شانهٔ عاج داد ... که رحمت بر اخلاق حجاج باد
بکا بر حاجی فیل کموکندن دوزلمش بر طراق ویردی ... که رحمت اولسون حاجیلرك ایو خلقلرینه

شنیدم که باری سگم خوانده بود ... که از من بنوعی دلش مانده بود
اشتدم که بر کره بکا ایت دیدی ... که بندن بر نوعله کوکلی اغنمش ایدی

بینداختم شانه کین استخوان ... نمی بایدم دیگرم سگ مخوان
اتدم انوك طراغنی که بو کموك بنوم ... نه کرکدر الك بکا ایت دیمه

مپندار چون سرکه خود خورم ... که جور خداوند حلوا برم
صانمه که چون کندو سرکه می یرم بن ... که حلوا صاحبلرینك جورن چکم

قناعت کن ای نفس بر اندکی ... که سلطان و درویش بینی یکی
قناعت ایله ای نفس از اوله نسنیه ... که سلطانیده درویشی ده بیانکده بر کورهسن

چرا پیش خسرو بخواهش روی ... چو یکسو نهادی طمع خسروی
نیچون پادشاهلر اوکنده دیلنجلوکه واررسن ... طمعی بر یکا قوسا که که پادشاهسن اولاسن

وگر سرو مت نفس گوید بده ... بخواری بگرداندت ده بده
اگر هر زمان نفس سکا دیه که ویر بیه یین ... عاقبت سنی خورلغله کویدن کویه الیوب دیلنجی ایلر

وگر خود پرستی شکم طبله کن ... در خانهٔ این و آن قبله کن
اگر کندو که طاپوجیسك قارنوکی یکدن طولدر ... اونك بونك قپوسنی کندوکه وار قبله ایدین

حکایت خوارزمشاه

خوارزمشاه حکایتی در

یکی با طمع پیش خوارزمشاه ... شنیدم که شد بامدادی پگاه
بری طمعله خوارزمشاهك اوکنه ... اشتدم که واردی بر صباح تحته

چو دیدش بخدمت دوتا گشت و راست ... دگر روی بر خاک مالید و خاست
چون اونی کوردی خدمتده اکی قات اولوب که ملغرلادی ... کنه یوزن طپراغه سوردی تلقدی طوردی

پسر گفتش ای بابک نامجوی ... یکی مشکلت می پرسم بگوی
اوغل اوکا دیدی ای اد اوسانلو بابا ... بنم بر مشکلم واردر سکا اندن دیدی ایت مددی

نگفتی که قبله است خاک حجاز	چرا کردی امروز ازین سو نماز
سن دیمز میدك كه قبله مكه طپراغیدر	بچون ایلدك نمازی بو كن بو جانبه
سر طاعت نفس شهوت پرست	که هر ساعتش قبلهٔ دیگرست
شهوة طاپوجینك نفسنك طاعتی	كه هر ساعتده انوك قبله‌سی بر یكادر
قناعت سرافراز دای مرد هوش	سر پر طمع بر نیاید ز دوش
قناعت باش یوجلدراي عاقللو كشي	طمع طولو باش اوموزدن یوقارو چقماز
طمع آب روی توقر بریخت	برای دو جو دامنی در بریخت
طمع اهل حرمتك یوزی صوینی یره دوكر	اكی ارپا ایچون برانك اینجو دوكر
چو سیراب خواهی شدن ز آب جوی	چرا ریزی از بهر برف آب روی
چون قانغق استرسن ارموق صویندن	نیچون دوكرسن بوزلو صو ایچون یوزك صوینی
مگر از تنعم شکیبا شوی	وگرنه ضرورت بدرها شوی
مكر تنعمدن صبرلو اولاسن	یوقسه ضرورت ایله قپولره وارسن
برو خواجه کوتاه کن دست آز	چه می بایدت ز آستین دراز
وار ای خواجه قصه ایله طمع الینی	نه كرك سكا اوزون یكدن عجب
کسی را که درج طمع در نوشت	نباید بکس عبد و خادم نوشت
بر كمسنك طمع درجی دورلمش ادیجق	كركمز ایرق كمسیه انی قول و خدمتكار یازمق
توقع براند ز هر مجلست	بران از خودت تا نراند کست
طمع سورر سنی هر مجلسده غافل اولمه	سور كندكدن اونی تا سنی كمسه سورمیه

حکایت

یکی را تب آمد ز صاحبدلان	کسی گفت شکر بخواه از فلان
برسنی استمه طوتدي صاحب دللردن	بري ایتد شكر استه فلان كمسه دن

بگفت ای پسر تلخی مردنم	به از جور روی ترش کردنم
ایتدی ای اوغل اجی لغلها ولمك بكا	یكدر اكشی یوزلونك جور چكمكدن ایسه
شکر عاقل از دست آنکس نخورد	که روی از تکبر برو سرکه کرد
عاقل اولان شكری اول كشینك الندن یمز	كه یوزینی اولولقدن اوكا سركه ایلدی
مرو در پی هر چه دل خواهدت	که تمکین تن نور جان کاهدت
كتمه هر كوكلك استدوكنك اردنجه دوشوب	كه تن بسلمك جان نورین اكسلدر
اگر هر چه باشد مرادش خوری	ز دوران بسی نامرادی بری
اكر هر بولدوغونی مرادك اوزره یبه‌سن	دوراندن چوقلق مرادسزلك چكرسن
کند مرد را نفس اماره خوار	اگر هوشمندی عزیزش مدار
ایلر كشیي نفس اماره خور و حقیر	اكر عاقل ایسك اونی عزیز طوتمه صاقن
تنور شکم دمبدم تافتن	مصیبت بود روز نایافتن
قارن فورونني دایم قزدرمق یاقمق	مصیبت اولور بولمادوغك كون صاقن
بتنگی بریزاندت روی رنگ	چو وقت فراخی کنی معده تنگ
اجلقدن یوزك رنكی سنك دوكلمز	چون بوللق وقتنده معدكی طار ایده‌سن
کشد مرد پرخواره بار شکم	وگر در نیابد کشد بار غم
چكر چوق ییجی كمسه كو قارنی یوكونی	اكر بولمیازسه چكر اجلق غمنك یوكني
شکم بنده بسیار باشد خجل	شکم پیش من تنگ بهتر که دل
قارني قولی اولان قتی اوتانور اولور	بنم اوكومده قارن طار یكدر كوكل طار اولمقدن

حکایت

چه آوردم از بصره دانی عجب	حدیثی که شیرین ترست از رطب
نه كتوردم بصره شهوندن بلورمیسن عجب	بر سوز كه طتلو اولا خرمادن

تنی چند در خرقهٔ راستان
برقاچ تن طوغرولر خرقه‌سنه

گذشتیم بر طرف خرماستان
کچدك بر خرمالق طرفنه

یکی زان میان معده انبار بود
بری اول اورته‌دن معده‌سی انبار کبی

ازین تنگ‌چشمی جگرخوار بود
اول آچ کوزلولکدن جکر ییجی ایدی

میان بست مسکین و شد بر درخت
بل باغلدی مسکین دخی براغجه چقدی

وز آنجا بگردن در افتاد سخت
اوندن بوینی اوزرنه بره دوشدی اولدی

رئیس ده آمد که این را که کشت
کوی کتخداسی کلدی ایندی بونی کم اولدردی

بگفتم مزن بانگ بر ما درشت
ایتدم چاغرمه بزوم اوزرمزه قاتیلق

نه هر بار خرما توان خورد و برد
دایم خرما دوشورب ییمك اولماز

کت انبان بد عاقبت خورد و مرد
که سنی اولدیرامز طغارجق عاقبت یدی اولدردی

شکم بند دستست و زنجیر پای
قارن ال باغی دردلی ایاق زنجیری‌در

شکم بنده نادر پرستد خدای
قارن قولی ار طپار تنکری تعالایه

سراسر شکم شد ملخ لاجرم
باشدن باشه قارندر چکرکه انوکچون

بپایش کشد مور کوچک شکم
ایاغندن چکر انی کوچك قارنلو قارنجه

برو اندرونی بدست آر پاک
وار ایچو کی پاك ایله و پاك اتمشی الده کتور

شکم پر نخواهد شد الا بخاک
قارن طولو اولمز طپراغله

حکایت

شکم صوفیی را زبون کرد و فرج
قارن بر صوفی‌یی و فرج زبون ایلدی

دو دینارش بر سر دوان کرد خرج
اکی التونی وار ایدی اکیسنده انلره خرج ایلدی

یکی گفتش از دوستان در نهفت
بری اوکا دیدی دوستلردن کزلین

چه کردی بدان هر دو دینار گفت
نه ایلدك اول اکی التونکی اول داخی ایتدی

بدیناری از پشت راندم نشاط
بر التونی نفسمار زنلرینه خرج ایلدم

بدیگر شکم را کشیدم سماط
بر التونن داخی قارنه خرج ایلدم

فرومایگی کردم و ابلهی
الچقلق ایلدم داخی ابلهلك ایلدم

که این همچنان پر نشد آن تهی
که بو داخی طولمادی اول بوشالمادی

غذا گر لطیفست و گر سرسری
بیمك اگر لطیف در اگر دکل در

چو دیرت بدست اوفتد خوش خوری
چون اجیغوب ییه‌سن غایتده لطلو اولور

سر آنکه با بالین نهد هوشمند
باشی اول وقت یاصدوغه قور عاقل کشی

که خوابش بقهر آورد در کمند
که انی اویقو قهرله کمنده براغه او یوده

حکایت

یکی نیشکر داشت بر طیفری
بری شکر قامیشنی صنردی طبله ایله

چپ و راست گردنده بر مشتری
صاغه صوله کزردی مشتری ایچون

بصاحب دلی گفت در کنج ده
بر صاحب دله دیدی کوی کوشه‌سنده

که بستان و چون دست یابی بده
که ال داخی قچان الوکه کیر در اول وقتن دیر

بگفت آن خردمند زیباسرشت
ایتدی اول عاقللو کوزل طبیعتلو

جوابی که بر دل بباید نوشت
بر جواب که کوکل اوزره یازمق کرك

ترا صبر بر من نباشد مگر
بلورن سنك صبرك اولمز بکا مکر

ولیکن مرا باشد از نیشکر
اما بکا صبر اولمق جایزه شکر قامیشندن

حلاوت نباشد شکر در نیش
طاتلو اولمز شکر قامیشنده

چو باشد تقاضای تلخ از پیش
چون اولا آجی تقاضاسی انوك اردندن

حکایت

یکی راز مردان روشن ضمیر
بری سنه کوکلی روشن اولنلردن
امیر ختن داد طاقی حریر
خلق پادشاهی ویردی بر ابریشم قفتان

ز شادی چو گلبرگ خندان شکفت
شادلقدن گل یپراغی کبی اچلدی
بپرسید و دستش ببوسید و گفت
صوردی داخی انوك الن اوپدی دخی ددی

بپوشید و بوسید دست و زمین
کیدی دخی النی و یر یوزینی اوپدی
که بر شاه عالم هزار آفرین
که عالم شاهنه هزار آفرین ددی

چه خوبست تشریف میر ختن
نه خوبدر ختن بکینك خلقی ددی
وزو خوبتر جامهٔ خویشتن
اما اوندن داخی خوبدر کندو قفتانك

گر آزاده‌ای بر زمین خسب و بس
اکر آزاده ایسك یره اوپ یرده اویو یتر
مکن بهر قالی زمین بوس کس
ایلمه بر کونك قالیسی ایچون بری اوپمك

حکایت در معنی مذلت طمع

طمع مذلتنك معنیسینك حکایه‌سیدر

یکی نان خورش جز پیازی نداشت
برینك قاتوغی صغاندن غیری یوغدی
چو دیگر کسان برگ و سازی نداشت
غیرلر کبی واقتیجك رزقی یوغیدی

پراکنده گفتش ای خاکسار
بر طاغنوق اکا ددی ای طپراق اولمش
برو طبخی از خوان یغما بیار
وار چناق ایله یغما اشینی کتور ددی

مخواه و مدار از کس ای خواجه باک
استمه دخی قورقمه کمسندن ای خواجه قورقو
که مقطوع روزی بود شرمناک
که رزقی کسلمه‌سی اولور اوتانانده

قبا بست و چابک نوردید دست
قفتانن کیدی چست طندی الن الدی
قبایش دریدند و دستش شکست
واردقده قفتانن یرتدیلر النی اوداندلر

بلاجوی باشد گرفتار آز
بلا استیجی اولور طمعکار اولن آدم
من و خانه من بعد و نان و پیاز
هما شمدنکرو بن و اوعك و صغان ددی

شنیدم که می گفت و خوش می گریست
اشتدم که دردی و خوش اغلردی
گرای نفس خو کردهٔ چاره چیست
گدای خو ایلنمش نفس سکا چاره نه در

جوینی که از سعی بازو خورم
بارپا اتمکینی که الوم امکیله بن ییه‌م
به از مرغ بر خوان اهل کرم
یکدر اهل کرمك صفره‌سنده اولان تاوقدن

چه دلتنگ خفت آن فرومایه دوش
نه یاوز اچ اویودی اول اوغر اصللو دون کیجه
که بر سفرهٔ دیگران داشت گوش
که غیریلرك سفره‌سنه قولق طوتدی ایکن

حکایت

یکی گربه در خانهٔ زال بود
بر کدی بر قاریك اونده ایدی
که برگشته ایام و بدحال بود
که کونی دونمش دلکی بر از حاللو ایدی

دوان شد بمهمان سرای امیر
سکردی واردی بکك مطبخنه اول کدی
غلامان سلطان زدندش به تیر
سلطانك قوللری اول کدی‌یی اوقلر ایله اوردیلر

چکان خونش از استخوان می دوید
کوکندن قان اقیدراق سکردی کلدی
همی گفت و از هول جان می دوید
ددی جان قورقوسندن یلوب یوکوریب

اگر جستم از دست آن تیرزن
اگر قورتولایدم اول اوقجینك الندن
من و موش و ویرانهٔ پیرزن
همان بن و صیچان و اول قارینك اوی یتردی

نیرزد عسل جان من زخم نیش
بالك ایکنه‌سندن اورلنك صوقمه‌سی دکمز
قناعت نکوتر بدوشاب خویش
قناعت یکدر کندو بکمزکیله بلنمش اولسه

خداوند از آن بنده خرسند نیست
افندی اول قولدن قناعتلو دکلدر
که راضی بقسم خداوند نیست
که خدانك ویردوکنه راضی و قانع اولمایه

حکایت یکی مرد کوته‌نظر و زن عالی‌همت

بر قصه نظرلونك حكايه‌سيدر بر همتي عالي عورت ايله

یکی طفل دندان برآورده بود / پدر سر به فکرت فرو برده بود

برينك اوغلانجوغينك ديشي بتدي / باباسي فقير عيش باشن اشغه اندي

که من نان و برگ از کجا آرمش / مروت نباشد که بگذارمش

كه بن بوكا اتمك وات قندن كتوريم / مروتده دكلدر كه ترك ادوب قالورم ددي

چو بیچاره گفت این سخن پیش جفت / نگر تا زن او را چه مردانه گفت

چون اول بيچاره ددي بو سوزي عورتنه اوكنده / كور عورت اوكا نه مردانه ددي

مخور هول ابلیس تا جان دهد / هم آن کس که دندان دهد نان دهد

يمه شيطان قورقوسني كه تا وفات ايدنجه / اول كه اوكا ديش ويردي اتمك ده ويرور

تواناست آخر خداوند روز / که روزی رساند تو چندین مسوز

باي تنكريدر آخر رزق ويرن الله / كه رزقي ارشدورر سن بو قدر يانمه

نگارنده کودک اندر شکم / نویسنده عمر و روزیست هم

صورت ويريجيدر قارننده اوغلانه / عمرن يازيجي دردخي رزقن مقدر ايديجي در

خداوندگاری که عبدی خرید / بدارد فکیف آنکه عبد آفرید

براقندي كه بر قول صاتون الا / اني بسلراج قومز قنده قالدي كه اول يراديجي در

ترا نیست آن تکیه بر کردگار / که مملوک را بر خداوندگار

سنك يوقدر اعتقادك اول تنكريه / كه قولك افندسنه وار دربني بسلراج قومز ديو

حکایت هم درین معنی گوید

بو حكايه داخي بو معنايي بيان ايدر

شنیدم که در روزگار قدیم / شدی سنگ در دست ابدال سیم

اشتدم كه كچمش زمانده و روزكارده / بر ابدالك النده طاش كومش اولوردي

پنداری این قول معقول نیست / چو راضی شدی سیم و سنگت یکیست

صانمه سن كه بو سوز معقول دكلدر / چو راضي اولاسن سكا كومش و طاش بردر

چو طفل اندرون دار از حرص پاک / چه مشتی زرش پیش باشد چه خاک

چون اوغلانجوغك كوكلي طمعدن پاك در / يا بر اوج التون اوكنده اولمش يا طوپراق

خبر ده به درویش سلطان‌پرست / که سلطان ز درویش مسکین‌ترست

خبر وير سلطانه طاپوجي درويشه / كه سلطان درويشدن عاجزرق و مسكين رك در

گدا را کند یک درم سیم سیر / فریدون به ملک عجم نیم سیر

كدايي ايدر ايلر بر آقچه طوق نعمتدن / اما فريدون عجم ملكيله ياري طوق در آج در

نگهبانی ملک و دولت بلاست / گدا پادشاهست و نامش گداست

ملك و دولتك نگهبانلغي بلادر زيرا / كدا پادشاه در انجق انوك ادي كدا در

گدایی که بر خاطرش بند نیست / به از پادشاهی که خرسند نیست

بر كدا انك كه انوك خاطرنده بند يوقدر / يكدر اول بر پادشاهدن كه قناعتي يوقدر

بخسبند خوش روستایی و جفت / به ذوقی که سلطان در ایوان نخفت

اويورلر خوش چفتجي اولان عورتيله / بر ذوقله كه سلطان تختنده اويليه اويومز

اگر پادشاهست اگر پینه‌دوز / چو خفتند گردد شب هر دو روز

كرك پادشاه اولسون كرك اسكيجي اولسون / چون اويودلر اكسينك ده كيجه‌سي كوندز اولور

چو سیلاب خواب آمد و مرد برد / چه بر تخت سلطان چه بر دشت کرد

چو اويقو سيلابي كلوب ادمي الا / يا سلطان تختي اوزرنده ويومش يا كرد اوزره آسنده

او آسنده

چو بینی توانگر سر از کبر مست / برو شکر یزدان کن ای تنگدست

چون كوره‌سن بايي باشي غرورندن مست / وار حقه شكر ايله اي الي طار كشي

نداری بحمد الله آن دسترس / که برخیزد از دستت آزار کس

يوقدر سنده الحمد لله اول قدرت حله / كه قوپه سنك الوكدن كمسه اينجمك

شنیدم که صاحبدلی نیکمرد ــ یکی خانه بر قامت خویش کرد

اشتدم که بر صاحب دل ایو کشی ــ کندو بویجه براو یاپدي کندو به

کسی گفت می دانمت دسترس ــ کزین خانه بهتر کنی گفت بس

بر کمسه ایتدي بن بلورن سنك قدرتك ــ که بوندن ایو او یاپاسن ایتدی بس

چه می خواهم از طارم افراشتن ــ همینم بس از بهر بگذاشتن

نه استرن بوندن یوجه ادوب یکسه اتمی ــ بکا انجق بو یتیشیر که قویب کیده جکن ددي

مکن خانه بر راه سیل ای غلام ــ که کس را نگشت این عمارت تمام

او یاپمه سیل صویي اوغراغنده ای قول ــ که کمسه یه اتمدي بو عمارت تمام

نه از معرفت باشد و عقل و رای ــ که بر ره کند کاروانسرای

معرفتدن و عقل و رایدن دکل در ــ که یول اوزرنده ایده بر کاروانسرای

حکایت زاهد که بپادشاهی رسید

بر زاهدك حکایه سیدر که پادشاهلغه ارشدی

یکی سلطنت راند صاحب شکوه ــ فرو خواست رفت آفتابش بکوه

بر سلطنت سورجی هیبت صاحبی واردي ــ عمري کونشی طاغه اردنه طولنمغه اولدي

بشیخی در آن بقعه کشور گذاشت ــ که در خانه صاحب مقامی نداشت

بر شیخه واردی اول بقعه ده مملکتی اوکا قودی ــ زیرا که اونده یرنه اوتوراجق کمسه سی یوغدی

چو خلوت نشین کوس دولت شنید ــ دگر ذوق در کنج خلوت ندید

چون اول خلوت نشین شیخ دولت کوسنی اشتدی ــ ایرق خلوة بوجاغنده ذوق و لذت کورمدی

چپ و راست لشکر کشیدن گرفت ــ دل پردلان زو رمیدن گرفت

صاغه و صوله لشکر چکمکه باشلادي ــ بهادرلرك کوکلی اوندن اورکمکه باشلادی

چنان سخت بازو شد و تیز چنگ ــ که با جنگجویان طلب کرد جنگ

انجلاین قولی قوتلو و تیز پنجه لو ایدي ــ که جنك استیجیلر ایله جنك اتمك استردي

ز قومی پراکنده خلقی بکشت ــ دگر جمع گردند هم رای و پشت

طغلمش ز قومی کبی خلقی اولدردي ــ کیملر جمع اولدیلر اتفاقده بر ارقه لندیلر

چنان در حصارش کشیدند تنگ ــ که عاجز شد از تیرباران و سنگ

انجلاین آنی بر طار حصاره چکدیلر ــ که عاجز اولدي اوق یاغمورندن و طاشدن

بر نیکمردی فرستاد کس ــ که صعبم فرو ماند فریاد رس

بو ایو کشینك یاننه ادم کوندردي ــ که بکا بر دشوارلق کلدی مدد ایرش

بهمت مدد کن که شمشیر و تیر ــ نه در هر وغایی بود دستگیر

همت ایله مدد ایله که قیلیچ داخی اوق ــ هر جنکده یولداش اولمز کشی یه ددي

چو بشنید عابد بخندید و گفت ــ چرا نیم نانی نخورد و نخفت

چون اشتدی اول عابد کلدی دخی ددي ــ نیچون یارم اتمك ییوب یاتوب اویومادی

ندانست قارون نعمت پرست ــ که گنج سلامت بکنج اندرست

بلمدیمی که نعمته طاپوجی قارون ــ که سلامت خزینه سی قناعت کوشه سنده در

گفتار اندر صبر ناتوانی با امید بهی

بو سوز فقیر اولوب صبر اتمك و ایلوکه ایرشمك بیاننده در

کمالست در نفس مرد کریم ــ گرش زر نباشد چه نقصان سیم

کمال در مرد سلیمك نفسنده بو نسنه ــ اکر انوك التونی یوغسه نه اکسكلك کومشدن

وگر در نیابد کرم پیشه نان ــ نهادش توانگر بود همچنان

صانمه اکر الجق اولان قارون اولا ــ که انوك الجق طبیعتی بر درلو دخی اولا

مپندار اگر سفله قارون شود ــ که طبع لئیمش دگرگون شود

اکر بولیمزسه کرم ایدیجی اتمك ــ انوك کوکلی کنه بای در کزیلر کبی

سخاوت زمینست و سرمایه زرع ــ بده کاصل خالی نماند ز فرع

جومردلك بر در داخی سرمایه اکین در ــ ویر که اصل خالی قالمز فرعدن

خدایی کم از خاک مردم کند
برتکری که طپرقدن آدم ایلر
عجب دارم از مردمی کم کند
عجب طوتارن مردملکدن ضایع ایلر

زنعمت نهادن بلندی مجوی
نعمت قومقدن یوجه‌لك استنه
که ناخوش کند آب استاده بوی
که طورمش صویك رایحه‌سی اولور طوردوغیچون

ببخشد کسی کوشش کاب روان
باغشلر بر کمسیه چالشمق که اب روان
ببیلش مدد میرسد ز آسمان
سیلاوه کامدد ایریشه کوکدن

گر از جاه و دولت بیفتد لئیم
اکر دولتدن و منصبدن دوشه بر الچق
دگر باره نادر شود مستقیم
کنه برکره داخی از واقع اولور قالقماسی

وگر قیمتی گوهری غم مدار
اکر بر قیمتلو گوهر ایسك غم طوتمه
که ضایع نگرداندت روزگار
که سنی ضایع ایلمز روزگار هیچ

کلوخی که افتاده بینی براه
تزه‌کی اکرچه دوشمش گورسن یولده
نه بینی که دوری کند کس نگاه
گورمزسن که اراقلق ایدر کمسه نظری

وگر خرده زر ز دندان گاز
اکر التون خرده سنی صند واغزندن
بیفتد بچشمش بجویند باز
دوشه ایکی گوزیله استر اول کشیلر الوب

بدر می کند آبگینه ز سنگ
طشره ایدرلر شیشه‌یی طاشدن
کجا ماند آیینه در زیر زنگ
قنده بکزر که ایینه پاس التنده اولا

پسندیده و نغز باشد خصال
بکنلمش داخی اری اولور اول خویلر
که گاه آید و گه رود جاه و مال
که گاه کلور گاه کیدر مال و منصب

حکایت در معنی آسانی پس از دشواری

بو حکایه کلزلك معنیسنده در دشوارلقدن صوکره

شنیدم ز پیران شیرین سخن
اشتدم طتلو سوزلو پیرلردن
که بود اندرین شهر پیری کهن
که وار ایدی بو شهرده بر اسکی پیره

بسی دیده شاهان و دوران و امر
چوق گورمش شاهلری دخی دوری و امری
سرآورده عمری بتاریخ امر
باش گوترمش عمرندن عمرو تاریخیله

درخت کهن میوه تازه داشت
اسکی اغاج ایدی اما تازه یمشی واردی
که شهر از نکویی بر آوازه داشت
که شهر انوك ایلوکی اوازه‌سیله طولو ایدی

عجب از زنخدان آن دلفریب
عجبا ایدی اول گوکل الداییجینك اگه‌کندن
که هرگز نبودست بر سرو سیب
که هرگز یوغیدی سروینك اوستنده الما

ز شوخی و مردم خراشیدنش
شوخلقدن دخی انوك خلقی طرمالادوغندن
فرج دید در سر تراشیدنش
شنلك گوردی باش تراش ایدیجیلکدن

بموی کهن عمر و کوته امید
اسکی قیل‌له عمردك که مرادی قصا ایدی
سرش کرد چون دست موسی سفید
انوك باشنی ایلدی موسی الی کبی اق

ز سرتیزی آن آهنین دل که بود
کسکنلکدن اول دمور کوکللونك اول ایدی
بعیب پری رخ زبان برگشود
پری رخك عیبنه دل اچمش ایدی

بموی که از نکو بیش و کم
بر قیلله که ایلدی ایلوکدن ارتوق اکسك
نهادند حالی سرش در شکم
قودیلر اول حالده انوك باشنی قارننه

چو چنگ از خجالت سر خوب روی
چنك کبی اوتانمقدن اول خوب ردیك باشی
نگونسار و در پیشش افتاده موی
اشغه ایدی انوك اوکنه قیل دوشمش ایدی

یکی را که خاطر در و رفته بود
برینك که خاطری او کا کتمش ایدی
چو چشمان دلبندش آشفته بود
انوك گوکل بغلایجی گوزلری کبی حیران ایدی

کسی گفت جور آزمودی و درد
بری دیدی جور صنادك دخی درد
دگر گرد سودای باطل مگرد
ایرق باطل سوداننك دایره‌سنه طولانمه

ز مهرش بگردان چو پروانه پشت
انوك محبتندن دوندر پروانه کبی ارقه
که مقراض شمع جمالش بکشت
که انوك جمالی مومینك مقراضی اولدردی

برآمد خروش از هوادار چست / که تر دامنان را بود عهد سست
فریاد کلدی اول چابك هوادار دن / که تر دامنلرك عهدی صنق اولور

پسر خوش منش باشد و خوب روی / پدر گو بجهلش بنید از موی
اوغل خوش طبیعتلو اولور دخی خوب روی / بابا که اول جهلدن انوك قیلنی اتار بیا نه

مرا جان بمهرش برآمیختست / نه خاطر بمویی در آویختست
بنم جانم انوك محبتیله قارشمشدر / بنم خاطرم انوك قیلنه اصلمشدکلدر

چو روی نکو داری انده مخور / که مو گر بیفتد بروید دگر
چون کوزل یوزك واردر غم وغصه یمه / که قیل اگر دوشرسه کرو بتر انوك یرینه

نه پیوسته رز خوشه تر دهد / گهی برگ ریزد گهی بر دهد
اصمه چبوغی متصل یاش سلقم ویرمز / گاه یپراق دوکر گاه یمشن ویردر

بزرگان چو خور در حجاب اوفتند / حسودان چو اخگر در آب اوفتند
اولولر کنش کبی پرده یه دوشمشلردر / حسودلر قور کبی صویه دوشدیلر

برون آید از زیر ابر آفتاب / بتدریج و اخگر بمیرد در آب
طشره کلور بولوت التندن کونش / تدریجله دخی قور اولور صو ایچنده

ز ظلمت مترس ای پسندیده دوست / که ممکن بود کآب حیوان در اوست
قرانکلوقدن قورقمه ای بکنلمش دوست / که ممکن اولور که آب حیوان اچنده اولا

نه گیتی پس از جنبش آرام یافت / نه سعدی سفر کرد تا کام یافت
نه جهان حرکتدن صوکره ارام بولدی / نه سعدی سفر ایلدی تا مراد بولدی

دل از بی مرادی بفکرت مسوز / شب آبستنست ای برادر بروز
کوکلی مرادسزلقدن فکرت ایله یاقمه / گجه بوکلودر ای قرنداش کوندزه

باب هفتم در تربیت

یدنجی باب تربیت بیاننده در

سخن در صلاحست و تدبیر و خوی / نه در اسب و میدان و چوگان و گوی
سوز صلاحده در دخی تدبیرده و خویده در / صوده و چوکان ایله میدانده و طوپده دکلدر

تو با دشمن نفس همخانه / چه در بند پیکار بیگانه
سن ایو دشمنله براوده سن / نیچون یادلرك جنکی بندنده سن

عنان باز پیچان نفس از حرام / بمردی ز رستم گذشتند و سام
چلبیلر دوندردی نفسی حرامدن / ارلکله رستمدن کچدیلر دخی سامدن

تو خود را چو کودک ادب کن بچوب / بگرز گران مغز مردم مکوب
سن کندوکی اوغلانجق کبی ادب ایله چبوق ایله / اغر کرز ایله خلقك بینی سنی دوکمه

کس از چون تو دشمن ندارد غمی / که با خویشتن بر نیاید همی
کمسه سنك کبی دشمندن بر غم طوتمز / که کندو ایله بله کلمز انلرك بری ده

وجود تو شهریست پر نیک و بد / تو سلطان و دستور دانا خرد
سنك وجودك بر شهردر طولو ایو ویرامز / سن سلطان سن و تدبیرك سنك دانا عقلكدر

همانا که دونان گردن فراز / درین شهر کبرند سودا و آز
بکزرکه بخیللر که بیونی یوجه لردر / بو شهرده طونزلر سودا داخی طمع

رضا و ورع نیکنامان حر / هوا و هوس رهزنان کیسه بر
رضا ایله زاهدلك ایو ادلولر ازادلولردر / اما هوا و هوس یول ازجیلر یان کیسه جیلر کبیدر

چو سلطان عنایت کند با بدان / کجا ماند آسایش بخردان
چو سلطان عنایت ایده یرامزلره / قنده قلور ایولره راحتلق و خضور

ترا شهوت و حرص و کین و حسد / چو خون در رگانند و جان در جسد
سکا شهوت دخی طمع و کین و حسد / طمرلرده قان کبیدر داخی تنده کی جان کبیدر

گر این دشمنان تربیت یافتند / سر رسم بد رای بر تافتند
کر بو دشمنلر تربیت بولدیلر / یرامزلق فکرنك رسمی باشنی دوندردیلر

هوا و هوس را نماند گریز
هوا و هوسه اونكولك قالمدي
چو بندد پسر پنجه عقل تیز
چو كوره عقلك سر پنجه سني بازو تيزه

رئیسی که دشمن سیاست نکرد
بر رئيس كه دشمنه سياست ايلمدي
هم از دست دشمن ریاست نکرد
اول دشمن اليدن رياست ايلمدي

چه حاجت درین باب گفتن بسی
نه حاجت بو بابده سويلمك چوقلق
که حرفی بس ار کار بندد کسی
كه بر حرف يتر اگر عمل ايدرسه انكله بر كمسه

گفتار اندر فضیلت خاموشی

بو سوز ايسمز اولمق فضيلتنده در

اگر پای در دامن آری چو کوه
اگر اياغوكي اتگوكه صارارسن طاغ گبي
سرت ز آسمان بگذرد از شکوه
سنك باشك گوكدن گچر هيبت ايله

زبان در کش ای مرد بسیاردان
دلي چك سن اي چوق بيليجي كمسه
که فردا قلم نیست بر بی زبان
كه يارين قلم يوقدر دلسوز اولنلره

صدف وار گوهرشناسان راز
صدف گبي راز گوهرن صيچانلر عالمه
دهان جز بلؤلؤ نکردند باز
اغزي اچمازلر انجودن غيريه هيچ

فراوان سخن باشد آگنده گوش
چوق سوزلو اولور قولاغي طقانمش
نصیحت نگیرد مگر در خموش
نصيحت طوتمز مگر ايسمز اولانده

چو خواهی که گویی نفس بر نفس
چون دليه سن كه ديه سن نفس نفس اوزره
حلاوت نیابی ز گفتار کس
لذت بوليمزسن كمسنك سوزندن

نباید سخن گفت ناساخته
گركمز سوز سويلمك دوزلمدك
نشاید بریدن نینداخته
لايق دگلدر كسمك اتلمامشي

تأمل کنان در خطا و صواب
فكر ايديجي كمسه خطا و صوابده
به از ژاژخایان حاضرجواب
يگدر هرزه سويليجي حاضر جوابدن

کمالست در نفس انسان سخن
كمالدر انسانك نفسنده سوز سويلمك
تو خود را بگفتار ناقص مکن
سن كندوك سوز ايله ناقص ايلمه

کم آواز هرگز نبینی خجل
از سويليني هرگز اوتانور گورمزسن
جوی مشک بهتر که یک توده گل
برابر بر اغزي مشك يگرك در بر دپه بالچقدن

حذر کن ز نادان ده مرده گوی
صاقن اول اون اولو سويلر بلمزدن
چو دانا یکی گوی و پرورده گوی
بلور گبي بر سويله اونيده پرورده ايت

صد انداختی تیر و هر صد خطاست
يوز اوق اتدوك هر يوزي خطا اوزره
اگر هوشمندی یک انداز و راست
اگر عاقلسك بر اتيك طوغري ات

چرا گوید آن چیز در خفیه مرد
نيچون دير كشي خفيده بوني گزلين
که گر فاش گردد شود روی زرد
كه اگر اشكاره اولايورك صاري اولا

مکن پیش دیوار غیبت بسی
ايلمه ديوار اوكنده غيبتي و لطيفه
بود گز پسش گوش دارد کسی
اولور كه ديوار اردندن كمسه قولاق طوتا

درون دلت شهر بندست راز
سنك گوكلك رازك حصاري در
نگر تا نه بیند در شهر باز
باق تا گورميه كمسنه شهرك قپوسني اچوق

از آن مرد دانا دهان دوخته است
انوگچون عاقل كشي اغزن دكمشدر
که داند که شمع از زبان سوخته است
كه بلور كه موم دلندن اوترو يانمشدر

حکایت سلطان تکش در معنی حفظ اسرار

سلطان تكش حكايه سيدر سر صقلامقده

تکش با غلامان یکی راز گفت
تكش پادشاه قوللرينوك برنه رازن دديي
که این را نباید بکس باز گفت
كه بوني گركمز كمسنه اچوب ديه سن

بیک سالش آمد ز دل بر دهان
بر ييلدك صاقلادي صكره گوكلدن اغزه گلدي
بیکلحظه شد منتشر در جهان
بر لحظه ده اولدي فاش جهانده اول راز

بفرمود جلاد را بی دریغ
بویردی جلاده حیف سز اولبك
که بردار سرهای اینان به تیغ
که کسن بونلرك باشلرینی قلیج ایله دیدی

یکی زان کفت و زنهار خواست
بري اول اورتادن دیدي دخی امان دلدي
مکش بندکان کین کناه از تو خاست
تولردکی اولدرمه که بو کناه سندن قلقدی

تو اول نبستی که سرچشمه بود
سن اول بغلمادك چشمنك باشنی اوکده ایدی
چو سیلاب شد پیش بستن چه سود
چون سیلاب اولدی اوکین بغلماق نه فایده ویرر

تو پیدا مکن راز دل بر کسی
سن ظاهر ایلمه کوکلك رازنی برکمسیه
که او خود نکوید بر هر کسی
که او دیمز بونی کمسیه دیو صاقن

جواهر بکنجینه داران سپار
جواهري خزینه دارلره اصمارله
ولی راز را خویشتن پاس دار
اما رازوکی کندك صقله کمسیه دیمه

سخن دیو بندیست در چاه دل
سوز شیطان بغلامیدر کوکل قیوسنده
ببالای کام و زبانش مهل
مرادی اوزره دخی انوك دلنی صالیویرمه

توان باز دادن ره نره دیو
اولورکه دیوه یول ویروب قویویرمك
ولی باز نتوان کرفتن بریو
اما کرو طوتمق اولمزانی نجه دیو ایله

تو دانی که چون دیو رفت از قفس
سن بلورسن که چون دیو کندی قفسدن
نیاید بلا حول کس باز پس
کرو کلمز کمسنك لاحولدمه سیله اول دیو

یکی طفل بردارد از رخش بند
بر اوغلانجق الور اتوك ایاغندن بندن
نیارد بصد رستم اندر کمند
کتورمز یوز رستم ایله انی کمنده سکره

مکوی آنکه کر بر ملا اوفتد
دیمه انی که اکر اورتایه دوشه
وجودی از آن در بلا اوفتد
بر وجود اندن بلایه دوشه

بدهقان نادان چه خوش کفت زن
اول بلمز اکینجی یه نه خوش دیدی عورت
بدانش سخن کوی یا دم مزن
سوزی بلوب سویله یا اغز اچمه سوزه

مکوی آنچه طاقت نداری شنود
سویلمه انی که اشتمکه طاقت کتورمیه
که جو کشته کندم نخواهد درود
که اربا اکن بغدای بچمز مقرردر

چه نیکو زدست این مثل برهمن
نه کوزل اوردي بو مثلی اول حکیم
بود حرمت هر کس از خویشتن
که هر کشینك حرمتی کندو النده در

نباید که بسیار بازی کنی
کرکمز که چوق اویون ایلیه سن
که مر قیمت خویش را بشکنی
که کندو قیمتوکی و حرمتوکی صیاسن

و کر تند باشی بیکبار و تیز
اکر صرب اولاسن بر اوغردن دخی تیز اوله سن
جهان از تو کیرند راه کریز
جهان سندن طوتزلر قچمق یولونی

نه کوتاه دستی و بیچاره کی
نه قصه اللولك ایله دخی بیچاره لك ایله
نه زجر و تطاول بیکبارکی
نه ظلم و ال اوزونلوغی نی ایله براوغوردن

مکوی و منه تا توانی قدم
سویلمه دخی کوجك یتزسه ایاق قومه
از اندازه بیرون و زاندازه کم
اندازدن طشره دخی اندازه دن اکسك

حکایت در معنی سلامت جاهل در خاموشی

بو حکایه جاهلك اسنلوکنده در اپسم اولوب سویلمه مکده.

یکی خوب خلق و خلق پوش بود
بري خوب خولو داخی اسکیلر کیجی ایدي
که در مصر یکچند خاموش بود
که مصرده بر زمان اپسم اولمش ایدي

خردمند مردم ز نزدیک و دور
عاقل کشیلر یاقندن داخی ارافدن
بکردش چو پروانه جویان نور
انوك یانته پروانه کبی نور استیجیلر ایدیلر

تفکر شبی با دل خویش کرد
فکر کند و کوکلیله فکر ایلیوب دیدي
که پوشیده زیر زبانست مرد
که دل التنده اورتلمش اولور اکر سویلمز

اکر همچنین سر بخود در برم
اکر بویله بن باشمی خرقیه چکوب سویلمزم
چه دانند مردم که دانشورم
نه بلورلر ادملر که بن عالمم بو قصه جاهلیم

سخن گفت و دشمن بدانست و دوست
سور سویلدي دخی دشمن دوست جمله بلدي
که در مصر نادان تر از وی هم اوست
که مصرده اندن جاهل مگر کنه اولدر

حضورش پریشان شد و کار زشت
انوك حضوری طغلدی و علی چرکن اولدی
سفر کرد و بر طاق مسجد نوشت
اوندن سفر ایلدی بر مسجدك طاقنه یازدی

در آینه گر خویشتن دیدمی
ایینه ده اگر کندومی کورمش اولیدم
به بی دانشی پرده ندریدمی
بلمزلکله پرده سی یرتمز ایدم

چنان زشت از آن پرده بر داشتم
بونك کبی چرکینلکی اول پرده دن قلدردم
که خود را نکو روی پنداشتم
که کندومی ایو سویلیجی صانوردم

کم آواز را باشد آوازه تیز
آوازی از اولن کمسنك آوازه سی تیز اولور
چو گفتی و رونق نماندت گریز
چون سویلدك سنك رونقك قالمدی قچ کندی

ترا خامشی ای خداوند هوش
سکا اپسه اولمقلق ای عقل صاحبی
وقارست و نااهل را پرده پوش
وقاردر داخی نااهله پرده اورتیجی در

اگر عالمی هیبت خود مبر
اگر عالم ایسك کندو هیبتوکی کیدرمه
وگر جاهلی پردهٔ خود مدر
اگر جاهل ایسك کندو پرده کی یرتمه

ضمیر دل خویش منمای زود
کندو کوکلك رازنی کسیه تیز کوسترمه
که هر گه که خواهی توانی نمود
که هر وقت که دلرسك کوستره بیلورسن

ولیکن چو پیدا شود راز مرد
اما سویلنمش اولا کسنك رازی خلقه
بکوشش نشاید نهان باز کرد
دخی چشمکله اولمزانی کرو صاقلمق

قلم سر سلطان چه نیکو نهفت
قلم سلطانك سرنی نه کوزل صقلادي
که تا کارد بر سر نبودش نگفت
که تا باشنه بچاق تومایجه سویلمدی

بهایم خموشند و گویا بشر
حیوان سویلمز اما ادم سویلیجی در
پراکنده گوی از بهایم بتر
طاغنق سویلیجی حیواندن بتردر

چو مردان سخن گفت باید بهوش
ارنلر کبی سویلمك کرك سوزي عقلله
وگرنه شدن چون بهایم خموش
یوقسه اولمق کرك حیوان کبی اپسم

بنطق آدمی بهترست از دواب
سوز ایله ادم یکدر حیواندن
دواب از تو به گر نگویی صواب
حیوان سندن یکدر اگر ایو سویلمزسك

بنطق است و عقل آدمیزاده فاش
سوزله و عقلله آدمیزاده مشهوردر
چو طوطی سخن گوی نادان مباش
طوطی کبی سویلیه سوزی جاهل اولما

حکایت

یکی ناسزا گفت در وقت جنگ
بری لایقسز سویلدی جنك وقتنده
گریبان دریدند وی را بچنگ
یقاسینی یرتدلر انوك پنجه ایله

قفا خورد و عریان و تنها نشست
سله یدی داخی چپلق و یالکز اوتوردی
جهاندیده گفتش کای خودپرست
بر جهان کورمش اوکا دیدی که ای کندویه طاپیجی

چو غنچه گرت بسته بودی دهن
غنچه کبی اگر سنك اغزك بغلو اولیدی
دریده ندیدی چو گل پیرهن
یرتلمش کورمزدك گل کبی کوملککی

سراسیمه گوید سخن بر گزاف
دیوانه اولن سویلر سوزی قولاینه
چو طنبور بی مغز بسیار لاف
یعنی سز طنبور کبی که چوق لاف ایدیجی در

نه بینی که آتش زبانست و بس
کورمزمیسن که اود دلدر داخی بویله ایکن
بآبی توان کشتنش در نفس
بر صوایله اونی اولدرمك اولور بر نفسده

اگر هست مرد از هنر بهره ور
اگر کشی هنردن نصیبلو اولورسه
هنر خود بگوید بصاحب هنر
هنر خود سویلر صاحب هنر سویلك لازم دکل

اگر مشک خالص نداری مگوی
اگر خالص مشکك یوغسه صاقن سویلمه
وگر هست خود فاش گردد ببوی
اگر وارسه خود انوك قوقوسی کندو بلوردر

بسوگند خورد کز زر مغربست
اندا چوپ دیك كه بو التون مغربیدر
چه حاجت محک خود بگوید که چیست
نه حاجت محك خود بلور كه ندر سویلر

بگویند ازین حرف گیران هزار
ایدرلر بو طعن ایدجیلردن نچه بیك
که سعدی نه اهلست و آمیزگار
كه سعدی اهل دكلدر داخی مصاحب دكلدر

روا باشد ار پوستینم درند
جایزدر اكر غیبت ایله كوركمی یرتالر
که طاقت ندارم که مغزم برند
كه طاقتم یوقدر بنم بینومی ایلتهلر یعنی الالر

حکایت عضد و مرغان خوش آواز

عضد پادشاهك حكایتی در و خوش آواز قوشلرك

عضد را پسر سخت رنجور بود
عضد پادشاهك بر اوغلی قتی خسته اولدی
شکیب از نهاد پدر در ربود
صبر باباسنك ایچندن اراق اولدی

یکی پارسا گفتش از روی پند
بر صوفی اوكا دیدی اوكت یوزندن
که بگذار مرغان وحشی ز بند
كه قویویر وحشی قوشلری حبسدن

قفسهای مرغ سحرخوان شکست
بلبللرك قفسلرینی صیدی قویویردی
که در بند ماند چو زندان شکست
كه بندده قلور چون زندان بغلادی

یکی داشت بر طاق بستان سرای
صقلیو طوتدی سرای بوستاننك كمرنده
یکی نامور بلبل خوش سرای
بر كوزل بلبل خوش ایرلایجی

پسر صبحدم سوی بستان شتافت
اوغلان سحردن بستان جانبنه سكرتدی
جز آن مرغ بر طاق ایوان نیافت
اول قوشدن غیری سراینك طاقنده بولمادی

بخندید کای بلبل خوش نفس
كلدی كه ای بلبل خوش نفس
تو از گفت خود مانده در قفس
سن كندو سوزكدن قفسده قلمشلیدك

ندارد کسی با تو ناگفته کار
كسنك سنكله سوزی یوق سویلیجك
ولیکن چو گفتی دلیلش بیار
چونكه سویلدك ایدرلر كه انوك دلیلنی كتور

چو سعدی که چندین زبان بسته بود
سعدی كبی كه بو قدر دلی بغلو ایدی
ز طعن زبان آوران رسته بود
دللولرك طعنندن قورتلمش ایدی

کسی گیرد آرام دل در کنار
اول كسه طوتر كوكل ارامنی كنارده
که از صحبت خلق گیرد کنار
كه خلقك صحبتندن كندو كنار طوته

مکن عیب خلق ای خردمند فاش
ایلمه خلقك عیبنی ای عاقل اشكاره
بعیب خود از خلق مشغول باش
خلقدن كندو عیبوكه مشغول اولمق یكدر

بباطل سراینده مگمار گوش
بیرامزا یرلایجیلره قولق اورمه
چو بی ستر بینی بصر را بپوش
پرده سز اولانی كوردككده كوزكی اورت

حکایت

شنیدم که در بزم ترکان مست
اشتدم كه مست تركلرك صحبتنده
مریدی دف و چنگ مطرب شکست
بر مرید مطربك چنكنی دخی دفنی قردی

چو چنگش کشیدند حالی بموی
انی چنك كبی چكدیلر اول حالده بر قیلله
غلامان و چون دف زدندش بروی
قوللر داخی دف كبی یوزینه اوردیلر

شب از درد چوگان و سیلی نخفت
كیجه چوكان دردندن دخی سیلیدن اویومادی
دگر روز پیرش بتعلیم گفت
ایرتسی اوكا بر پیر تعلیم ایدوب دیدی

نخواهی که باشی چو دف روی ریش
استمزسك كه اولاسن دف كبی یوزی یارالو
چو چنگ ای برادر سر انداز پیش
چنك كبی ای قرداش باشك اوكه طوت

حکایت

دو کس گرد دیدند و آشوب و جنگ
اكی كشی توز كوردیلر دخی آشوب و جنك
پراکنده نعلین و پرنده سنگ
نعلین دوشوب طاغنوق طاشلر [illegible]

یکی فتنه دید از طرف بر شکست
بری فتنه کوردی بر طرفدن صندی
یکی در میان آمد و سر شکست
بری اورتایه کلدی باشی یارلمش

کسی به از خویشتن دار نیست
بر کمسه کندوییی کوزتمکدن ایو یوقدر
که با خوب و زشت کسش کار نیست
که کسنك کوزلی دخی چرکن ایله ایشی یوقدر

ترا دیده بر سر نهادند و گوش
سنك کوزکی و قولاغوکی باشکده براقدیلر
دهن جای گفتار و دل جای هوش
اغزك سویلمك یری جانك عقل یری در

مگر باز دانی نشیب از فراز
تاکه کرو بله سن اینیشی یوقوشدن
نگویی که این کوته است آن دراز
سویلمیه سن که بو قصه در اول اوزون در

حکایه در دیدن خاموشی و آفت بسیار سخنی

بو حکایه ایسمز اولوب چوق سویلینك آفتنده در

چنین گفت پیری پسندیده هوش
بویله دیدی بر پیر که بکنلمش عقللو ایدی
خوش آمد سخنهای پیران بگوش
خوش کلدی پیرلرك سوزلری قولاغه

سفر کرده بودم ز بیت الحرام
سفر ایلمشیدم بیت الحرامدن
در ایام ناصر بدار السلام
ناصر خلیفه زماننده دار السلامه دك

که در هند رفتم بکنجی فراز
که هندده واردم بر کوشه ده قرشوانده
چه دیدم در انجا سیاهی دراز
نه کوردم بر عجایب اوزون قرا کوردم

تو گفتی عفریت بلقیس بود
سن دیدیك که بلقیسك دیوی ایدی
بزشتی نمودار ابلیس بود
چرکنلکده ابلیسك اورنکیدی

در آغوش وی دختری چون قمر
انوك قوجاغنده بر آیه بکزر قیز کوردی
فرو برده دندان بلبهاش در
الفنش کوکللر انوك دشلرینه

چنان تنگش آورده اندر کنار
شویله طار قوچمش اول کنار چکمش
که پنداری اللیل یغشی النهار
که صانیدك کیجه کوندوزی قوچدوغی کبی در

مرا امر معروف دامن گرفت
بنم امر معروف اتکوم طوتدی
فضول گشت و در من گرفت
ایچومده اود پیدا اولدی بکا اثر ایلدی

طلب کردم از پیش و پس چوب و سنگ
استدم او کدن اردون اغج طاش
که ای ناخدا ترس بی نام و ننگ
که تکریدن قورقمزاد پسورمانسیون

بتشنیع و دشنام و آشوب و زجر
شنعت ایله سوکمك ایله غوغا ایله غلا ایله
سپید از سیه فرق کردم چو فجر
اغی قرادن ایردم صباح کبی

شد آن ابر ناخوش ز بالای باغ
کتدی اول چرکن بولوت باغ اوزرندن
پدید آمد آن بیضه از زیر زاغ
ظاهر اولدی اول یومرده قرغنك التندن

ز لا حولم آن دیو پیکر بجست
بنم لاحولمدن اول دیو صورتلو صچرادی
پری پیکر اندر من آویخت دست
اول پری پیکر بکا الن اصدی

که ای زرق سجاده دلق پوش
که ای ریایی خرقه کیجی زراق
سیه کار دنیا خر دین فروش
قره عمللو دنیا الیجی دین صاتیجی

مرا عمرها دل ز کف رفته بود
بنم عمرلردر که کوکلم الومدن کتمش ایدی
برین شخص و دل بر وی آشفته بود
بو شخصه عاشقدم کوکلم آشفته ایدی

کنون پخته شد لقمه خام من
شمدی پشمش اولدی بنم خام لقمم
که گرمش بدر کردی از کام من
که انوك حرارتنی طشره ایلدك بنم مرادمدن

تظلم بر آورد و فریاد خواند
فریاد ایلدی مدد دیدی بکا ظلم ایلدی
که شفقت بر افتاد و رحمت نماند
که شفقت کتدی هیچ رحمت قلمادی

نماند از جوانان کسی دستگیر
یکتلردن کمسه یوقدر که بکا دستگیر اوله
که بستاندم داد از این مرد پیر
که بنم دادم حیفمی الیویره بو قوجه دن

که شرمش نیاید ز پیران همی
که او تانمادی هیچ پیرلردن بو قوجه
زدن دست در ستر نامحرمی
که بر نامحرمك قوجنه ال اوردی

همی کرد فریاد و دامن بچنگ | مرا مانده سر در گریبان ز ننگ
فریاد ادوب اتکوم النده قومز | بنم باشم قلمش عار یاقه سندن ایچرو

برون رفتم از جامه در دم چو سیر | که ترسیدم از زجر برنا و پیر
عاقبت قفتانم براقدم صرمسق کبی صوینوب | که قورقدم یکیدك و قوجانوك عتابندن

فرو گفت عقلم بگوش ضمیر | که از جامه بیرون روم همچو سیر
کوکلومه عقلم شویله ددی که همان | قفتانوکی براق صرمسق کبی صویون

نه خصمی که از وی برآیی بداو | بگرداندت گرد گیتی بگاو
برخصمه که سن اوکا غالب کلمیه سن | سنی دوندره جهان طولابوسنی او کوز ایله

برهنه دوان رفتم از پیش زن | که در دست او جامه بهتر که من
چیلاق سکردیکتدم عورتك اوکندن | که اونك النده قفتان اولمق یك که بن اولم

پس از مدتی کرد بر من گذار | که میدانیم گفتمش زینهار
برزماندن صکره بنم یانمدن کچدی | که بنی بلورمیسن ددم اکا زنهار طوتش

که من توبه کردم بدست تو بر | که گرد فضولی نگردم دگر
که بن توبه ایلدم سنك الوکدن اول وقت | که ایرق فضولق دایره سنه طولاغمایم

کسی را نیاید چنین کار پیش | که عاقل نشیند پس کار خویش
کمسنه کلمز بونك کبی ایش اوکنه | که عاقل اوتوره کند و ایشندن صوکره

ازان شنعت این پند برداشتم | دگر دیده نادیده انگاشتم
اول شنعتدن بر دبو ادکودی طوتدم | ایرق کوررسمده کورمزلکله اورام ایلدم

زبان در کش ار عقل داری و هوش | چو سعدی سخن گوی ورنه خموش
دلوك چك اکر عقلك وار ایسه و فکرك وار ایسه | سعدی کبی سوز سویله یوقسه اسیم اول

یکی

یکی پیش داود طایی نشست | که دیدم فلان صوفی افتاده مست
بری شیخ داود طایینك اوکنده اوتوردی | که کوردم فلان صوفیی دوشمش مست

قی آلوده دستار و پیراهنش | گروهی سگان حلقه پیرامنش
قوصمش دلبندی و کوملکی بولشمش | بر بولك ایت طولانیوسنده خلقه اولمشلر

چو فرخنده خوی این حکایت شنید | ز گوینده ابرو بهم در کشید
چون شیخ بو حکایتی اشتدی | سویلیجی یه اغجنوب قشلرین چاتدی

زمانی برآشفت و گفت ای رفیق | بکار آید امروز یار شفیق
برزمان قاقیوب ایتدی ای یولداش | ایشه کلور بر کون یار شفیق ددی

برو زان مقام شنیعش بیار | که در شرع نهیست و در خرقه عار
وار اول شنیع مقامدن انی کتور | که شرعده منهی در دخی خرقه ده عار در

به پشتش برآور چو مردان که مست | عنان طریقت ندارد بدست
انی ارقاکه اور کتور ارنلر کبی که مست | طریقت اویانن النده طوتماز قادر دکل در

نیوشنده شد زان سخن تنگدل | بفکرت فرو رفت چون خر بگل
اشیدیجی اولدی اندن کوکلی طار | فکره طالدی بالچغه باتمش اشك کبی

نه زهره که مست اندر آرد بدوش | نه یارا که فرمان نگیرد بگوش
نه مجالی وار که مستی اوموزنه اوروب کتوره | نه قدرتی وار که شیخك بویردغن اشتمیه

زمانی بپیچید و درمان ندید | ره سر کشیدن ز فرمان ندید
برزمان طولاندی دخی درمان کورمدی | شیخك بویردغندن باش دوندرمکه یول کورمدی

میان بست و بی اختیارش بدوش | در آورد و خلقی بر و عام جوش
بل بغلادی خدمته اختیارسز اوموزیله | کتوردی عوالمدن بر طایفه وار ایدی جوشلری

یکی طعنه میزد که درویش بین | زهی پارسایان پاکیزه دین
بری طعنه اوردی که درویشی کوره | زهی پارسالق دخی پاکیزه دینلو

یکی صوفیان بین که می خورده اند
صو فیلرك بريني كور كه شراب اچمش
مرقع بسیکی گرو کرده اند
خرقه سني شرابه رهن ايلمش طوتويه قومش

اشارت کنان این و آن زاید ست
اشارت ايدرلردي بو او كه ديو اللري ايله
که این سرگرانست و آن نیم مست
كه بونك باشي دونزل ياري مست ديو

بگردن بر از جور دشمن حسام
بو بيده دشمندن جوردن قيلج اولمق
به از شنعت شهری و جوش عام
يك در شنعتدن شهرك عوامي جوشنه كلنجه

بلا خورد روزی بلخت گذاشت
بلا چكدي بر كون محنت ايله كچوردي
بناکام بردش بجایی که داشت
ناچار اوني ايلتدي بر يره كه مكاني ايدي

شب از شرمساری و فکرت نخفت
كيجه اوتانمقدن و فكردن هيچ اويومادي
بخند طایی گر روز و گفت
كلدي شيخ طايي ايرتسي اكا ايندي

مریز آب روی ای برادر بکوی
دوكمه كمسنك يوزي صوين اي قرداش محلّه ده
که دهرت نریزد بشهر آب روی
كه دهر سنك دوكميه شهرده يوزك صوييني

گفتار اندر غیبت و خللهایی که از وی صادر شود

بو سوز مساوي سويلمكده در و اندن صادر اولان ضررلر ده در

بد اندر حق مردم نیک و بد
يرامزي ايونك ياوزك حقنده صاقن
مگوی ای جوانمرد صاحب خرد
ديمه اي جومرد يكيت دعقل اسيسي

که بد مرد را خصم خود میکنی
كه يرامزي كندوكه دشمن ايده رسن
وگر نیکمرد است بد میکنی
اكر ايو كمسه ايسه اوكا يرامز ايده رسن

گرفتم که دزدان تهور کنند
طوتدم كه اوغرولر غيرت ايلرلر
بیازوی مردی شکم پر کنند
ارلك قوليله قارنلرين طولدوررلر

چه میخواهی از غیبت ای پاره مرد
نه استرسن غيبتدن اي ساده كشي
که دیوان سیه کرد و چیزی نخورد
كه ديواني كناهدن قرا ايلدي بر نسنه حاصل اولمدي

ترا هر که گوید فلان کس بدست
سكا هر كم ديسه كه فلان كشي يرامزدر
چه دانی که صاحب ولایت خود است
نه بلورسن او كمسه صاحب ولايت اوله

که فعل فلان را بباید بیان
كه فلانك فعلي كلمز بيانه
وزین فعل بد می برآید عیان
بو يرامز فعلدن عيان ظاهر اولور

ببد گفتن خلق چون دم زدی
خلقك يرامزلغن سويلمكه چون دم اوردك
چنان دان که در پوستین خودی
اويله بل كه كندو غيبتوكي سويلرسن

حکایت

زبان کرد شخصی بغیبت دراز
بر شخص دلني غيبته اوزاندي
بدو گفت داننده سرفراز
اوكا دیدي اول باشي يوجه عالم

کسی گفتش ای یار آشفته هوش
بر كمسه اوكا ديدي اي اشفته عقللو يار
شگفت آمد این داستانم بگوش
عجب كلدي بو داستان بنم قولاغومه

که یاد کسان پیش من بد مکن
كه كمسه لرك يادني بنم اوكومده بكا ايلمه
مرا بدگمان در حق خود مکن
بني كندوكه يرامز ظنلو ايلمه

گرفتم ز تمکین او کم بود
طوتدم اونك وقارندن اكسك اولدي
نخواهد بجاه تو اندر فزود
اولورسنك منصبك ايله اولا ارتق

حکایت

کسی گفت پنداشتم طیبت است
بر كمسه كه ددي بن صاندم لطيفه در
که دزدی بسامان تر از غیبت است
كه اوغرلق غيبت سويلمكدن صوكلودر

بدو گفتم ای یار آشفته خوی
اوكا ديدم اي اشفته خويلو يار مصاحب
شگفت آمد این داستانم بگوی
عجب كلدي بو حكايت بكا سويليه

بنا راستی برچه بینی سبب
که برغیبتش مرتبت می نهی
اکر بیلك اوزره نه ایلك کوردسن
که انوك غیبتینه مرتبه قورسون

یکی گفت دزدان تهور کنند
ببازوی مردی شکم پر کنند
بری دیدی اوغریلر غیرت ایدرلر
ارلك قولیله قرنلرن طولدررلر

نه غیبت کر آن ناسزاوار مرد
که دیوان سیه کرد و چیزی نخورد
غیبت ایتدی اول لایقسز کسنه
که عملی دیوانن قرا الدی کندو هیچ قزانمدی

حکایت

مرا در نظامیه ادرار بود
شب و روز تلقین و تکرار بود
بنوم بغداده نظامیه مدرسه‌سنده وظیفم وار ایدی
کیجه وکوندز ایشم تلقین وتکرار ایدی

مر استاد را گفتم ای پر خرد
فلان یار بر من حسد می برد
استادمه دیدم ای عاقللو کسنه
فلان کشی بکا حسد ایلر کونولر

چو من داد معنی دهم در حدیث
بر آید بهم اندرون خبیث
چو بن معنی دادن ویرم حدیثده
انجنور اول خبیثك کوکلی بکا

شنید این سخن پیشوای ادب
بتندی بر آشفت و گفت ای عجب
اشتدی بو سوزی اول ادب دلیلی
اوبکه‌لنوب دیوانه‌لنوب دیدی که ای عجب

حسودی پسندت نیامد ز دوست
چه معلوم کرد که غیبت نکوست
بر حسودی سکا بکنلمش کلمز دوستدن
نه معلوم اولسون که غیبت ایودر

گر او راه دوزخ گرفت از خسی
ازین راه دیگر تو در وی رسی
کر اول جهنم یولن طوتدیسه برامزلقدن
برغیری یولدن سن اوکا ایریشرسن

حکایت

کسی گفت حجاج خون خواره است
دلش همچو سنگ سیه پاره است
بر کسنه دیدی حجاج قان ایجیجی در
انوك کوکلی قره طاش پاره‌سنه بکزر

نترسد همی از آه و فریاد خلق
خدایا تو بستان از و داد خلق
قورقماز خلقك اهندن و فریادندن
یارب سن آل اوندن خلقك دادینی

جهان دیده پیر دیرینه زاد
جوان را یکی پند پیرانه داد
برجهان کورمش پیر چوق یشامش
یکیده بر اوکت ویردی پیرانه

کزو داد مظلوم مسکین او
بخواهند و ز دیگران کین او
اوندن مسکین مظلومك دادینی
استرلر غیریلردن اونك کینینی

تو دست از وی و روزگارش بدار
که خود زیر دستش کند روزگار
سن الی اوندن دخی اونك روزکارندن
که اونی ال التنه ایلر روزکار

نه بیداد ازو بهره مند آیدم
نه نیز از تو غیبت پسند آیدم
ظلم اوندن بکا فایده‌لو کلمز هیچ
داخی سندن غیبت بکا ایو کلمز هیچ

بدوزخ برد مدبری را گناه
که پیمانه پر کرد و دیوان سیاه
جهنمه التورر فاسقی عاقبت کناه
که قدحی طولمشدر و دیوانی قرا اولمشدر

دگر کس بغیبت پسش میرود
مبادا که تنها بدوزخ رود
غیر کسنه غیبت ایله انوك اردنجه کیدر
اولمایه که یالکز جهنمه کیده دیو

حکایت

شنیدم که از پارسایان یکی
بطیبت بخندید بر کودکی
اشتدم که پارسالردن بری زمان ایله
لطیفه ایله کلدی براوغلانجغه

دگر پارسایان خلوت نشین
بعیبش فتادند در پوستین
غیری خلوده اوتورجی پارسالر
انوك عیبنه دوشدلر و غیبته دوشدلر

باخر نماند این حکایت نهفت
بصاحب نظر باز گفتند و گفت
آخر قلمادی بو حکایت کزلو
بر صاحب نظره کرو دیدلر دخی ایتدی

مدر پرده بر یار شوریده حال
نه طیبت حرامست و غیبت حلال
یرتمه پردهٔ شوریده حال اولن یارک
طیبت حرام دکلدر غیبت حلال دکلدر

مکن غیبت هیچ کس را بیان
که روزی شود راز تو بر عیان
ایلمه غیبتنی هیچ کسنک بیان صاقن
که بر کون اولا سنک رازک دخی عیان اولا

حکایه در آداب وضو و روزه در حال طفولیت

بو حکایه ابدست ادبلرنده و اوروج طوتمقده در اوغلانلق حالنده

بطفلی درم رغبت روزه خاست
ندانستمی چپ کدامست و راست
اوغلانلغمده اوروج رغبتی دوشدی
بلمزدم صول قنقی در صاغ قنقی در

یکی عابد از پارسایان کوی
همی شستن آموختم دست و روی
بر عابد محله پارسالرندن اوکرتدی بکا
الومی یوزمی یومق ابدست الدقده

که بسم الله اول بسنت بکوی
دوم نیت آور سیوم کف بشوی
که اول سنت اوزره بسم الله ایله باشله
ایکنجی نیت کتور اوچنجی الوکی یو ددی

پس آنکه دهن شوی و بینی سه بار
مناخر بانکشت کوچک بخار
اندنصکره اغزوکی یو دخی بورنوکی یو اوچ کره
بورنک ایچنی کوچک بارماغکله قاشی

بسبابه دندان پیشین بمال
که نهیست در روزه بعد از زوال
شهادة بارمغکله اوک دشلرکی اود
که نهی در اوروجده زوالدن صوکره اغمك

وزان پس سه بار آب بر روی زن
ز رستن که موی سر تا ذقن
اندنصکره اوچ کره یوزکه صو ایله
قیل بتدوکی یردن الک التنه دکن

دکر دستها تا بمرفق بشوی
ز تسبیح و ذکر آنچه دانی بکوی
کن قوللرک بودرسکلرکه دکن
تسبیحدن دخی ذکردن نه بلورسن اوقو ده

دکر مسح سر بعد از آن غسل پای
همین است و ختمش بنام خدای
داخی باشه مسح اتمك اندن ایاق یوماق
اشبو در اخر اتمك الله تعالی ادیله

کس از من نداند درین شیوه به
نه بینی که فرتوت شد ده مه
کسه بیلمز بو شیوه‌ده دیدی
کورمزیسن قوجامشدر کوینک بیری

بکفتند با ده خدا آنچه کفت
فرستاد پیغامش اندر نهفت
اتیدلر کوی کتخداسنه اونی که دیدی
اوکا خبر کوندردی کزلین برکسیله

که ای زشت کردار زیبا سخن
نخست آنچه کفتی بمردم بکن
که ای فعلی چرکین سوزی کوزل
اول خلقه دیدوککی سن کندک ایله

نه مسواک در روزه کفتی خطاست
بنی آدم مرده خوردن رواست
مسواك اوروجده خطادر دیدوککی
یا ادم اوغلانک اتنی یمك جایزمیدر یعنی غیبت اتمك

دهن کو ز ناکفتنیها نخست
بشوی ای که از خوردنیها بشست
اغزی ایت سویلنمیجك سوزلردن
یوای فلان که ییجکلردن یودوک سن

کسی را که نام آمد اندر میان
به نیکوترین نام و نعتش بخوان
بر کمسنك که ای کله اورتا یره
ایلو کله آنک آدینی و وصفنی

چو همواره کویی که مردم خرند
مبر ظن که نامت چو مردم برند
چون دوپیلزدیه سن که خلق اشکلردر
سن صانمه که سنك ادوکی ادملغله اکا

چنان کوی سیرت بکوی اندرم
که کفتن توانی بروی اندرم
شویله سویله هر کشینک خوینی محله ایچنده
که یوزه کلدوکک وقتن اول سوزی سویلیه قادر اوله سن

وکر شرمت از دیده ناظرست
نه ای بی بصر غیب دان حاضرست
اکر سنك اوتانماك باقیجینک کوزیکدن ایسه
غیب بیلیجی الله حاضر و ناظر دکلمی در

نیاید همی شرمت از خویشتن
کز او فارغ و شرم داری ز من
کلمزمی کندکدن اوتانمقلق عجب سکا
که اوندن فارغ سن بندن اوتانورسن

در معنی غیبت

غیبت سویلمك ده در

طریقت شناسان ثابت قدم — بخلوت نشستند چندی بهم

طریقت اهلی بیلیجیلر ثابت قدم اولانلر — خلوتده اوتوردیلر برقچی بله جمع اولوب

یکی زان میان غیبت آغاز کرد — در ذکر بیچارهٔ باز کرد

بری اول اورتادن غیبته باشلادی — بر بیچاره‌نك غیبتنی سویلمکه یوز طوتدی

یکی گفتش ای یار شوریده رنگ — تو هرگز غزا کردهٔ در فرنگ

برکسه اوکا ایتدی ای دیوانه یار — سن هرگز غزا ایلدوکمی فرنکه

بگفت از پس چار دیوار خویش — همه عمر ننهاده ام پای پیش

ایتدی بن کندو درت دیوارمك ایچنده — بتون عمرمده ایاغم طشره قومادم

چنین گفت درویش صادق نفس — ندیدم چنین بخت برگشته کس

اول صادق نفسلو اولان درویش بویله دیدی — کورمدم بو بخلین بختی دونمش برکمسه

که کافر ز پیکارش ایمن نشست — مسلمان ز جور زبانش نرست

که کافر انوك جنکندن امین اوتوردی — مسلمان انوك دلی جورندن قورتولمدی

حکایهٔ دیوانهٔ مرغزی

مرغزی دیوانه‌سینك حکایه‌سیدر

چه خوش گفت دیوانهٔ مرغزی — حدیثی کزو لب بدندان گزی

نه خوش دیدی اول مرغزی دیوانه‌سی — بر سوز که اوندن دوداغکی دیشوکله اصرسن

من ار نام مردم بزشتی برم — نگویم بجز غیبت مادرم

بن اکر خلقك ادنی چرکنلکله اکام — سویلمیم انام بابام غیبتندن غیری

که دانند پروردگان خرد — که طاعت همان به که مادر برد

که بلورلر عقل بسلیجیلر اولانلر — که طاعتی همان یکدر که انا بابام الایادلر آلملی

رفیقی که غایب شد ای نیکنام — دو چیزست ازو بر رفیقان حرام

بر یولداش که غایب اولدی ای ایو ادلو — ایکی نسنه در اوندن یولداشلر اوزرینه حرام

یکی آنکه مالش بباطل خورند — دوم آنکه نامش بغیبت برند

بری اولدر که انوك مالنی باطل یره‌یه‌لر — ایکنجیسی اول که انوك ادنی مساوی ایده‌لر

هر آنکو برد نام مردم بعار — تو خیر خود از وی توقع مدار

هر کشی که ادمك ادینی غیبت ایله اکا — سن کندو خیرکی اوندن امید طوتمه

که اندر قفای تو گوید همان — که پیش تو گفت از پس مردمان

که سنك اردکدن همان نه سویلرسه — که سنك اوکگده سویلدی خلقك اردندن

کسی پیش من در جهان عاقلست — که مشغول خود وز جهان غافلست

برکمسه بنم اوکومده جهانده عاقلدر — که کندویه مشغول اولوب جهاندن غافل اولا

گفتار اندر کسانی که غیبت ایشان روا باشد

بو سوزلر اونلرك حقنده در که انلرك غیبتین سویلمك جایز در

سه کس را شنیدم که غیبت رواست — وزین در گذشتی چهارم خطاست

اوچ کشینك اشتدم که غیبتی جایز در — بوندن کچیجك دردنجی خطادر

یکی پادشاهی ملامت پسند — کزو بر دل خلق باشد گزند

بری بر پادشاه که ملامت بکنیجی اوله — که اوندن خلقك کوکلی ضرر و زیان کوره

حلالست ازو نقل کردن خبر — مگر خلق باشند ازو بر حذر

حلالدر اوندن نقل ایلمك خبر — مکر خلق اولالر اوندن قورقو اوزرنه

دوم پرده بر بی حیایی متن — که خود می درد پردهٔ خویشتن

ایکنجی برنی حیادسز که اوکا پرده چکمه — که کندو یرتر کندو پرده‌سنی اول

ز حوضش مدار ای برادر نگاه — که او می در افتد بگردن بچاه

انوك فعلندن طوتمه ای قرداش نظر — که اول دوشر بوینی اوزرنه قویویه عاقبت

سیوم کج ترازوی ناراست کوی

اوچنجسی ترازونی اکسیك طوتیجی یلان سویلیجیلر

ز فعل بدش هرچه خواهی بکوی

انوك یرامز فعلندن هرنه بلورسك سویله

حکایت دزد و سیستانی

بو حکایه بر اوغری ایله سیستانی حکایه سیدر

شنیدم که دزدی در آمد ز دشت

اشتدم که بر اوغری بر صحرادن کلدی

بدروازهٔ سیستان بر گذشت

سیستان دروازه سندن شهره کردی

چو چیزی خرید او ز بقال کوی

چو بر نسنه صاتون الدی اول محله بقالندن

زماکول و طعمی که بایستش اوی

ییه جکدن طعاملوب کتك ایچون

بدزدید بقال از او نیم دانک

اوغرلادی بقال اوندن یارم دانك کومش

برآورد دزد سیه کار بانک

اول قرا اینلو اوغری فریاد و بیچاغردی

خدایا تو شب رو بآتش مسوز

یارب سن کیجه خرسوزنی اوده یاقمه

که ره میزند سیستانی بروز

که یول اورر سیستانیلر کوندوزن

گفتار اندر نکوهش غمازی و مذلت غمازان

بو سوز غمازلرك خورلغنده در و غمازلرك ذلتنده در

یکی گفت با صوفیی در صفا

بری دیدی بر صوفیه مجلس صفاده

ندانی فلانت چه گفت از قفا

بلزمیسن فلان نه دیدی اردکدن

بگفتا خموش ای برادر بخفت

ایدی اپسم اول ای قرداش یات اویو

ندانسته بهتر که دشمن چه گفت

بلنمه مش یکدر که دشمن نه دیدی

کسانی که پیغام دشمن برند

کسلر که دشمن خبرن کتوردی

ز دشمن همانا که دشمن ترند

دشمندن اونلر داخی بترلردر

کسی قول دشمن نیارد بدوست

بر کسنه دشمن قولنی دوسته کتورمز

جز آن کس که در دشمنی یار اوست

اوندن غیری کیمسه که دشمنلکده اونك یاریدر

نیارست دشمن جفا گفتنم

طاقت یوقدر دشمن جفا سویلیدوکنه بکا

چنان کز شنیدن بلرزد تنم

انجلاین که اشتمکدن دترر تنم بنم

تو دشمن تری کآوری بر دهان

سن داخی دشمن سن که کتورر سن اغزوکه

که دشمن چنین گفت اندر نهان

که دشمن بویله دیدی کزلین دیرسن

سخن چین کند تازه جنگ قدیم

تو دجی ایدر تازه اسکی جنکی

بخشم آورد نیکمرد سلیم

خشمه و غضبه کتورر یاواش کشییی

از آن همنشین تا توانی گریز

انوك کبی مصاحبدن کوجك یتدکجه قاج

که مر فتنهٔ خفته را گفت خیز

که اویومش فتنه یه قلق دیدی

سیه چال و مرد اندرو بسته پای

قره طوزقار اوندن ایاغی بغلو اولق

به از فتنه از جای بردن بجای

یکدر فتنه دن که بریردن بریره الته سن

میان دو تن جنگ چون آتش است

سخن چین بدبخت هیزم کش است

حکایت فریدون و وزیر و مرد عامی غماز

بو حکایه فریدونك در وزیری ایله و بر جاهل غماز ایله

فریدون وزیری پسندیده داشت

فریدونك بر وزیری بکنلمش خولو ایدی

که روشن دل و دوربین دیده داشت

که روشن کوکللو و ایراق کورجی کوزی واردی

رضای حق اول نگه داشتی

حقك رضاسنی اول صاقلیو طوتردی

دگر پاس فرمان شه داشتی

دخی پادشاهك بویروغنی رعایت ادردی

نهد عامل سفله بر خلق رنج

قورالچق عامل خلقه زحمت و بلا

که تدبیر ملکست و توفیر گنج

که ملك تدبیری در دخی مال آرتدیرمغدر

اگر جانب حق نداری نگاه

اکر حق جانبن صاقلیو طوتمازسك

گزندت رساند هم از پادشاه

سکا ضرر ارشدرر هم پادشاه طرفندن

یکی رفت پیش ملک بامداد
بري كتدي پادشاه اوكنه صباحله
که هر روزت آسایش و کام باد
كه سنك هر كونك راحتلق اوزره و مرادك اوزره اولسون

غرض مشنو از من نصیحت پذیر
غرض اشتمه بندن نصيحت قبول ايله
ترا در نهان دشمن است این وزیر
سكا كزلين دشمندر بو وزير ديدي

کس از خاص لشکر نماندست و عام
كمسه لشكرك خاصندن عامندن قلمامشدر
که سیم و زر از وی ندارد بوام
آلتون و كومش اوندن اودنج آلمايادر

بشرطی که چون شاه گردن فراز
اول شرطله كه چون بو يني يوجه پادشاه
بمیرد دهندش آن زر و سیم باز
اوله اول وقت ويره‌لر اول آلتوني و كومشي

نخواهد ترا زنده آن خودپرست
ديلمز سني ديري اول كندويه طاپوجي
مبادا که نقدش نیاید بدست
اولمايه كه انوك نقدي كلميه النه ديو

یکی سوی دستور دولت پناه
دولت پناه اولن وزيرك جانبنه باقوب
بچشم سیاست نگه کرد شاه
سياست كوزيله باقدي اول پادشاه

که در صورت دوستان پیش من
كه دوستلر صورتنده كورينورسن بنم اوكومده
بخاطر چرایی بداندیش من
خاطرده نيچون بنم يارامز فكرم ايدرسن ديدي

زمین پیش تختش ببوسید و گفت
وزير تختي اوكنده يري اوپوب ايتدي
نشاید چو پرسیدی اکنون نهفت
كركمز چون صوردك شمدي صاقلامق

چنین خواهم ای نامور پادشاه
بويله استرم اي آدلو سانلو پادشاه
که باشند خلقت همه نیکخواه
كه اولالر خلق سنك ايلوكك دليجي

چو موتت بود وعدهٔ سیم من
چون سنك اولومك اولا بنم آلجغمك وعده‌سي
بقاات خواهند از بیم من
سنك بقاكي چوق استرلر بنوم قورقودن

نخواهی که مردم بصدق و نیاز
استمزميسن كه خلق صدق و نيازله
سرت سبز خواهند و عمرت دراز
سنك باشكي يشل استيلر دخي عمركي اوزون

غنیمت شمارند مردان دعا
غنيمت بلورلر ارنلر دعايي
که جوشن بود پیش تیر بلا
كه جوشن اولور بلا اوقينك اوكنه

پسندید از او شهریار آنچه گفت
بكندي اوندن پادشاه اوني كه ديدي
گل رویش از تازگی بر شکفت
يوزونك كلي تازه‌لكدن اچلدي

ز قدر و مکانی که دستور داشت
قدر و مكاندن كه وزيرك وار ايدي
مکانش بیفزود و قدرش فراشت
مكانني ارتوردي داخي قدريني يوجلتدي

بداندیش را زجر و تأدیب کرد
يارامز صانوجي‌يه زجر و عذاب ايلدي
پشیمانی از گفته خویش خورد
پشيمان اولدي كندو سويلدوكي سوزه

ندیدم ز غماز سرگشته‌تر
كورمدم غمازدن بتر باشي چكزغنش
نگون طالع و بخت برگشته‌تر
طالعي دونمش دخي بختي بوزلمش

ز نادانی و تیره رایی که اوست
بلمزلكدن دخي قرانكلو ككدن كه اولدر
خلاف افکند در میان دو دوست
خلاف براغور ايكي دوستك اراسنه

کنند این و آن خوش دگرباره دل
بونلر بر بريله كنه كوكلارن خوش ايدرلر
وی اندر میان کوربخت و خجل
اول اورتاده كوربخت و خجل قلور

میان دو کس آتش افروختن
ايكي كشينك اورته‌سنده اود ياقمق
نه عقلست و خود در میان سوختن
عقل دكلدر كندوييي اورتاده ياقماق

چو سعدی کسی ذوق خلوت چشید
چو سعدي كبي كمسه خلوت ذوقيني طاتدي
که از هر که عالم زبان درکشید
كه عالمك اولومندن دلني كندويه چكدي

بگوی آنچه دانی سخن سودمند
سويله اني كه بلورسن فايده‌لو سوزي
وگر هیچ کس را نیاید پسند
اگر هيچ كمسه‌يه خوش كلمزسه ده

که فردا پشیمان برآرد خروش
كه يارن پشيمان فرياد ايدر چاغرر
که آوخ چرا حق نکردم بگوش
كه اي واخ نيچون حقي اشتدم قولاغمه

گفتار اندر پرورش زنان

بو سوزلر عورتلرك اصلاحی حقنده در

زن خوب فرمانبر پارسا
بر عورت که بو یرق طوتوجی پارسا اوله
کند مرد درویش را پادشا
ایلر درویش کشیی پادشاه اول عورت

برو پنج نوبت بزن بر درت
وار بیش وقتی قیل قپوکده شکر ایله
چو یار موافق بود در برت
چو یارك موافق در یانوکده سنك

همه روز اگر غم خوری غم مدار
بتون کون اگر غم یه‌سن غم دکلدر
چو شب غمگسارت بود در کنار
چون کجه بولداشك اوله کنارکده

کرا خانه آباد و همخوابه دوست
کمك اوی معمور و یولداشی دوست اولا
خدا را برحمت نظر سوی اوست
اللهك رحمتی نظری اونلردن یکادر

چو مستور باشد زن خوبروی
چون مستور اولا کوزل یوزلو عورت
بدیدار او در بهشتست شوی
اونی کورمکله اری جنتده در کویا

کسی برگرفت از جهان کام دل
اول کمسه طوتدی جهاندن کوکلی مرادینی
که یکدل بود با وی آرام دل
که بر کوکللو اولا انوکله عورتی دایم

اگر پارسا باشد و خوش سخن
اگر پارسا اولا دخی طتلو دللو اولا
نگه در نکویی و زشتی مکن
نظر انوك کوزللوکنه دخی چرکنلوکنه اغنه

زن خوش منش دلستانتر که خوب
خوش خولو عورت که کوکل الیجی اولا
که آمیزگاری بپوشد عیوب
دخی مصاحب اولا عیبلری اورتر

ببرد از پری چهره خوبروی
یکدر پری یوزلو کوزل یوزلودن
زن دیوسیمای خوش طبع گوی
دیو صورتلو عورت که طوغر اولا

چو حلوا خورد سرکه از دست شوی
حلوا کبی یه سرکه ارینك الندن
نه حلوا خورد سرکه اندوده روی
او یله دکل که حلوایی سرکه کبی یه یوزن اکشیده

دلارام باشد زن نیکخواه
دلارام اولور ایو خولو عورت
ولیکن زن بد خدایا پناه
اما یرامز عورتدن خدایه صغنین

چو طوطی کلاغش بود همنفس
طوطی کبی که قرغه انوك مصاحبی اولا
غنیمت شمارش خلاص از قفس
غنیمت صای اول وقت قفسدن قورتلدوغکی

سر اندر جهان نه بآوارگی
باش قو جهانه قواوارلك اوزره
وگرنه بنه دل به بیچارگی
یوقسه کوکلو کی بیچاره‌لك اوزرنه

بزندان قاضی گرفتار به
قاضینك زندانده کرفتار اولمق یکدر
که در خانه دیدن برابرو گره
که اوده کورمکدن قاشده چاتقلق

سفر عید باشد بران کدخدای
سفر انك بیرام در اول اره
که بانوی زشتش بود در سرای
که انوك عورتی چرکن و یوز سز اولا اونده

در خرمی بر سرایی ببند
شادلق قپوسنی اول اوده بغلیه‌سن
که بانگ زن از وی برآید بلند
که عورتك اوازی اوندن یوکسك اشیدیله

چو زن راه بازار گیرد بزن
چون عورت بازار یولن طوته اور
وگرنه تو در خانه بنشین چو زن
یوقسه سن اوده او تور عورت کبی

اگر زن ندارد سوی مرد گوش
اگر عورت قولق طوغا یه ارك سوزینه
سراویل کحلیش در مرد پوش
انوك سرمه‌لی طوننی اول ارکه کیدر

زنی را که جهلست و ناراستی
بر عورتك خویی جهل اوله و اگریلك اوله
بلا بر سر خود نه زن خواستی
بلایی کندو باشنه الدی عورت دکل

چو در کیله یک جو امانت شکست
چون ار یا کیله سنه طوغریلق ایلمدی
از انبار گندم فرو شوی دست
بغدای انبارندن سن الوکی یو بو

بران بنده حق نیکویی خواستست
اول قوله حق تعالی ایلوك دیلر در
که با او دل و دست زن راستست
که اونکله الی و کوکلی عورت ایله بر اوله

چو در روی بیگانه خندید زن — دگر مرد گو لاف مردی مزن

چون یادلره یوزدونه کلدی عورت — ایر فاره ددیکلرك لافنی اورمه

زن شوخ چون دست در قلیه کرد — برو گو بنه پنجه بر روی مرد

چرکن عورت چون النی قلیه‌یه ایلدی — وار اوکا ایت پنجه‌سنی ارکك یوزینه اورسون

زبیگانگان چشم زن کور باد — چو بیرون شد از خانه در گور باد

یادلر کوزندن عورتك کوزی کور اولسون — چون اودن طشره چیقه مقبرده اولمق یکدر

چو بینی که زن پای بر جای نیست — ثبات از خردمندی و رای نیست

چون کوره‌سن عورتك که ایسم اوتورمیه — عاقللولقدن دخی طوغرولقدن انده ثبات یوقدر

گریز از کفش در دهان نهنگ — که مردن به از زندگانی به ننگ

قاچ انوك الندن اژدرها اغزنه دك — که اولمك یکدر طارلغله دیرلك ایتمکدن

بپوشانش از چشم بیگانه روی — وگر نشنود چه زن آنگه چه شوی

انوك یوزنی اورت یادلر کوزندن — اکر اشتمزسه یا عورت اولمش یا ار اولمش

زن خوب خوش طبع رنج است و بار — رها کن زن زشت ناسازگار

خوش طبع اولن خوب عورت رنجدر دخی یوکدر — صالیویر اونی موافق اولماین چرکن عورتی

چه نغز آمد این یک سخن زان دو تن — که بودند سرگشته از دست زن

نه کوزل کلدی بو بر سوز اول ایکی کشیدن — که عاجز قلمشلر ایدی عورتك الندن

یکی گفت کس را زن بد مباد — دگر گفت زن در جهان خود مباد

بری ایتدی یکسنك یرامز عورتی اولماسون — بری دخی ایتدی عورت جهانده اولماسون

زن نو کن ای دوست هر نوبهار — که تقویم پارین نیاید بکار

یکی عورت ایله ای دوست هر بهارده — که بلدرکی تقویم بو یل ایشه کلمز

تهی پای رفتن به از کفش تنگ — سفر عید باشد که در خانه جنگ

یالن ایاق کتمك یکدر طار پاشمق کیمکدن — سفر بیرامدر که اوده غوغا کوره‌سن

کسی را که بینی گرفتار زن — مکن سعدیا طعنه بر وی مزن

بر بینی که کوره‌سن عورت کرفتاری — ایلمه ای سعدی اوکا طعن یوزینه ده اورمه

تو هم جور بینی و بارش کشی — اگر یک شبی در کنارش کشی

سن هم جور چکرسن دخی یوکن کوتورسن — اکر بر کیجه اونی کناره چکرسك نوله

زنان شوخ و فرمانده و سرکشند — ولیکن شنیدم که در بر خوشند

عورتلر نازلو و بویرقیجی و باش چکیجیلردر — اما اشتدم که پهلویه چکنجه غایتده خوشدر

حکایت

جوانی ز ناسازگاری جفت — بر پیرمردی بنالید و گفت

بر یکیت عورتنك موافقسزلغندن — بر پیرك یاننه کلوب شکایت ایدی

گران باری از دست آن خصم چیر — چنان می برم کاسیا سنگ زیر

اغر یوك چکرن اول یوزسز خصمك الندن — انجلاین اولدم که دکرمنك الت طاشنه دوندم

بسختی بنه گفتش ای خواجه دل — کس از صبر کردن نگردد خجل

ایتدی اوکا جورنه کوکل وير صبر ایله — کسنه صبر ایلمکدن اوتانمادی ددی

بشب سنگ بالایی ای خانه سوز — چرا سنگ زیرین نباشی بروز

کیجه‌ده دکرمنك اوستن طاشی سن ای اوی یاقیجی — نیچون التن طاشی اولمازسن کوندزین

چو از گلبنی دیده باشی خوشی — روا باشد ار بار خارش کشی

چون بر کلدن کورمش اولاسن خوشلق — جایزدر که ای یار انوك دیکنن چکه‌سن

درختی که پیوسته بارش خوری — تحمل کن آنگه که خارش خوری

بر اغاجك که متصل یمیشن یه‌سن — صبر ایله اول وقت که انوك دکنن یرسن

گفتار اندر پروردن فرزندان

بو سوزلر اوغوللر اصلاح ایلمك بیاننده در

پسر چون ز ده برگذشتش سنین
اوغلنك كه یاشی اوندن كچه باشلیه
ز نامحرمان گو فراتر نشین
نامحرم لردن ایت كه اشغه اوتورسن

بر پنبه آتش نشاید فروخت
پنبوق یاننده اود یاقمق اولماز
كه تا چشم برهم زنی خانه سوخت
كه سن كوزك اچوب یومنجه اوی یانر

چو خواهی كه نامت بماند بجای
چون دلیه سن كه سنك ادك یرنده قلا
پسر را خردمندی آموز و رای
اوغلوكه عقللولق اوكرت داخی فكر اوكرت

كه گر عقل و طبعش نباشد بسی
كه اكر عقلی و طبعی اولمایه چوقلق
بمیری و از تو نماند كسی
اولورسن دخی سندن كمسه قالمیش اولور

بسا روزگاری كه سختی برد
چوق روزكار كه قاتیلق و زحمت چكر
پسر چون پدر نازكش پرورد
اوغلانی كه باباسی نازك بسلیه یوز ویره

خردمند و پرهیزگارش برآر
اونی عقللو داخی پرهیزكار بسله
گرش دوست داری بنازش مدار
اكر اونی سورسك ناز و نعیمله بسلمه

بخردی درش زجر و تعلیم كن
كوچوك ایكن اونی زجرله تعلیم ایله
به نیك و بدش وعده و بیم كن
ایو ایله و یاوز ایله وعده ایله دخی قورقوت

نوآموز را ذكر و تحسین و زه
یكی اوكره نجیه آفرین و تحسین و زهی لفظی
ز تهدید و توبیخ استاد به
استادك دوكوب سوكمه سندن یكدر

بیاموز پرورده را دست رنج
اوغلوكه ده قولوكه صنعت اوكرت
وگر دست داری چو قارون بگنج
اكر سنك مالك قارون مالی قدر دخی اولورسه

مكن تكیه بر دستگاهی كه هست
ارقه لنمه مالوكه و قدرتوكه وار در
كه باشد كه نعمت نماند بدست
كه بر وقت اولور كه الده نعمت قلمز كیدر

بپایان رسد نعمت و سیم و زر
آخر اولور التون و كومش و نعمت و كنز
نگردد تهی كیسهٔ پیشه ور
اما صنعت اهلینك كیسه سی هیچ بوش اولمز

چه دانی كه گردیدن روزگار
نه بلورسن روزكارك دونمه سی
بغربت بگرداندش در دیار
غربته براغه مملكتده غریب اولا

چو بر پیشه باشدش دست رس
چون انوك النده صنعتی اولا اشلیه
كجا دست حاجت برد پیش كس
نچن حاجت الینی كسنك اوكنه اوزادر اول

ندانی كه سعدی مراد از كه یافت
بلمزسن كه سعدی مرادی كیمدن بولدی
نه هامون نوشت و نه دریا شكافت
نه اووایی دوردی دخی نه دكیزی یاردی

بخردی بخورد از بزرگان قفا
كوچكلكده یدی اولولردن طپانجه
خدا دادش اندر بزرگی صفا
خدا ویردی اولولقده اوكا صفا

هر آنكس كه گردن بفرمان نهد
هر كسه كه بوینونی بویرغه قودی
بسی بر نیاید كه فرمان دهد
چوق كچمز كه اول ده بویرق بیورجی اولور

هر آن طفل كو جور آموزگار
هر اول اوغلان كه استاد جورن چكمیه
نه بیند جفا بیند از روزگار
هم كورهیه عاقبت جفا كورر روزكاردن

پسر را نكو دار و راحت رسان
اوغلوكی خوشجه طوت راحت ایرشدر
كه چشمش نماند بدست كسان
كه انوك كوزی اولمایه غیرلر النده

هر آن كس كه فرزند را غم نخورد
هر اول كسه كه اوغلانك غمنی یمه دی
دگر كس غمش خورد و بدنام كرد
غیری كمسه انوك غمنی یر اما رسوای ایدر

نگهدار از آمیزگار بدش
صاقلیو طوت انی یرامز مصاحبدن
كه بدبخت و بی ره كند چون خودش
كه كندو كبی بدبخت و یولسز ایدر اونی ده

حكایت

شبی دعوتی بود در كوی من
بر كیجه دعوت اولدی بنم محلتمده
ز هر جنس مردم بدان انجمن
هر جنسدن آدم اول جمعیته اندر كلدی

چو آواز مطرب برآمد بگوی / بگردون شد از عاشقان های و هوی

چو مطربلرك آوازی محله دن چیقدی / فلکه چیقدی عاشقلرك هایی و هویی

پری پیکری بود محبوب من / بدو گفتم ای لعبت خوب من

پری پیکر سوزنلو محبوبم وار ایدی بنم / اوكا دیدم ای بنم خوب لعبتم یعنی دلبرم

چو با ما رفیقان نیایی بجمع / که روشن کنی مجلس ما چو شمع

نیچون یولداشلر دکله کلمزسن جمعیته / که روشن ایده سن بزوم مجلسومزی موم کبی

شنیدم سهی قامت سیم تن / که می رفت و می گفت با خویشتن

اشتدم اول سهی بویلو کومش تنلو / که کندی دخی دیردی کندو کندو ایله

محاسن چو مردانم ار بدرست / نه مردی بود پیش مردان نشست

ارنلر کبی صقالی ایله طوغانیجه / ارلك دکل در ارنلر اوکنده اوتورمق

سیه نامه تر زان مخنث مخواه / که پیش از خطش روی گردد سیاه

اول مخنثدن قره نامه لو کمسنه استمه / که صقاللندن اوکدن انوك یوزی قره اولا

ازان بی حمیت بباید گریخت / که نامردیش آب مردان بریخت

انوك کبی غیرتسزدن قچماق کرکدر / که انوك نامردلکی ارنلرك یوزی صوین دوکدی

پسر کو میان قلندر نشست / پدر گو ز خیرش فرو شوی دست

اوغلان قلندرلر اوتاسنده اوتوردی / انوك باباسی خیردن النی یوسون بهان

دریغش مخور بر هلاک و تلف / که پیش از پدر مرده به ناخلف

حیف دریغ دیمه انوك هلاك و تلفنه / که بابادن اوك اولمك یکدر یرامز اوغول

گفتار اندر پرهیز کردن از صحبت اجلاف و احداث

بو سوز صقنمقده در جلفلرك و احداثلرك مصاحبتندن

خرابت کند شاهد خانه کن / برو خانه آباد گردان بزن

سنی خراب ایلر او بنم محبوب اوغلان / وار اوكی معمور ایله عورت ایله اویلر

نشاید هوس باختن با گلی / که هر بامدادش بود بلبلی

نیه کرك هوس اوینامق بر کول ایله / که هر صباح انوك نیجه بلبلی اولا

چو خود را بهر مجلسی شمع کرد / تو دیگر چو پروانه گردش مگرد

چون کندویی هر مجلسده موم ایلدی / سن ایرق پروانه کبی انوك طولایوسن طولانمه

زن خوب خوش خوی آراسته / چه ماند بنادان نو خاسته

خوب عورت کوزل خویلو بزنلمش اولا / نه بکزر یکی ارشمش محبوب اوغلانه

در او دم چو غنچه دمی از وفا / که از خنده افتد چو گل در قفا

اوكا نفس اوراسن غنچه کبی وفادن / که کولمه دن دشه آکسه سی اوزرنه کل کبی

نه چون کودک پیچ بر پیچ شنگ / که چون مقل نتوان شکستن بسنگ

طولاشق حرامزاده کبی دکل در اول اوغلانك / که فستق کبی طاش ایله دخی صیاما یه سن انی

مبین دلفریبش چو حور بهشت / کزان روی دیگر چو دیو است زشت

کورمه اوچوق حور بهشت کبی اونی دلفریب / که اول یوزدن داخی چرکن دیوه بکزر

گرش پای بوسی ندارد سپاس / ورش خاک باشی ندارد هراس

اکر انوك ایاغن اوپه سن منت اتیمز / اکر طپراق اولورسك ده قورقوسی یوق

سر از مغز و دست از درم کن تهی / چو خاطر بفرزند مردم دهی

باشنی عقلدن آلی اقچه دن بوش ایله / چون خاطری خلقك اوغلانجوقلرینه قویاسن

مکن بد بفرزند مردم نگاه / که فرزند خویشت برآید تباه

یرامز نظر ایلمه خلقك اوغلانجوقلرینه / که سنوکده اوغلانوکه یرامزلق کلور

حکایت در معنی پرورش بندگان

بو حکایه قوللر بسلمك بیاننده در

درین شهر باری بسمعم رسید / که بازارگانی غلامی خرید

بو شهرده بر کره قولاغومه ایرشدی / که بر بازرکان بر قول صاتون الدی

شبانگه مگر دست بردش سبب
اغشامن ال اوزاندی انوك الماسنه
ببر در کشیدش بناز و عتیب
کوکسنه اوفی چکه ناز و شیوه ایله

پری چهره اوفتادش بدست
اول پری یوزلو اوغلانك هر نه که النه دوشدی ایسه
ز رخت و اوانیش در سر شکست
اسبابدن قابدن نجقدن اوندسنك باشنه اوردی صیندی

ز هر جا که بینی خطی دلفریب
اول یله دکل در هر برده که کورسن بو کوزلی
تو آنی طمع کردنش در کتیب
کوچك بیته اوکا طمع ایدرسن کتاب حکمنده

گواه کرد بر خود خدا و رسول
الله و رسولی کندویه شاهد طوتدی
که دیگر نگردم بگرد فضول
که ایرق طولانمیام بونك کبی برامز فعلك طولایسنه

ز خیل آمدش هم دران هفته پیش
یولجیدن اوکا کلدی اول هفته ده اوکنه
دل افکار و سر بسته و روی ریش
کوکلی یرالو باشی بغلو و یوزی یارالو

چو بیرون شد از کاروان یکدو میل
چون طشره کلدی کارواندن بر ایکی میل
به پیش آمدش سنگلاخی مهیل
انوك اوکنه کلدی بر صرپ طشلق یر

بپرسید کین قلعه را نام چیست
صوردی که بو یره نه یر درلر ادی ندر
که بسیار بیند عجب هر که زیست
که چوق کورر عجایبی هر که دیری اولا

کسی گفتش این راه و این مقام
برکسه اوکا دیدی بو یوله و بو مقامه
بجز تنگ ترکان ندانیم نام
تنکلر تنکندن غیری اد دیمزلر

برنجید چون تنگ ترکان شنید
انجندی چون تنك ترکان ادن اشتدی
تو گفتی که دیدار دشمن بدید
سن دیبیدك که دشمن یوزن کوردی

سیه را بفرمود کای نیکبخت
اول قرایه بیوردی که ای بو بختلو
هم اینجا که هستی بیند از رخت
شمدنکرو قنده کیدرسن اسبابوکی اندر

که گر من دگر تنگ ترکان روم
که اکر بن داخی تنك ترکانه واررسم
نه عقلست و نه معرفت یک جوم
نه عقلم اولسون و نه معرفتم اولسون بر ارپه قدری

در شهوت نفس کافر ببند
کافر نفسك شهوتی قپوسنی باغله
وگر عاشقی لت خور و سر ببند
اکر عاشقسك لت یی دخی باش بغله

چو مر بنده را همی پروری
چون بر قولی که الوب بسلیه سن
بهیبت برآرش کز و برخوری
هیبت ایله تربیت ایله که اندن یمش یه سن

غلام آبکش باید و خشت زن
اکر انوك افندیسی طوطاغن ایصره
بود بنده نازنین مشت زن
اول افندیلك دعواسنی اتمکله باشلر

اگر سیدش لب بدندان گزد
قول سقا کرك در دخی کرمدجی کرك در
دماغ خداوندگاری پزد
زیرا نازنین قول اولور یومرق ادرجی

گفتار اندر مدعیان و مداحان کذاب

بو سوز مدعیلر و یلانجی مداحلر حقنده در

گروهی نشینند با خوش پسر
بر قوم اوتورر لردی بر کوزل اوغلان ایله
که ما پاکبازیم و صاحب نظر
که بز پاك بازلرز دخی صاحب نظرلرز

ز من پرس فرسوده روزگار
بندن صور که روزکار کورمش کشین
که بر سفره حسرت خورد روزه دار
که سفره یه حسرت برادر اوروج طوتان

ازان تخم خرما خورد گوسفند
انوکیچون خرما چکردکن یر قیون
که قفلست بر تنگ خرما و بند
که کلیدلودر خرمانك دنکی دخی بغلودر

سر گاو عصار ازان در گنست
یاغجی نك اوکوزینك باشی انوکیچون نعمت اندهدر
که از کنجدش ریسمان کوته است
که انوك صوصدن یولاری قصه در

حکایت صاحب نظر و حکیم بقراط

بو حکایه بر صاحب نظرله حکیم بقراطك حکایه سیدر

یکی صورتی دید صاحب جمال
بری بر صورت کوردی صاحب جمال
بگردیدش از شورش عشق حال
دوندردی انوك عشقنی دیوانه‌لك ایله

برانداخت بیچاره چندان عرق
ایدی بیچاره عاشق انکچون نجه در
که شبنم برآرد بهشتی ورق
که کیجه چیچکی یپراقلری آچاق بپراغی اوزرنده

گذر کرد بقراط بروی سوار
کچدی بقراط حکیم آنیله انوك یانندن
بپرسید کین را چه افتاد کار
صوردی که بو کانه اولدی حال نه در

یکی گفتش این عابد پارساست
بری اوکا ایتدی بو بر عابد پارسادر
که هرگز خطایی ز دستش نخواست
که هرگز بر خطا انوك الندن کلمه‌مشدر

رود روز و شب در بیابان و کوه
کیدر کیجه و کوندز طاغده و اوواده
ز صحبت گریزان ز مردم ستوه
صحبتدن قچارادمدن اوصانمشدر کیبی

ربود ست خاطر فریبی دلش
قاپمشدر بر خاطر الایجی انوك کوکلنی
فرو رفته پای نظر در گلش
اشغه باتدی نظری آیاغی بالچغ ایچنه

چو آید ز خلقش ملامت بگوش
چون کلسه آکا خلقدن ملامت قولاغنه
بگرید که چندان ز ملامت خموش
اغلر که نجه بر ملامت ایدرسز اسیم اول دیری

مگوی ار بنالم که معذور نیست
سویلیه اکر اغلیم که معذور دکلدر
که فریادم از علتی دور نیست
که بنم فریادم بر علتدن ایراق دکلدر

نه این نقش دل می‌رباید ز دست
بو نقش دکلدر کوکلمی الومدن الان بنوم
دل آن می‌رباید که این نقش بست
کوکلمی اول قاپدی که بو نقشی باغلادی

شنید این سخن مرد کار آزمای
اشتدی بو سوزی اول ایش صنایجی حکیم
کهن سال پرورده پخته رای
عمر کچورمش بسلنمش دخی فکری پشمش

بگفت ارچه صیت نکویی رود
ایتدی اکرچه ایلولك آوازه‌سی چیقارمش
نه با هر کسی هرچه گوید رود
اما هر کشیه دکلدر بو دوکلی احوال

نگارنده را خود همین نقش بود
نقشی ایجیننك خود همان بو نقشی در انجق
که شوریده را دل به یغما ربود
که اول دیوانه‌نك کوکلنی یغما ایله قاپدی

چرا طفل یک روزه هوشش نبرد
نچون بر کونلك اوغلانك نقشی انوك عقلنی المز
که در صنع دیدن چه بالغ چه خرد
که حقك صنعنی کورمکده یا بالغ اولمش یا کوچك اولمش

محقق همان بیند اندر ابل
کرچك عاشق اولدر همان نه کورر سه دوه‌ده
که در خوب رویان چین و چگل
انی کورر چین و چکل محبوبلرنده داخی

نقابیست هر حرف من زین کتیب
بر نقاب در بنم هر حرفم بو کتابدن
فرو هشته بر عارض دلفریب
صرقتمش در کوکل الایجی یکاغی اوزرنده

معانیست در زیر حرف سیاه
معنیلر واردر هر قرا حرفك التنده
چو در پرده معشوق و در میغ ماه
پرده‌دکی محبوب کبی و بولوتده‌کی آی کبی

در اوقات سعدی نگنجد ملال
سعدینك وقتلرنه ملامت صغمز
که دارد پس پرده چندین جمال
که واردر پرده اردنده بو قدر کوزللر

مرا کین سخنهاست مجلس فروز
بنم که بو سوزلرم واردر مجلس نور ویرندر
چو آتش درو روشنایی و سوز
اود کبی اونده ایدکلق و یاقمقلق واردر

نرنجم ز خصمان اگر برطپند
انجمزن دشمنلردن اکرچه آلارلرسه
کزین آتش پارسی در تبند
که بونك کبی پارس اودندن استمه‌ده‌در

در اختلاط مردم با یکدیگر

کشینك اختلاطی خلقله نجه کرك درلیکی بیلدیرر

اگر در جهان از جهان رسته ایست
اکر جهانده جهان خلقندن قورتولنمش داخی
در از خلق بر خویشتن بسته ایست
قپویی خلقدن کندو یه بغلامش اولورسه دخی

کس از جور دست زبانها نرست
کمسنه دللرك انوك جوریدن قورتلمادی
اگر خودنمایست و گر خودپرست
کرك خودنما اولسون کرك خودپرست اولسون

وگر بر پری چون ملک ز آسمان
کرك پریی کبی اوچه کوکدن پری یا یردن کوکه
بدامن در آویزد ت بدگمان
انوك اتکنه اصیلور بیرامز صانوجیلر

بکوشش توان دجله را پیش بست — نشاید زبان بداندیش بست

چالشمغ ایله کوج بشر دجله صوینی بغلامق — اما یرامز یرامز صانوجینك دلن بغلامق

فراهم نشینند تردامنان — که این زهد خشکست و آن دام نان

بر یرده اوتوردلر تردامنلر یعنی عیب کورجیلر — که بو قورو زاهد در اول بری اتمك دوزاغی در

تو روی از پرستیدن حق مپیچ — بهل تا نگیرند خلقت بهیچ

سن یوزی حقه طاپمقدن دوندرمه — قو طوتماغایه لر خلق سنی هیچ نسنه ایله

چو راضی شد از بنده یزدان پاک — گر اینها نگردند راضی چه باک

چو راضی اولا قولندن پاك تنکری — اکر بونلر اولمزسه راضی نه قورقو

بداندیش خلق از حق آگاه نیست — ز غوغای خلقش بحق راه نیست

خلقه یاوز صانان حقدن آکاهی یوقدر — خلقك غوغاسندن اونك حقه یولی یوقدر

از آن ره بجایی نیاورده‌اند — که اول قدم پی غلط کرده‌اند

انوکچون ایزی بر یره کتورمه مشلردر — که اول قدمده ایزی غلط ایلمشلردر

دو کس بر حدیثی گمارند گوش — ازین تا بدان ز اهرمن تا سروش

ایکی کشی بر سوزی قولاغنه الورکه — بوندن تا آکا دیودن تا ملکه بیله

یکی تا کند تشنه را تازه حلق — یکی تا بگردن در افتد خلق

بری اولدر که خبر اده خلقك صوسزلرینی صو — بری بوغازندك خلقك غیبتنه و عیبنه دوشمش اوللر

یکی پند گیرد یکی ناپسند — نپرداز از حرف گیری به بند

بری اوکوت طوتر بری چرکین یول طوتر — واز کچمزلر طعن اتمکدن بندله بندله

فرو مانده در کنج تاریک جای — چه دریابد از جام گیتی نمای

عاجز قلمش در قرانلق بوجاق ایچنده — نه آکلاسون جهان کوسترجی آیینه دن

منه دار اگر شیر و گر روبهی — کز اینان بمردی و حیلت رهی

صانمه که اکر ارسلان و یا تلکو اولاسن — که بونلردن ارلکله و یا حیله ایله خلاص اوله سن

اگر کنج خلوت گزیند کسی — که پروای صحبت ندارد بسی

اکر خلوت اختیار ایده برکسه فراغت آده — که صحبت غمنده اولمایه هیچ برکسه ایله

مذمت کنندش که زرقست و ریو — ز مردم چنان می گریزد که دیو

اونی مذمت ایدرلر که مرایی در و فعلی ایودر — خلقدن اویله قچر که صناسن دیودر

و گر خنده رویست و آمیزگار — عفیفش نخوانند و پرهیزکار

اکر کولر یوزلو اولوب مصاحب اولا — ادبسز در دیرلر پرهیزکار دکلدر دیرلر

غنی را بغیبت بکاوند پوست — که فرعون اگر هست در عالم اوست

بایلرك غیبت ایله دریسین یوزرلر — که فرعون اکر وار در عالمده کندی اولدر دیرلر

و گر بی نوایی بگرید بسوز — نگون بخت خوانندش و تیره روز

اکر بر فقیر اغلیه فقیرلغندن — اوکا قدرسزدر و قرا کونلودر درلر

اگر مرد درویش در سختی است — بگویند از ادبار و بدبختی است

اکر درویش کشی قاتیلقده اولورسه — ایدرلر دولتی دونمش در بدبخت در

و گر کامرانی در آید ز پای — غنیمت شمارند و فضل خدای

اکر بر صاحب دولت دولتدن دوشرسه — غنیمت صایرلر و خدانك فضلی بلورلر

که تا چند ازین جاه و گردن کشی — خوشی را بود در قفا ناخوشی

که نیجه یدك بو دولتدن بوین چکیجیلك ایدرلر — خوشلوغك ارد نجه ناخوشلق واردر درلر

و گر تنگدستی تنک مایه — سعادت بلندش کند پایه

اکر بر الی یوفقه نك و سرمایه سی ازك — سعادت توجه ایده انوك پایه سینی

بخایندش از کینه دندان بزهر — که دون پرورست آن فرومایه دهر

کینلرندن زهرلو دشلر ایله الارین چینرلر — که بخیل بسلیجی در اول الچق اصلسز فلك

چو بینند کاری بدستت درست — حریصت شمارند و دنیاپرست

چون کورلر بر ایشی انوك النده باسنك — حریص درلر سکا و دنیاپرست درلر

وگر دست همت بداری ز کار
کدا پیشه خوانندت و هیچکار
اکر عملدن همت الن قالدورسق اولورسك
دلنجی دیرلر او کمدق حاصلسز دردرلر

اکر ناطقی طبل پر یاوه
وکر خامشی نقش کرمابه
اکر سویلکی اولورسك هرزه سویلیجی طاوله بکزر دردر
اکر سویلمزسك طمزسك حمام نقشنه بکزر دردر

تحمل کنان را نخوانند مرد
که بیچاره از بیم سر بر نکرد
صبر ایدیجیلره ار دیمزلر
که بیچاره قورقوسندن باشنی قلدرمز سویلیمز دردرلر

وکر در سرش هول و مردانگیست
گریزند ازو کین چه دیوانگیست
اکر انوك باشنده بهادرلك و مردانه لك اولا
قچرلر اوندن که بو نه دیوانه لکدر دردرلر

بغیبت کنندش گر اندک خورست
مگر مالش از بهر روزی دگرست
غیبت ایدرلر آنی اکر آز ییجی اولورسه
که انوك مالی غیریلرك نصیبی اولاجقدر دیرلر

وگر نغز و پاکیزه باشد خورش
شکم بنده خوانند و تن پرورش
اکر اری و پاك اولورسه یدوکی طعام
قارنی قولی دیرلر تن بسلیجی دردیرلر

زبان درنهندش بایذا چو تیغ
که بدبخت زر دارد از خود دریغ
دل قورلر اوکا ایذا ایله قلج کبی
که بدبخت درالتونی وار کندودن دریغ ایدر دیرلر

وگر کاخ و ایوان منقش کند
تن خویش را کسوتی خوش کند
اکر اوینی و چارطاقنی منقش ایدرسه
یا کندو تننه کوزل لباسلر ایدرسه

بجان آید از طعنه بر وی زنان
که خود را بیاراست همچون زنان
کلورلر اوکا طعنه اوربچیلغ ایله
که کندوبی بزر عورتلر کبی دیرلر

وگر بی تکلف زید مالدار
که زینت بر اهل تمیزست عار
اکر زحمتسز دیرلورسه مالدار اولنلر
که زینت تمیز اهلنه عیب دردیرلر اول مالدار

اگر پارسایی سیاحت نکرد
سفر کردگانش نخوانند مرد
اکر بر پارسا سفر اولماش اولسه
او کا سفر ایلمشلر دیمزلر ار دردر

170

که نارفته بیرون ز آغوش زن
کدامش هنر باشد و رای و فن
که کتمه مش دیشارویه عورتنك قوینندن
انوك قنقی هنری اولور و تجربه فکری و صنعتی اولور دیو

جهاندیده را هم بدرند پوست
که سرگشته بخت برگشته اوست
جهان کورمشك داخی دریسینی پیرترلر
که بختی دونمش داخی تولانیه کزمش دیرلر

گرش حظ از اقبال بودی و بهر
زمانه نراندی ز شهرش بشهر
اکر انوك اقبالدن خطی و نصیبی اولایدی
زمانه آنی سورمزدی شهردن شهره دیرلر

عزب را نکوهش کند خرده بین
که می نجد از خفت و خیزش زمین
اسکیجی خورده لر کندولر خرده بین اولوب
که انجنور یر ارکنك یاتوب قالقدوغندن

وگر زن کند گوید از دست دل
بگردن در افتاد چون خر بگل
اکر او تنوسه ایدرلر کوکلی الندن
بوینونادك دوشدی بالچغه اشك کبی

نه از جور مردم رهد زشت روی
نه شاهد ز نامرد زشت گوی
نه خلقك جوریندن قورتلور چرکین یوزلو اولان
نه کوزل اولان قورتلور چرکین سویلیجی نامردن

گرت بر کند خشم روزی ز جای
سراسیمه خوانندت و تیره رای
اکر سنی قلدوره خشم بر کون یروکدن
سرسیم انجق درلر سکا و قره فکرلو دیرلر

وگر بردباری کنی از کسی
بگویند غیرت ندارد بسی
اکر یاواش اولوب هر کشنك یوکن چکه سن
ایدرلر که غیرتسزدر غیرتی یوق دردرلر

سخی را باندازه گویند بس
که فردا دو دستت بود پیش و پس
جومرده اندازه ایله خرج ایله درلر انجق
که یارن اکی الوك او کوکه ارد و که دورسن صاقن دیرلر

وگر قانع و خویشتن دار گشت
بتشنیع خلقی گرفتار گشت
اکر قانع اولوب فارغ اولورسه
خلقك تشنیعنه کرفتار اولورلر

که همچون پدر خواهد این سفله مرد
که دنیا رها کرد و حسرت ببرد
که باباسی کبی بوده بخیل اولسه کرکدر
که دنیاسنی قودی و حسرتی الوب کتدی

که یاری بکنج سلامت نشست
که پیغمبر از خبث مردم برست
کموك الندن کلور سلامت کوشه‌سنده اوتورمق
که پیغمبر داخی دشمن مردارلغندن خلاص اولمادي

خدا را که مانند و انباز و جفت
ندارد شنیدی که ترسا چه گفت
خدانك که بکدشی مثلی و اورتاغی و جفتی یوقدر
اما اشتدك که ترسا اوکا نه ددي

رهایی نیابد کس از دست کس
گرفتار را چاره صبرست و بس
خلاصلق بولمیز کمسه کمسنك الندن
گرفتار اولمسه چاره صبردر انجق همان

حکایت جوان واعظ

بر واعظ یکیدك حکایه‌سیدر

جوانی هنرمند فرزانه بود
که در وعظ چالاك و مردانه بود
بریکیت هنرلو ایدي داخی بردانا ایدي
که وعظده چالاك دخی مردانه ایدي

نکونام و صاحب‌دل و حق‌پرست
خط عارضش خوشتر از خط دست
ایوادلو ایدي و صاحب دل دخی حق‌پرست ایدي
انوك یکاغنك خطی کوزل ایدي ال یازدوغی خطدن

قوی در بلاغات و در نحو چست
ولی حرف ابجد نگفتی درست
محکم ایدي بلاغتده و نحو علمنده چست ایدي
اما ابجد حرفنی دیه‌مزدي صحیح اول یکیت

مگر لثغه بودش اندر زبان
که تحقیق معجم نکردی بیان
مکر پلتکلك وار ایمش انوك دلنده
که اعرابی کلمه‌نك تحقیق ایده بلمزدي یعنی اوستون

یکی را بگفتم ز صاحب‌دلان
که دندان پیشین ندارد فلان
صاحب دللردن برسنه دیدم بو حالي
که اوك دشلري یوقدر فلان کشینك

برآمد ز سودای من سرخ روی
کزین جنس بیهوده دیگر مگوی
بنم سوزمدن یوزی قزاردي بیحضور اولدی
که بونك کبی عبث سوزدن ایرق سویلمه

تو در وی همان عیب دیدی که هست
ز چندان هنر چشم عقلت ببست
سن اونده همانا اول عیبی که کوردك اولدي بلدك
بو قدر هنردن عقلك کوزی بغلندی کورمدك

یقین بشنو از من که روز یقین
نبیند بد مردم نیک‌بین
صحیح اشت بندن که قیامت کوننده
هیچ یرامز کورمزلر ایو کوزجیلر دردي

یکی را که فضلست و تدبیر و رای
گرش پای عصمت بلغزد ز جای
برینك که فضلی دخی تدبیری و رایی واردر
اکر انوك پرهیزي ایاغی یردن طایرسه

بیک خرده مپسند بر وی جفا
بزرگان چه گفتند خذ ما صفا
بر خرده ایله بکنمه اوکا جفا ایلمکنی
اولولر نه ددلر ایو سن ال کمین قو

بود خار و گل با هم ای هوشمند
چه در بند خاری تو گلدسته بند
اولور دکن دخی کل بر برده ای عاقللو
نیچون دکن بندنده سن کل دسته بغلا

کرا زشت خویی بود در سرشت
نبیند ز طاووس جز پای زشت
کمونك که طبیعتنده چرکین خو بولونه اولورسه
کورمز اول طاووسدن انجق چرکین ایاغن کورر

صفایی بدست آور ای خیره روی
که ننماید آیینه تیره روی
بر صفا کتورا ای بلانق یوزلو
که کوسترمیه سکا آیینه قرا کو یوز

طریقی طلب کز عقوبت رهی
نه حرفی که انگشت بر وی نهی
بر یول طلب ایله که عقوبتدن خلاص اوله سن
یو قسه کمسنك حرفنه بارمق قومه

منه عیب خلق ای فرومایه پیش
که چشمت فرو آید از عیب خویش
تومه خلقك عیبنی ای الچق اصلو اوکنه
که سنك کوزك اشغه کله کندو عیبلردن

چرا دامن آلوده را حد زنم
که در خود شناسم که تر دامنم
نیچون اتکی بولاشمش طعن ادوب حد اورم
که کندم بلورم که بنده اتکوم بولاشقدر

نشاید که بر کس درشتی کنی
که خود را بتأویل پشتی کنی
کرکمز که بر کسیه ایرلك ایلیه سن
که کندو کی تأویل ایله ارقالندره سن

چو بد ناپسند آیدت خود مکن
پس آنگه بهمسایه گو بد مکن
چون یرامز سکا بکنلمیش کله کندو ایلمه
اندن صکره قونشویه که ایت یرامز اشلمسون

من از حق شناسم وگر خودنمای — برون با تو دارم درون با خدای

بن اگر حق شناس اولم وگر خودنمای دخی — طشرامی سکا طوتارن ایچومی حق تعالیه

چو ظاهر بعفت بیاراستم — تصرف مکن در کژ و راستم

چون ظاهرمی عفت ایله دوزدم — تصرف ایلمه بنوم اکرومه دخی طوغروما

تو خاموش اگر من بهم یا بدم — که حمال سود و زیان خودم

سن ایسه اول اگر بن ایو اولم یا یرامز اولم — که کندو فایده مك و زیانمك حمالی یم

اگر سیرتم خوب وگر منکرست — خدایا بسر از تو داناترست

اگر سیرتم خوب و هنرم خوب و یا چرکن اوله — حق تعالی بنم سرمه سندن داخی داناتردر

کسی را بکردار بد کن عذاب — که چشم از تو دارد بنیکی ثواب

برکسنك یرامز فعلنه عذاب ایله — که سندن کوز طوته ایولکله ثوابه

نکوکاری از مردم نیک رای — یکی را بده می نویسد خدای

ایو اشلولك ایو فکرلو کشیدن — بری سنه اون یازار حق تعالی انوك

تو نیز ای عجب هر کرا یک هنر — ببینی ز ده عیبش اندر گذر

سن دخی ای عجب هر کمده که بر هنر — کوره سن انوك عیبندن اون ایسه ده کچه سن

نه یک عیب او را بر انگشت پیچ — جهانی فضیلت برآور بهیچ

انوك بر عیبندن برمغوکی دوندر — جهان ثوابن بول هیچ نسنه ایله

چو حاسد که در شعر سعدی نگاه — نفرت کند و اندرون تباه

دشمن کبی که سعدینك شعرنه نظر — نفرت ایلر ایلر کوکلنك ازغونلوغیله

ندارد بصد نکته نغز گوش — چو زحفی ببیند برآرد خروش

طوتمز یوز نکته کوزل و لطیفه قولاق — جهلدن بر چرکین کوره سه خروش و فریاد ایلر

جز این علتش نیست کان بدپسند — حسد دیده نیک بینش بکند

بوندن غیری انوك علتی یوقدر که اول یرامز بکنجی — حسد انوك ایو کورن کوزینی چقارمشدر

کل آدمی را که یزدان سرشت — سیاه و سپید آمد و خوب و زشت

ادمك طپراغنی که حق تعالی یوغورمشدر — قره اق دخی کوزل چرکین بله یراتمشدر

نه هر چشم و ابرو که بینی نکوست — بخور پسته مغز و بینداز پوست

هر کوز و کاکل کوز و قاش که کورر سن کوزلدر — بی فستوغك اچینی داخی دریسنی ات بیانه

باب هشتم در شکر گوید

سکزنجی باب شکری بیان ایدر

نفس می نیارم زد از شکر دوست — که شکری ندارم که درخورد اوست

نفس اورمازن دوستك شکرن ایتمکدن — که بنم شکرم یوقدر که اوکا لایق اولا

عطاییست هر موی از و بر تنم — چگونه بهر موی شکری کنم

بخشش در بدنمده کی هر قل اندن بکا — نه درلو هر بر قیل ایچون بر شکر ایدیین

ستایش خداوند بخشنده را — که موجود کرد از عدم بنده را

اول کمك اول باغشلایچی تکریه در — که موجود ایلدی یوقدن قولونی

کرا قوت وصف احسان اوست — که اوصاف مستغرق از شان اوست

کیمك قوتی واردر انوك احسانی وصف اتمك — که اوصاف مستغرقدر انوك شانندن

بدیعی که شخص آفریند ز گل — روان و خرد بخشد و جان و دل

بر بدیعدر که ادم یرادر بالچقدن — جان و عقل باغشلر داخی کوکل و ادراك

ز پشت پدر تا بپایان شیب — نگر تا چه تشریف دادت ز غیب

بابا بلندن تا پیرلك اخرنه دك — کوتا نه تشریف واردی سکا غیبدن

چو پاک آفریدت بهش باش و پاک — که ننگست ناپاک رفتن بخاک

چون سنی پاك یرلدی عقللو و زرنه اول دخی پاك — که عیبدر مردار کتمك طپراغه

پیاپی بیفشان از آیینه گرد — که صیقل نگیرد چو زنگار خورد

پاپکلك ایله سلك ایینه دن توزی — که صیقل طوتمز چون پاس یمش اوله

نه در ابتدا بودی آب منی
اولندن منی صویندن براولمادکمی
اگر مردی از سر بدر کن منی
اکر ار ایسک باشدن چقار بنلکی

چو روزی بسعی آوری سوی خویش
چون رزقی سعیله کندوکه حاصل ایده سن
مکن تکیه بر زور و بازوی خویش
کندو زور بازوکه تکیه ایتمه اوندن صاقنه

چرا حق نمی بینی ای خودپرست
نچون حق کورمزسن ای کندو بی طاپوجی
که بازو بگردش درآورد دست
که سنک قوللرک یراتدی و اللرک یراتدی

چو آید بکوشیدنت خیر پیش
چون که سنک دورشمک ایله اوکوکه بر خیر
بتوفیق حق دان نه از سعی خویش
حقک توفیقندن بل انی کندو سعیکدن بلمه

بسرپنجگی کس نبردست گوی
کندو قوتیله کمسه طوبی میداندن قاپمدی
سپاس خداوند توفیق گوی
توفیق ویرجی تنکرینوک شکرن ایله سن

تو قایم بخود نیستی یک قدم
سن قایم دکل سن کندوکله بر ایاق
ز غیبت مدد میرسد دمبدم
غیبدن مدد ایرشور سکا دمبدم

نه طفلک زبان بسته بودی ز لاف
اوغلانجق ایکن دلوک بغلو دکلمیدی لافدن
همی روزی آمد بشخصت ز ناف
رزقک سنک اناک کوبکندن کلوردی

چو نافش بریدند روزی گسست
چون انوک کوبکنی کسدیلر رزقی اوزلدی
به پستان مادر درآویخت دست
اناسینک ممه سنه اللریله یاپشمغه باشلدی

غریبی که رنج آردش دهر پیش
بر غریبک که زمانه انوک اوکنه رنج کتوره
بدارو دهند آبش از شهر خویش
دارو ایله ویره لر اکا صوینی کندو شهرندن

پس او در شکم پرورش یافتست
پس اول قارنده پرورش بولمشدر
ز انبوب معده خورش یافتست
معده طمرجغندن غذا بولمشدر

دو پستان که امروز دلخواه اوست
اکی ممه که بوکون انوک کوکلی دلکیدر
دو چشمه هم از پرورشگاه اوست
اکی چشمه داخی انوک بسلنه جک یرندندر

کنار و بر مادر دلپذیر
کوکل قبول ایدیجی انانک کنارنده
بهشتست و پستان در او جوی شیر
اولدوغی جهان جنتدر ممه لر اونده سود ارماغی در

درختیست بالای جان پرورش
اوغل براغج در جان اوزرنده بسلنمش
ولد میوهٔ نازنین در برش
ولد بر نازنین یمیشه بکزر کوکسی اوزرنده

نه رگهای پستان درون دلست
ممه نک طمرلری کوکل اچندن دکلمیدر
پس ار بنگری شیر خون دلست
پس اکر بقه سن سد یورک قانیدر

بخونش فرو برده دندان چو نیش
اول اوغلان دشنی بازرمش نیشتر کبی
سرشته در او مهر خونخوار خویش
یوغرلمش اونده کندونک قان ایچی محبتی

چو بازو قوی کرد و دندان ستبر
چون قولی قوتلو اولدی دخی دیشی پتدی
براندایدش دایه پستان بصبر
انوک ممه سنه دایه صبر سورر یعنی ممه دن کسر

چنان صبرش از شیر خامش کند
شویله کسر ممه دن صبر اول اوغلانی
که پستان و شیرش فرامش کند
که ممه یی و دخی سدیله اونودر کیدر

تو نیز ای که در توبه طفل راه
سن داخی توبه ده یول اوغلانجوغی سن
بصبرت فراموش گردد گناه
صبرکه سنک داخی کناهک اونودلور یعنی اونودرسن

حکایت

جوانی سر از رای مادر بتافت
بر یکیت باشنی اناسی امرندن دوندردی
دل دردمندش بر آذر بتافت
اناسینک دردمند کوکلی اودده دوشدی

چو بیچاره شد پیشش آورد مهد
چون عاجز اولدی انوک اوکنه بشکینی کتوردی
که ای سست مهر فراموش عهد
که ای شفقتسز عهدن اونتمش

نه گریان و درمنده بودی و خرد
سن اول عاجز واغلار و کوچک دکلمی ایدک
که شبها ز دست تو خوابم نبرد
که کیجه لر سنک الوکدن اویقو اویومزدم

نه در مهد نیروی حالت نبود
نه بشکده قوتك واردي حالك بشکه
مگس راندن از خود مجالت نبود
نه اوزرکدن سکك قومغه مجالك واردي

تو آنی که از یک مگس رنجهٔ
سن اولسون که اول سکدن انجنورسك
که امروز سالار و سرپنجهٔ
که بوکون کوجلو قوتلو بکیت اولدکسه نولا

بحالی شوی باز در قعر گور
کنه بر حالده مقبره دبنه وارسك کرك
که نتوانی از خویشتن دفع مور
که انده ده کوجك یتمز که کندکدن قرنجه‌ی قوریاسن

وگر دیده چون برفروزد چراغ
دخی کوزك قچان چراغ کبی شعله ویره
چو کرم لحد خورده پیه دماغ
چون قره قوردی دماغك یاغنی یمش اولا

چو پوشیده چشمی نه بینی که راه
چون کوزك اورتولو اوله کورمزسن که یولی
ندانی همی وقت رفتن ز چاه
دخی بلمزسن قویودن چیقماغه مجالك یوق

تو گر شکر کردی که با دیدهٔ
سن اگر شکر ایدرسك کوزلوسن
وگرنه تو هم چشم پوشیدهٔ
اگر یوقسه سن دخی کوزی اورتولولردن سن

معلم نیاموختت علم و رای
معلم سکا اوکرتمه‌مش علم داخی فکر
سرشت این صفت در نهادت خدای
بو صفتلو طبیعتی حق تعالی سنده یارتدی

گرت منع کردی دل حق نیوش
اگر سن منع ایدرسن حق اشیدر کوکلی
حقت عین باطل نمودی بگوش
حق سنك قولاغوکه عین باطل کورنور

گفتار اندر صنع باری تعالی

حق تعالینك صنعی بیاننده در

به بین تا یک انگشت از بند چند
باق کورتا بر پارمغکده قاچ بنددن
بصنع الهی بهم در فکند
حق تعالینك صنعی بربره کتورمشدر

پس آشفتگی باشد و ابلهی
قالی آشفته‌لق داخی ابلهلك در
که انگشت بر حرف صنعش نهی
که انوك صنعی حرفنه پارمق قویاسن

تامل کن از بهر رفتار مرد
فکر ایله آدمك یورودوکنی دطورده غنی
که چند استخوان پی زد و وصل کرد
که نیجه کموکدن و سکردن بربره کتوروب بغلادی

که بی گردش کعب و زانوی و پای
دیز اشغی دونمسه و دیز و اياق اولمسه
نشاید قدم برگرفتن ز جای
یردن قالقمیاز بر اياق ايلرو قویامز

ازان سجده بر آدمی سخت نیست
انوکچون سجده آدم اوزرنه کوچ دکلدر
که در صلب او مهره یکلخت نیست
که انوك ارقه سنده کموکلری بر دوزه دکلدر

دو صد مهره در یکدگر ساختست
اکی یوز پاره کموکی بری برنه باغلمشدر
که گل مهره چون تو پرداختست
که سنك کبی بر بالچق مهره سن یراتدی

رگت بر تنست ای پسندیده خوی
تنوکده طمرلر يارتدی ای بکنلمش کمسه
زمینی در و سیصد و شصت جوی
یر کبی اونده اوچیوز التمش ارمق اقتدی

بصر در سر و فکر و رای و تمیز
باشکده کوز داخی فکر و عقل و ادراك
جوارح بدل دل بدانش عزیز
دکوکلده اعضالر اندی دکوکلی علمله عزیز ایلدی

بهایم بروی اندر افتاده خوار
حیوان یوزی اوزره دوشمش درخوار
تو همچون الف بر قدمها سوار
سن الف کبی ایاقلرك اوزره طوروب یورسن

نگون کرده ایشان سر از بهر خور
حیوان باشن اشغه ايلر یمکدن اوتری
تو آری بعزت خورش سوی سر
سن کتورورسن عزت ایله طعامکی باشکدن یکا

نزیبد ترا با چنین سروری
یراشماز سکا بونك کبی اولولوق ایله
که سر جز بطاعت فرود آوری
که باشوکی طاعتدن غیریه اندوره سن

بانعام خود دانه دادت نه کاه
کندو انعامندن دانه ویردی سکا صمان ویرمدی
نکردت چو انعام سر در گیاه
ایلمدی سنی حیوان کبی باشك اوت دکلنده

ولیکن بدین صورت دلپذیر
اما بونك کبی کوکل قبول ایدیجی صورت ایله
فرفته مشو صورت خوب گیر
الداغش اولمه کوزل صورته و حسنه

ره راست باید نه بالای راست
زیرا الطغری یول کرکدر بوی الطغری کرکمز
که کافر هم از روی صورت چو ماست
که کافر داخی صورتده بوزندن بوزدم کبی در

ترا آنکه چشم و دهان داد و گوش
سکا اولکه کوز واغز و قولق ویردی
اگر عاقلی در خلافش مکوش
اگر عاقلسك انوك خلافنده دورشمه

گرفتم که دشمن بکوبی بسنگ
طوتدم که دشمنوکی دوکه سن طاش ایله
مجوی ای جفاپیشه با دوست جنگ
استمه ای جفاپیشه دوستله جنك

خردمند خوبان منت شناس
عقلالو خوبلولر منت اکلایجیلر
بدوزند نعمت بمیخ سپاس
محکملر نعمتی شکر میخی ایله اونلار

حکایت در معنی شکر منعم

بو حکایه منعمك شکری معنی سنده در

ملک‌زاده‌ای ز اسب ادهم فتاد
بربك اوغلی بر قره اتدن دوشدی
بگردن برش مهره برهم فتاد
بوینی اوزاندی کموکلری قیرلدی

چو پیلش فرو رفت گردن بتن
فیل کبی اونك بوینی ایچنه کتدی تنیله براولدی
نگشتی سرش تا نگشتی بدن
انوك باشی بلنمزدی تا بدنی اولمایایدی

پزشکان بماندند حیران درین
حکیملر قالدیلر بونك امرنده حیران
مگر فیلسوفی ز یونان زمین
مکر استاد حکیم یونان زمینندن

سرش باز پیچید و رگ راست شد
انوك باشنی صاردی دخی طمرنی طوغرلتدی
وگر وی نبودی زمن خواست شد
اگر اول حکیم اولمایایدی کوتوروم اولوردی

شنیدم که سعیش فراموش کرد
اشتدم که حکیمك سعینی دایلو کبی اونوتدی
زبان از مراعات خاموش کرد
دلنی رعایتدن اپسم ایلدی

دگر نوبت آمد بنزدیک شاه
حکیم بر نوبت دخی کلدی شاهزاده یاننه
بعین عنایت نکردش نگاه
عنایت عینیله هیچ او کا نظر اتمدی

خردمند را سر فرو شد ز شرم
اول عاقلك باشی اشغه اولدی اوتانغدن
شنیدم که می‌رفت و می‌گفت نرم
اشتدم که کیدردی دخی سویلردی یاواش

اگر دی نپیچیدمی گردنش
اگر دون بن صارمیایدم انك بوینی
نپیچیدی امروز روی از منش
دوندرمزدی بوکون اول یوزنی بندن

فرستاد تخمی بدست رهی
کوندردی بر تخمی بر قولونك الیله
که باید که با عود سوزش نهی
که کرکدر که عود ایله بو تخمی توتسو ایده

فرستاده آمد بر شهریار
کوندردوکی آدم شهریارك یاننه کلدی
بکرد آنچه گفتش خداوندگار
ایلدی اولی که حکیم دیدی پادشاه

پسر را یکی عطسه آمد ز دود
اوغلانه بر اقسرق کلدی دوتندن
سر و گردنش همچنان شد که بود
باشی داخی اونك بوینی اویله اولدی که اولکی کبی

بعذر از پی مرد بشتافتند
عذر اتمك ایله اول کشینك اردنه دوشدیلر
بجستند و بسیار و کم یافتند
چوق آرادیلر بولمادیلر عاقبت یرامز اولدی

مکن گردن از شکر منعم مپیچ
ایلمه بوینوکی حقك شکرندن دوندرمه
که روز پسین سر برآری بهیچ
که قیامت کوننده باش کتورمسن هیچ ایله

حکایت

شنیدم که پیری پسر را بخشم
اشتدم بر پیر اوغلونه خشم ایله
ملامت همی کرد کای شوخ چشم
ملامت ایلدی که ای چرکن کوزلو

ترا تیشه دادم که هیزم شکن
سکا بالته ویردم که اودون یاردیو
نگفتم که دیوار مسجد بکن
دیمدم که مسجد دیوارینی وار قاز

زبان آمد از بهر شکر و سپاس
دل کلدی حقه شکر و سپاسدن اوتری
بغیبت نگرداندش حق‌شناس
غیبت ایچون ایلمدی حق شناس

گذرگاه قرآن و پندست گوش
قران ونصیحت دکلمك ایچوندر قولق

بهتان و باطل شنیدن مکوش
بهتان وباطل اشتمکه دورشمه

دو چشم از پی صنع باری نکوست
اکی کوز حقك صنعن کورمك ایچوندر عبرتله

ز عیب برادر فرو گیر و دوست
قرداشوکك ودوستوکك عیبندن یوم کوزکی

مواجب شکر باری و آثار قدرت او و نظر در صنع او

حقك شکري مواجبنده در دخی انوك قدرتي اثرلرنده در دخي انوك صنعنده در

شب از بهر آسایش تست و روز
کیجه وکوندز سنك راحتوك ایچوندر

مه روشن و مهر گیتی فروز
ای ایدکلغی داخي جهان نورلایجي کونش

نسیم از برای تو فراش وار
یل سندن اوتري فراش کبي

همی گسترد فرش باط بهار
دوشه‌دي بهار بساطني یریوزینه

اگر باد و برفست و باران و میغ
اکر یل در دخی قار در دخی یغمور در دخی بولوتدر

و گر رعد چوگان زند برق میغ
اکر رعد چوکان اورر داخی یلدرم قلچ آتار

همه کاردارانِ فرمان برند
بونلرك جملسي ایش ایشلرنده در دخی بوبیرق طوتزلر

که تخم تو در خاک می پرورند
که سنك اکدوکك تخمي طپرقده بسلرلر

و گر تشنه مانی ز سختی مجوش
اکر تشنه قلاسن قاتیلقدن انجنمه

که سقای ابر آبت آرد بدوش
که بولت سقاسی سکا صو کتورر چوشله

ز خاک آورد رنگ و بوی طعام
طپراقدن کتورر رنکي دخي قوقوسني وطعامي

تماشاگه دیده و مغز و کام
کوز تماشاکه دخی بیني و دماغ یرینی

عسل دادت از نحل و منّ از هوا
سکا بال ویردی آرودن وهوادن بال ویردی

رطب دادت از نخل و نخل از نوا
سکا خرما ویردي نخلدن ونخلی چکردکدن بیتردی

همه نخل بندان بخایند دست
جمیع نخل بندلر الّرن چینه‌دلر

ز حیرت که نخلی چنین کس نبست
حیرتدن که بونك کبی نقلی کمسه بغلامادی

خ

٢

همه نخل بندان بخایند دست
کونش داخي اي دخي اولکو سنوکیچوندر

ز حیرت که نخلی چنین کس نبست
سنك سرایك سقفنك قندیللري در

گل آورد از خار و از نافه مشک
گل کتوردی سکا دکندن دخی نافه‌دن مشك

زر از کان و برگ تر از چوب خشک
التون کاندن دخی یاش یپراغی قورو اغجدن

بدست خود چشم و ابرو نگاشت
کند والیله سنك کوزك قاشك نقش ایلدي

که محرم باغیار نتوان گذاشت
که محرم اغیاره سني ایلمدي

توانا که او نازنین پرورد
بر قادر در که اول نازنین بسلر

بالوان نعمت چنین پرورد
در لو نعمتلریله بونجلین بسلر

بجان گفت باید نفس بر نفس
جانله دیمك کرك نفس نفس اونی

که شکرش نه کار زبانست و بس
که انوك شکری دل ایشی دکل در

خدایا دلم خون شد و دیده ریش
یارب کوکلم قان اولدي کوزم یارالندي

که می بینم انعامت از گفت بیش
که کوررم سنك انعامکی سوزمدن چوق

نگویم دد و دام و مور و سمک
دیمزن جانور وحیوان دخی قرنجه و بالق

که فوج ملایک بر اوج فلک
که ملایك بولوکی فلك اوجنده

هنوزت سپاس اندکی گفته‌اند
داخی سنك شکرکی ازدن آز دمشلردر

ز بیور هزاران یکی گفته‌اند
نیچه بوز بیکلردن برن دیه بیلدیلر

برو سعدیا دست و دفتر بشوی
وار ای سعدي الوکی دفترکی یو

براهی که پایان ندارد مپوی
بر یوللك که آخري اولمایه انده یلیمه

اندر غنیمت شمردن روزگار

روزکاري غنیمت صایمق بیاننده‌در

نداند کسی قدر روز خوشی
بلمز بر کمسه خوشلق کوننك قدرني

که روزی نیفتد به سختی کشی
که بر کون دوشمز اوله قاتیلغه یا اغشلغه

زمستان درویش در تنگ سال
چه سهلست پیش خداوند مال
قیش زمانی دخی فقیرلق بر قتلق یلده
نه قلای اساندر مال صاحبنك اوكنده

سلیمی که یکچند نالان نخفت
خداوند را شکر صحت نگفت
برصاغ که بر نیچه کره خسته اویومادی
حق تعالایه صاغلق شکرن ایتمدی

چه مردانه رو باشی و تیزپای
بشکرانه باکندپایان بپای
چون مردانه کدیجی اولاسن دخی تیز ایقلو اولهسن
ایاقی سز کرك شکرانه سی ایچون دكل قتلن

به پیر کهن بر ببخشد جوان
توانا کند رحم بر ناتوان
اسکی پیره مرحمت اتمز یکت
بایلر مرحمت ایدرلر فقیرلره

چه دانند جیحونیان قدر آب
ز واماندگان پرس در آفتاب
نه بلورلر جیحونیلر صوینك قدرنی
یایان زبون قلمشلردن صور کونشده

عرب را که بر دجله باشد قعود
چه غم دارد از تشنگان زرود
عربك که اوتورمسی دجله ده اولا
نه غم طوتر

کسی قیمت تن درستی شناخت
که یکچند بیچاره در تب گداخت
بر کمسنه صاغلغك قیمتنی اکلادی
که بر نیچه کره بیچاره اسیتمه ده ابریمش اولا

ترا تیره شب کی نماید دراز
که غلطی ز پهلو بپهلو باز
سکا قرانکو کیجه قچن اوزون کورنور
که یووالنورسین بریانکدن بر یانکه نازله

بر اندیش از افتان و خیزان شب
که رنجور داند درازی شب
فکر ایله دوشنلردن و قلقنلردن ناستمه ملك
که خسته بلور اوزون کیجه نك اوزونلوغنی

ببانگ دهل خواجه بیدار گشت
چه داند شب پاسبان چون گذشت
طبل اوازی خواجه اویاندور
نه بلور پاسبانك کیجه سی نیجه کچدی

حکایت سلطان طغرل و پاسبان هندی

سلطان طغرل حکایه سیدر و برهندی پاسبان ایله

شنیدم که طغرل شبی در خزان
گذر کرد بر هندوی پاسبان
اشتدم که طغرل بر کیجه خزانده
کچدی برهندو پاسبانك اوزرندن

ز باریدن برف و باران و سیل
بلرزش درافتاده همچون سهیل
قارك و یاغمورك و سیلك یاغماسندن
دترمکه دوشمش درکنش یلدزی کبی

دلش بروی از رحمت آورد جوش
که اینک قبا پوستینم بپوش
انوك کوکلی اوزرحمت کتوردی جوشله
که اشته بنم کورکلو قفتانم الکی

دمی منتظر باش بر طرف بام
که بیرون فرستم بدست غلام
بر ساعت منتظر اول طام کنارنده
که طشره کوندره ین اوغلان ایله

درین بود و باد بهاری وزید
شهنشه در ایوان شاهی خزید
بونده ایکن بهارلی اسدی
پادشاه پادشاهلق دیوانه کردی

وشاقی پری چهره در خیل داشت
که با او دلش اندکی میل داشت
اوتاغنده بر پری یوزلو سیولی وار ایدی
که اوکا اونك کوکلی از اجق میل اتمشدی

تماشای ترکش چنان خوش فتاد
که هندوی مسکین برفتش زیاد
محبوب تماشاسی اوکا شویله خوش کلدی
که مسکین هندو خاطرندن کتدی

قبا پوستینی گذشتش بگوش
ز بدبختیش در نیامد بدوش
کورکلو قفتان کچدی انوك قولاغنه
انوك بدبختلغندن کلمدی اوموزنه

مگر رنج سرما بروبس نبود
که جور سپهر انتظارش فزود
مکر صووق زحمتی اوکا چوق اولمادی
که فلکك انتظاری جوری ارتدی

نگه کن چو سلطان بغفلت بخفت
که چون یک زنش بامدادان چه گفت
نظر ایله چو سلطان غفلت ایله اویودی
که چون انوك بر عورتی اوکا صباح نه دیدی

مگر نیک بختت فراموش شد
که دستت در آغوش آغوش شد
مکر سنك ایو بختلولغك سنی اونتمش در
چون سنك الوك اغوشی قوجاغنده اولمشدر

ترا شب بعیش و طرب میرود
سنك كيجك عيش وطرب ايله كيدر
چه دانی که با ما چه شب میرود
نه بلورسن كه بزه كيجه نه نكچر كيدر

فرو برده سر کاروانی بدیگ
باشنی اشغه ايلتمش كاروان خلقی چولمكله
چه از پا فرو رفتگانش بریگ
نه دردي وارايا غی قومه باتمشلردن

بدارای خداوند زورق برآب
طوت ای صو اوزرنده الن زورق صاحبی
که بیچاره گان را گذشت از سر آب
كه بيچاره لردوك كچدي سرابدن

توقف کنید ای جوانان چست
توقف ايلكوز اي چست يكيتلر
که در کاروان پیران سستست
كه كاروان نده سست پيرلر دار در

تو خوش خفته در هودج کاروان
سن خوش اويومش سن محفه ده كاروانده
مهار شتر در کف ساروان
دوه نك يولاري دوه جنك النده

چه هامون و کوه و چه سنگ و رمال
ندوز اووه نه طاغ نه طاش ونه قوم
ز ره بازپس ماندگان را چه حال
سكا امار دجه قلنلروك حالنی صوركور

ترا کوه پیکر هیون می برد
سنك طاغ كبي دوه التوكده كيدرسن
پیاده چه دانی که خون میخورد
باياني نه بلورسن كه نه قان يودر

بآرام دل خفتگان در بنه
كوكل حضوريله اويومشلر اوده برتده
چه دانند حال شکم گرسنه
نه بلورلر قارنی اج اولنلرك حالني

حکایت

برهنه تنی یک درم وام کرد
برچپلق تن براقچه بورج ايلدي
تن خویش را کسوتی خام کرد
كندو تننه برخام قفتان ايلدي

بنالید کای طالع بدلگام
اكلدي كه اي يرامز اويانلو طالع
بگرما بپختم درین زیر خام
اسيدن پشدم بو خام كيسونك التنده

چو ناپخته آمد ز سختی بجوش
چو پشمدك كلدي قاتيلقدن جوشه
یکی گفتش از چاه و زندان خموش
بري اوكا ديدي زندان قيوسندن ايسيم اول

بجای آور ای خام شکر خدای
يرنه كتور اي خام كشي حقك شكرني
که چون ما نه خام بر دست و پای
كه بزجلين دكلسن الوك ايا غك خام ايله بندده

حکایت

یکی را عسس بر ستون بسته بود
برسني بر دره كه بغلمش ايدي
همه شب پریشان و دلخسته بود
بتون كيجه پريشان هم دلخسته ايدي

بگوش آمدش در شب تیره رنگ
انوك قولاغنه كلدي قرانكلو كيجه نك اچنده
که شخصی همی نالد از دست تنگ
كه برشخص اكلرايدي طارلغندن

بخندید دزد و تبه رای گفت
كلدي اول ازغون فكرلو خرسوز ديدي
تو باری ز دوران چه نالی بخفت
سن ده نولدك كه دوراندن اكلرسن يات اويو

برو شکر یزدان کن ای تنگدست
وار حقه شكر ايله اي الي طار كشي
که دستت عسس تنگ برهم نبست
كه سنك الوكی عسس بربرنه بغلامادي

مکن ناله از بی نوایی بسی
ايلمه ناله درويشلكدن قتي
چو بینی ز خود بینواتر کسی
چون كوره سن كندكدن فقيرراق بركمسه

حکایت

یکی کرد بر پارسایی گذر
بري ايلدي بر پارسانك اوزرنه كذر
بصورت جهود آمدش در نظر
صورتده اول جهود كلدي انك نظرنده

قفایی فرو کوفت بر گردنش
اكسه سنه برسله اوردي انوك
ببخشید درویش پیراهنش
باغشلادي درويش اوكا بر كوملك

خجل گشت و گفت از من آمد خطاست | ببخشای بر من چه جای عطاست

او تاندي دخي دیدي خطا بندندر | باغشله بکا که عطا وقتي در

بشکرانه گفتا بسر بیستم | که آنم که پنداشتی نیستم

بشکرانه ایله ایتدي باش اوزره طورایم | که بن اولم که سن صاندك خیر اولدکلم

حکایت

ز ره باز پس مانده میگریست | که مسکین تر از من درین دشت کیست

یولدن کری قلمش برکسه اغلردي | که بندن مسکین تر بو یرده داخی کم واردر

جهان دیده گفتش ای هوشیار | اگر مردی این یک سخن گوش دار

برجهان کورمش اوکا ایتدي اي عقللو | اگر ار ایسك بو بر سوزي قولغوکه الدکله

برو شکر کن که بخر بر نهٔ | که آخر بنی آدمی خر نهٔ

وار شکر ایله که خر بر اولمامشسن | هله ادم اوغلانیسن اشك دکلسن

حکایت رند و دانشمند

رند و دانشمند حکایه سیدر

فقیهی بر افتاده مستی گذشت | بمستوری خویش مغرور گشت

برفقیه بر دوشمش مستك اوزرینه کچدی | کندو مستورلغنه مغرور اولدي

ز نخوت برو التفاتی نکرد | جوان سر بر آورد کای پیر مرد

غرورندن اوکا نظر ایلمدی | یکت باش قلدردی که اي پیر کشی

تکبر مکن چون بنعمت دری | که محرومی آید ز مستکبری

تکبرلك ایلمه چون نعمت اچنده سن | که محروملق کلور متکبر اولانلردن

یکی را که در بند بینی مخند | مبادا که ناگه در افتی به بند

بریني که بندده کورسن اوکا کولمه | اولمایا که انسزسن داخی دوشه سن بر بنده

نه آخر در امکان تقدیر هست | که فردا چو من باشی افتاده مست

تقدیرك امکاننده یوقمیدر اخي | که یارن بنم کبي اولاسن سن ده مست افتاده

ترا آسمان خط بمسجد نوشت | مزن طعنه در دیگری در کنشت

سکا فلك خطي مسجده یازیسه نولا | طعنه اورمه غیریلره که کلیساده اولدی

ببند ای مسلمان بشکرانه دست | که زنار مغ در میانت نبست

باغلا اي مسلمان شکرانه ایچون الــ | که کشیش زنارني بیلوکه بغلامادي

نه خود میرود هر که جویان اوست | بقهرش کشان می برد لطف دوست

کندو کتمز هر که اوني استیجي در | دوستك لطفي قهرله اوني چکر التورر کندویه

نگه تا قضا از کجا سیر کرد | که کوری بود تکیه بر غیر کرد

باق تا قضا قندن سیر ایلدي | که کورلك اولور غیره تکیه ایلمك

مثل در نظر اهل دل

بو بر مثل در اهل دل نظرنده

نهادست باری شفا در عسل | نه چندان که زور آورد با اجل

قومشدر حق تعالي شفایي بالده | اما اول قدر دکل که فایده ایده اجله

همیدون بسی منفعت در نبات | اگر خواجه را مانده باشد حیات

دایم چوقلق فایده واردر اوتده | اگر خواجه‌نك قالمش اولورسه دیرلکی

عسل خوش کند زندگان را مزاج | ولی درد مردن ندارد علاج

بال خوش ایدر دیرینك مزاجني | اما اولمه دردنه علاجي یوقدر

رمق مانده را که جان از بدن | بر آمد چه سود انگبین در دهن

جاندن برزجك قالمشك که جاني بدندن | چقه نه فایده بال ورمك اغزنه

یکی گرز پولاد بر مغز خورد | کسی گفت صندل بمالش بدرد

بري چلك کرزي بینی سنه یدي | برکسه دیدي صندل ازك اغریسنه

زپیش خطر تا توانی گریز   ولیکن مکن با قضا پنجه تیز
خطر اوکندن کوجك یتدکجه قاچ   اما صاقن قضا ایله پنجه تیز ایتمه

درون تا بود قابل شرب و اکل   بدن تازه روییست و پاکیزه شکل
ایچ تا اولا قابل اکل و شرب   بدن تازه رو اولور دخی پاکیزه شکل اولور

خراب آنکه این خانه گردد تمام   که باهم نسازند طبع و طعام
تمام خراب اول وقت اولور بو اوه   که بربریله دوزشمیه طبیعتله طعام

طبایع تر و خشك و گرمست و سرد   مرکب ازین چار طبعت مرد
زیرا طبیعت یاشدر قورودر اسیدر صووقدر   کشی بو درت طبیعتدن ترکیب اولمشدر

یکی زین چو بر دیگری یافت دست   ترازوی عدل طبیعت شکست
بری که بودردك غالب اوله برینه ظفر بوله   طبیعتك عدلی ترازوسنی خراب ایدر

اگر باد سرد نفس نگذرد   تف معده جان در خروش آورد
اگر طشرادن صووق نفس کچمیجك اولورسه   معده نك حرارتی جانی اضطرابه کتورر

وگر دیگ معده نجوشد طعام   تن نازنین را شود کار خام
اگر معده چولمکی قاینامیه طعامی   نازنین تنك کاری خام اولور یعنی بوزیلور

در اینان نبندد دل اهل شناخت   که پیوسته با هم نخواهند ساخت
بونلره کوکل بغلمز عاقل و دانا اولان   که متصل دوزلمش اولمزلر بونلر

توانایی تن مدان از خورش   که لطف حقت می دهد پرورش
تنك قوتلو یعنی بیکرن بلمه   که حقك لطفیدر که پرورش ویرور

بحقش که گر دیده بر تیغ و کارد   نهی حق شکرش نخواهی گذارد
انوك حقی که اگر کوزی قلیجه بچاغه اورسه   قویاسن انوك شکری حقنی اوده میزسن

چو رویی بطاعت نهی بر زمین   خدا را ثنا گوی و خود را مبین
چون یوزی طاعته قویاسن یره دستنه   خدایه ثنا ایله دخی کندوکی کورمه

گدا ایست تسبیح و ذکر و حضور   گدا را نباید که باشد غرور
گدالق در تسبیح و ذکر و حضور بونلر   گدایه کرکمز که اوله باشنده غرور

گرفتم که خود خدمتی کرده   نه پیوسته اقطاع او کرده
طوتهم که کندك خدمت ایلمش سن   متصل انوك رزقنی ییمدوکمی ایدی

در معنی ارادت

ارادت چوق بیانندەدر

نخست او ارادت بدل بر نهاد   پس این بنده بر آستان سر نهاد
اول اول ارادتی کوکله قودی   پس بوندن اشیکه باش قودی

گر از حق نه توفیق خیری رسد   کی از بنده خیری بغیری رسد
اگر حقدن خیره توفیق ایرشمزسه   قولدن کیمه خیری غیره ایرشدرر

زبان را چه منت که اقرار داد   ببین تا زبان را که گفتار داد
دله نه منت که اقرار ایلر   اوکا نظر ایله که دله کیم سوز ویردی

در معرفت دیده آدمیست   که بگشوده بر آسمان و زمیست
معرفت قپوسی ادمك کوزیدر   که اچلمش در کوك و یر جانبنه

کیت فهم بودی نشیب و فراز   گر این در نکردی بروی تو باز
قچن سن فهم ادردك اینشی یوقشی   اگر بو قپویی ایلمیدی یوزکه اچوق

سر آورد و دست از عدم در وجود   درین جود بنهاد در وی سجود
باشکی الوکی عدمدن وجوده کتوردی   بو وارلقده قودی انده سجود

وگرنه کی از دست جود آمدی   محالست کز سر سجود آمدی
یوقسه قچن الدن جومردلق کلوردی   محالدر که باشدن سجود کلیدی

بحکمت زبان داد و گوش آفرید   که باشند صندوق دل را کلید
حکمتیله دل ویردی قولق یاراتدی   که اولالر کوکل صندوقنه کلید

اگر نه زبان قصه برداشتی | کس از سر دل کی خبر داشتی
اگر دل قصه‌ٔ بیان ایلمسیدی | کمسه دل سرندن نچن خبر ویره بلوردی

وگر نیستی سعی جاسوس گوش | خبر کی رسیدی بسلطان هوش
اگر یوغ اولسه قولاغك جاسوسلغی سعیی | خبر نچن ارشدردك جان سلطاننه

مرا لفظ شیرین خواننده داد | ترا سمع دراک داننده داد
بکا اوقومق لفظن ویرلر شیرین دلذیذ | سکا دکلیجیلك قولاغنه ویردی

مدام این دو چون حاجبان بر درند | ز سلطان بسلطان خبر می برند
دایم که اکیسی قپوجیلر کبی قپولرده درلر | سلطاندن سلطانه خبر الوررلر

چه اندیشی از خود که فعلم نکوست | ازان در نگه کن که توفیق اوست
نه فکرادرسن کندکدن که فعلم ایودر | اول قپودن نظر ایله که اونك توفیقیدر

برد بوستان‌بان بایوان شاه | بنو تازه گل هم ز بستان شاه
الورر بوستانجی پادشاهك ایوانته

حکایت سفر هندوستان و ضلالت بت پرستان

شیخ سعدینك هندوستانه سفر ایتدوکی و بت پرستلرك ضلالتی بیاننده در

بتی دیدم از عاج در سومنات | مرصع چو در جاهلیت منات
بر بت کوردم فیلکو کندن سومنات ده | مرصع جاهلیتده کی منات کبی

چنان صورتش بسته تمثال‌گر | که صورت نه بندد ازان خوبتر
شویله صورت یازمش صورت ایدیجی | که صورت بغلمزاو نده کوزلــــــ

ز هر ناحیت کاروانها روان | بدیدار آن صورت بی روان
هر طرفدن کاروانلر روان اولوب در | اول جانسز صورتی کورمکه کلورلردر

طمع کرده رایان چین و چگل | چو سعدی وفا زان بت سنگدل
طمع ایلمش چین و چگل بکلری | سعدی کبی وفا اول طاش کوکللو بتدن

زبان آوران رفته از هر مکان | تضرع کنان پیش آن بی زبان
دل بیلوجیلر کیتمش هر مکاندن | تضرع ایدیجیلر اول دلسوزن اوکنده

فرو ماندم از کشف این ماجرا | که حیی جمادی پرستد چرا
عاجز قلدم بو ماجرانك کشفندن | که دیری جانسوزه نچون طپر

مغی را که با من سر و کار بود | نکوگوی و هم حجره و یار بود
بر کششنك که بنوم ایله باشی خوش ایدی | ایو سویلیجی دخی حجرمده یارم ایدی بنم

بنرمی بپرسیدم ای برهمن | عجب دارم از کار این بقعه من
ملایمت ایله صوردم ای کشیش ددم | عجبلر بن بو بقعه‌نك اشندنابن

که مدهوش آن ناتوان پیکرند | مقید بچاه ضلالت درند
که خلق بو کوجسز صورتك حیرانی اولمشلردر | بلکه ازغونلق قیوسنده مقید اولوب قلمشلردر

نه نیروی دستش نه رفتار پای | ورش بفکنی برنخیزد ز جای
نه انوك الینك قوتی وار دنه ایاغینك یوریمسی وار | اگر اونی یره براغه‌سن یرندن ایرقلمز

نه بینی که چشمانش از کهرباست | وفا جستن از سنگ چشمان خطاست
کورمزمی‌سن که کوزلری کهربادن در | وفا استمك طاش کوزلولردن خطادر

برین گفتم آن دوست دشمن گرفت | چو آتش شد از خشم و در من گرفت
بو سوزمدن اول دوست بنی دشمن طوتدی | اتش کبی اولدی قاقیدوغندن بکا اتلاندی

مغان را خبر کرد و پیران دیر | ندیدم دران انجمن روی خیر
بویك کششنه خبر ایلدی دخی کلیسانك پیرلری | کورمدم اول جمعیتده بن هیچ خیر یوزینی

فتادند گبران پازندخوان | چو سگ در من از بهر آن استخوان
دوشدیلر پازند اوقویجی کافرلر | ایت کبی بکا اول کموك ایچون اوتری

چو آن راه کج پیششان راست بود | راه راست در چشمشان کج نمود
چون اول اکری یول انلرك اوکنده طوغرو ایدی | طوغری یول انلرك کوزنده اکری ایدی

که مرد ارچه هشیار و صاحب دلست
بنزد یک بی دانشان جاهل است
کرا اکرچه عاقل دخی صاحب دل در
جاهللر قتنده کروا اول جاهل در
فرو ماندم از چاره همچون غریق
برون از مدارا ندیدم طریق
عاجز قلدم چاره دن صوبه غرق اولمش کبی
مدارادن غیر بر یول داخی کورمدم
چو بینی که جاهل بکین اندرست
سلامت بتسلیم و لین اندرست
چون کورەسن جاهل کینه بندی قاقیدی
اسنلاك تسلیم ده در داخی یومشاقلقده در
همین برهمن را استودم بلند
که ای پیر استاد و تفسیر و زند
همان کشیشی محکم اوکه باشلادم
که ای زند تفسیرنك اسنادی و عالمی
مرا نیز با نقش آن بت خوش است
که شکلی خوش و قامتی دلکش است
بکا داخی بو بتك نقشی خوش کلدی دیدم
که خوش شکلی و دلکش قامتی واردر دیدم
بدیع آمدم صورتش در نظر
ولیکن ز معنی ندارم خبر
بنم نظرمده اونك صورتی عجب کلدی
اما معنی یوزندن خبرم یوق در
که سالوک این منزلم عن قریب
بد از نیک کمتر شناسد غریب
که بن یا قنده بو منزله سالك اولدم
یبانجی ایودن ازرق آکلر غریب اولن
تو دانی که فرزین این رقعه
نصیحت کر شاه این بقعه
سن بلورسن که بو رقعه نك فرزینی سن
بو بقعه شاهنك بلکه نصیحت ایدیجیسی سن
چه معنیست در صورت این صنم
که اول پرستند کانش منم
نه معنی واردر بو بتك صورتنده
که اول اوکا طپانلردن بری بنم دیدم
عبادت بتقلید کمراهیست
خنک رهروی که آکاهی است
عبادت تقلید ایله ازغونلق در
سعادت اول یولارینك در که خبردار در
برهمن چو دعوی برافروخت روی
پسندید و گفت ای پسندیده جو
کشیشك چونکه دعوی یوزن اجدی
بکنوب دخی دیدی ای خوبی بکنلمش

سؤالت جمال است و فعلت جمیل
بمنزل رسد هر که جوید دلیل
سنك سؤالك جمال در دخی فعلك جمیل در
منزله ایرشور هر کم دلیل استرسه ددی
جز این بت که هر صبح از انجا که هست
برآرد بداد ار یزدان دو دست
بو بتدن غیری که هر صباح طوردیغی یردن
اللرینی قالدورر حق تعالی لایه
وگر خواهی امشب هم اینجا بباش
که فردا شود سر این بر تو فاش
اکر استرسك بو کیجه بونده کلیساده اول
که یارن سکا بونك سری آشکاره اوله ددی
شب آنجا بودم بفرمان پیر
چو بیژن بچاه بلا در اسیر
اول کیجه اونده اولدم کشیشك سوزیله
بیژن پهلوان کبی که بلا قیوسنده اسیر ایدی
شبی همچو روز قیامت دراز
مغان گرد من بی وضو در نماز
اول کیجه بکا قیامت کونی کبی اوزون اولدی
کشیشلر بنم یانمده آبدستسز نماز قلورلردی
کشیشان هرگز نیازرده آب
بغلها چو مردار در آفتاب
کشیشلر ایدی که یوزلری صو کورمه مش
قولتوقلری مردار ایدی کونشده کبی
مگر کرده بودم گناهی عظیم
که بردم در آن شب عذابی الیم
مکر بن اتدم ایدی اولا بر اولو کناه
که اول کیجه صباحه دك عذاب الیم چکدم
همه شب درین قید غم مبتلا
یکی دست بر دل یکی در دعا
بتون کیجه غم قیدنده مبتلا ایدم
بر الوم کوکلمده و بر الوم دعاده ایدی
که ناگه دهل زن فرو کوفت کوس
بخواند از فضای برهمن خروس
که ناکه طاولجی کوسنی چالدی صباح
کشیشك اوی صحراسندن خروس اوتدی
خطیب سیه پوش شب بی خلاف
برآورد شمشیر روز از غلاف
کیجه نك قرا کیر خطیبی خلاف سز انده
کون قلیجنی قیندن چقاردی کتوردی
فتاد آتش صبح در سوخته
بیکدم جهانی شد افروخته
دوشدی صبح آتشی کوندز قاونه
بر ساعت ده جهان منور اولدی

تو گفتی که در خطهٔ زنگبار | زیک کوشه ناکه درآمد تتار
سن دیردک که زنگبار خطه سندن | بر کوشه دن اکسوزن تتار چقا کلدی

مغان تبه رای ناشسته روی | بدید آمدند از در و دشت و کوی
اول فکری ازغون کشش کرکه یوزی یونماشلر | ظاهر اولدیلر دره دن اوه دن کویدن

کس از مرد در شهر واز زن نماند | دران بتکده جای درزن نماند
شهرده خوداردن و عورتدن کمسه قالمادی | اول کلیساده کمسنه کره جک یر قالمادی

من از غصه رنجور واز خواب مست | که ناکه تماثیل برداشت دست
بن غصه دن رنجور و اویقودن مست ایدم | که اکسوزن بت اللرن یوقارو قالدردی

بیکبار ازیشان برآمد خروش | تو گفتی که دریا درآمد بجوش
برا وغوردن بونلردن نوبادخروش کلدی | سن دیردک که دکیز قاینادی جوشه کلدی

چو بتخانه خالی شد از انجمن | برهمن نگه کرد خندان بمن
چون بتخانه خالی اولدی بو جمعیتدن | کشش بکا باقدی کولرک داخی ایتدی

که دانم ترا بیش مشکل نماند | حقیقت عیان گشت و باطل نماند
که بلورم سنک ارتق مشکلک قالمادی | حقیقت عیان اولدی داخی باطل قالمادی

چو دیدم که جهل اندرو محکمست | خیال محال اندرو مدغمست
چون کوردم که جهل اونده محکمدر | خیال باطل داخی اونده جمع اولمشدر

نیارستم از حق دگر هیچ گفت | که حق ز اهل باطل بباید نهفت
طاقتم قالمادی ایرو حقدن اونده سویلمکه | که حقی باطل اهلندن صقلامق کرکدر

چو بینی زبردست را زور دست | نه مردی بود پنجهٔ خود شکست
چون کوره سن ظالمک الی تولو و کوجلو | ارلک اولمز که کندو پنجه کی صیاسن

زمانی بسالوس گریان شدم | که من زانچه گفتم پشیمان شدم
بر زمان سالوسلق ایله اغلایجی اولدم | که بن اول دیدوکمه پشیمان اولدم

بگریه دل کافران کرد میل | عجب نیست سنگ ار بگردد بسیل
بنم اغلامامه کافرلرک کوکلی میل ایلدی | عجب دکلدر اکر سیل صوینه طاشی یووارلنسه

دویدند خدمت کنان سوی من | بعزت گرفتند بازوی من
سکردشلر خدمت ایدرک بندن یکا | عزت و حرمت ایله بنم قولمی طوتدیلر

شدم عذر گویان بر شخص عاج | بکرسی زر کوفت بر تخت ساج
واردم عذر دیلورک اول بتک یانینه | التون کرسی اوزرنده ابنوسی تخت اوزرینه

بتک را یکی بوسه دادم بدست | که لعنت برو باد و بر بت پرست
بتجوکزک النی اکرا اهل واردم اوپدم | که لعنت اوکا اولسون داخی وکا طپانه اولسون

بتقلید کافر شدم روز چند | برهمن شدم در مقالات زند
تقلید ایله کافر اولدم بر نیچه کون | بنده برکشش اولدم زند مقالاتنده

چو دیدم که در دیر گشتم امین | نگنجیدم از خرمی در زمین
چون کوردم که کلیساده امین اولدم | صغشمادم شادلقدن یر یوزینه

در دیر محکم ببستم شبی | دویدم چپ و راست چون عقربی
کلیسانک قپوسنی محکم بغلادم بر کیجه | یلدم یوپردم صاغه صوله عقرب کبی

نگه کردم از زیر تخت و زبر | یکی پرده دیدم مکلل بزر
باقدم انده تختک التنده داخی اوستنده | بر پرده کوردم کلیدلو التون کلید ایله

پس پرده مطران آذرپرست | مجاور سر ریسمانی بدست
پرده نک اردنده براوده طوتجی کشش | مجاور اولوب اونورشن اللرنده

بفورم در آن حال معلوم شد | چو داود کاهن برو موم شد
همان اول ساعت بکا احوال معلوم اولدی | داود پیغمبر کبی دمر اوکا موم اولدی

که ناچار چون در کشد ریسمان | برآرد صنم دست فریاد خوان
که ناچار چون ایپی چکه اول کشش انده | بت قالدرر الن فریاد ایده رک

برهمن شد از روی من شرمسار　　که شنعت بود بخیه بر روی کار
کشش بنوم یوزمدن اونده اوتاندی　　که شنعت اولور نکنده ایش یوزنده

بتازید و من در پیش تاختم　　نگونش بچاهی در انداختم
صچرادی کشش بن همان اردنه دوشدم　　برقو یویه باشنی اشغه ملعونی دوشردم

که دانستم ار زنده آن برهمن　　بماند کند سعی در خون من
که بلدم اکر دیری قلورسه اول کشش　　بنم قانمه اچمکه سعی ایدر البته اونده

پسندد که از من برآید دمار　　مبادا که سرّش کنم آشکار
استر که بندن انتقام آله اونده　　اولمایه که انوک سرّینی اشکار ایلیم دیو

چو از کار مفسد خبر یافتی　　ز دستش برآور چو دریافتی
چون بر مفسدک اشندن خبردار اولدک　　انوک حقندن کل چون اوکا فرصت بولدک

که گر زنده‌اش مانی ای بی‌خبر　　نخواهد ترا زندگانی دگر
که اکر دیری قله اول وسن ای خبرسز　　استمز که اول سنی ارتق دیری قویا

وگر سر بخدمت نهد بر درت　　اگر دست یابد ببرّد سرت
اکر سنک ایشوکگه خذمتوکه باش قویا　　اکر فرصتک بوله همان باشوکی کسر

فریبنده را پای در پی منه　　چو رفتی و دیدی امانش مده
الدایجی نک ایزینه صاقن ایاق قومه　　چون کتدک دخی کوردک اوکا امان ویرمه

تمامش بکشتم بچوب و بسنگ　　نکردم در ان کار خیری درنگ
اول کشش طاشله اغاجله تمام اولدردم　　ایلمدم اول خیر اشده هیچ اکلنمک

چو دیدم که غوغایی انگیختم　　رها کردم آن بوم و بگریختم
چون کوردم که بر غوغا قوپاردم انده　　اول یری ترک ایدوب همان قاچدم

چو اندر نیستانی آتش زدی　　ز شیران بپرهیز اگر بخردی
چون قامشلغه اود اوردک　　ارسلانلردن صاقن اکر عاقلسک

مکش بچهٔ مار مردم گزای　　چو کشتی در ان خانه دیگر مپای
اولدرمه ادم اصرجی ایلان یاوروسن　　چون اولدردک اول اوده ایرق طورمه

چو زنبور خانه بیاشوفتی　　گریز از محلت که گرم اوفتی
چون اری‌نک اوینی قوزغادک　　قاچ اول محلدن که ایستی دوشدک

بچابک‌تر از خود مینداز تیر　　چو افتاد دامن بدندان بگیر
کندوکدن چوق‌که صاقن اوق اتمه　　چون دوشدی اتکنی دیشوکله طوت

در اوراق سعدی چنین پند نیست　　که چون پای دیوار کندی مایست
سعدینک اوراقنده بو نصیحت یوقدر　　که چون دیوار ایاغن قازدک انده طورمه

بهند آمدم بعد ازان رستخیز　　وز انجا براه یمن تا حجیز
هنده کلدم اول قیامتدن صوکره　　اوندن یمن یولنه کردم تامکیه دک کتدم

ازان جمله تلخی که بر من گذشت　　دهانم جز امروز شیرین نگشت
اول جمله دن اجیلق که بکا کچدی　　بنم اغزم بوکوندن غیری طتلو اولمادی

در اقبال و تأیید بوبکر سعد　　که مادر نزاید چو او قبل و بعد
سعد اوغلی بوبکرک دولت و سعادتنده　　که برانا طوغورمادی انوک کبی اوکده صوکره

ز جور فلک دادخواه آمدم　　درین سایه گستر پناه آمدم
فلک جورندن اوکا دادلیو کلدم　　بو کولکه دوشیجی یه صغنو کلدم

دعاگوی این دولتم بنده‌وار　　خدایا تو این سایه پاینده دار
بو دولتک دعاجیسی بن قول کبی　　یارب سن بو کولکه یی باقی طوت

که مرهم نهادم نه درخورد خویش　　که درخورد انعام و اکرام خویش
که مرهم قودی بنم یرامه لایق اولماش اکی　　بلکه کندو انعام واکرامنه لایق اولانی قودی

کی این شکر نعمت بجای آورم　　وگر پای گردد بخدمت سرم
که بو نعمت شکرینی یرینه کتوره‌م　　اکر ایاق ایلیه حذمته بنم باشوم

فرح یافتم بعد از آن بندها
شادلق بولدم اول بندلردن صوکره
هنوزم بگوش است از آن پندها
داخی قولاغمده در اول اوکوتلردن

یکی آنکه هر گه که دست نیاز
بري اول که هر وقت که نیازلي بن
بر آرم بدرگاه دانای راز
قالدرم رازبلیجی عالمك درگاهنه

بیاد آید آن لعبت چینیم
یاده کلور اول چینی بتك احوالي
کند خاک در چشم خود بینیم
ایدر خودبینلکوم کوزینك اچینه طپراق

بدانم که دستی که بر داشتم
بلورم که برالي که قالدروردم نیازه
بنیروی خود بر نیفراشتم
کندو قوتم ایله قالدرمازن اونده

نه صاحبدلان دست بر می کشند
صاحب دللر اللرن چکمزلر زیرا بلورلر
که سررشته از غیب در می کشند
که ایلك اوجنی غیبدن چکرلر اونلر

در خیر باز است و طاعت ولیک
خیرله طاعت قپوسی اچوق در اما
نه هر کس تواناست بر فعل نیک
هر کشی قادر دکل در ایو ایش اشلمکه

همین است مانع که در بارگاه
مانع اولان انجق بو در که بارگاه ده
نشاید شدن جز بفرمان شاه
اولمق اولمز حق بویر دغندن غیري

کلید قدر نیست در دست کس
قدر کلیدي کیسنك الندة دکل در
توانای مطلق خدایست و بس
قادر بر کمال الله در انجق جمیعی یرده

پس ای مرد پوینده بر راه راست
پس ای یلیجی کشي طوغري یولده
ترا نیست منت خداوند راست
منت سنك دکل در اللهك در

چو در غیب نیکو نهادت سرشت
چون غیب ده ایو یرا تمشدر سني الله
نیاید ز خوی تو کردار زشت
کلمز سنك خویکدن چرکین عمل

ز زنبور کرد این حلاوت پدید
آرپدن ایلدي بو حلاوتي ظاهر
همان کس که در مار زهر آفرید
اول کمسه کزهري ده یلانده یرآتدي

چو خواهد که ملک تو ویران کند
چون دلیه که سنك ملکوکي ویران ایده
نخست از تو خلقی پریشان کند
اول سندن خلقي پریشان ایلر

وگر باشدش بر تو بخشایشی
اکر اولوك سکا اسرکه سي اولا
رساند بخلق از تو آسایشی
ارشدورر خلقه سندن راحتلك

تکبر مکن بر ره راستی
اولولق ایلمه طوغرو یولده ایسك
که دستت گرفتند و برخاستی
که سنك الوکي طوتیلر داخي قلقدك

سخن سودمندست اگر بشنوی
سوز فایده لودر اکر اشیدرسك
بمردان رسی گر طریقت روی
ارنلره ایرشورسن اکر طریقتده کیدرسك

مقامی بیابی گرت ره دهند
بر مقام بولورسن اکر سکا یول ویره لر
که بر خوان عزت سماطت دهند
که عزت صفره سنده سکا سماط ویره لر

ولیکن نباید که تنها خوری
اما کرکمز که اول طعامي یالکز یيه سن
ز درویش درمنده یاد آوری
درمانسز درویشلردن یاد کتوره سن

فرستی مگر رحمتی در پیم
کوندره سن مکر بر رحمت بنم اردمجه
که بر کرده خویش واثق نیم
که بن کندو عملومه طیانمازن

باب نهم در توبه و نظر در آخرت

طقوزنجي باب توبه بیاننده در و آخرته نظر اتمکده در

بیا ای که عمرت بهفتاد رفت
کل ای فلان که سنك عمرك یتمشه کتدي
مگر خفته بودی که بر باد رفت
مکر اویومش ایدك که یل کتدي

همه برگ بودن همی ساختی
هپ قرانوب جمع اتمك اوزره اولدوك
بتدبیر رفتن نپرداختی
هیچ کتمك یراغني قایروب ایلمادك

قیامت که بازار مینو نهند
قیامتده که جنت بازارن قورلر
منازل باعمال نیکو دهند
منزللري هر کشینك عمللرینه کوره قورلر

بضاعت بچندانکه آری بری
سرمایه‌یی نه قدر که کتورسك اول قدر الورسن
وگر مفلسی شرمساری بری
اگر مفلس ایسك اوتانمقلق الیلترسن

که بازار چندانکه آگنده‌تر
که بازار نه قدر طولو ایسه اسبابدن
تهی دست را دل پراگنده‌تر
الی بوشك کوکلی پراکنده اولور

ز پنجه درم پنج اگر کم شود
اللی اقچه‌دن اگر بیش اقچه اکسلسه
دلت ریش سرپنجهٔ غم شود
کوکلك یرالو اولور دخی غم سرپنجه‌سی اولور

چو پنجاه سالت برون شد ز دست
چون اللی یلك الدن طشره کیتدی
غنیمت شمر پنج روزی که هست
غنیمت صای بیش کونی که واردر

اگر مرده مسکین زبان داشتی
اگر مسکین اولونك دیلی اولیدی
بفریاد و زاری فغان داشتی
فریاد و زارلیغله فغان ایدردی

که ای زنده چون هست امکان گفت
ای دیری چون سویلمکه قدرتك واردر
لب از ذکر چون مرده برهم مخفت
دوداغوکی ذکردن اولو کبی یومه

حکایت پیرمرد و تحسر او بر روزگار جوانی

اول پیرك حکایه‌سی در وانوك تحسری در یکیتلك روزکارنه

شبی در جوانی و طیب نعم
بر کیجه یکیتلکده دخی کوکلك ایو اچلکده
جوانان نشستیم چندی بهم
یکیتلرله اوتورمشدق برنیچه بربیرده

چو بلبل سرایان چو گل تازه‌روی
بلبل کبی ارلایجی دخی گل کبی تازه یوزلو
ز شوخی در افکنده غلغل بکوی
شوخلقدن محله‌یه غلغله دوشمشدی

جهاندیده پیری ز ما برکنار
برجهان کورمش پیر بزدن برکنارده
ز دور فلک لیل مویش نهار
فلکك دورندن انوك قیللی کیجه‌سی کوندز اولمش

چو فندق دهان از سخن بسته بود
فندق کبی اغزی سوزدن باغلنمش ایدی
نه چون ما لب از خنده چون پسته بود
بزجلین کولمکدن اغزی فستق کبی کل ایدی

جوانی فرا رفت کای پیرمرد
بر یکیت قارشو واردی که ای پیر کشی
چه در کنج حسرت نشینی بدرد
نیچون حسرت بوجاغنده دردله اوتورورسن

یکی سر برآر از گریبان غم
بر باش قالدور غم یقاسندن
بآرام دل با جوانان بچم
کوکل حضوریله یکیتلرله صالنه ددی

برآورد سر سالخورد از نهفت
باش قالدردی روزکار کچورمش پیر
جوابش نگر تا چه پیرانه گفت
انوك جوابنی کور نیجه پیرانه ویردی

چو باد صبا در گلستان وزد
چون صبا یلی گلستانده اسه
چمیدن درخت جوانرا سزد
صالنماق یکیت اغاجلره یراشور

چمد تا جوانست و سرسبز خوید
صالنور تا یکیتدر حاصل یاشل ایکن
شکسته شود چون بزردی رسید
صنوقلق ایرشور چون صارلیغه ایرشور

بهاران که باد آورد بید مشک
یازلرکه یل کتوره سوکوت اغاجنی
بریزد درخت گشن برگ خشک
دوکر بویك اغاج قوری یپراغنی

نزیبد مرا با جوانان چمید
یراشمز بکا یکیتلرله صالنمق
که بر عارضم صبح پیری دمید
که بنم یکاغمده پیرلك صباحی بلوردی

بقید اندرم جره بازی که بود
بنم دوزاغمده بر شاهین یاورسی که واردی
دمادم سر رشته خواهد ربود
وقت وقت ایلك اوجنی قاپمق استردی

شما راست نوبت برین خوان نشست
سزلکدر نوبت بو سفره‌ده اوتورمق
که ما از تنعم بشستیم دست
که بز تنعمدن ال یویب طوررز

چو بر سر نشست از بزرگی غبار
چون باشمه اوتوردی اولولقدن توز
دگر چشم عیش جوانی مدار
ایرق درلك امیدنی یعنی یکیتلکی بندن اوما

مرا برف باریده بر پر زاغ
بنم قرغه قنادی اوزرنه قار یغمشدر
نشاید چو بلبل تماشای باغ
کرکمز بلبل کبی باغ تماشاسی ایتمك

کند جلوه طاووس صاحب جمال
چه میخواهی از زاغ برکنده بال
ایدر جلوه صاحب جمال اولان طاوس
نه استرسن قنادی یولونمش قارغه‌دن

مرا غله تنگ اندر آمد درو
شما را کنون می دمد سبزه نو
بنم غنیمده طار کلدی بچلمکه یعنی تمام اولدی
سزدك شمدی بلوردی یکی اکینکوز

گلستان ما را طراوت گذشت
که گل دسته بندد چو پژمرده گشت
بنم کلستانمك تازه لکی کچدی
کم کلدن دسته بغلر چون صولمش اولیجق

مرا تکیه جان پدر بر عصاست
دگر تکیه بر زندگانی خطاست
بنم طیانجاغم باباجانی عصادر
ایرق دیرلکه طیانمق خطادر

مسلم جوانراست بر پای جست
که پیران برند استعانت بدست
ایاغ اوزره صیچرامق یکیتلره مسلّم‌در
که پیرلر یاردیم الندن اومارلر

گل سرخ رویم نگر زر ناب
فرو رفت چون زرد شد آفتاب
بنم یوزومك قزل کلی صاری اولدی
طولندی چون صاراردی افتاب

هوس پختن از کودک ناتمام
چنان زشت نبود که از پیر خام
هوس قایناتمق بالغ اولمادق اوغلنجقدن
شویله چرکن اولمز که خام قوجادن

مرا می بباید چو پیران گریست
ز شرم گناهان نه پیرانه زیست
بکا کرك در پیر کبی اغلامق
قوجالقده قزاندوغم کناهلردن اوتانوب

نکو گفت لقمان که نازیستن
به از سالها در خطا زیستن
ایو دیدی لقمان که دیریلمه مك اولمك
یکدر ییللرله خطا اوزره دیرلمکدن

هم از بامدادان در کلبه بست
به از سود و سرمایه دادن ز دست
هم صباحدن دکان قپوسن بغلامق
یکدر فایده‌دن دخی سرمایه‌دن که الدن کتمش اوله

جوان تا رساند سیاهی بنور
برد پیر مسکین سفیدی بگور
یکیدك تا قراسی اغاریشنجه
التوره مسکین پیری اقلق مقبره‌یه

حکایت

کهن سالی آمد بنزد طبیب
ز نالیدنش تا بمردن قریب
برچوق یشامش کلدی بر طبیبك یاننه
اکلمکدن تا اولمکه یاقن اولمش

که دستم برگ بر نه ای نیک رای
که پایم همی بر نیاید ز جای
که الوکی بنم طمارمه قوای ایو فکرلو
که ایاغم یردن قالقماز اولدی

بدان ماند این قامت خفته ام
که گویی بگل در فرو رفته ام
اکا بکزر بو بنم اکلمش قامتم
که دیه سن بالچغه یاتدم مجالم قالمادی

بدو گفت دست از جهان در گسل
که پایت قیامت برآید ز گل
طبیب اوکا ایتدی الوکی جهاندن اوز
که سنك ایاغك قیامتده چقار بالچقدن

نشاط جوانی ز پیران مجوی
که آب شده باز ناید بجوی
یکتلك شنلکنی پیرلردن استمه
که اقمش صو کروارمغه کلمز

اگر در جوانی زدی دست و پای
در ایام پیری بهش باش و رای
اگر یکتلکده ال ایاق اوردیسن
پیرلك ایامنده عقل و فکر اوزره اول

چو دوران عمر از چهل در گذشت
مزن دست و پا کابت از سر گذشت
چون عمر دورانی قرقدن کچدی
ال ایاق اورمه که صو باشندن اشدی

نشاط از من آنگه رمیدن گرفت
که شامم سپیده دمیدن گرفت
شادلق بندن اول وقت اورکدی
که بنم کیجم اغارمغه باشلادی

بباید هوس کردن از سر بدر
که دور هوسبازی آمد بسر
کرك در هوسی باشدن چقارمق
که هوسبازلق دوری باشه واردی

بسبزی کجا تازه گردد دلم
که سبزی بخواهد دمید از گلم
یاشللغله قنده تازه اولور بنم کوکلم
که بنم بالچغمدن یاشللق چقاجقدی

تفرج کنان در هوا و هوس
تفرج ایدرك هوا و هوس ایله
گذشتیم بر خاک بسیار کس
کچدك چوق کشینك طپراغی اوستندن

کسانی که دیگر بغیب اندرند
نیچه لر داخی که غیبده دوررلر
بیایند و بر خاک ما بگذرند
کله لر داخی بزوم طپراغمزه کچه لر

الا آنکه بر خاک ما بگذری
ای شونلر که بزوم طپراغمزدن کچه سنز
بخاک عزیزان که یاد آوری
عزیزلر طپراغنی حقی بزه یاد ایده سنز

دریغا که فصل جوانی برفت
حیف که جوانلق زمانی کتدی
بلهو و لعب زندگانی برفت
اوینامق و کلمك ایله عمرمز کتدی

دریغا چنان روح پرور زمان
حیف شویله این جان بسلدر زمان
که بگذشت بر ما چو برق یمان
که بزوم اوزرمزدن یمن برقی کبی کچدی

ز سودای آن پوشم و این خورم
انی کیه یین و بونی ییه یین سوداسندن
نپرداختم تا غم دین خورم
خلاص اولمادم که تا دین غمنی ییم

دریغا که مشغول باطل شدیم
حیف که باطل اشلره مشغول اولدق
ز حق دور ماندیم و غافل شدیم
حقدن اراق قالدق داخی غافل اولدق

چه خوش گفت با کودک آموزگار
نه خوش دیدی اوغلنجوغه استادی
که کاری نکردیم و شد روزگار
که بر ایش اشلمدك داخی روزکار کتدی

اگر در سرای سعادت کس است
اگر سعادت سراینده کمسه وار ایسه
ز گفتار سعدیش حرفی بس است
که سعدینك سوزلرندن اکا بر حرف ییتر

گفتار اندر غنیمت شمردن قوت جوانی پیش از ضعف پیری

بو سوز یکیتلك قوتنی غنیمت بلمك بیاننده در پیرلك ضعیفلکندن اوکدن دیدی

جوانا ره طاعت امروز گیر
ای یکیت طاعت یولن بوکون طوت
که فردا جوانی نیاید ز پیر
که یارین یکیتلك کلمز پیرلکدن

فراغ دلت هست و نیروی تن
کوکل فراغتی وار و تن قوتی وار کن
چو میدان فراخست گویی بزن
چو میدان کیكدر طوپی اور اکورد

من آن روز را قدر نشناختم
بن اول کونك قدرنی اکلامادم
بدانستم اکنون که در باختم
شمدی بلدم که ضایع ایلدم کتدی

قضا روزگاری ز من در ربود
قضا روزکاری بندن قاپدی
که هر روزم از وی شب قدر بود
که اوندن هر کونم بر قدر کیجسی ایدی

چه کوشش کند پیر خر زیر بار
نه چالشسن قوجه اشك یوك التنده
تو می رو که بر باد پایی سوار
سن کیت که یل ایاقلویه سوارسن

شکسته قدح ور ببندند چست
صنمش قدحی اگر کرو برکیدرلرسه
نیاورد خواهد بهای درست
اول قدح صاغ بهاسنی کتورمز

کنون کوفتادت بغفلت ز دست
شمدی که سنك الوکدن غفلت ایله دوشدی
طریقی ندارد بجز باز بست
بر یولی یوقدر کرو کلمکدن غیری یعنی توبه

که گفتت بجیحون در انداز تن
کم دیدی سکا که کندوکی جیحونه آت
چو افتاد هم دست و پایی بزن
چون دوشدك الوك ایاغکله چالش

بغفلت بدادی ز دست آب پاک
غفلت ایله ویردك الوکدن پاك صویی
چه چاره کنون جز تیمم بخاک
نه چاره شمدی طپراغله تیمم اتمکدن غیری

چو از چابکان در دویدن گرو
چون چابکلردن سکرتمکده اوج
نبردی هم افتان و خیزان برو
الیمدوك باری دوشه قلقه یولده کیت

گران باد پایان برفتند تیز
اگر اول یل ایاقلولر سندن تیز کتدیلر ایسه
تو بی دست و پای از نشستن مخیز
سن السز ایاقسز اوتورمقدن طورمه

الا ای هنرمند بسیار هوش
کل امدی ای هنرلو چوق عقللو کمسه
اگر هوش داری بمن دار گوش
اگر باشوکده عقلك وار ایسه قولاغك بکا طوت

بلند آسمان زیر پای آوری / اگر پند سعدی بجای آوری
یوجه فلکی ایاغك آلتنه کتورسن / اکر سعدینك اوکودینی یرینه کتورسن

حکایت در معنی ادراک پیش از فوت

بو حکایه ادراشمك معناسنده در فوت اولمادن اوك

شبی خوابم اندر بیابان فید / فرو بست پای دویدن بقید
بر کیجه فید بیاباننده اویقوم / ایاغمی یورمکدن بند اوب بغلدی

شتربانی آمد بهول و ستیز / زمام شتر بر سرم زد که خیز
دوه جی کلدی هیبت ایله و خشم ایله / دوه نك یولارینی باشمه اوردی که قالق

مگر دل نهادی بمردن ز پس / که بر می نخیزی ببانگ جرس
یوقسه شمدن کرو اولمکه کوکلکی قودك / که قالقمزسن چاك آوازی ایله

مرا همچو تو خواب خوش در سرست / ولیکن بیابان به پیش اندرست
بنده سنك کبی خوش اویقو باشمده در / اما بیابان اوکومده در چراسی وار در

تو کز خواب نوشین ببانگ رحیل / نخیزی دگر کی رسی در سبیل
سن که طتلو اویقودن کوچ آوازیله / قلقمزسن بایتجان ایرشورسن یولا

فرو کوفت طبل شتر ساربان / بمنزل رسید اول کاروان
چالدی دوه طبلن ساربان کوچ ... / منزله ارشدی کاروانك اولی

خنک هوشیاران فرخنده بخت / که پیش از دهل زن بسازند رخت
سعادتلو اول عاقلر و فرخنده بختلولر / که طاولجیدن اوکدین اسبابن دوزدی

بره خفتگان تا برآرند سر / نه بینند ره رفتگان را اثر
یولده اویومشلر تا باشلرن قالدیرنجه / کورمزلر یول کیدنلردن هیچ اثر

سبق برد رهرو که برخاست زود / پس از قفل بیدار بودن چه سود
منزل الدی یولجی که ار کن قالقدی / قافله کتدکدن صکره اویانق نه فایده

یکی در بهاران بیفشاند جو / چه گندم ستاند بوقت درو
بر بهارلرده ارپا صاچمش در / نیچه بغدای کوتوره بیچین وقتنده

کنون باید ای خفته بیدار بود / که مرگ اندر آرد ز خوابت چه سود
شمدی کرك دری ای اویومش اویانق / که اولم کلیجك خوابدن نه فایده سود وار در

چو شیبت درآمد بروی شباب / شبت روز شد دیده برکن ز خواب
چون توجه قیلدی سنك یکیتلك یوزینه / سنك کیجه ك کوندز اولدی کوزکی اویقودن آچ

من آن روز برکندم از عمر امید / که افتادم اندر سیاهی سپید
بن اول کون عمردن امید کسدم / که دوشدی بنم قرامه اقلق

دریغا که بگذشت عمر عزیز / بخواهد گذشت این دمی چند نیز
دریغا که کچدی عمر عزیز / کچیسر دخی بو برقاچ دم داخی

گذشت آنچه در ناصوابی گذشت / و زین نیز دم در نیابی گذشت
کچدی اول خود که برامزلقده کچدی / بوندن داخی دم بولمزسن که کچه

کنون وقت تخمست اگر پروری / گر امیدواری که خرمن بری
شمدی تخم وقتی در اکر بسلرسك / کر امیدك وار ایسه که خرمن کتورسن

بشهر قیامت مرو تنگدست / که وجهی ندارد بحسرت نشست
قیامت شهرینه الی طار کتمه / کموك الجسی یوقدر حسرت ایله اوتورمقده

اگر چشم عقلست و تدبیر و گور / کنون کن که چشمت نخوردست مور
اکر سنك عقلك کوزی و کورك تدبیرین دسه / شمدی ایله که کوزکی قاریجه یمدی

بمایه توان ای پسر سود کرد / چه سود افتد آنرا که سرمایه خورد
سرمایه ایله ای اوغل فایده ایتمك اولور / نه فایده ایدر اول کسه که سرمایه یدی

کنون کوش کاب از کمر در گذشت / نه وقتی که سیلاب از سر گذشت
شمدی دوریش که صو بلدن کچدی / اول وقت دکل که سیلاب باشدن کچه

کنون باید عذر تقصیر گفت / نه چون نفس ناطق ز گفتن بخفت
شمدی کرك سکا اکسوکلك عذرن اغلك / نفس ناطق کبی سویلمکدن اویومایاسن
کنونت که چشمست اشکی ببار / زبان در دهانست عذری بیار
شمدی که سنك کوزك وار یاش آقیت / دلوك اغزکده ایکن عذر کتور طورمه
نه پیوسته باشد روان در بدن / نه همواره گردد زبان در دهن
متصل اولماز جان بدن ایچنده / دایم اولمز دل اغز اچنده
ز دانندگان بشنو امروز قول / که فردا نکیرت بگیرد بهول
عالملردن ایشت بوکون سوزی / که یارن منکر ونکیر سنی قورقودر هیبت ایله
غنیمت شمار این گرامی نفس / که بی مرغ قیمت ندارد قفس
غنیمت صای بو عزیز نفسی / که قوشسز قیمتی اولماز قفسك
مکن عمر ضایع بافسوس و حیف / که فرصت عزیزست والوقت سیف
ایله عمری ضایع حیف ودریغله / که فرصت عزیزدر دخی وقت کسکن قلیجدر

حکایت

قضا زنده را رگ جان برید / دگر کس بمرگش گریبان درید
قضا بر دیرینك جانی طمرن کسدی / بر غیری کمسه انوك اولومنه یقاسن یرتدی
چنین گفت بیننده تیز هوش / چو فریاد و زاری رسیدش بگوش
شویله ددی تیز عقللو کوریجی کمسه / چون فریاد وزاری انوك قولاغنه ارشدی
ز دست شما مرده بر خویشتن / گرش دست بودی دریدی کفن
سزك الوکزدن اولو اوستنده کی / کفننی یرتردی اکر النده اولایدی
که چندین ز تیمار و دردم مپیچ / که روزی دو پیش از تو کردم بسیچ
که بو قدر محنتدن دخی دردمدن انجنمه / که بر ایکی کون سندن اوك یراغ ایدوب کتدم

فراموش کردی مگر مرگ خویش / که مرگ منت ناتوان کرد وریش
اونتدك اولا مکر کندو اولوموکی / که بنم اولومم سنی ضعیف ایتدی دخی یارالو ایتدی
محقق چو بر مرده ریزد گلش / نه بر وی که بر خود بسوزد دلش
محقق درچو صولمش اولور انوك کلی / اوکا دکل که کندویه ییانار انوك کوکلی
ز هجران طفلی که در خاک رفت / چه نالی که پاک آمد و پاک رفت
اوغلانجوغك اولومنه که طپراغه کتدی / نه اغلرسن که پاك کلدی پاك کتدی
تو پاک آمدی بر حذر باش و پاک / که ننگست ناپاک رفتن بخاک
سن پاك کلدك حذر اوزره اول دخی تورقوادن / که چرکیندر مردانه کتمك طپراغه اچی
کنون باید این مرغ را پای بست / نه ز آنگه که سررشته بردت ز دست
شمدی کرك دربو قوشك اياغن بغلامق / اول دکل که ايلوكك اوجی الدن کیده
نشستی بجای دگر کس بسی / نشیند بجای تو دیگر کسی
اوتوردك غیریلرك یرنه سن چوقلق / اوتورر سنك یرکده غیری کمسنه
اگر پهلوانی و گر تیغ زن / نخواهی بدر بردن الا کفن
اکر پهلوان ایسك وکر قلیج اوروجی ایسك / دنیادن نسنه ایلتمزسن الا کفن التورسن
خر وخش اگر بگسلاند کمند / چو در ریگ ماند شود پای بند
انوك چقاسی اکر کمندی قیرارسه / چون قومده قاله اولور پای بند
ترا نیز چندان بود دست زور / که پایت نرفتست در ریگ گور
سنکدخی اولقدر اولور الوك قوتی / که سنك اياغك کتمامش در مقبره قومنه
منه دل برین سالخورده مکان / که گنبد نپاید برو گردکان
کوکل ورمه بو یبشامش مکانه / که بو بر کنبد در اوننده قوز قرار المیز
چو دی رفت و فردا نیامد بدست / حساب از همین یکنفس کن که هست
چون دون کتدی یارن اله کلمز / حسابی همان بو بر نفسدن ایله که واردر

حکایت

فرو رفت جم را یکی نازنین
قوت اولدی جمك برنازنيني
کفن چون کرمش ابریشمین
کفن ایلدی ایسك قوردی کبی آکا ابریشمدن

بدخمه درآمد پس از چند روز
قبرنه کلدی بر قاچ کوندن صوکره
که بروی بگرید بزاری و سوز
که اوکا اغلایه زار ایله و سوز ایله

چو پوسیده دیدش حریرین کفن
چون چوریمش کوردی انوك ابریشیم کفنن
بفکرت چنین گفت با خویشتن
فکر ایدرك شویله ددی کندو کندویه

من از کرم برکنده بودم بزور
بن قورددن قوپاردم ایدی کوجله
بکندند از و باز کرمان گور
قوپاردیلر قورتلر کنه اوندن قبرده

درین باغ سروی نیامد بلند
بو باغده بر سرو یوجلمز
که باد اجل بیخش از بن نکند
که اجل یلی انوك كوكنی دبندن قوپارمدی

قضا نقش یوسف جمالی نکرد
قضا یوسف جمالی نقش ایلمدی
که ماهی گورش چو یونس نخورد
که قبر بالیغی انی یونس کبی یمدی

دو بیتم جگر کرد روزی کباب
بیم اکی بیتم برکون جکر کباب ایلدی
که می‌گفت گوینده با رباب
که ددی برکوینده رباب ایله

دریغا که بی ما بسی روزگار
بسی تیر و دیماه و اردیبهشت
نیجه یایی آیی دقیش ایبی دبهار ایبی
برآید که ما خاک باشیم و خشت
کلا کیچه که بز طپراق اولایوز و کرپیچ اولایوز

حکایت عابد و خشت زرین

بر عابد حکایه سید را التون کرپیچ ایله

یکی پارسا سیرت و حق پرست
بریسی پارسا سیرتلو دانی حقه طاپوجی ایدی
فتادش یکی خشت زرین بدست
انوك النه برکون بر التون کرپیچ دوشدی

سر هوشمندش چنان خیره کرد
انوك عقللو باشنی شویله بولاندردی
که سودا دل روشنش تیره کرد
که سودا انوك روشن کوکلنی قرا کو ایلدی

همه شب در اندیشه کین گنج و مال
بتون کیجه فکرده ایدی که بو کنج و مال
در و تا زیم ره نیابد زوال
بکا او بونجیادك یتر هرکز او کا زوال کلمز

دگر قامت عجزم از بهر خواست
دخی قامتمی عجزله دله مکدن اوتری
نباید بر کس دوتا کرد و راست
کرکمز کمسه یاننده اکی قات ادم دخی طوغولدم

سرایی کنم پای بستش رخام
بر سرای یاپیم انوك بنیادنی مرمردن ادم
درختان سقفش همه عود خام
انوك سقفی اغجلرینی خام عود اغجندن ایدم

یکی حجره خاص از پی دوستان
بر حجره یاپیم خاص دوستلر ایچون
در حجره اندر سرا بوستان
حجره‌نك قپوسنی بستان سرا ینه اچام

بفرسودم از رقعه بر رقعه دوخت
اوصاندم یاما یاما اوستنه دیکمکدن
تف دیگران چشم مغزم بسوخت
چولمك دوتنی کوزومی دخی بینومی یقدی

وگر زیر دستان برندم خورش
دخی فقیرلره ومسکینلره طعام دیرم
براحت دهم روح را پرورش
راحت ایله ویرم روحمه پرورش

بسختی بکشت این نمد بسترم
قاتیلغله اولدردی بو کیجه بنی دوشکم اولدی
روم زین سپس عبقری گسترم
وارورب شمدن کروا ابریشیم دوشنه ین

خیالش خرف کرد و کالیوه رنگ
خیالی انی بونادی و دیوانه رنك ایدی
بمغزش فرو برده خرچنگ چنگ
انوك بینی سنه بنکچ پنجه سن صوقدی

فراغ مناجات و رازش نماند
مناجاتدن فراغی دخی انوك رازی قلمادی
خور و خواب و ذکر و نمازش نماند
یمه سی و یوماسی ذکری نمازی قلمادی

بصحرا برآمد سر از عشوه مست
صحرایه کلدی باشنی غرور دن مست
که جایی نبودش قرار نشست
که بر یرده اولمادی انوك قراری یری

یکی بر سر گور گل می سرشت | که حاصل کند زان گل گور خشت
بري بر قبرك اوجنده بالچيق يوغرردي | كه حاصل ايده اول قبرك بالچغندن كرپچ

باندیشه در خود فرو رفت پیر | که ای نفس کوته نظر پند گیر
فكره طلوب باشن اشغه ايدي پير | كه اي قصه نظرلو نفس نصيحت قبول ايت

چه بندی درین خشت زرین دلت | که یک روز خشتی کنند از گلت
نه بغلرسن بو التون كرپوجه كوكل | كه بر كون سنوكده طپراغكدن كرپچ ايدرلر

طمع نه چندان که مانست باز | که بازش نشیند بیک لقمه آز
طمعك اول قدر اغيزي اچوق دكلدر | كه اني بر لقمه طولدره يا طويوره

بدار ای فرومایه زین خشت دست | که جیحون نشاید بیک خشت بست
قالدر اي الچق اصللو بو كرپچدن الـ | كه جيحوني بر كرپچ ايله طوتماق اولماز

تو غافل در اندیشهٔ سود و مال | که سرمایهٔ عمر شد پایمال
سن غافلسن مال فايده‌سي اچنده سن | كه عمر سرمايه‌سي پايمال اولدي خبرك يوق

برین خاک چندان صبا بگذرد | که هر ذره از ما بجایی برد
بو طوپرقدن اول قدر يل كچه كيده | كه طپراغمزدن هر ذره بر يره كيده

غبار هوا چشم عقلت بدوخت | سموم هوس کشت عمرت بسوخت
هوا و هوس توزي عقلك كوزني سانجدي | هوس اغوسي عمرك اكيني ياقدي

بکن سرمهٔ غفلت از چشم پاک | که فردا شوی سرمه در زیر خاک
چك غفلت سرمه‌سني كوزكدن پاك ايله | كه يارن اولورسن سرمه كبي طپراق التنده

حکایت عداوت میان دو کس

بو حكايه اكي كشينك اورتاسنده اولان عداوتدر

میان دو تن دشمنی بود و جنگ | سر از کبر بر یکدگر چون پلنگ
اكي كشينك اراسنده دشمنلك دخي جنك اولدي | اوكبردن بر بريله قپلان جنكي كبي ايديلر

ز دیدار هم تا بحدی رمان | که بر هر دو تنگ آمدی آسمان
بري بريني كورمكده اول حده بنا اوركمشلر ايدي | اكيسنه داخي كوك يوزي طار اولمشيدي

یکی را اجل در سر آورد جیش | سر آمد برو روزگار عیش
برسينك اجل باشنه لشكر چكدي | تمام اولدي انوك اوزرنه ديركلك روزكاري

بد اندیش او را درون شاد گشت | بگورش پس از مدتی برگذشت
انوك دشمنونك كوكلي انوك اولدوكنه شاد اولدي | انوك قبرنه بر زماندن صكره اوغرادي

شبستان گورش در اندوده دید | که وقتی سرایش زر اندوده دید
انوك قبري شبستاننك قپوسي قپانمش كوردي | كه بر وقتدن انوك سرايني التون صوانمش كوردي

خرامان ببالینش آمد فراز | همی گفت با خود لب از خنده باز
صالنوب انوك باصدوغي اوزرنه يعني قبرينه كلدي | ديردي كندويه كولمكدن اغزي اچوق ايدي

خوشا وقت مجموع آنکس که هست | پس از مرگ دشمن در آغوش دوست
نه خوش در وقت مجموع اول كشينك كه دنياده | دوشمني اولدوكندن صوكره دوست قولتوغنده اولا

پس از مرگ آنکس نباید گریست | که روزی پس از مرگ دشمن بزیست
اول كشينك اولومندن صكره اغلماق كركمز | كه بر كون دشمن اولدوكندن صوكره ديري اولا

ز روی عداوت ببازوی زور | یکی تخته برکندش از روی گور
عداوت يوزندن قوتلو قوللر ايله | مقبره سندن بر تخته قوپاردي انوك

سر تاجور دیدش اندر مغاک | دو چشم جهان بینش آگنده خاک
انوك تاج كيرباشني كوردي قبر بوجاغنده | اكي جهان كورجي كوزيني طپراق طولمش كوردي

وجودش گرفتار زندان گور | تنش طعمهٔ کرم و تاراج مور
انوك وجودني مقبره زنداننك كرفتاري كوردي | تنني قورت طعمه‌سي دخي قارنجه تاراجي كوردي

چنان تنگش آگنده خاک استخوان | که از عاج پر توتیا سرمه دان
شويله انوك كميكلريني طار صقمش طپراق | كه فيل كميكندن سرمه‌دانه طولو توتيا ايله

ز دور فلک بدر رویش هلال
فلك دورندن انوك يوزى بدرى هلال اولمش
ز جور زمان سرو قدش خلال
زمان جورندن سردى قدّى خلال اولمش

کف دست و سرپنجهٔ زورمند
اكى اياسى داخى زورلو پنجه سى
جدا کرده ایام بندش ز بند
ايرمش روزكار بندنى بندندن

چنانش بر و رحمت آمد ز دل
انجلاين انوك كوكلنه اسركمك كلدى
که بسرشت بر خاکش از گریه گل
كه كوز ياشندن انوك قبرى طوپراغى اسلندى

پشیمان شد از کرده و خوی زشت
پشيمان اولدى ايتدوكندن دخى چركين خويندن
بفرمود بر سنگ گورش نبشت
بويردى انوك قبرى طاشنه يازدلر

مکن شادمانی بمرگ کسی
ايليه شادلق كمسنك اولومنه
که دهرت نماند پس از وی بسی
كه زمان سكا قلماز اوندن صوكره چوق

شنید این سخن عارفی هوشیار
اشتدى بو سوزى بر عارف عاقل
بنالید کای قادر کردگار
اكلدى كه اى قادر بركمال كردكار

عجب گر تو رحمت نیاری برو
عجب در اكر سن انى اسركمزسك
که بگریست دشمن بزاری برو
كه اغلادى دشمن اوكا زارلق ايدوب

تن ما شود نیز روزی چنان
بزم تنومز داخى بر كون انجلاين اولور
که بروی بسوزد دل دشمنان
كه اوكا يانا دشمنلرك كوكلى

مگر در دل دوست رحم آیدم
مكر دوست كوكلنه بنم ايچون اسركمك كله
چو بیند که دشمن ببخشایدم
چون كوره كه دشمن بنى اسركرهم ايدر

بجایی رسد کار سر دیر و زود
بر يره ايرشور باش ايشى ايراكر كيج
که گویی در او دیده هرگز نبود
كه ديسك كه كوزى هيچ اوله كورمامش ايدى

زدم تیشه یک روز بر تل خاک
كلنك اوردم بر كون بر طپراق ديه سينه
خروشی بگوشم آمد دردناک
بر دردلو آواز كلدى قولاغوما اوندن

که زنهار اگر مردی آهسته تر
كه زنهار اكر ار ايسك ياپ ياپ طوت
که چشم و بناگوش و رویست و سر
كه بن هپ كوزن قولاغن يوزن باشن ديرم

حکایت پدر و دختر

بو حكايه بابا و قيز حقنده در

شبی خفته بودم بعزم سفر
بر كيجه اويومش ايدم سفر اوستنده ايكن
پی کاروانی گرفتم سحر
بر كاروانك ايزينى طوتدم سحردن

برآمد یکی سهمگین باد و گرد
كلدى اكسوزن بر قورقولو قرعه يلى
که بر چشم مردم جهان تیره کرد
كه خلقك كوزنه جهانى قراكو ايلدى

بره در یکی دختر خانه بود
يولده بر قيز كه اوده بسلنمش ايدى
بمعجر غبار از پدر می ربود
مقرمه سيله باباسنك اوستندن يوزن سلردى

پدر گفتش ای نازنین چهر من
باباسى اوكا ديردى اى نازنين يوزلوم بنوم
که شوریده دل داری از مهر من
كه كوكلك انجندى بنم محبتمدن

نه چندان نشیند درین دیده خاک
اولقدر اوتورمز بو كوزومه طپراق بنوم
که بازش بمعجر توان کرد پاک
كه اونى مقرمه ايله پاك ايده ميه‌سن ديدى

برین خاک چندان صبا بگذرد
بر طپراقده اولقدر صبا يلى كچه كيده
که هر ذره از ما بجایی برد
كه هر بر ذره سى بزدن بر يره كيده

ترا نفس رعنا چو سرکش ستور
سنك نفس رعناك كورا اته بكزر
دوان می برد تا بسر شیب گور
يلدرك الور سنى تا مقبره اينشيندك

اجل ناگهت بگسلاند رکیب
اجل اكسوزن سنك انوك اوزنكوسنى اوزر
عنان باز نتوان گرفت از نشیب
اويان طوتامز اولورسن اينشدن

اندر موعظه و تنبیه

وعظ و نصيحت بيانده در

خبر داری ای استخوانی قفس | که جان تو مرغیست نامش نفس

خبرك واریمی ای كمك قفسی اولان | كه سنك جانك قوشدر كه اونك آدی نفس در

چو مرغ از قفس رفت و بگسست قید | دگر ره نگردد بسعی تو صید

چون قوش قفسدن كتدی قیدی اوزدی | ایرق سنك سعیك ایله اول شكار اولماز

نگهدار فرصت که عالم دمیست | دمی پیش دانا به از عالمیست

فرصتی صقلیو طوت كه عالم بر دمدر | اول دم عالمدن اولودر بیلنلر یاننده

سکندر که بر عالمی حکم داشت | در آن دم که بگذشت عالم گذاشت

اسكندر كه بتون عالمه حكم ایدردی | اول زمانده كه كچدی دنیی عالمی ترك ایلدی

میسر نبودش کز و عالمی | ستانند و مهلت دهندش دمی

اوكا نصیب اولمادی كه اوندن عالمی | آلالردی اوكا مهلت ویره لردی بر نفس

برفتند و هر کس درود آنچه کشت | نماند بجز نام نیکو و زشت

اولر كتدیلر دخی هر كشی بچدی اكدوكینی | قلمدی دنیاده ایو چركین آددن غیری

چرا دل برین کاروانگه نهیم | که یاران برفتند و ما بر رهیم

نیچون كوكل بو كاروان سرایه ویرلوم | كه یارلریمز جمله كتدیلر دخی بز یولده یوز

پس از ما همین گل دمد بوستان | نشینند با یکدگر دوستان

بزدن صوكره دخی گل بتورر بوستان | اوتورالر بر بر ایله دوستلر بربرده

دل اندر دلارام دنیا مبند | که ننشست با کس که دل بر نکند

كوكلی دلارام دنیایه صاقین بغلمه | كه بر كسنه ایله اوتورمادی كه اوندن كوكل توزمادی

چو در خاکدان لحد خفت مرد | قیامت بیفشاند از موی گرد

چون مقبره ایچنده اویومادی ار | قیامتده ساچلرندن توزی ایلكر

سر از جیب غفلت برآور کنون | که فردا نماند بحسرت نگون

باشی غفلت یقاسندن قالدر شمدی | كه یارین قالورسن حسرت ایله باشی اشغه

نه چون خواهی آمد بشیراز در | سر و تن بشویی ز گرد سفر

نه ایله كه كلدك كه كزدوب شیرازه كلسن | باشكی وكوده كی یویاسین سفر توزندن

پس ای خاک پر رکنه عن قریب | سفر کرد خواهی بشهری غریب

پس ای كنه خاكساری سنده یاقندن | ~~باشكی وكوده كی یویاسین سفر توزندن~~

غریب شهره سفر ایتمك اوزرسن
یعنی غربته كیتمك دیلرسن

بران از دو سرچشمه دیده جوی | ور آلایشی دانی از خود بشوی

ارمق اقت ایكی كوز دكك چشمه سندن | اگر كنه آلودكی بولورسن قلق واریسه اوندن یو

حکایت در عالم طفولیت

طفولیت عالمنده اولان حكایه در

ز عهد پدر یادم آید همی | که باران رحمت برو هر دمی

بابام زماننده خاطرمده تحقیق | كه رحمت یغموری اونك اوزرینه اولسون دائم

که در خردیم لوح و دفتر خرید | ز بهرم یکی خاتم زر خرید

كه كوچكلكده لوح و دفتر الیوردی | بنوم ایچون بر التون یوزك ده الیوردی

بدر کرد ناگه یکی مشتری | بخرمایی از دستم انگشتری

الدادی بندن یوزكی الدی بر مشتری | بر خرما ایله الومدن اول یوزوكی

چو نشناسد انگشتری طفل خرد | بشیرینی از وی توانند برد

زیرا طانمز قیمتنی یوزكك كوچك اوغلان | حلوا ایله اوندن الدایوب الماق اولور

تو هم قیمت عمر نشناختی | که در عیش شیرین برانداختی

سنده عمرك قیمتنی انجلایمدك | كه طاتلو دنیاده بركه عمرك ویردك

قیامت که نیکان باعلا رسند | ز قعر ثری بر ثریا رسند

قیامتده كه ایولر یوجه مرتبه ایرشورلر | یردن ایرشورلر تا فلكه

ترا خود بماند سر از ننگ پیش | که گردت برآید عملهای خویش

سنك خود باشك اوتانمقدن اوكونده اولور | كه یانوكه كلدكده كندو عمللری

برادر ز کار بدان شرم دار — که در روی نیکان شوی شرمسار

ای قرداش یرامزلر اشندن اوتان — که ایولر یوزنده شرمسار اولورسن

در آن روز کز فعل پرسند و قول — اولو العزم را تن بلرزد ز هول

اول کونده که فعل و قول صورارلر — اولو العزم پیغمبرلرک تنی دترر قورقودن

بجایی که دهشت خورند انبیا — تو عذر گنه را چه داری بیا

بر یرده که قورقو ییه لر پیغمبرلر — سنک کناهه عذرک نه وار در کل

زنانی که طاعت برغبت برند — ز مردان ناپارسا بگذرند

عورتلر که رغبت ایله طاعت ایدرلر — فاسق و فاجر اردن مرتبه ده کچرلر

ترا شرم ناید ز مردی خویش — که باشد زنان را قبول از تو بیش

سکا اوتانمق کلمزمی کندو ارلکدن — که اولا عورتلرک عبادتی قبول سندن ارتق

زنان را بعذری معین که هست — ز طاعت بدارند گه گاه دست

عورتلرک عذری که وار در معین در — طاعتدن گاه گاه اللرن قالدررلر

تو بی عذر یکسو نشینی چو زن — روا ای کم از زن لاف مردی مزن

سن عذرسز فارغ اوتورورسن عورت کبی — وارای عورتدن کوتی ارلک لافن اورمه

مرا خود مبین ای پسر در میان — به بین تا چه گفتند پیشینیان

بنی خود کورمه ای اوغل اورتاده — کور تا نه دیدیلر اولکیلر

مرا خود چه باشد زبان آوری — چنین گفت در مدح شه عنصری

بنم خود نه اولور دل اهلی اولدوغمدن — بویله دیدی شاه مدحنده عنصری

چو از راستی بگذری خم بود — چه مردی بود کز زنی کم بود

چون طوغرولقدن کچه سن اکری اولور — نه ارلک اولا که بر عورتدن کم اولا

بناز و طرب نفس پرورده گیر — بایام دشمن قوی کرده گیر

ناز ایله نعمت ایله نفسی بسلمش سن طوت — دشمن کونلرده قوی ایلمش سن طوت

حکایت

یکی بچهٔ گرگ می پرورید — چو پرورده شد خواجه بر هم درید

بری قورد یاورسنی بسلر ایدی — چون بسلندی خواجه یی پاره لادی

چو بر پهلوی جان سپردن بخفت — زبان آوری بر سرش رفت و گفت

چون جان ورمک حالتنه دوشدی — بر دل اهلی باشی اوزرینه واردی دیدی

تو دشمن چنین نازنین پروری — ندانی که ناچار زخمش خوری

سن دشمنی شویله نازله بسلرک که — بلمزسن که البته انوک یره سن یرسن

نه ابلیس در حق ما طعنه زد — کز اینان نیاید بجز کار بد

ابلیس بزوم حقومزده طعنه اورمادیمی — که بونلردن کلمز یرامز اشدن غیری

فغان از بدیها که در نفس ماست — که ترسم شود ظن ابلیس راست

فغان یرامزلقلردن که بزوم نفسمزده در — که قورقرن اولا ابلیسک ظنی طوغرو

چو ملعون پسند آمدش قهر ما — خدایش برانداز از بهر ما

چون اول ملعونه بکنلمش کلور بزوم قهرمز — خدا اونی رد ایلدی بزدن اوتری

کجا سر برآریم ازین عار و ننگ — که با او بصلحیم و با حق بجنگ

قانده باش کتوره لوم بو عار و غیرتدن — که انوکله صلحده یوز حقله جنکده یوز

نظر دوست نادر کند سوی تو — چو در روی دشمن بود روی تو

دوست سکا از نظر ایلر انوکچون — که سنک یوزک دشمن یوزندن یکادر

گرت دوست باید کزو برخوری — نباید که فرمان دشمن بری

اکر سکا دوست گرکسه که اندن فایده بیه سن — کرکمز که دشمن بویروغن طوته سن

روا دارد از دوست بیگانگی — که دشمن گزیند بهم خانگی

جایز طوتر دوستدن یادلقلغی — که دشمنی اختیار ایده اوداشلغه

ندانی که کمتر نهد دوست پای
بلمزسن که از قور دوست ایاغی
چو بیند که دشمن بود در سرای
چون کوره که اوکده دشمن اولا

بسیم سیه تا چه خواهد خرید
قلب اقچه ایله تا نه المق دیلرسك
که خواهد دل از مهر یوسف برید
که دلر کوکك یوسف محبتدن کسلمکی

تو از دوست گر عاقلی بر مگرد
سن دوستدن اگر عاقلسك دونمه
که دشمن نیارد نظر در تو کرد
که دشمن کوجی یتمز که سکا بقا بله

حکایت

یکی کرد بر پادشاهی ستیز
بري بر پادشاه ایله اوکلندي
بدشمن سپردش که خونش بریز
اونی دشمنه اصماردی که قانن دوکسون

گرفتار در دست آن کینه توز
طوتلدي اول دشمنك النده اول فقیر
همی گفت با خود بزاری و سوز
دیردي کندویه زاري وسوز ایله

اگر دوست بر خود نیازردمی
اگر دوستی بن کندم انجتمییدم
کی از دست دشمن جفا بردمی
قچن دشمن الندن جفا چکیدم بن

بتا جور دشمن بدردش پوست
تا دشمن جوري اونك دریسنی یرتسون
رفیقی که بر خود بیازرد دوست
بر یولداش که دوستنی انجیدر اولا

تو با دوست یکدل شو و یک سخن
سن دوستله بردللو بر کوکللو اول
که خود بیخ دشمن بر آید ز بن
که دشمنك کوکی دبندن توپیون دیر

دریغست فرموده دیو زشت
حیف در چرکین دیوك بویردوغی
که دست ملک بر تو خواهد نوشت
که ملك دفترنده ملك الي یازه

پسندارم این زشت نامی نکوست
صاقنازن بو چرکین ادلولق ایو در
بخشنودی دشمن آزار دوست
دشمنك خشنودلغی دوستك انجنمسنده در دیو

حکایت

یکی مال مردم بتلبیس خورد
بري خلقك مالنی تلبیس ایله یدي
چو برخواست لعنت بر ابلیس کرد
چواستردي ابلیسه لعنت ایلدي

چنین گفتش ابلیس اندر رهی
اوکا شویله دیدي ابلیس بر کون یولده
که هرگز ندیدم چنین ابلهی
که هرگز بو نجلین ابله بن کورمدم

ترا با منش ای پسر آشتی
سنك خود بنمله درایي اوغل صلحك
بجنگم چرا گردن افراشتی
بونمله نیچون جنکه طمع یوجلدرسن

روا داری از جهل و ناپاکیت
جایز طوترمیسن سن جهالة مردارلقدن
که پاکان نویسند ناپاکیت
که پاکلر یازه لر سنك مردارلقلروکي

طریقی بدست آر و صلحی بجوی
بر یول الده کتور داخي صلح طلب ایله
شفیعی برانگیز و عذری بگوی
بر شفیع قوپار دخي بر عذر کتور

که یک لحظه صورت نه بندد امان
که بر لحظه اجلدن امان صورتي ویرلمز
چو پیمانه شد پر بدور زمان
چون دور زمانده عمرك قدحي طولدي

وگر دست قوت نداری بکار
اگر قوتك الي یوغیسه ایشه یرار
چو بیچارگان دست زاری بر آر
بیچاره لر کبی الوکی زار ایلغله قالدر

اگر رفت از اندازه بیرون بدی
اگر کتدی ایسه اندازه دن زیاده یرامزلق
چو گفتی که بد رفت نیک آمدی
چون دیه سن که یامان ایتدم ایو کلورسن

فراشو چو بینی در صلح باز
قارشوله چون صلح قاپوسنی اچق کوره سن
که ناگه در توبه گردد فراز
که اکسوزن توبه قپوسی قپانه محروم قلاسن

مرو زیر بار گنه ای پسر
کتمه کناه یوکك التنده ای اوغول
که حمال عاجز بود در سفر
که حمال عاجز اولور سفرده یوکدن

بپی نیک مردان بباید شتافت
ایو کشیلرك اردیجه کتمك کرك در
که هر که این سعادت طلب کرد یافت
که هر که بو سعادتی طلب ایتدی بولدی

ولیکن تو دنبال دیو خسی
اماسن خسیس دیوك اردیجه سین
ندانم که در صالحان چون رسی
بلمزن که صالحلره نجه ایریشورسن

پیمبر کسی را شفاعت گرست
پیغمبر اول کمسیه شفاعت ایدجیدر
که بر جادهٔ شرع پیغمبرست
که پیغمبرك شرعی یولنده اولا

ره راست رو تا بمنزل رسی
طوغرو یوله کیت تا منزله ایریشه سن
تو بر ره نهٔ زین قبل واپسی
سن یولده دکلسن انوکچون اردجه سن

چو گاوی که عصار چشمش ببست
چون صغر کبی که یاغجی انوك کوزلرن باغلادی
دوان تا بشب شب همانجا که هست
یلرك تا اخشامه دك کیدر که اخشام انده در

حکایت

گل آلوده راه مسجد گرفت
بر بالچوغه بولشمش مسجد یولن طوتدی
ز بخت نگون طالع اندر شگفت
طالعی دونمش بختندن عجبه قالدی

یکی منع کردش که تبت یداک
بری منع ایتدی انی که سنك الوك قوریسن
مرو دامن آلوده در جای پاک
کتمه اتکوك بولاشق اول پاك یره

مرا رقتی در دل آمد برین
بکا بر اجیق کلدی کوکلومه بونك اوزرینه
که پاکست و خرم بهشت برین
که پاك در دخی خرم بردر اوجماق کبی

در آن جای پاکان امیدوار
اول پاکلر وامیدوارلر مقامنده ویرنده
گل آلودهٔ معصیت را چه کار
کناهلرله الوده اولمش کشینك نه ایشی وار

بهشت آن ستانند که طاعت برند
اوجماغی اول الور که طاعت ایلدی
گر آن نقد باید بضاعت برند
کموك نقدی واردر قوماشی اول آلور

مکن دامن از گرد زلت بشوی
خورلق توزندن اتکوکی یوری آریت
که ناگه ز بالا ببندند جوی
که ناکه یوقاروکدن بغلرلر ارماغی

اگر مرغ دولت ز قیدت بجست
اکر دولت قوشی قیدکدن صچریرسه
هنوزت سر رشته داری بدست
هله داخی ایبك اوجی الوکده در طوت

وگر دیر شد گرم رو باش و چست
اکر کلمکدن ایسه تیز یوریجی اول دخی چست
ز دیر آمدن غم ندارد درست
کچ کلمکدن غم یوق درهمان طوغرو کل

هنوزت اجل دست خواهش نبست
داخی اجل سنك دلکوك الینی بغلامادن
برآور بدرگاه داور دو دست
قالدر دعایه حق تعالا درکاهنه

مخسب ای گنه کرده خفته خیز
اویومه ای کنه ایلمش قالق یوقرو
بعذر گنه آب چشمی بریز
کناهك عذرینه کوزك یاشنی دوك

چو حکم ضرورت بود کآبروی
چون ضرورت حکمیله یوزك صوییني دوکلور
بریزند باری برین خاک کوی
باری بو کویك طپراغنه دوکلسون

ور آبت نماند شفیع آر پیش
اکر صویك یوغسه اوکوکه شفیع کتور
کسی را که هست آبروی از تو بیش
اول کمسه که اولا سندن آرتق یوزی صویی

بقهر ار براند خدای از درم
قهرله اکر سوره خدا بنی قپوسندن
روان بزرگان شفیع آورم
اولولرك جانینی شفیع کتورم بن داخی

حکایت

همی یادم آید ز عهد صغر
خاطرمده در اوغلانلق زمانندن
که عیدی برون آمدم با پدر
که بیرام کوننده بیرام یرینه بابام ایله واردم

ببازیچه مشغول مردم شدم
خلقك اویونجغنه مشغول اولدم
بآشوب خلق از پدر گم شدم
خلقك چوقلوغندن بابامی یاوی قلدم

برآوردم از بی قراری خروش / پدر ناگهانم بمالید گوش

قرارسزلقدن فریاده کلدی / بابام ناکهان قولاغومی بوردی

که ای شوخ آخرت چند بار / بگفتم که دستم ز دامن مدار

کهای کوزی شوخ اخر سکا نچه کره / دمدومی الوکی انکومدن کیدرمه

بتنها نداند شدن طفل خرد / که مشکل توان راه نادیده برد

یالکوز کوچک اوغلان کتمکه بلمز / که مشکلدر کورلمدک یوله کتمک

تو هم طفل راهی بسعی ای فقیر / برو دامن راه دانان بگیر

سنده یول اوغلانیسن سعیله ای فقیر / وار یول بلنلرک اتکن طوت

مکن با فرومایه مردم نشست / چو کردی ز هیبت فروشوی دست

آلچق اصللولرله اوتوروب طورمه / چون طوردک هیبتدن الوکی یو همان

بفتراک پاکان درآویز چنگ / که عارف ندارد ز دریوزه ننگ

پاکلرک ترکسنه الوکی آص / که عارف طوتمز دلنجیدن عار و غیرت

مریدان ز طفلان بقوت کمند / مشایخ چو دیوار مستحکمند

مریدلر اوغلانجقلردن قوتده اکسوکدرلر / شیخلر محکم دیوار کبیلردر بلمش اول

بیاموز رفتار از آن طفل خرد / که چون استعانت بدیوار برد

اوکرن اول کوچک اوغلاندن یورومک / که یاردم استیو دیواره یاپشور یورر

ز زنجیر ناپارسایان برست / که در حلقه پارسایان نشست

پارسا اولمیانلرک زنجیرندن قورتلدی / که که پارسالر حلقه سنه کروب اوتوردی

اگر حاجتی داری این حلقه گیر / که سلطان ندارد ازین در گزیر

اگر حاجتک وارسه بو حلقه یی طوت / که سلطان دخی بو قپودن غیریه واریماز

برو خوشه چین باش سعدی صفت / که گرد آوری خرمن معرفت

وار باشق دوشرسنده سعدی کبی / که جمع ایدهسن معرفت خرمنی

الا ای مقیمان محراب انس / که فردا نشینند بر خوان قدس

آگاه اول ای انس محرابنک مقیملری / که یارن اوتورسکوز قدس سفره سنده

متابید روی از گدایان خیل / که صاحب مروت برآمد طفیل

یوز چویرمک گدالر بولوکندن / که مروت اهلی اولان اونلری طفیل ایدر

اگر بنده‌ای دست حاجت بدار / وگر شرمسار آب حسرت ببار

اگر قولیسک حاجت النی قالدر / اگر کناهلو ایسک حسرت یاشنی دوک

نیامد برین در کسی عذرخواه / که سیل ندامت نشستش گناه

کلمدی بو قپویه بر کمسه عذر دیلیجی دن / که ندامت سیلی انوک کناهنی یومادی

کنون با خرد باید انباز گشت / که فردا نماند ره بازگشت

شمدی عقلله اورتاق اولمق کرکدر / که یارن قالمز کنه دونب کلمکه فرصت

حکایت مست خرمن سوز

خرمن یاقجی مستک حکایه سیدر

یکی غله مرداد مه توده کرد / ز تیمار دی خاطر آسوده کرد

بری تخیلی آی ایکرنده بیغین ایلدی / قیش زحمتندن خاطری کلنری راحت اولدی

شبی مست شد و آتشی برفروخت / نگون بخت کالیو خرمن بسوخت

بر کیجه مست اولدی داخی بر اود یقدی / بختی دونب دیوانه لکله خرمنی یاقدی

دگر روز در خوشه چیدن نشست / که یک جو ز خرمن نماندش بدست

ایرته سی باشق جیلق اتمکه باشلدی / که بر اربا قدر خرمندن انوک النده قلمادی

چو سرگشته دیدند درویش را / یکی گفت پرورده خویش را

چون سرکشته کوردلر درویشی / بری دیدی کندو پرورده سنه

نخواهی که باشی چنین تیره روز / بدیوانگی خرمن خود مسوز

استمزسک که اولاسن بو بختلین قرا کونلو / دیوانه لکله کندو خرمنوکی یاقمه

گر از دست شد عمرت اندر بدی — تو آنی که در خرمن آتش زدی

اگر الدن گتدیسه سنك عمرك یرامزلقده — سن اول سن که خرمنه اود اوردك

فضیحت بود خوشه اندوختن — پس از خرمن خویشتن سوختن

رسوالق در باشقچیلق ایلمك — کندو خرمنوکی اوده اوردقدن صکره

مکن جان من تخم دین ورز و داد — مده خرمن نیکنامی بباد

دین و داد تخمنی بنم جانم ضایع ایلمه — ایو آدلولق خرمننی داخی یله ویرمه

چو برگشته بختی در افتد به بند — ازو نیکبختان بگیرند پند

چون بر بختی دونمش بر بنده طوتوله — ایو بختلولر اوندن اوکوت دوتررلر

تو پیش از عقوبت در عفو کوب — که سودی ندارد فغان زیر چوب

عقوبتدن اوکردی سن عفو قپوسنی دوك — که فایده ویرمز چاغرمق اغاج التندن

برآر از گریبان غفلت سرت — که فردا نماند خجل در برت

غفلت یقاسندن سن باشوکی شمدی قالدر — که یارن یانوکده اولنلردن اوتانغایانی دیر بیلك

حکایت

یکی متفق بود در منکری — گذر کرد بر وی نکو محضری

بری متفق ایدی منکرلکده یعنی فاسق ایدی — انوك اوزرینه کچدی عزیزلردن بریسی

نشست از خجالت عرق کرده روی — که آیا خجل گشتم از شیخ کوی

اوتاندوغندن اوتوردی یوزی درلیوب — که عجب اوتاندم محلەنك شیخندن

شنید این سخن پیر روشن روان — برو بر بشورید و گفت ای جوان

اشتدی بو سوزی روانی روشن اولن پیر — انوك اوزرینه خشم ایتدی دیدی ای یکت

نیاید همی شرمت از خویشتن — که حق حاضر و شرم داری ز من

گلمزمی اوتانمق سکا کندکدن — که حق حاضر در اوتانه انجق بندن

نیاسایی از جانب هیچکس — برو جانب حق نگهدار و بس

راحت اولمزسن هیچ کمسنك جانبندن — وار حق جانبن صقلو طوت همان

چنان دار شرم از خداوند خویش — که شرمت ز بیگانگانست و خویش

شویله طوت اتاغی کندو خداوندکدن — که اوتانورسن سن یادلردن و خصملردن

حکایت زلیخا با یوسف علیه السلام

زلیخا حکایه سیدنا یوسف ایله در

زلیخا چو گشت از می عشق مست — بدامان یوسف در آویخت دست

زلیخا چون اولدی عشق شرابندن مست — یوسفك اتکنه الن اصدی عشقدن

چنان دیو شهوت رضا داده بود — که چون گرگ در یوسف افتاده بود

شویله شهوت دیوی اکا رضا ویرمشدی — که یوسف قوردی کبی یوسفه دوشمشدی

بتی داشت بانوی مصر از رخام — برو معتکف بامدادان و شام

بر بتی واردی مصر بانوسنك مرمردن — انوك یاننده معتکف ایدی هر صباح اخشام

در آن لحظه رویش بپوشید و سر — مبادا که زشت آیدش در نظر

اول لحظه ده یوزنی و باشنی اورتدی — شاید که نظرنده بتك چرکین کله دیو

غم آلوده یوسف بکنجی نشست — بسر بر ز نفس ستمکاره دست

غملو غصەلو یوسف بر بوجقده اوتردی — ستمکاره نفسنك التدن زبون و عاجز

زلیخا دو دستش ببوسید و پای — که ای سست پیمان و سرکش درآی

زلیخا انوك اکی الن و اباغنی اوپدی — که عهدنه طورمز باشی چکیجی کله دیدی

بسندان دلی روی در هم مکش — بتندی پریشان مکن وقت خوش

اورسن کوکلوك ایله یوزدکی چکمه بندن — صربلغ ایله طاغتمه خوش وقتی صافی

روان گشتش از دیده بر چهره جوی — که برگرد و ناپاکی از من مجوی

همان یوزی اوزره یوسفك کوزی یاشی ارمق ایلدی — که دون کیت اول مردارلق بندن استمه دیدی

تو در روی سنگی شده شرمناک
سن طاشدن اوتن بتك اوكنه اوتاندی
مرا شرم باد از خداوند پاک
بنده اوتانورم اول پاك تكریدن ددی

چه سود از پشیمانی آید بکف
نه فایده ایدر اكر پشیمانلق كله اله
چو سرمایهٔ عمر کردی تلف
چون عمر سرمایه سنی تلف ایلدوك

شراب از پی سرخ رویی خورند
شرابی یوز قزللغندن اوتری ایچرلر
وز و عاقبت زرد رویی برند
اوندن عاقبت صاری یوزلولك حاصل ایدرلر

بعذر آوری خواهش امروز کن
عذر كتورمكله بوكون حاجتك دیله
که فردا نماند مجال سخن
كه یارن سوز سویلمكه مجالك قالمز سنك

مثل

پلیدی کند گربه در جای پاک
مردارلق كدی بر پاك یره دخی
چو زشتش نماید بپوشد بخاک
چون چركین كلور اوكا دونب اوزره طپراغله

تو آزادی از ناپسندیدها
سن آزادسن بكنلمه مشلردن
مبادا که در وی فتد دیدها
اولمایه كه اوكا كوزلر دوشه دیو

براندیش از آن بندهٔ پرگناه
فكر ایله اول پر كناه اولن قولدن
که در خواجه آبق شود چند گاه
كه خواجه سندن قچه بر قچ كون

اگر باز گردد بصدق و نیاز
اكر طوغرولق ایله دونب كله اول قول
بزنجیر و بندش نیارند باز
بند و زنجیره اورمزلر انی ارتوق

یکی آوری با کسی بر ستیز
كین كتورورسن بر كسیله اوتكولن و چكشش
که از وی گزیرت بود یا گریز
كه اوندن سكا چاره اولا یا قچه قورتوله سن

کنون کرد باید عمل را حساب
شمدی ایتمك كرك عملی حساب
نه وقتی که منشور گردد کتاب
اول وقت دكل كه عملك كتابی الوكه ویرلر

٢٠١ 200

کسی گرچه بد کرد هم بد نکرد
بر كسنه اكرچه یرامزلق ایتدی هم یرامزلق ایتمدی
که پیش از قیامت غم خود بخورد
كه قیامتدن اول كندو غمنی یدی

گر آیینه از آه گردد سیاه
اكر آیینه آهدن سیاه اولورسه
شود روشن آیینهٔ دل به آه
اولور روشن كوكل آیینه‌سی آه‌له

بترس از گناهان خویش این نفس
قورق كندو كناهلركدن بو نفس
که روز قیامت نترسی ز کس
كه قیامت كوننده قورقمیاسن كسنه‌دن

حکایت سفر حبش

حبشه سفرنك حكایه‌سیدر

غریب آمدم در سواد حبش
غریب كلدم ایدی حبش ملكتنه
دل از دهر فارغ سر از عیش خوش
دل دهردن فارغ و باش عیشدن خوش ایدی

بره بر یکی دکه دیدم بلند
یولده بر دكان اوستنده كوردم
تنی چند مسکین بر و پای بند
بر قچ مسكینلرك ایاغی بندده

بسیج سفر کردم اندر نفس
سفر یراغن ایتدم همان اول ساعت
بیابان گرفتم چو مرغ از قفس
بیابانه دوشدم قفسدن اوچمش قوش كبی

یکی گفت کین بندیان شب روند
بری دیدی كه بونلر اوغرولر و خرسزلردر
نصیحت نگیرند و حق نشنوند
نصیحت طوتماز و حق اشتمزلردر

چو بر کس نیامد ز دستت ستم
چون كمسیه كلمیه سنك الوكدن ظلم
ترا گر جهان شحنه گیرد چه غم
سنی اكر جهانده صوباشی دوترسه نه غم

بترس از خدا و مترس از امیر
قورق تكریدن دخی بكدن قورقمه
نکونام را کس نگیرد اسیر
ایو آدلو كیمسه‌ی كمسه اسیر ایده بلمز

نیاورده عامل غش اندر میان
بو عامل كه قلب آقچه كتورمه‌مش اوله
نیندیشد از رفع دیوانیان
فكر ایلمز دیوان اهلنك معزول ایتمكندن

وگر عفتش را فریبت وزیر
اگر انوك پرهیزی دلمایوب بلا ایچی دمراد اهلی ورسه
زبان حسابش نگردد دلیر
انوك حسابی دلی حسابه قتنده بهادر اولمز

چو خدمت پسندیده آرم بجای
چو خدمتی بکنلمش یرینه کتورم
نیندیشم از دشمن تیره رای
فکر ایلمزن بولنوق فکرلو دشمندن

اگر بنده کوشش کند بنده وار
اگر قول چالشه خدمتده قول کبی
عزیزش بدارد خداوندگار
انی عزیز طوترافندیسی البته

وگر کند رایست در بندگی
اگر کند فکرلو ایسه خدمتده
زجان داری افتد بخربندگی
جاندارلقدن خربندهلکه دوشر

قدم پیشتر نه کز ملک بگذری
ایاغك اوکه قو که ملكدن کچهسن
که گر بازمانی زدد کمتری
اگر کرو قلورسك حیواندن کوتی سن

وگر بازمانی کم آیی زدد
اگر کرو قلورسك اکسك کلورسن حیواندن
نه بینی بتر در جهان کس زخود
کورمزسن کندکدن بتر جهانده برکسه

حکایت

..یکی را بچوگان شه دامغان
برینی چوکان ایله دامغان شاهی
بزد تا چو طبلش برآمد فغان
اوردی طاول کبی فغان ایلدی

شب از بیقراری نیارست خفت
کیجه قرارسزلقدن اویومادی صباحدك
برو پارسایی گذر کرد و گفت
اوکا بر پارسا کچدی دخی ایتدی

بشب گر ببردی بر شحنه سوز
کیجه اگر شحنهیه یانغی ایلتیدك
گناه آبرویت نبردی بروز
گناه یوزك صوینی کوندزن دوکمزدی

کسی روز محشر نگردد خجل
برکسه محشر کوننده اوتانمز
که شبها بدرگه برد سوز دل
که کیجهلر درگاهه کوکل دردن ایلته

کنون زاسپر صلح داری چه بیم
شمدیده اگر صلح هوسی وارسه نه قورقو
در عذرخواهان نبندد کریم
عذر دیلهیجیلرك قپوسنی بغلمز کریم تکری

ز یزدان دادار داور بخواه
حق سبحانه وتعالیدن کیجه کوندزله
شب توبه تقصیر روز گناه
توبه کیجه سنده کوندز اتدکك کناهك اکسکلکی

کریمی که آوردت از نیست هست
برکریم درکه سنی یوقدن وار ایلمش در
عجب گر بیفتد نگیرد بدست
عجب در اگر دوشرسك الکی طوتمه

اگر بنده دست حاجت بدار
اگر قول ایسك حاجت الینی قالدر
وگر شرمسار آب حسرت ببار
اگر کناهلو ایسك حسرت یاشنی دوك

نیاید بدین در کسی عذرخواه
کلمز بو قپوده برکسه عذرخواه اولوب
که سیل ندامت نشستش گناه
که ندامت سیلی انوك کناهنی یومادی

نریزد خدای آب روی کسی
دوکمز خدا یوزی صوینی اول کمسنك
که ریزد گناه آب چشمش بسی
که دوکر کناهیچون انوك کوزی چوق یاش

حکایت

بصنعا درم طفلی اندر گذشت
صنعا شهرنده بر اوغلانجوغم فوت اولدی
چه گویم کز آنم چه بر سر گذشت
نه دییهیین که اوندن بکا نه سرگذشت کچدی

نهالی بسی سال گردد درخت
بر بوداق اوتوز یلده اغاج اولور
ز بیخش بر آرد یکی باد سخت
انی کوکندن قوپارر بر یاوز یل اسوب

عجب نیست بر خاک اگر گل شکفت
عجب دکل در طپراقده اگر کل بترسه
که چندین گل اندام در خاک خفت
که بو قدر کل اندام طپراقده یاتورلر

بدل گفتم ای ننگ مردان بمیر
کوکلومه دیدوم ای ارلر غیرتندن اولك
که کودک رود پاک و آلوده پیر
که اوغلانجق پاك کیده پیر مردلر کیده

ز سودا و آشفتگی بر قدش
دیوانه‌لکدن دخی آشفته‌لکدن انوك بوینه
بر انداختم سنگی از مرقدش
آتدم بر طاش انوك مقبره‌سندن

ز هولم در آن جای تاریک و تنگ
قورقودن اول قرانکلق طار یردن و هیبتندن
بشورید حال و بگردید رنگ
حالم بوزلو اولدی و رنکم دوندی

چو باز آمدم زان تغیر بهوش
چون کرو کلدم اول تغیردن عقلومه
ز فرزند دلبندم آمد بگوش
اول دلبند اوغلومدن قولاغومه کلدی

گرت وحشت آمد ز تاریک جای
اگر سکا اورکولك کلدیسه اول قرانکلق یردن
بهش باش و با روشنایی درآی
عقل‌له یار اول وار عمله دوش آیدنلغه کل

شب گور خواهی منور چو روز
قبرك کجه‌سنی منور درسك کوندز کبی
ازینجا چراغ عمل برفروز
بوندن عمل چراغنی یاق بله ال گیت

تن کارکن می بلرزد ز تب
ایشلشلینك تنی دترر استمه‌دن
مبادا که نخلش نیارد رطب
شاید که انوك نخلی خرما ورمیه دیو

جهان آفرین گر نه یاری کند
جهان یارادیجی اگر یاردم اتمیه
کجا بنده پرهیزکاری کند
قنده قول پرهیزکارلق ایده بلور

گروهی فراوان طمع ظن برند
بر بولك طمعجو قلردن صاندیلر
که گندم نیفشانده خرمن برند
که بغدای صاچمادن خرمن گتوررلر

بر آن خورد سعدی که بیخی نشاند
یمش اول یدی سعدی که آغج دکدی
کسی برد خرمن که تخمی فشاند
خرمنی اول کشی گوتردی که تخم اکدی

باب دهم در مناجات و ختم کتاب

اونجی باب مناجاتده در و ختم کتابده در

بیا تا برآریم دستی ز دل
کل تا قالدرالم الی گوکلدن
که نتوان برآورد فردا ز گل
که اولمز یارن بالچقدن ال قالدرمق

بفصل خزان در نبینی درخت
خزان فصلنده گورمزسن اغجی
که بی برگ ماند ز سرمای سخت
که یپراقسز قلور قتی صوقدن

برآرد تهی دستهای نیاز
گتورر نیاز النی الی بوش اولنلر
ز رحمت نگردد تهی دست باز
رحمتدن دونمز الی بوش گرو محروم

مپندار ازان در که هرگز نبست
صانمه اول قپودن که هرگز قاپنماز
که نومید گردد برآورده دست
که محروم دونه ال قالدرمش نیازه

قضا خلعتی نامدارش دهد
قضا بر نامدار خلعتی اگرچه ویرور
قدر میوه در کنارش نهد
قدر بر یمشنی انوك کنارینه اگرچه قور

همه طاعت آرند و مسکین نیاز
قوسی طاعت گتورر دخی مسکین نیاز
بیا تا بدرگاه مسکین نواز
کل تا مسکین اوخشایجی درکاهنه دك

چو شاخ برهنه برآریم دست
چپلاق بوداق کبی ال گوتررم
که بی برگ ازین بیش نتوان نشست
که ازقسز بوندن آرتق اوتورمق اولمز

خداوندگارا نظر کن بجود
یا رب نظر ایله وارلغوك حقیچون
که جرم آمد از بندگان در وجود
که گناه کلور وجوده قوللردن دائما

گناه آید از بنده خاکسار
گناه کلور خاکسار اولن قولدن
بامید عفو خداوندگار
خداوندگارك عفوی امیدنه طایانوب

کریما برزق تو پرورده‌ایم
ای کریم سنك رزقك ایله بسلنمشلرم
بانعام و لطف تو خو کرده‌ایم
سنك انعام و لطفك ایله خو بیلانوب طوروز

گدا چون کرم بیند و لطف و ناز
گدا چون کرم گورر دخی لطف و ناز گوره
نگردد ز دنبال بخشنده باز
دونمز اول بغشلایجی نك اردندن هیچ

چو ما را بدنیا تو کردی عزیز
چون بزی دنیاده سن ایلدك عزیز
بعقبی همین چشم داریم نیز
آخرتده دخی صانی کوردکی اومار سندن

عزیزی و خواری تو بخشی و بس / عزیز تو خواری نبیند ز کس

عزیزلکی ده خورلغی ده سن بغشلرسن بلکی / سنك عزیز دکك کمسه‌دن خورلك کورمز هیچ

خدایا بعزت که خوارم مکن / بذل گنه شرمسارم مکن

خدایا عزتك حقیچون بنی خور ایلمه / کنه ذلتیله بنی شرمسار ایلمه

مسلط مکن چون منی بر سرم / ز دست تو به گر عقوبت برم

حواله ایلمه بنی بنم کبی بیه الهی / سنك الوکدن اولمق یکدر عذابه دخی اوغرر

بگیتی بتر زین نباشد بدی / جفا بردن از دست همچون خودی

ابتراك بوندن بتر اولمز یرامزلق / کیشیه که جفا چکه کندو کبینك الندن

مرا شرمساری ز روی تو بس / دگر شرمسارم مکن پیش کس

بکا اوتانمق سنك اوکوکده بکا یتر / غیری کیشیلرك اوکنده بنی اوتاندرمه

گرم بر سر افتد ز تو سایه‌ای / سپهرم بود کهترین پایه‌ای

اکر بنم باشمه دوشه سندن بر کولکه / فلك اولور بنم کم مرتبم و پایه

اگر تاج بخشی سر افرازدم / تو بردار تا کس نیندازدم

اکر تاج بغشلرسك باشم یوجه‌لدورن / سن یوجلت بنی تا کمسه بنی ایغایه

تو دانی که مسکین و بیچاره‌ام / فرو مانده نفس اماره‌ام

سن بلورسن که بن مسکین و بیچاره‌یم / نفس اماره‌نك النده عاجز قالمشم در

نمی‌تازد این نفس سرکش چنان / که عقلش تواند گرفتن عنان

قادر دکل بو نفس سرکشك الندن / که عقل انوك عنانینی طوتا بیله

که با نفس و شیطان برآید بزور / مصاف پلنگان نیاید ز مور

که نفسله دخی شیطانله طوتوشه بیلور / قپلانلرله غراشنی قارنجه ایده بلور

بمردان راهت که راهی بده / وزین دشمنانم پناهی بده

سنك یولك ارلری حقیچون بکا یول ویر / بو دشمنلردن بکا بر صغناجق یر ویر

خدایا بذات خداوندیت / باوصاف بی‌مثل و مانندیت

یارب سنك خداوندلغك ذاتی حقیچون / دخی بی مثل و بی مانند اولن اوصافك حقیچون

بلبیک حجاج بیت الحرام / بمدفون یثرب علیه السلام

دخی بیت الحرام حاجیلرینك لبیکی حقیچون / دخی یثربده دفن اولنمش حقیچون که سلام انوك اوزرینه اولسون

بتکبیر مردان شمشیرزن / که مرد وغا را شمارند زن

دخی قلیچ اورجی ارلرك تکبیری حقیچون / که اول ارلر جنك ارینی عورت صیارلر

بطاعات پیران آراسته / بصدق جوانان نوخاسته

بزنلمش پیرلرك طاعتلری حقیچون / دخی ارشمش یکی یکیتلرك صدقی ایچون

که ما را در آن ورطهٔ یک نفس / ز ننگ دو گفتن بفریاد رس

که بکا اول صوك نفسك ورطه‌سنده / ایکی دیمك عارندن فریاد ارش سن صقله

امیدست از آنان که طاعت کنند / که بی‌طاعتان را شفاعت کنند

امیدوارلردن که طاعت ایلرلر / که طاعتسزلره شفاعت ایده لر

بپاکان کز آلایشم دور دار / وگر زلتی رفت معذور دار

پاکلر حقیچون بنی آلایشدن اراق طوت / اکر بر طایر غلط ده واقع اولدی ایسه معذور طوت

به پیران پشت از عبادت دوتا / ز شرم گنه دیده بر پشت پا

عبادتده ارقه‌سی ایکی قات اتمش پیرلر حقیچون / که کناهلرندن کوزی ایاغی ارقه‌سنده

که چشمم ز روی سعادت مبند / زبانم بوقت شهادت مبند

که بنم کوزمی سعادت یوزندن بغلمه / بنم دلومی شهادت وقتنده بغلمه

چراغ یقینم فرا راه دار / ز بد کردنم دست کوتاه دار

اعتقاد چراغنی بنم یولومه طوت / یرامزلق ایشلمکدن بنم الومی قصه طوت

بگردان ز نادیدنی دیده‌ام / مده دست بر ناپسندیده‌ام

کورمیه‌جك نسنه‌دن کوزمزی دوندر کورمیه / بکنلمش نسنه‌یه الومی صوندرمه

من آن ذره ام در هوای تو نیست
بن اول ذره یم سنك هواكده كه یوقدر
وجود و عدم ز اختیارم یکیست
وارلق ده یوقلوقده بنم اختیارمدن بردر

ز خورشید لطفت شعاعی بسم
سنك لطفك كونشندن بر صفیحه بكا یتر
كه جز در شعاعت نه بیند کسم
كه شعاعتدن غیریده كمسه بنی كورمز

بدی را نگه كن كه بهتر کس است
برامزه نظر ایله كه ایورك كسه در
گدا از شاه التفاتی بس است
گدایه شاهدن بر التفات یتر همان

مرا گر بگیری بانصاف و داد
بنی اكر طوترسك انصافله دخی عدل‌له
بنالم كه عفوم نه این وعده داد
اكلیم كه عفوه بكا وعده ویرمدكمی ایدی

خدایا بذلت مران از درم
الهی بنی قپوكدن ذلت ایله سورمه
كه صورت نه بندد در دیگرم
كه صورت بولمز بكا غیری قپوده دخی

گر از جهل غایب شدم روز چند
اكر جهلدن غایب اولدومسه بر نیچه كون
کنون كامدم در بر ویم مبند
شمدی كه كلدم قپویی یوزومه بغلمه

چو عذر آرم از ننگ تر دامنی
چون عذر كتورهیم تردامنلك غیرتندن
مگر عجز پیش آورم كای غنی
ویاخود عجز اظهار ایدیم كه ای غنی

فقیرم بجرم و گناهم مگیر
بن فقیرم بنی انداكوم كناهم ایله قتامه
غنی را ترحم بود بر فقیر
غنیلرك عادتی فقیرلری سركمك در

چرا باید از ضعف حالم گریست
نیه كرك در بن ضعیف حالدن اغلایم
اگر من ضعیفم پناهم قویست
اكر بن ضعیف ایسم ارقم قوی در

خدایا بغفلت شکستیم عهد
یارب غفلت ایله عهدی صیدوق
چه زور آورد با قضا دست جهد
نه زور كتورر سن قضا ایله جهد الی

چه برخیزد از دست تدبیر ما
نه حاصل اولور الدم تدبیرمزالندن
همین نکته بس عذر تقصیر ما
همان اكسكلكومزه عذر كتورمك نكته سی یتر

همه هرچه کردم تو برهم زدی
هر نه اتدم ایسه سن یوزودك بیقدك
چه قوت دهد با خدایی خودی
نه قوت ویرسون كندولكوم خدا ایله

نه من سر ز حکمت بدر می‌برم
بن دكلن سنك حکمكدن باش دوندرن
كه حکمت چنین میرود بر سرم
كه سنك حكمك بویله تقدیر اتمش در باشمه

حکایت

سیه چرده‌ای را كسی زشت خواند
بر قرا یاغزه بری چركن دیدی
جوابی بگفتش كه حیران بماند
اكا بر جواب دیدی كه حیران قالدی

نه من صورت خویش خود كرده ام
بن كندو صورتومی كندوم ایلمدم اخی
كه عیبم شماری كه بد كرده ام
كه بنی عیبلرسن كه یرامز ایلمش كبی

ترا با من از زشت رویم چه كار
سكا بنم چركن یوزلولكمدن نه فایده
نه آخر منم زشت و زیبا نگار
بن دكلن اخی چركن دخی كوزل یرادجی

از آنم كه بر سر نبشتی ز پیش
اندنم كه باشومه یازدك اولدن
نه كم كردم ای بنده پرور نه بیش
نه اكسك ایلدم ای قول بسلیجی نه آرتق

تو دانایی آخر كه قادر نیم
سن بیلورسن اخی كه بن قادر دكلم
توانای مطلق تویی من كیم
قادر بركمال سنسن بن كیمم

گرم ره نمایی رسیدم بخیر
اكر بكا یول كوسترر سك خیره ارشورم
وگر گم كنی باز مانم ز سیر
اكر كوسترمزسك كرو قلورم سیردن

جهان آفرین گر نه یاری کند
جهان یرادجی اكر یاردم اتمیه
كجا بنده پرهیزكاری كند
قنده قول پرهیزكارلق ایده بلور

حکایت

چه خوش گفت درویش کوتاه دست
نه خوش دیدی اول الی قصه درویش
که شب توبه کرد و سحرگه شکست
که کیجه توبه ادردی کوندز صیدی

گر او توبه بخشد بماند درست
اگر اول توبه باغشلسه درست قلوردی
که پیمان ما بی ثباتست و سست
که بزوم عهدمز بی ثبات در دخی گوشتك

بحقت که چشمم ز باطل بدوز
حقلوغك حقیچون که بنم گوزومی باطلدن یوم
بنورت که فردا بنارم مسوز
سنك نورك حقیچون که یارن بنی اودده یاق

ز مسکینیم روی در خاک رفت
مسکینلکدن بنم یوزم طپراغه گتدی
غبار گناهم بر افلاک رفت
بنم گناهم توزی فلکلر اوزرینه گتدی

تو یک نوبت ای ابر رحمت ببار
سن بر نوبت ای رحمت بولودی یاغ
که در پیش باران نپاید غبار
که یاغمور اوکنده توزك وجودی قالماز

ز جرمم درین مملکت جاه نیست
بنم گناهمدن بو ملکده حرمت یوقدر
ولیکن بملکی دگر راه نیست
اما بر ملکه داخی وارمغه یول یوقدر

تو دانی ضمیر زبان بستگان
سن بلورسن دلسزلرك ضمیرینی
تو مرهم نهی بر دل خستگان
سن مرهم ادرسن خسته کوکلره

حکایت بت پرست حاجت خواه

حاجت دیلیجی بت پرستك حکایه‌سیدر

مغی در بروی از جهان بسته بود
بر مغ قپوسی یوزینه جهاندن بغلامش ایدی
بتی را بطاعت میان بسته بود
بر بته طاعتله بل باغلامش ایدی

پس از چند سال آن نکوهیده کیش
بیرنچ ییلدن صوکره اول خوریلنمش دینلو
قضا حالتی صعبش آورد پیش
قضا بر صعب حال کتوردی انوك اوکنه

بپای بت اندر بامید خیر
تبك ایاغنه کلوب خیر امیدینه
بغلطید بیچاره بر خاک دیر
یووالندی بیچاره کلیسا طپراغنه

که درمانده‌ام دست گیر ای صنم
که عاجز قالدم الوم طوت ای بت
بجان آمدم رحم کن بر تنم
جانه گلدم بنم تنومه اسرگه رحم ایله

بزارید در خدمتش بارها
اول بتك اوکنده اگلدی نیچه کره
که هیچش بسامان نشد کارها
که انوك ایشنی هیچ صلاحه وارمدی

بتی چون برآرد مهمات کس
بر بت نیجه کمسنك مهماتنی بیتورر سن
که نتواند از خود براندن مگس
که کندو اوزرندن سکگی دخی قوومغه قادر دگلدر

برآشفت کای پای بند ضلال
طاقیدی که ای ازغونلق ایاغی بندی
بباطل پرستیدمت چند سال
باطل یره طاپیدم سکا نیچه ییللر دی

مهمی که در پیش دارم برآر
مصلحتم که واردر آنی حاصل ایله
وگرنه بخواهم ز پروردگار
ویا خود پروردکاردن دیلرن حاجتم

هنوز از بت آلوده رویش بخاک
داخی یوزی طپراغه اودوب طورر کن
که کامش برآورد یزدان پاک
حق تعالی انوك مرادینی حاصل ایلدی

حقایق شناسی درین خیره شد
بر حقیقت اگلایجی بونده عجبه قالدی
سر وقت صافی برو تیره شد
کندونك صافی وقتی اوکا بولاندی

که سرگشتهٔ دون یزدان پرست
که بر سرگشته که بت پرست ایکن
هنوزش سر از خمر بتخانه مست
بلکه داخی باشی بتخانه شرابندن مست ایکن

فرو رفت خاطر درین مشکلش
انوك خاطرنه کیجدی بو مشکل ایشده
که پیغامی آمد بگوش دلش
که بر خبر گلدی انوك کوکلی قولاغنه

که پیش صنم پیر ناقص عقول
که بت اوکنده اول عقلی ناقص قوجه
بسی گفت و قولش نیامد قبول
چوق سویلدی ماحصل سوزی قبول اولمادی

گر از درگه ما شود نیز رد
اگر بزوم قپومزدن دخی رد اولورسه
پس آنگه چه فرق از صنم تا صمد
پس اول وقت صنم ایله صمدك فرقی نیجه اولور

دل اندر صمد باید ای دوست بست | که عاجز ترند از صنم هر که هست

ای دوست کوکلی صمده بغلامق کرك | که عاجزرق در صنمدن هر کمکه وار در

محالست اگر سر برین در نهی | که باز آیدت دست حاجت تهی

محالدر اگر باش بو قپویه قورسك | که سنك حاجتك الینی بوش دوندوره

خدایا مقصر بکار آمدیم | تهی دست و امیدوار آمدیم

یارب خدمتده اکسکلو کلدك | الی بوش دخی امیدوار کلدوك

حکایت مست و مؤذن و ختم کتاب

برمست ایله برمؤذن حکایه سیدر و ختم کتاب در

شنیدم که مستی ز تاب نبید | بمقصوره مسجدی بر دوید

اشتدم که برمست خرما شرابندن اچوب | مسجده حافظلر محفلنه واردی اوتوردی

بنالید بر آستان کرم | که یا رب بفردوس اعلا برم

اغلادی کریم اللهك اشکنه یوز سوروب | که یارب بنی فردوس اوجماغنه قویدی

مؤذن گریبان گرفتش که هین | سگ و مسجد ای فارغ از عقل و دین

مؤذن انوك یقاسن طوتدی که بویله | ایت دخی مسجد ای دین و عقلدن فارغ

چه شایسته کردی که خواهی بهشت | نمی زیبدت ناز با روی زشت

نه لایق عمل ایشلدك که اوجماغ استرسن | یراشماز سنك کبی چرکین یوزه ناز اتمك

بگفت این سخن پیر و بگریست مست | که مستم بدار از من ای خواجه دست

ددی بو سوزی پیر دخی مست اغلادی | که بن مستم قالدر بندن الی ای خواجه مؤذن

عجب داری از لطف پروردگار | که باشد گنهکاری امیدوار

عجب طوتارمیسن پروردگارك لطفندن | که اوله بر گنهکار امیدلو

ترا می نگویم که عذرم پذیر | در توبه بازست و حق دستگیر

سکا بن دیمزن که عذرم قبول ایت | توبه قپوسی اچوق در حق دستگیر در

همی شرم دارم ز لطف کریم | که خوانم گنه پیش عفوش عظیم

و تانورن کریم اللهك لطفندن | که اوکا گناهمی عرض ایدم انوك عفوی اوکنده

کسی را که پیری در آرد ز پای | چو دستش نگیری نخیزد ز جای

برکسنك که پیرلك ایاغن المش اوله | چون انوك الینی طوتمیاسن قالقمز یرندن

من آنم ز پای اندر افتاده پیر | خداوند بفضل خودم دستگیر

بن اول ایاقدن دوشمش پیر دوتوجق | یارب کندو فضلوك ایله بنم الومی طوت

نگویم بزرگی و جاهم ببخش | فرومانده گی و گناهم ببخش

دیمزن اولولق دخی دولت بغشله بکا | عاجزلغمله دخی گناهلرومی بغشله

اگر یاری اندک زلل دانمی | بنابخردی شهره گردانمی

اگر بر یارم ازاجق گناهم بله لردی بنم | عقلسزلغله بنی مسخره ایلیلردی

تو بینا و ما خایف از یکدگر | که تو پرده پوشی و ما پرده در

سن کورسن دخی بز بری برمزدن قورقارز | که سن پرده اورتیجی سن بز پرده یرتیجی یوز

برآورده مردم ز بیرون خروش | تو با بنده در پرده و پرده پوش

کتوردی در خلق طشرادن فریاد و فغان | سن قولك ایله پرده ده سن هم پرده اورتیجی سن

بنادانی ار بندگان سرکشند | خداوندگاران قلم در کشند

بلمزلکله اگر قوللر باش چکلر گناهله | افندیلری گناهلرینه قلم عفو چکرلر عادتدر

اگر جرم بخشی بمقدار جود | نماند گرفتاری اندر وجود

اگر گناه بغشلایه سن جومردلغك مقداری | کمسنك وجودی گرفتارلقده قلماز هیچ

وگر خشم گیری بقدر گناه | بدوزخ فرست و ترازو مخواه

اگر خشم ایده سن گناهمی مقدارنجه | جهنمه گوندر هیچ ترازو استمه

گرم دست گیری بجایی رسم | ورم نفگنی بر نگیرد کسم

اگر بنم الوم دوتسك بر یره ایرشورین | اگر براغورسك کمسه بنم الوم طوتماز

که زور آورد گر تو یاری دهی — که گیرد چو تو رستگاری دهی

کمدر کتوره اکر سن یارلق ویره سن — کم طوتر چون سن ازادلیه سن

دو خواهند بودن بمحشر فریق — ندانم کدامین دهندم طریق

محشرده اولورن خلق ایکی بولك اولور — بلمزن قنقی بولو که بکا یول کوسترلر

عجب گر بود راهم از دست راست — که از دست من جز کژی برنخاست

عجب در اکر اولا بنم یولم صاغ طرفه — که بنم الومدن هیچ اکریلکدن غیری کلمدی

دلم می دهد وقت وقت این امید — که حق شرم دارد ز موی سفید

کوکلم ویرر در کاه کاه بو امیذی بکا — که حق اوتانور اق صقللو اولندن دیو

عجب دارم از شرم دارد ز من — که شرمم نمی آید از خویشتن

عجبله رن که بندن اوتانه اول یوجه حق — که بنم اوتانغم کلمز کندومدن

نه یوسف که چندان بلا دید و بند — چو حکمش روان گشت و قدرش بلند

یوسف پیغمبر دکلمی ایدی که بو قدر بلا و بند کوردی — چون انوك حکمی روان اولدی قدری یوجه اولدی

گنه عفو کرد آل یعقوب را — که معنی بود صورت خوب را

کناهنی عفو ایلدی یعقوب پیغمبرك اوغلنلرك — که معنی اولور صورت خوبه دایم

بکردار بدشان مقید نکرد — بضاعات مزجاتشان رد نکرد

انلروك یرامز فعللرینه مقید اولمادی — انلرك ازاجق قوماشلرینی رد ایلمدی

ز لطفت همین چشم داریم نیز — برین بی بضاعت ببخش ای عزیز

سنك لطفوکدن بز دخی امیذ طوتورز — بو سرمایه سزه رحمت ایله سن ای عزیز

کس از من سیه نامه تر دیده نیست — که هیچم فعال پسندیده نیست

کسه بندن قرا نامه لورك کورمش دکلدر — که هیچ بنم اسکا لایق بر عملوم یوقدر

جز این کاعتمادم بیاری تست — امیدم بآمرزگاری تست

بوندن غیری که بنم اعتقادم سنك لطفوکه در — امیذم دخی سنك یارلغایجلوغوکه در

بضاعت نیاوردم الا امید

سرمایه کتورمدم عملدن الا امیذ

خدایا ز عفوم مکن ناامید

یا رب بنی عفوکدن سن محروم ایلمه

تمام شد کتاب بوستان بعون الملك المنان
عن ید محمود بن شیخ میرك درگزینی
غفر الله له ولوالدیه واحسن
الیهما والیه مع جمیع المؤمنین
والمؤمنات والمسلمین
والمسلمات

م